

Regeringens proposition

1997/98:43

Tryckfrihetsförordningens och
yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden –
barnpornografifrågan m.m.

Prop.
1997/98:43

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 8 december 1997

Laila Freivalds

Pierre Schori
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen tar regeringen upp frågor som rör tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, bl.a. frågor om grundlagarnas tillämpningsområden.

I propositionen föreslås en utvidgning av det straffbara området när det gäller befattning med barnpornografi. I princip all befattning med barnpornografiska bilder skall vara kriminaliserad, även innehav. Vidare föreslås ett förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi. För att möjliggöra den utvidgade kriminaliseringen flyttas barnpornografibrottet ut från tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden och alla bestämmelser i grundlagarna som rör barnpornografi upphävs. På så sätt utesluts all tillämpning av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen när det gäller barnpornografiska bilder, oavsett i vilka sammanhang det tas befattning med dem.

I propositionen föreslås vidare att benämningen *tekniska upptagningar* förs in i yttrandefrihetsgrundlagen som ett samlingsbegrepp för upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel. Detta innebär att även t.ex. cd-romskivor och datordisketter med endast text eller stillbilder, med endast rörliga bilder eller med blandat innehåll kommer att omfattas av yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde.

Yttrandefrihetsgrundlagen skall även i fortsättningen vara tillämplig på sådana upptagningar som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt. I denna proposition föreslås emellertid en uttrycklig regel i yttrandefrihetsgrundlagen om att frågan

om grundlagens tillämplighet i det enskilda fallet skall prövas på grundval av vad som kan antas om spridningen. Yttrandefrihetsgrundlagen skall enligt förslaget då anses tillämplig på upptagningar med ursprungsuppgifter och uppgift om vem som är utgivare, om inte något annat framgår av omständigheterna.

I propositionen föreslås vidare att tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen förtydligas så att det framgår att de är tillämpliga, om en skrift eller en teknisk upptagning har getts ut eller spritts till allmänheten i Sverige. Därmed klargörs att vanlig lag däremot skall vara tillämplig, om skriften eller upptagningen visserligen framställs i Sverige men ges ut eller sprids endast utomlands. Meddelarfriheten, anskaffarfriheten och rätten till anonymitet skall dock med vissa undantag gälla, när uppgift lämnas för att offentliggöras i skrift eller teknisk upptagning som ges ut eller sprids endast utomlands, oavsett om framställningen tillverkas i Sverige eller utomlands.

Justitiekanslern föreslås få möjlighet att i enskilda fall delegera sina åklagaruppgifter till allmän åklagare när det gäller yttrandefrihetsmål om ansvar eller konfiskering på grund av olaga våldsskildring eller hets mot folkgrupp i tekniska upptagningar.

I propositionen föreslås vidare att utlänningar med medborgarskap i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt utländska juridiska personer som har bildats enligt lagstiftningen i en sådan stat och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom samarbetsområdet skall få rätt att äga periodiska skrifter som trycks i Sverige.

I propositionen föreslås att utgivningsbevis för periodiska skrifter skall utfärdas för en viss tid, nämligen tio år. Om innehavaren inte före tioårsperiodens utgång ansöker om förnyelse av beviset, förfaller det.

Vidare föreslås vissa ändringar i sekretesslagen.

Förslagen innehåller ändringar i regeringsformen, tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, brottsbalken, sekretesslagen (1980:100), lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden, lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument, lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi samt lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen. Vidare föreslås en lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

Ändringarna och den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

I propositionen övervägs om det krävs lagstiftningsåtgärder med anledning av Europadomstolens dom i målet Holm mot Sverige. Slutsatsen är att någon lagstiftningsåtgärd inte är nödvändig.

1 Förslag till riksdagsbeslut	6
2 Lagtext 7	
2.1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen	7
2.2 Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen	9
2.3 Förslag till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen	17
2.4 Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	33
2.5 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	37
2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	40
2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument.....	46
2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi	47
2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen	48
2.10 Förslag till lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.....	50
3 Ärendet och dess beredning	51
4 Barnpornografifrågan.....	54
4.1 Bakgrund.....	54
4.1.1 Nuvarande ordning.....	54
4.1.2 Viktiga principer i grundlagarna	57
4.1.3 Konfiskering och förverkande.....	59
4.1.4 Det vilande grundlagsförslaget	61
4.1.5 Internationella förhållanden	61
4.2 Allmänna utgångspunkter	63
4.3 Barnpornografien och grundlagarna.....	65
4.3.1 Den lagtekniska lösningen	66
4.3.2 Sambandet mellan barnpornografibrottet och brottet olaga våldsskildring	73
4.4 En effektiv och utvidgad kriminalisering	76
4.4.1 Brottsbalkens regler om barnpornografibrott.....	76
4.4.2 Förbjudna hanteringsformer m.m.....	78
4.4.3 Införande av en särskild åldersgräns	81
4.4.4 Undantag från det annars straffbara området	87
4.4.5 Straffskalan för innehavsbrott m.m.....	91
4.4.6 Även oaktsamma handlingar bör straffbeläggas i yrkesmässig verksamhet.....	93
4.4.7 En särskild straffskala för grova brott.....	94
4.4.8 Försök och förberedelse till brott	96
4.5 Förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.....	97
4.6 Förverkande av barnpornografi	100
4.7 S.k. anspelningspornografi	101
4.8 Registrering av barnpornografi.....	102

5 Grundlagsskydd för nya medier.....	103
5.1 Förslag till grundlagsskydd för de nya medierna.....	103
5.1.1 Nya fysiska databärare	105
5.1.2 Särskilt om dator- och videospel.....	108
5.1.3 Ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor	110
6 ”Skräddarsydda” videogram m.m.....	112
7 TF:s och YGL:s territoriella tillämpningsområden.....	117
8 Preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp.....	121
9 Åklagare i vissa yttrandefrihetsmål.....	123
10 Jury i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål.....	125
10.1 Gällande ordning	125
10.2 Jurymedverkan och fallet Holm.....	127
10.2.1 Regeringens bedömning.....	129
10.3 Proportionella val av jurymän	132
11 Äganderätten till periodiska skrifter som trycks i Sverige.....	133
12 Utgivningsbevisen för periodiska skrifter.....	135
13 Principen om allmänna handlingars offentlighet kontra reglerna om beslag och konfi- skering enligt TF och YGL	139
13.1 Inskränkningar i rätten att få kopior av vissa allmänna handlingar (5 kap. 6 § sekretesslagen)	139
13.2 Särskilt om 9 kap. 16 och 17 §§ sekretesslagen	144
14 Kostnader	145
15 Författningskommentar.....	146
15.1 Förslaget till lag om ändring i regeringsformen	146
15.2 Förslaget till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen	146
15.3 Förslaget till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen	151
15.4 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	159
15.5 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	164
15.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.....	164
15.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument.....	168
15.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi.....	168
15.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.....	169
15.10 Förslaget till lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.....	169
Bilaga 1 Sammanfattning av Barnpornografiutredningens betänkande Barnpornografifrågan Innehavskriminali- sering m.m. (SOU 1997:29).....	170
Bilaga 2 Barnpornografiutredningens författningsförslag	180

Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser (SOU 1997:29)	195	Prop. 1997/98:43
Bilaga 4	Sammanfattning av Mediekommitténs betänkande (1997:49)	197	
Bilaga 5	Mediekommitténs författningsförslag.....	212	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser (SOU 1997:49)	245	
Bilaga 7	Sammanfattning av promemorian Några frågor om tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens territoriella tillämpningsområde (Ju 97/2141).....	246	
Bilaga 8	Författningsförslag i promemorian Några frågor om tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens territoriella tillämpningsområde (Ju 97/2141).....	247	
Bilaga 9	Förteckning över remissinstanser (Ju97/2141).....	250	
Bilaga 10	Författningsförslag i 1993 års domarutrednings betänkande (SOU 1994:99) samt förteckning över remissinstanser.....	251	
Bilaga 11	Sammanfattning av departementspromemorian Jurymedverkan och fallet Holm (Ds 1997:25)	252	
Bilaga 12	Författningsförslag i departementspromemorian Jurymedverkan och fallet Holm (Ds 1997:25)	253	
Bilaga 13	Förteckning över remissinstanser (Ds 1997:25).....	254	
Bilaga 14	Sammanfattning av departementspromemorian Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter och om ägare till sådana skrifter (Ds 1997:30)	255	
Bilaga 15	Författningsförslag i departementspromemorian Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter och om äganderätten till sådana skrifter (Ds 1997:30).....	256	
Bilaga 16	Förteckning över remissinstanser (Ds 1997:30).....	259	
Bilaga 17	Lagrådsremissens lagförslag.....	260	
Bilaga 18	Lagrådets yttrande	303	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 december 1997.....		313	

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i regeringsformen,
2. lag om ändring i tryckfrihetsförordningen,
3. lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen,
4. lag om ändring i brottsbalken,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
6. lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden,
7. lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument,
8. lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi,
9. lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen, samt
10. lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § och 8 kap. 18 § regeringsformen¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,
2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden,
3. mötesfrihet: frihet att anordna och bevista sammankomst för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,
4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstration på allmän plats,
5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften,
6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Beträffande tryckfriheten och Beträffande tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa lik- ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, video- nande överföringar *samt* filmer, gram och andra upptagningar av videogram, ljudupptagningar och rörliga bilder samt ljudupptagningar andra tekniska upptagningar gäller vad som är föreskrivet i vad som är föreskrivet i tryckfrihets- tryckfrihetsförordningen och yttran- förordningen och yttrandefrihets- defrihetsgrundlagen. grundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att taga del av allmänna handlingar.

8 kap.

18 §

För att avge yttrande över lagförslag skall finnas ett lagråd, vari ingår domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare angives i riksdagsordningen, av riksdagsutskott.

Yttrande av Lagrådet bör inhämtas innan riksdagen beslutar grund- Yttrande av Lagrådet bör inhämtas innan riksdagen beslutar grund-

¹ Regeringsformen omtryckt 1994:1483.

lag om tryckfriheten, eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar, lag om begränsning av rätten att taga del av allmänna handlingar, lag som avses i 2 kap. 3 § andra stycket, 12 § första stycket, 17–19 §§ eller 22 § andra stycket eller lag som ändrar eller upphäver sådan lag, lag om kommunal beskattning, lag som avses i 2 eller 3 § eller lag som avses i 11 kap., om lagen är viktig för enskilda eller från allmän synpunkt. Vad nu har sagts gäller dock icke, om Lagrådets hörande skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Föreslår regeringen riksdagen att stifta lag i något av de ämnen som avses i första meningen och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, skall regeringen samtidigt för riksdagen redovisa skälen härtill. Att Lagrådet icke har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot lagens tillämpning.

Lagrådets granskning skall avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,
2. hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra,
3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,
4. om förslaget är så utformat att lagen kan antagas tillgodose angivna syften,
5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

Närmare bestämmelser om Lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.2 Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

Häri genom föreskrivs i fråga om tryckfrihetsförordningen¹

dels att 1 kap. 6 och 7 §§, 5 kap. 5 och 7 §§, 7 kap. 4 och 7 §§, 9 kap. 5 §, 10 kap. 1 §, 12 kap. 4, 7 och 14 §§, 13 kap. 6 § samt rubriken till 13 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i förordningen skall införas en ny paragraf, 1 kap. 10 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 §

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. Skrift anses utgiven, då den blivit utlämnad till *salu* eller för spridning på annat sätt; *vad nu sagts gälla* dock *icke* myndighets tryckta handlingar, om de *ej äro* tillgängliga för envar.

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. *En* skrift anses utgiven då den blivit utlämnad till *försäljning* eller för spridning på annat sätt *i Sverige*. *Detta gäller* dock *inte en* myndighets tryckta handlingar, om de *inte är* tillgängliga för envar.

7 §

Med periodisk skrift förstås tidning, tidskrift eller annan sådan tryckt skrift, som enligt utgivningsplanen är avsedd att under bestämd titel utgivas med minst fyra *å* särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt *därtill hörande* löpsedlar och bilagor. Sedan utgivningsbevis för skriften meddelats, skall denna, *till dess beviset återkallas, anses som periodisk*.

Med periodisk skrift förstås *en* tidning, tidskrift eller *någon* annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under *en* bestämd titel utgivas med minst fyra *vid* särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt löpsedlar och bilagor *som hör till skriften*. Sedan utgivningsbevis för skriften *har* meddelats, skall denna *anses som periodisk till dess att beviset återkallas eller förklaras förfallet*.

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpning av 1–14 kap. programmet, *filmen* eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpning av 1–14 kap. programmet eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda ver-

¹ Tryckfrihetsförordningen omtryckt 1994:1476.

spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana program och bevara filmer och upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

sionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana program och bevara tekniska upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

10 §

Denna förordning är inte tillämplig på skildring av barn i pornografisk bild.

5 kap.

5 §

Periodisk skrift *må icke* utgivas, innan bevis utfärdats att hinder enligt denna förordning *icke möter* för skriftens utgivning. Utgivningsbevis meddelas, på ansökan av ägare, av myndighet som avses i 4 §. I ansökan *skola uppgivas* skriftens titel och utgivningsort samt utgivningsplanen för skriften.

En periodisk skrift *får inte* utgivas innan *det har* utfärdats ett bevis om att *det inte finns något* hinder mot utgivning enligt denna förordning. Ett sådant utgivningsbevis meddelas av *den* myndighet som avses i 4 § *på ansökan av skriftens ägare*. I ansökan *skall anges* skriftens titel och utgivningsort samt utgivningsplanen för skriften.

Utgivningsbevis *må ej* utfärdas, innan anmälan om utgivare enligt 4 § gjorts.

Ett utgivningsbevis *får inte* utfärdas innan *det har* gjorts en anmälan om utgivare enligt 4 §.

Företer skriftens titel sådan likhet med titeln på skrift, *för vilken* utgivningsbevis *tidigare utfärdats*, att förväxling lätt kan ske, *må* ansökan avslås.

En ansökan om utgivningsbevis *får* avslås, om skriftens titel företer en sådan likhet med titeln på en annan skrift som *det finns ett utgivningsbevis för* att förväxling lätt kan ske.

Ett utgivningsbevis *gäller för en period av tio år från utfärdandet*. Därefter *förfaller beviset*. Beslut om att beviset *skall anses förfallet vid tioårsperiodens utgång meddelas av den myndighet som avses i 4 §*.

Beviset *får förnyas på ansökan av skriftens ägare, varje gång för tio år från utgången av den föregående tioårsperioden*. En ansökan om förnyelse *får göras tidigast ett år före och senast på dagen för periodens utgång*. För en ansökan

om förnyelse av ett utgivningsbevis gäller i övrigt samma bestämmelser som för den första ansökan.

Om en ansökan om förnyelse har gjorts i rätt tid, fortsätter beviset, trots vad som sägs i fjärde och femte styckena, att gälla till dess att beslutet med anledning av ansökan har vunnit laga kraft.

7 §

Har på grund av förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 utgivningsbevis återkallats, *Har ett utgivningsbevis återkallats på grund av ett förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 eller har beviset förklarats förfallet, får det ändå inte utan medgivande av skriftens ägare utfärdas ett utgivningsbevis för en annan skrift vars titel visar en sådan likhet med skriftens titel att förväxling lätt kan ske, innan två år har förflutit sedan beslutet om återkallelse meddelades eller beviset förföll.*

7 kap.

4 §

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom tryckfrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås genom tryckt skrift och är straffbara enligt lag:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant högförräderi;

2. krigsanstiftan, såframt fara för att riket skall invecklas i krig eller andra fientligheter framkallas med utländskt bistånd;

3. spioneri, varigenom någon för att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande försvarsverk, vapen, förråd, import, export, tillverkningsätt, underhandlingar, beslut, eller något förhållande i övrigt, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för totalförsvaret eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant spioneri;

4. obehörig befattning med hemlig uppgift, varigenom någon utan syfte att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande något förhållande av hemlig natur, vars uppenbarande för

främmande makt kan medföra men för rikets försvar eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök eller förberedelse till sådan obehörig befattning med hemlig uppgift;

stämpling till sådant brott, om detta är att anse som grovt, vid vilken bedömning särskilt skall beaktas om gärningen innefattade tillhandagående av främmande makt eller var av synnerligen farlig beskaffenhet med hänsyn till pågående krig eller rörde förhållande av stor betydelse eller om den brottslige röjde vad som på grund av allmän eller enskild tjänst betrotts honom;

5. vårdslöshet med hemlig uppgift, varigenom någon av grov oaktsamhet begår gärning som avses under 4;

6. uppror, förövad med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant uppror;

7. landsförräderi eller landssvek, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon missleder eller förråder dem som är verksamma för rikets försvar eller förleder dem till myteri, trolöshet eller modlöshet, förråder egendom som är av betydelse för totalförsvaret eller begår annan liknande förrädisk gärning som är ägnad att medföra men för totalförsvaret eller innefattar bistånd åt fienden;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant landsförräderi eller landssvek;

8. landsskadlig vårdslöshet, i vad därigenom någon av oaktsamhet begår gärning som avses under 7;

9. ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, varigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon sprider falska rykten eller andra osanna påståenden, som är ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, eller till främmande makt framför eller låter framkomma sådana rykten eller påståenden eller bland krigsmän sprider falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla trolöshet eller modlöshet;

10. uppvigling, varigenom någon uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet eller åsidosättande av vad som åligger krigsman i tjänsten;

11. hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse;

12. *barnpornografibrott, varigenom någon skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprides, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;*

13. olaga våldsskildring, varigenom någon i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

14. förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den;

15. förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom.

7 §

Tryckt skrift, som innefattar tryckfrihetsbrott, må konfiskeras.

Konfiskering av tryckt skrift innebär att alla för spridning avsedda exemplar av skriften skola förstöras samt att med formar, stenar, stereotyper, plåtar och andra dylika, uteslutande för tryckningen av skriften användbara materialier skall så förfaras att missbruk därmed ej kan ske.

Konfiskering får också ske i annat fall av en tryckt skrift som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av skriften som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

9 kap.

5 §

Finnes ej någon, som enligt 8 kap. är för brottet ansvarig, eller kan ej stämning här i riket delgivas honom, må åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal göra ansökan om skriftens konfiskering.

Justitiekanslern får även ansöka om konfiskering av exemplar av en tryckt skrift som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket.

10 kap.

1 §

Förekommer anledning att tryckt skrift på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras, må i avbidan på beslut därom skriften läggas under beslag. *Förekommer anledning att tryckt skrift på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras, må i avbidan på beslut därom skriften läggas under beslag. Beslag får även läggas på en tryckt skrift som kan konfiskeras enligt 7 kap. 7 § tredje stycket. För*

beslag i sistnämnda fall gäller i övrigt de bestämmelser till vilka hänvisas i 14 §.

I avbidan på rättens beslut må ock, i fall som avses i 7 kap. 8 §, meddelas utgivningsförbud för periodisk skrift.

12 kap.

4 §

Jurymännen utses genom val för en tid av fyra kalenderår.

Valet skall förrättas av *landstinget* i länet eller, då inom länet *finnes* kommun som ej tillhör *landstingskommun*, av *landstinget* och kommunfullmäktige i *förstnämnda kommun*. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. *Skola* enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, *ankomme* på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

Valet skall förrättas av *landstingsfullmäktige* i länet eller, då inom länet *finns* kommun som ej tillhör *landsting*, av *landstingsfullmäktige* och kommunfullmäktige i *kommunen*. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. *Skall* enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, *ankommer det* på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

7 §

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet *må* i *landstingets* ställe företagas av *dess förvaltningsutskott*; dock *gäller* sådant val *allenast* för tiden intill *landstingets* nästkommande möte.

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet *får* i *landstingsfullmäktiges* ställe företagas av *landstingsstyrelsen*; dock *gäller* sådant val *endast* för tiden intill *landstingsfullmäktiges* nästkommande möte.

14 §

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk *eller konfiskering* mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svarandepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 §

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svarandepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 § andra stycket, ankomma

andra stycket, ankomma på den på den tilltalade.
tilltalade.

Prop. 1997/98:43

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälla om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10–13 §§ är föreskrivet; har frågan huruvida brott föreligger tidigare prövats i tryckfrihetsmål avseende ansvar för brott, skall dock prövning av samma fråga ej ånyo äga rum. I ansökningsmål enligt 9 kap. 5 § första stycket skall den utslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna, företagas av rätten genom lottning. *Detsamma skall gälla ansökningsmål som avses i 9 kap. 5 § andra stycket när någon svarandepart inte finns eller stämning här i riket inte kan delges honom.*

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälla om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10–13 §§ är föreskrivet; har frågan huruvida brott föreligger tidigare prövats i tryckfrihetsmål avseende ansvar för brott, skall dock prövning av samma fråga ej ånyo äga rum. I ansökningsmål skall den utslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna, företagas av rätten genom lottning.

13 kap. Om utrikes tryckta skrifter

13 kap. Om utrikes tryckta skrifter *m.m.*

6 §

I fråga om skrift som trycks utom riket och som utges här men som inte huvudsakligen är avsedd för spridning inom riket och för vilken inte heller utgivningsbevis finns gäller bestämmelserna i 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena angående meddelande och anskaffande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande om inte

1. meddelandet eller anskaffandet innefattar brott mot rikets säkerhet;
2. meddelandet innefattar utlämnande eller tillhandahållande som avses i 7 kap. 3 § första stycket 2;
3. meddelandet utgör uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt.

Första stycket tillämpas också i fråga om skrift som trycks utom riket och som inte ges ut här. *Sverige, oavsett om skriften trycks härvid jämställs med den som här eller utomlands. Härvid jämlämtnar meddelande för offentliggörande den som på annat sätt medverkar till framställning i periodisk skrift såsom författare eller annan upphovsman.*

Första stycket tillämpas också i fråga om en skrift som inte ges ut i Sverige, oavsett om skriften trycks här eller utomlands. Härvid jämlämtnar meddelande för offentliggörande den som på annat sätt medverkar till framställning i periodisk skrift såsom författare eller annan upphovsman.

Är meddelandet eller anskaffandet straffbart enligt vad som följer av första och andra styckena, gäller vad som är föreskrivet därom. Mål angående ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som nu sagts skall handläggas som tryckfrihetsmål, när inte 12 kap. 1 § andra stycket tredje meningen har motsvarande tillämpning. I fråga om rätt till anonymitet för meddelaren gäller vad som är föreskrivet i 3 kap.; bestämmelsen

i 3 § 3 skall dock omfatta även annat brott mot rikets säkerhet än som där avses. Prop. 1997/98:43

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Äldre föreskrifter tillämpas på sådana tekniska upptagningar som spritts före ikraftträdandet.

3. De nya föreskrifterna i 1 kap. 7 § samt 5 kap. 5 och 7 §§ gäller även för utgivningsbevis som har utfärdats före ikraftträdandet. I stället för vad som sägs i 5 kap. 5 § fjärde stycket första meningen gäller sådana bevis för en period av tio år från lagens ikraftträdande.

4. I mål som rör skildring av barn i pornografisk bild tillämpas äldre föreskrifter, om talan väckts före ikraftträdandet.

2.3 Förslag till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

Prop. 1997/98:43

Härigenom föreskrivs i fråga om yttrandefrihetsgrundlagen¹

dels att 4 kap. 7 §, 6 kap. 3–5 §§ samt rubrikerna närmast före 4 kap. 1 och 7 §§ och 6 kap. 1, 3 och 6 §§ skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 6 kap. 6 och 7 §§ skall betecknas 6 kap. 3 resp. 4 §,

dels att 1 kap. 1–4 och 9–12 §§, 2 kap. 1–5 §§, 3 kap. 8–14 §§, 4 kap. 1 och 4 §§, 5 kap. 1, 3 och 6 §§, 6 kap. 1 och 2 §§, 7 kap. 1–3 och 5 §§, 8 kap. 1–4 §§, 9 kap. 1 § och 10 kap. 1 och 2 §§ samt rubriken närmast före 3 kap. 8 § och rubriken till 10 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i grundlagen skall införas en ny paragraf, 1 kap. 13 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar *av rörliga bilder samt* ljudupptagningar offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar *samt* filmer, videogram, ljudupptagningar och andra *tekniska* upptagningar offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. I den får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra sändningar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor. *Vad som sägs om filmer avser även videogram och andra upptagningar av rörliga bilder.*

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra sändningar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor.

Med tekniska upptagningar avses i denna grundlag upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel.

¹ Yttrandefrihetsgrundlagen omtryckt 1994:1477.

2 §

Varje svensk medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av filmer eller ljudupptagningar lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram, filmer och ljudupptagningar. Han har också rätt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för sådant uppgiftslämnande eller offentliggörande. I dessa rättigheter får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Varje svensk medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av tekniska upptagningar lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram och sådana upptagningar. Han har också rätt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för sådant uppgiftslämnande eller offentliggörande. I dessa rättigheter får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

3 §

Det får inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radioprogram eller en ljudupptagning först måste granskas av en myndighet eller något annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter och andra allmänna organ att utan stöd i denna grundlag, på grund av det kända eller väntade innehållet i ett radioprogram eller en ljudupptagning, förbjuda eller hindra dess offentliggörande eller spridning bland allmänheten.

Vad som sägs i första stycket gäller även filmer. Genom lag får dock meddelas föreskrifter om granskning och godkännande av filmer som skall visas offentligt.

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet i radioprogram, filmer och ljudupptagningar förbjuder eller hindrar innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot radioprogram eller för att kunna uppfatta innehållet i filmer eller ljudupptagningar. Det-

Det får inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radioprogram eller en teknisk upptagning först måste granskas av en myndighet eller något annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter och andra allmänna organ att utan stöd i denna grundlag, på grund av det kända eller väntade innehållet i ett radioprogram eller en teknisk upptagning, förbjuda eller hindra dess offentliggörande eller spridning bland allmänheten.

Trots första stycket får det genom lag meddelas föreskrifter om granskning och godkännande av rörliga bilder i filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar som skall visas offentligt.

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet i radioprogram och tekniska upptagningar förbjuder eller hindrar innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot radioprogram eller för att kunna uppfatta innehållet i tekniska upptagningar. Detsamma

samma gäller förbud mot anläggande av trådnät för sändning av radioprogram.

gäller förbud mot anläggande av trådnät för sändning av radioprogram.

Prop. 1997/98:43

4 §

Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram, *en film* eller *en ljudupptagning* har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet, *filmen* eller *ljudupptagningen*.

Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram eller *en teknisk upptagning* har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet eller *upptagningen*.

9 §

Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för framställning av *filmer* eller *ljudupptagningar* eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret.

Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för *yrkesmässig framställning* av *tekniska upptagningar* eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på *särskild* begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret.

10 §

Grundlagen är tillämplig på sådana *filmer och ljudupptagningar* som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Grundlagen är tillämplig på sådana *tekniska upptagningar* som sprids till allmänheten i Sverige genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Om grundlagen är tillämplig eller inte prövas i det enskilda fallet på grundval av vad som kan antas om spridningen. Om inte annat framgår av omständigheterna, skall grundlagen anses tillämplig på en upptagning med uppgifter enligt 3 kap. 13 § och 4 kap. 4 §.

11 §

Att vissa radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar* skall jämföras med periodiska skrifter framgår av 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

12 §

Vad som sägs i 1 kap. 8 och 9 §§ tryckfrihetsförordningen om att föreskrifter i lag får meddelas i fråga om upphovsmäns rättigheter, annonser om *alkohol eller tobak*, kreditupplysningsverksamhet och tillvägagångssätt för anskaffande av uppgifter utan hinder av grundlagen skall gälla också i fråga om radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar*.

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det i lag meddelas föreskrifter om förbud i övrigt mot kommersiell reklam i radioprogram eller om villkor för sådan reklam. Detsamma gäller föreskrifter om förbud mot och villkor för annan annonsering och sändning av program, som helt eller delvis bekostas av annan än den som bedriver programverksamheten.

13 §

Grundlagen är inte tillämplig på skildring av barn i pornografisk bild.

2 kap.

1 §

Upphovsmannen till ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §.

2 §

I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i den, vem som har tillhandahållit

Upphovsmannen till ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §.

I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i den, vem som har tillhandahållit den för offentlig-

den för offentliggörande eller vem görande eller vem som har lämnat som har lämnat uppgifter enligt uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

1 kap. 2 §.

Om någon har angetts som upphovsman till framställningen eller som den som har framträtt i denna, är det dock tillåtet att i målet pröva om han är ansvarig. Detsamma skall gälla, om någon i målet uppger sig vara upphovsmannen eller den som har framträtt.

Första stycket hindrar inte att det i en och samma rättegång handläggs både mål om yttrandefrihetsbrott och mål om brott som avses i 5 kap. 3 §.

3 §

Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är upphovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är upphovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Tystnadsplikten enligt första stycket gäller inte

1. om den till vars förmån tystnadsplikten gäller har samtyckt till att hans identitet röjs,
2. om fråga om identiteten får väckas enligt 2 § andra stycket,
3. om det rör sig om brott som anges i 5 kap. 3 § första stycket 1,
4. i den mån domstol, när det är fråga om brott enligt 5 kap. 2 § eller 3 § första stycket 2 eller 3, finner det erforderligt att vid förhandling uppgift lämnas, huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för den brottsliga gärningen är den till vars förmån tystnadsplikten enligt första stycket gäller, eller
5. i den mån domstol i annat fall av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran.

Vid förhör som avses i andra stycket 4 eller 5 skall rätten noga vaka över att frågor inte ställs som kan inkräkta på tystnadsplikten utöver vad som i varje särskilt fall är medgivet.

4 §

Ingen myndighet eller annat allmänt organ får efterforska

1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* eller den som har framträtt i en sådan framställning,
1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* eller den som har framträtt i en sådan framställning,

2. den som har tillhandahållit eller avsett att tillhandahålla en framställning för offentliggörande i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning*, eller 2. den som har tillhandahållit eller avsett att tillhandahålla en framställning för offentliggörande i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning*, eller

3. den som har lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Förbudet hindrar inte efterforskning i fall då denna grundlag medger åtal eller annat ingripande. I sådana fall skall dock den i 3 § angivna tystnadsplikten beaktas.

5 §

Den som uppsåtligen eller av oaksamhet bryter mot sin tystnadsplikt enligt 3 § skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* uppsåtligen eller av oaksamhet lämnar felaktiga uppgifter om vem som är framställningens upphovsman eller har tillhandahållit den för offentliggörande, vem som framträder i den eller vem som har lämnat uppgifter i den.

För efterforskning i strid med 4 § döms, om efterforskningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst ett år.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast om målsäganden har anmält brottet till åtal.

3 kap.

Filmer och ljudupptagningar

Tekniska upptagningar

8 §

Varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att framställa och sprida *filmer och ljudupptagningar*. För offentligt förevisa en film kan det dock krävas granskning och godkännande i enlighet med 1 kap. 3 § andra stycket.

Varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att framställa och sprida *tekniska upptagningar*. För offentligt förevisa en film, *ett videogram eller någon annan teknisk upptagning med rörliga bilder* kan det dock krävas granskning och godkännande i enlighet med 1 kap. 3 § andra stycket.

9 §

Föreskrifter om skyldighet att bevara exemplar av *filmer och ljudupptagningar* och att tillhandahålla dem för granskning får meddelas i

Föreskrifter om skyldighet att bevara exemplar av *tekniska upptagningar* och att tillhandahålla dem för granskning får meddelas i

lag. I lag får också meddelas lag. I lag får också meddelas föreskrifter om skyldighet att lämna föreskrifter om skyldighet att lämna exemplar av sådana upptagningar exemplar av sådana upptagningar till en myndighet och att lämna till en myndighet och att lämna upplysningar i anslutning till sådan upplysningar i anslutning till sådan skyldighet. skyldighet.

10 §

Varken postbefordringsföretag Varken postbefordringsföretag eller någon annan allmän trafik- eller någon annan allmän trafik- rättning får vägra att befordra *filmer* inrättning får vägra att befordra *tekniska upptagningar* på grund av deras innehåll i annat fall än då deras innehåll i annat fall än då befordran skulle innebära över- befordran skulle innebära överträ- trädelse som avses i 13 § tredje delse som avses i 13 § tredje eller fjärde stycket. eller fjärde stycket.

En allmän trafikinrättning som En allmän trafikinrättning som tar emot en *film* eller en *ljudupptagning* för befordran skall inte anses som spridare av *framställningen* enligt 6 kap. tar emot en *teknisk upptagning* för befordran skall inte anses som spridare av *upptagningen* enligt 6 kap.

11 §

Utan hinder av denna grundlag Utan hinder av denna grundlag gäller det som föreskrivs i lag för gäller det som föreskrivs i lag för det fall att någon i förvärvssyfte till det fall att någon i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar den som är under femton år lämnar ut filmer med ingående skildringar ut filmer, *videogram* eller *andra tekniska upptagningar med rörliga bilder* med ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur. verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur.

12 §

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det meddelas föreskrifter i lag om straff och särskild rättsverkan för den som

1. förevisar pornografiska bilder på eller vid allmän plats genom skyltning eller något liknande förfarande på ett sätt som kan väcka allmän anstöt,

2. utan föregående beställning med post eller på annat sätt tillställer någon pornografiska bilder, eller

3. bland barn och ungdom sprider *filmer* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga. 3. bland barn och ungdom sprider *tekniska upptagningar* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga.

Detsamma gäller i fråga om straff och särskild rättsverkan för den som bryter mot föreskrifter om Detsamma gäller i fråga om straff och särskild rättsverkan för den som bryter mot föreskrifter om

granskning och godkännande av filmer som skall visas offentligt.

I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom *film* av kartor, ritningar eller bilder som återger Sverige helt eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar.

granskning och godkännande av filmer, *videogram* eller *andra tekniska upptagningar med rörliga bilder* som skall visas offentligt.

I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom *teknisk upptagning* av kartor, ritningar eller bilder som återger Sverige helt eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar.

13 §

Sådana exemplar av *filmer och ljudupptagningar*, som framställs i landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen* samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som framställer en *film eller en ljudupptagning* och därvid uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som sprider en *film eller ljudupptagning* som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och spridaren känner till detta.

Den som sprider en *film eller en ljudupptagning* trots att han vet att den enligt denna grundlag har tagits i beslag eller konfiskerats skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Sådana exemplar av *tekniska upptagningar*, som framställs i landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa *upptagningen* samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som framställer en *teknisk upptagning* och därvid uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som sprider en *teknisk upptagning* som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och spridaren känner till detta.

Den som sprider en *teknisk upptagning* trots att han vet att den enligt denna grundlag har tagits i beslag eller konfiskerats skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

14 §

Föreskrifter om skyldighet för den som yrkesmässigt säljer eller hyr ut filmer att anmäla sig för registrering hos en myndighet får

Föreskrifter om skyldighet för den som yrkesmässigt säljer eller hyr ut filmer, *videogram* eller *andra tekniska upptagningar med*

meddelas i lag eller, i fråga om *rörliga bilder* att anmäla sig för registrering hos en myndighet får närmare skall ske, med stöd av lag.

meddelas i lag eller, i fråga om anmälan innehåll och hur anmälan närmare skall ske, med stöd av lag.

4 kap.

1 §

Radioprogram och *filmer* skall ha en utgivare. Utgivare av radioprogram skall enligt vad som närmare föreskrivs i lag utses för varje program eller för hela eller delar av programverksamheten.

Utgivaren utses av den som bedriver sändningsverksamheten eller låter framställa *filmen*.

Radioprogram och *tekniska upptagningar* skall ha en utgivare. Utgivare av radioprogram skall enligt vad som närmare föreskrivs i lag utses för varje program eller för hela eller delar av programverksamheten.

Utgivaren utses av den som bedriver sändningsverksamheten eller låter framställa *den tekniska upptagningen*.

4 §

Av *en film* skall framgå vem som är utgivare. Utgivaren skall se till att varje exemplar av *filmen* har en sådan uppgift.

Uppgift om utgivaren av radioprogram skall hållas tillgänglig för allmänheten enligt vad som närmare föreskrivs i lag.

Av *en teknisk upptagning* skall framgå vem som är utgivare. Utgivaren skall se till att varje exemplar av *upptagningen* har en sådan uppgift.

5 kap.

1 §

De gärningar som anges som tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen skall anses som yttrandefrihetsbrott, om de begås i ett radioprogram, *en film* eller *en ljudupptagning* och är straffbara enligt lag.

Under samma förutsättningar skall sådan olaga våldsskildring varigenom någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

De gärningar som anges som tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen skall anses som yttrandefrihetsbrott, om de begås i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* och är straffbara enligt lag.

3 §

Om någon lämnar ett meddelande, som avses i 1 kap. 2 §, eller, utan att svara enligt 6 kap., medverkar till en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett

Om någon lämnar ett meddelande, som avses i 1 kap. 2 §, eller, utan att svara enligt 6 kap., medverkar till en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett

radioprogram, *en film* eller en radioprogram eller en *teknisk upp-
ljudupptagning*, som författare eller *tagning*, som författare eller annan
annan upphovsman eller genom att upphovsman eller genom att fram-
framträda i radioprogrammet och träda i radioprogrammet och
därigenom gör sig skyldig till därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med
hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedel-
se eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för
envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets
förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som anges i sär-
skild lag,

gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för sådant brott.

Om någon anskaffar en uppgift eller underrättelse i sådant syfte som
avses i 1 kap. 2 § och därigenom gör sig skyldig till brott som anges i
första stycket 1, gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för brottet.

Det som sägs i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen om särskilt
lagstiftningsförfarande skall gälla också i fråga om förslag till föreskrifter
som avses i första stycket 3.

6 §

En *film eller ljudupptagning* som En *teknisk upptagning* som
innefattar ett yttrandefrihetsbrott får innefattar ett yttrandefrihetsbrott får
konfiskeras. Är brottet olaga vålds- konfiskeras. Är brottet olaga vålds-
skildring eller *barnpornografibrott* skildring gäller om särskild rätts-
gäller om särskild rättsverkan i verkan i övrigt vad som föreskrivs i
övrigt vad som föreskrivs i lag. lag.

Vid konfiskering skall alla Vid konfiskering skall alla
exemplar som är avsedda för sprid- exemplar som är avsedda för sprid-
ning förstöras. Dessutom skall ning förstöras. Dessutom skall
tillses att föremål som kan användas tillses att föremål som kan användas
särskilt för att mångfaldiga *filmen* särskilt för att mångfaldiga *den*
eller ljudupptagningen inte skall *tekniska upptagningen* inte skall
kunna användas för att framställa kunna användas för att framställa
ytterligare exemplar. ytterligare exemplar.

*Konfiskering får också ske i
annat fall av en film som innefattar
en skildring av barn i pornografisk
bild av verklighetstrogen karaktär,
om inte innehavet med hänsyn till
omständigheterna är försvarligt.
Konfiskering innebär då att samt-
liga exemplar av filmen som på-
träffas i samband med en förunder-
sökning skall förstöras.*

6 kap.

1 §

Ansvar för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *film* ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvar.

Ansvar för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvar.

I fråga om andra direktsända radioprogram än sådana som avses i 1 kap. 8 § får i lag föreskrivas att den som framträder i programmet skall ansvara för sina yttranden själv.

2 §

Det ansvar för yttrandefrihetsbrott som annars skulle åvila utgivaren ligger på den som är skyldig att utse utgivare, om

1. det inte fanns någon behörig utgivare när brottet förövades,
2. utgivaren var utsedd för skens skull eller uppenbarligen inte kunde utöva den befogenhet som anges i 4 kap. 3 § eller
3. uppgift om utgivaren inte har hållits tillgänglig för allmänheten på föreskrivet sätt.

Har en ställföreträdare inträtt som utgivare men var han inte längre behörig när brottet förövades eller hade hans uppdrag upphört eller förelåg det beträffande honom något förhållande som anges i första stycket 2 eller 3, ligger ansvaret för yttrandefrihetsbrott på utgivaren.

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en *film* för yttrandefrihetsbrott i denna, om *filmen* saknar den i 3 kap. 13 § första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hemortsadress i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en *teknisk upptagning* för yttrandefrihetsbrott i denna, om *upptagningen* saknar den i 3 kap. 13 § första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hemortsadress i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa *filmen* har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider *filmen* känner till detta.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa *den tekniska upptagningen* har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider *upptagningen* känner till detta.

7 kap.

1 §

Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal skall gälla också i fråga om radioprogram, *filmer* och *ljudupp-*

Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal skall gälla också i fråga om radioprogram och *tekniska upptag-*

tagningar och i fråga om yttrandefrihetsmål.

ningar och i fråga om yttrandefrihetsmål. *Justitiekanslern får överlämna åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål om ansvar eller konfiskering på grund av olaga våldsskildring eller hets mot folkgrupp i tekniska upptagningar. Rätten att väcka allmänt åtal får dock inte överlämnas när det gäller yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp.*

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott skall väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes. Beträffande *filmer och ljudupptagningar* är tiden ett år från det att upptagningen lämnades ut för spridning. Dock får i lag föreskrivas att filmer inte skall anses ha lämnats ut för spridning förrän de har lämnats för registrering hos en myndighet. I fråga om olaga våldsskildring och barnpornografibrott gäller vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan.

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott skall väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes. Beträffande *tekniska upptagningar* är tiden ett år från det att upptagningen lämnades ut för spridning. Dock får i lag föreskrivas att filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder inte skall anses ha lämnats ut för spridning förrän de har lämnats för registrering hos en myndighet. I fråga om olaga våldsskildring i tekniska upptagningar gäller vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan.

2 §

Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en *film eller en ljudupptagning* utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för brottet, får åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal ansöka om konfiskering av *filmen eller ljudupptagningen*. Detsamma gäller, om stämning i Sverige inte kan delges den som är ansvarig för brottet.

Justitiekanslern får även ansöka om konfiskering av exemplar av en film som avses i 5 kap. 6 § tredje stycket.

Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en *teknisk upptagning* utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för brottet, får åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal ansöka om konfiskering av *upptagningen*. Detsamma gäller, om stämning i Sverige inte kan delges den som är ansvarig för brottet.

3 §

Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av *filmer och ljudupptagningar*. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket gäller dock vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hänsyn till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor.

Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av *tekniska upptagningar*. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket *tryckfrihetsförordningen* gäller dock vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hänsyn till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor. *Vad som sägs i 10 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen gäller inte, om Justitiekanslern enligt 1 § första stycket detta kapitel har överlämnat åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål. Vad som sägs i 10 kap. 2, 4 och 14 §§ tryckfrihetsförordningen samt denna paragraf om Justitiekanslerns uppgifter gäller i sådant fall även den allmänna åklagaren.*

Varje beslut om beslag skall ange det eller de avsnitt av framställningen som har föranlett beslaget. Beslaget gäller endast de särskilda skivor, rullar eller andra delar av upptagningen där dessa avsnitt förekommer.

Bevis om att beslag har beslutats skall utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt den som har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen*. Beviset skall innehålla uppgift om det eller de avsnitt i *framställningen* som har föranlett beslaget.

Bevis om att beslag har beslutats skall utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt den som har låtit framställa *den tekniska upptagningen*. Beviset skall innehålla uppgift om det eller de avsnitt i *upptagningen* som har föranlett beslaget.

5 §

Genom lag får föreskrivas om särskild tillsyn över att yttrandefriheten i filmer inte missbrukas

Genom lag får föreskrivas om särskild tillsyn över att yttrandefriheten i filmer, *videogram eller*

genom olaga våldsskildring och *andra tekniska upptagningar med* över att *filmer* med våld eller hot om våld inte i förvärvssyfte sprids till den som är under femton år. Därvid får föreskrivas om befogenhet för en tillsynsmyndighet att tillfälligt ta hand om ett exemplar av en film som kan antas innehålla en framställning som innefattar olaga våldsskildring.

rörliga bilder inte missbrukas genom olaga våldsskildring och över att *sådana upptagningar* med våld eller hot om våld inte i förvärvssyfte sprids till den som är under femton år. Därvid får föreskrivas om befogenhet för en tillsynsmyndighet att tillfälligt ta hand om ett exemplar av en film, *ett videogram eller en teknisk upptagning med rörliga bilder* som kan antas innehålla en framställning som innefattar olaga våldsskildring.

8 kap.

1 §

Skadestånd får inte dömas ut på grund av innehållet i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning* i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott.

Skadestånd får inte dömas ut på grund av innehållet i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott.

Om skadestånd på grund av brott som avses i 5 kap. 2 och 3 §§ gäller vad som är föreskrivet i lag.

2 §

Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver programverksamheten eller har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen*.

Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret ansvarar även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver programverksamheten eller har låtit framställa *den tekniska upptagningen*.

I fall som avses i 1 kap. 8 § ansvarar gärningsmannen för skadestånd på grund av brott som han begår i sändningen. Skadeståndet kan krävas ut även av den som bedriver programverksamheten.

3 §

Om den som skulle bära det straffrättsliga ansvaret inte har någon känd hemortsadress i landet när brottet förövas och inte heller kan påträffas här under rättegången och ansvaret därför övergår på någon annan enligt 6 kap. 2 § tredje stycket *eller* 5 §, får skadestånd ändå krävas ut även av den förre, i den mån det medges i lag.

Om den som skulle bära det straffrättsliga ansvaret inte har någon känd hemortsadress i landet när brottet förövas och inte heller kan påträffas här under rättegången och ansvaret därför övergår på någon annan enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, får skadestånd ändå krävas ut även av den förre, i den mån det medges i lag.

4 §

Vad som sägs i 6 kap. 7 § denna grundlag skall gälla också i fråga om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram, *en film* eller en *ljudupptagning*. I fråga om sådant skadestånd skall också gälla vad som sägs i 11 kap. 3–5 §§ tryckfrihetsförordningen om enskilt anspråk i vissa fall.

Vad som sägs i 6 kap. 4 § denna grundlag skall gälla också i fråga om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning*. I fråga om sådant skadestånd skall också gälla vad som sägs i 11 kap. 3–5 §§ tryckfrihetsförordningen om enskilt anspråk i vissa fall.

9 kap.

1 §

Vad som sägs i 12 kap. tryckfrihetsförordningen om rättegången i tryckfrihetsmål skall gälla också i fråga om motsvarande mål som avser radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar* (yttrandefrihetsmål). Hänvisningen i 12 kap. 2 § till 8 kap. tryckfrihetsförordningen skall därvid avse 6 kap. denna grundlag.

Vad som sägs i 12 kap. tryckfrihetsförordningen om rättegången i tryckfrihetsmål skall gälla också i fråga om motsvarande mål som avser radioprogram och *tekniska upptagningar* (yttrandefrihetsmål). Hänvisningen i 12 kap. 2 § till 8 kap. tryckfrihetsförordningen skall därvid avse 6 kap. denna grundlag.

De som utsetts till jurymän för tryckfrihetsmål skall också vara jurymän i yttrandefrihetsmål.

10 kap. Om radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar* från utlandet

10 kap. Om radioprogram och *tekniska upptagningar* från utlandet *m.m.*

1 §

Bestämmelserna i 1–9 och 11 kap. är tillämpliga också på sådana *filmer och ljudupptagningar* som har framställts utomlands och som lämnas ut för spridning i Sverige. Vad som annars sägs om den som har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen* skall därvid i stället gälla den som här i landet lämnar ut den för spridning.

Bestämmelserna i 1–9 och 11 kap. är tillämpliga också på sådana *tekniska upptagningar* som har framställts utomlands och som lämnas ut för spridning i Sverige. Vad som annars sägs om den som har låtit framställa *upptagningen* skall därvid i stället gälla den som här i landet lämnar ut den för spridning.

I fråga om rätten att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser för offentliggörande och om rätten till anonymitet gäller dock i tillämpliga delar vad som sägs i 13 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen. Därvid skall

hänvisningen till 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena tryckfrihetsförordningen avse 1 kap. 2 § denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. 3 § Prop. 1997/98:43
denna grundlag och

hänvisningen till 7 kap. 3 § första stycket 2 tryckfrihetsförordningen
avse 5 kap. 3 § första stycket 2 denna grundlag.

2 §

Det som enligt 1 § gäller i fråga om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser och att vara anonym gäller också radio-
program som sänds från sändare utanför Sverige och *andra utomlands framställda filmer och ljudupptagningar än dem som avses i den paragrafen*. I lag får dock föreskrivas undantag från rätten att meddela och anskaffa uppgifter i fråga om radioprogram som sänds från öppna havet eller luftrummet däröver.

Det som enligt 1 § gäller i fråga om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser och att vara anonym gäller också radio-
program som sänds från sändare utanför Sverige och *tekniska upptagningar som inte lämnas ut för spridning i Sverige, oavsett om upptagningen har framställts här eller i utlandet*. I lag får dock föreskrivas undantag från rätten att meddela och anskaffa uppgifter i fråga om radioprogram som sänds från öppna havet eller luftrummet däröver.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. I fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas med följande undantag.

a) En teknisk upptagning skall anses ha lämnats ut för spridning den dag denna grundlag trätt i kraft.

b) Föreskrifterna i 2 kap., 3 kap. 13 § första–tredje styckena, 4 kap., 6 kap. 1 och 2 §§ och 10 kap. 1 § första stycket andra meningen skall inte tillämpas.

c) Den som sprider en teknisk upptagning är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i upptagningen, om gärningen skulle ha varit straffbar även enligt äldre bestämmelser.

d) I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket gäller att skadestånd kan krävas ut av den som enligt c bär det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en teknisk upptagning, om skadeståndsskyldighet förelegat enligt bestämmelser i vanlig lag.

e) De nya föreskrifterna gäller inte i fråga om spridning som före ikraftträdandet har skett av tekniska upptagningar med bilder som innefattar skildringar av sexuellt våld eller tvång.

f) De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet. Skulle en tillämpning av de nya föreskrifterna ha lett till frihet från påföljd, får någon sådan dock inte dömas ut.

3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

4. I mål som rör skildring av barn i pornografisk bild tillämpas äldre föreskrifter, om talan väckts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om 16 kap. brottsbalken att 10 a–10 c, 12 och 17 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

10 a §¹

Den som skildrar barn i pornografisk bild *med uppsåt att bilden sprids eller som sprider sådan bild av barn döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för barnpornografibrott till böter eller fängelse i högst två år.*

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där.

Är ett brott som avses i första stycket att anse som grovt skall dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i

¹ Senaste lydelse 1993:207.

vinstryfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

Förbuden mot skildring och innehav gäller inte den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en sådan bild som avses i första stycket, om bilden inte är avsedd att spridas, överlåtas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för andra. Även i andra fall skall en gärning inte utgöra brott, om särskilda omständigheter gör att gärningen måste anses uppenbart befogad.

10 b §²

Den som i *stillbild eller i en film, ett videogram, ett televisionsprogram eller andra rörliga bilder* skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för *olaga våldsskildring* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i *rörliga bilder närgånget eller utdraget* skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Sprider någon av oaktsamhet en skildring som avses i första stycket och sker spridningen i yrkesmässig verksamhet eller eljest i förvärvssyfte, döms såsom i första stycket sägs.

Första och andra styckena gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning. De gäller inte heller en upptagning av rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av

² Senaste lydelse 1990:894.

biografbyrån. Vidare gäller första och andra styckena inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en upptagning *av* rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå, skall inte dömas till ansvar enligt första eller andra stycket för spridning av upptagningen. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har spritt upptagningen har insett eller bort inse detta.

godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första och andra styckena inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå, skall inte dömas till ansvar enligt första eller andra stycket för spridning av upptagningen. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har spritt upptagningen har insett eller bort inse detta.

10 c §³

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut en film, ett videogram eller en annan upptagning *av* rörliga bilder *med* ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur döms för otillåten utlämning av *film eller videogram* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Det gäller inte heller en upptagning *av* rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första stycket inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en upptagning *av* rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå för visning för

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut en film, ett videogram eller en annan *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder *som innefattar* ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur döms för otillåten utlämning av *teknisk upptagning* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Det gäller inte heller en *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första stycket inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå för visning

³ Senaste lydelse 1988:835.

någon åldersgrupp av barn under femton år, skall inte dömas till ansvar enligt första stycket. Vad som har sagts nu gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har lämnat ut upptagningen har insett eller bort inse detta.

12 §

Den som bland barn eller ungdom sprider skrift eller bild, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, dömes för förledande av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som bland barn eller ungdom sprider *en* skrift, bild eller *teknisk upptagning* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, döms för förledande av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

17 §⁴

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma skall gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri.

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma skall gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri, *försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket, om det inte är ringa, och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

⁴ Senaste lydelse 1986:645.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 § samt 9 kap. 16 och 17 §§ sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***5 kap.**6 §²

Sekretess gäller i mål om ansvar för barnpornografibrott eller olaga våldsskildring eller för motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott för uppgift i skildring som har beslagttagits, förverkats eller konfiskerats i målet eller annars förekommer i detta, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att den sprids vidare i strid med brottsbalken, tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Sekretess gäller i mål om
1. ansvar för olaga våldsskildring, för motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott eller för barnpornografibrott,
2. ersättning för skada med anledning av sådana brott, och
3. konfiskering eller förverkande av skildring med sådant innehåll för uppgift i skildring som har beslagttagits, förverkats eller konfiskerats i målet eller annars förekommer där, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att den sprids vidare i strid med brottsbalken, tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott.

Motsvarande sekretess gäller hos Statens biografbyrå när byrån biträder Justitiekanslern, allmän åklagare eller polismyndighet i mål och ärende som avses i första stycket.

9 kap.16 §³

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts samt i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts samt i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om en-

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1993:437.

³ Senaste lydelse 1996:155.

enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om ansvar för barnpornografibrott *eller motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott* för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om

1. ansvar för barnpornografibrott,
2. ersättning för skada med anledning av sådant brott, och
3. förverkande av skildring med sådant innehåll

för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

17 §⁴

Sekretess gäller, om inte annat följer av 18 §, i

1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller som avser registerkontroll och särskild personutredning enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627),
3. åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott

3. åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott, *eller*

4. *Statens biografbyrås verksamhet att biträda Justitiekanslern, allmän åklagare eller polismyndighet i brottmål*

för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i verksamhet, som avses i första stycket, för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

⁴Lydelse enligt prop. 1997/98:10, bet. 1997/98:SkU10, rskr. 1997/98:70.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad Prop. 1997/98:43 som föreskrivs i den särskilda lagstiftningen om unga lagöverträdare.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden Prop. 1997/98:43

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

dels att 7 kap. 3 a och 7 a §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 och 2 §§, 2 kap. 1 och 5 §§, 4 kap. 1–3 §§, 5 kap. 4–6 §§, 6 kap. 2 §, 7 kap. 1, 3, 8 och 9 §§ samt rubriken till 4 kap. skall ha följande lydelse och att rubriken närmast före 5 kap. 3 § skall lyda ”Radioprogram och tekniska upptagningar”,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 kap. 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna lag finns bestämmelser
om ägare och utgivare av periodiska skrifter m. m. (2 kap.),
om utgivare av radioprogram m. m. (3 kap.),
om utgivare av *filmer och ljud-* om utgivare *m.m.* av *tekniska*
upptagningar (4 kap.), *upptagningar* (4 kap.),
om bevarande av exemplar och inspelningar m. m. (5 kap.),
om åtal och tvångsmedel (6 kap.),
om rätt domstol i tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål (7 kap.),
om förberedande behandling av tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål
(8 kap.),
om huvudförhandling inför jury (9 kap.),
om överläggning och dom m. m. (10 kap.) samt
övriga bestämmelser (11 kap.).

2 §

De bestämmelser i denna lag som gäller tryckta skrifter eller tryckning av skrifter skall tillämpas även på andra skrifter som faller under tryckfrihetsförordningen.

Uttrycken radioprogram, *film och ljudupptagning* används i lagen på samma sätt som i yttrandefrihetsgrundlagen. Uttrycken radioprogram och *teknisk upptagning* används i lagen på samma sätt som i yttrandefrihetsgrundlagen.

2 kap.

1 §

Utlänningar som har hemvist *här i landet* får vara ägare till periodiska skrifter som trycks *här*.

Utlänningar som har hemvist i *Sverige och utlänningar med medborgarskap i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet* får vara ägare till periodiska skrifter som trycks i Sverige.

Även utländska juridiska perso-

ner som har bildats enligt lagstiftningen i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom det samarbetsområdet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks i Sverige.

3 a §

I god tid innan ett utgivningsbevis förfaller enligt 5 kap. 5 § fjärde stycket tryckfrihetsförordningen skall Patent- och registreringsverket till ägaren av den periodiska skriften sända en påminnelse om att bevisets giltighet är begränsad till tio år och att beviset förfaller, om en ansökan om förnyelse av beviset inte har kommit in till myndigheten före tioårsperiodens utgång.

5 §

Slutliga beslut av Patent- och registreringsverket i ärenden om utgivningsbevis får överklagas hos patentbesvärsrätten inom två månader från dagen för beslutet.

Patentbesvärsrättens slutliga beslut får överklagas till Regeringsrätten inom två månader från dagen för beslutet. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) om besvär över kammarrättens beslut. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att det krävs särskilt tillstånd för prövning av besvär till Regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

Patentbesvärsrättens slutliga beslut får överklagas till Regeringsrätten inom två månader från dagen för beslutet. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) om överklagande av kammarrättens beslut. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att det krävs särskilt tillstånd för prövning av överklagande till Regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

4 kap. Om utgivare av filmer och ljudupptagningar

4 kap. Om utgivare m.m. av tekniska upptagningar

1 §

Sådana ljudupptagningar som innehåller en för synskadade avsedd sammanställning av två eller flera periodiska skrifter som ges ut här i landet och vilkas ägare samverkar om ljudupptagningen (kas-

I fråga om sådana tekniska upptagningar som innehåller en för synskadade avsedd sammanställning av två eller flera periodiska skrifter som ges ut här i landet och vilkas ägare samverkar om upptag-

settidningar med sammanställningar *ningen* (kassettidningar med av material ur mer än en förlaga) sammanställningar av material ur *skall ha en utgivare. Utgivaren* mer än en förlaga) *utses utgivaren utses* av de samverkande ägarna. av de samverkande ägarna.

Ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan till kassettidningen skall till taltidningsnämnden anmäla vem som är utgivare.

Om den som är utsedd till utgivare inte längre är behörig eller hans uppdrag upphör, skall en ny utgivare omedelbart utses. Denne skall anmälas så som sägs i andra stycket.

2 §

Den skyldighet att lämna upp- Den skyldighet att lämna upp-
gifter om vem som har låtit gifter om vem som har låtit
framställa en *film eller en ljudupp-* framställa en *teknisk upptagning*
tagning samt om när, var och av samt om när, var och av vem
vem exemplaren har framställts exemplaren har framställts som
som föreskrivs i 3 kap. 13 § föreskrivs i
yttrandefrihetsgrundlagen skall full- 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrund-
göras genom att uppgifterna intas i lagen skall fullgöras genom att
själva *filmen eller ljudupptagningen* uppgifterna intas i själva *den tek-*
eller anbringas på *dennas kassett niska upptagningen* eller anbringas
eller motsvarande hölje. på *skivan, kassetten eller motsva-*
rande föremål.

3 §

Utlänningar får på samma villkor Utlänningar får på samma villkor
som svenska medborgare vara som svenska medborgare vara
utgivare av *filmer och ljudupptag-* utgivare av *tekniska upptagningar.*
ningar.

5 kap.

4 §

Den som här i landet skall utse Den som här i landet skall utse
utgivare för en *film eller en ljud-* utgivare för en *teknisk upptagning*
upptagning är skyldig att bevara ett är skyldig att bevara ett exemplar
exemplar under ett år från det att under ett år från det att upptag-
filmen eller upptagningen blev ningen blev offentlig. Denna skyl-
offentlig. Denna skyldighet gäller dighet gäller också sådana *tekniska*
också sådana *filmer och ljudupp-* *upptagningar* som avses i 1 kap. 7 §
tagningar som avses i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförord-
ningen. *Skyldigheten gäller även ningen.*
för den som låter framställa en för den som låter framställa en
ljudupptagning som sprids till allmänheten utan att en utgivare
behöver utses.

5 §

Justitiekanslern har rätt att utan kostnad få del av varje skrift, radioprogram, *film* eller *ljudupptagning* som har bevarats enligt 1–4 §§. Han har också rätt att kostnadsfritt få en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i ett radioprogram. Det åligger polismyndigheten att på begäran biträda Justitiekanslern vid anmodan enligt denna paragraf.

Justitiekanslern har rätt att utan kostnad få del av varje skrift, radioprogram eller *teknisk upptagning* som har bevarats enligt 1–4 §§. Han har också rätt att kostnadsfritt få en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i ett radioprogram. Det åligger polismyndigheten att på begäran biträda Justitiekanslern vid anmodan enligt denna paragraf. *Vad som nu har sagts om Justitiekanslern gäller även allmän åklagare, om Justitiekanslern enligt 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen har överlämnat åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål.*

6 §¹

Varje enskild som anser att ett yttrandefrihetsbrott har begåtts mot honom i ett radioprogram eller att han har lidit skada på grund av ett sådant brott i programmet har rätt att hos den som driver sändningsverksamheten kostnadsfritt ta del av en inspelning av programmet. Den enskilde har också rätt att utan kostnad få en kopia av inspelningen eller en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i programmet. Vad som sägs i detta stycke gäller dock inte, om det är uppenbart att han inte berörs av programmet på ett sådant sätt att han kan vara målsägande.

Den skyldighet som avses i första stycket vilar i fråga om sådana radiotidningar som anges i 3 kap. 7 § på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

Första stycket skall tillämpas också på sådana *ljudupptagningar* som innehåller en för synskadade avsedd version av en periodisk skrift som ges ut här i landet (kassettidningar). I fråga om sådana kassettidningar som avses i 4 kap. 1 § vilar skyldigheten att låta den enskilde ta del av en upptagning och få en utskrift på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

Första stycket skall tillämpas också på sådana *tekniska upptagningar* som innehåller en för synskadade avsedd version av en periodisk skrift som ges ut här i landet (kassettidningar). I fråga om sådana kassettidningar som avses i 4 kap. 1 § vilar skyldigheten att låta den enskilde ta del av en upptagning och få en utskrift på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

¹ Senaste lydelse 1996:854.

6 kap.

2 §

I de fall som anges i 10 kap. 11 § andra stycket tryckfrihetsförordningen och i motsvarande fall enligt 7 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får en befattningshavare av lägst fänriks grad ta en tryckt skrift, *film eller ljudupptagning* i förvar.

7 kap.1 §²

De tingsrätter som med stöd av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen är behöriga att ta upp tryckfrihetsmål skall pröva tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål i de fall där den ort som avses i 2, 3 eller 3 a § ligger inom tingsrättens domkrets. Om den orten inte ligger inom domkretsen för en tingsrätt som är behörig att ta upp tryckfrihetsmål, skall målet prövas av den tingsrätt inom vars domkrets länsstyrelsen i det län där orten ligger har sitt säte.

3 §

Avgörande för var ett yttrandefrihetsmål skall tas upp är den ort varifrån ett radioprogram har utgått för sändning eller där en *film eller en ljudupptagning* har lämnats ut för spridning eller där brottet på annat sätt har förövats.

8 §

Justitiekanslern får hos rätten begära att flera mål skall handläggas i samma rättegång enligt 7 § andra stycket. Den tilltalade i det av målen som inte är tryckfrihetsmål eller yttrandefrihetsmål skall få tillfälle att yttra sig i frågan. Framställningen prövas därefter av rätten. Rättens beslut får överklagas särskilt. Har rätten avslagit framställningen, får dock endast Justitiekanslern föra talan mot beslutet.

En sådan begäran som avses i första stycket får göras även av allmän åklagare, om Justitiekanslern med stöd av 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen

² Senaste lydelse 1994:1479.

har överlämnat sina åklagaruppgifter i yttrandefrihetsmålet. Har rätten avslagit framställningen, får även den allmänna åklagaren föra talan mot beslutet.

9 §

Justitiekanslern är åklagare i mål som enligt 7 § andra stycket får handläggas i samma rättegång som ett tryckfrihetsmål eller ett yttrandefrihetsmål.

Justitiekanslern får dock i fall som avses i första stycket överlämna sina åklagaruppgifter åt allmän åklagare, om Justitiekanslern med stöd av 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen har överlämnat åklagaruppgifterna i yttrandefrihetsmålet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
 2. Också i fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas. De nya föreskrifterna tillämpas dock inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet.
 3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument Prop. 1997/98:43

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Om en skrift som avses i 5 eller 6 § har samma innehåll och utförande som en tidigare framställd skrift, skall endast två pliktexemplar lämnas, under förutsättning att pliktexemplar av den tidigare framställda skriften har lämnats eller lämnas samtidigt.

Föreskrifterna i första stycket gäller inte om annat följer av föreskrifterna om kombinerat material i 16 och 17 §§.

Av skrift som har framställts i punktskrift skall två pliktexemplar lämnas, om annat inte följer av vad som föreskrivs i 9 §.

Skyldigheten att lämna pliktexemplar enligt 5 och 6 §§ omfattar inte ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* som enligt 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen skall jämföras med en bilaga till en periodisk skrift. Skyldigheten att lämna pliktexemplar enligt 5 och 6 §§ omfattar inte ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* som enligt 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen skall jämföras med en bilaga till en periodisk skrift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi

Prop. 1997/98:43

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

En skildring av barn i pornografisk bild som påträffas i samband med en förundersökning skall förklaras förverkad, om skildringen är av verklighetstrogen karaktär och det inte finns särskilda skäl mot att den förverkas.

Utöver bestämmelserna i denna lag gäller vad som i allmänhet är föreskrivet om beslag och om förverkande.

En skildring av barn i pornografisk bild skall förklaras förverkad.

Förverkande får underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Första stycket tillämpas inte, om en skildring kan förverkas enligt bestämmelser i brottsbalken eller i

(1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om
Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett
annat land inom Europeiska unionen

Prop. 1997/98:43

Härigenom föreskrivs att 3, 4 och 7 §§ lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,

2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,

3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),

4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),

5. injektionssprutor och kanyler,

6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nit-handskar, batonger, karatepinnar, blydagggar, spikklubbor och liknande,

8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,

9. hundar och katter för annat ändamål än handel,

10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738) och tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581),

11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda.

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda,
13. barnpornografi enligt lagen (1998:000) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

¹ Senaste lydelse 1996:944.

Anmälningsskyldighet föreligger

1. för den som utan erforderligt tillstånd, eller med stöd av tillstånd som föranletts av vilseledande uppgift, från ett annat EU-land till Sverige inför eller från Sverige till ett sådant land utför en vara som avses i 3 § 3, 5–8 och 10,

2. för den som från ett annat EU-land till Sverige inför eller från Sverige till ett sådant land utför en vara som avses i 3 § 1, 4, 9, 11 och 12.

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande Generaltullstyrelsen får meddela närmare föreskrifter om anmälningsskyldigheten.

7 §

För kontroll av att anmälningsskyldigheten enligt denna lag, eller enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från ett land som är medlem i Europeiska unionen, fullgjorts riktigt och fullständigt, samt för kontroll av att gällande villkor för in- eller utförsel av sådana varor som anges i 3 § 1 och 3–12 uppfyllts, får en tulltjänsteman undersöka

1. transportmedel, containrar, lådor och andra utrymmen där varor kan förvaras vid införsel från eller utförsel till ett annat EU-land,

2. handresgods, såsom resväskor och portföljer, samt handväskor och liknande som medförs av en resande vid inresa från eller utresa till ett annat EU-land, eller av den som kan anmanas att stanna enligt 5 § första stycket 2.

Ytterligare bestämmelser om befogenheter bl.a. avseende kroppsvisitation och kroppsbesiktning finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.10 Förslag till lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi Prop. 1997/98:43

Härigenom föreskrivs följande.

En skildring av barn i pornografisk bild får inte föras in i eller ut ur Sverige.

Bestämmelser om straff för olovlig införsel m.m. finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Barnpornografifrågan

Riksdagen antog våren 1994 efter initiativ från konstitutionsutskottet en vilande grundlagsändring som innebär att innehav av barnpornografi skall vara straffbart från den 1 januari 1999 (bet. 1993/94:KU28, rskr. 1993/94:450).

Den 3 november 1994 beslutade regeringen direktiv till en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda på vilket sätt och med vilka medel barnpornografi bäst kan bekämpas. Kommittén skulle därför undersöka på vilka områden det krävs insatser för att på ett effektivt sätt förebygga att det produceras och distribueras barnpornografiskt material. Med en sådan undersökning som utgångspunkt skulle kommittén närmare överväga vilka ändringar i lagstiftningen och vilka andra åtgärder som kan anses motiverade för att förhindra förekomst och spridning av barnpornografiskt material. Därvid skulle frågor om kriminalisering av innehav och annan befattning övervägas särskilt. Kommittén skulle även behandla frågan om en åldersgräns kan tas in i bestämmelsen om barnpornografibrott. Kommittén antog namnet Barnpornografiutredningen.

Barnpornografiutredningen överlämnade i mars 1997 betänkandet Barnpornografifrågan Innehavskriminalisering m.m. (SOU 1997:29). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Kommitténs författningsförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning över yttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju 97/1111).

Regeringen tar i detta lagstiftningsärende upp de frågor som Barnpornografiutredningen övervägt, med undantag för förslaget om en särskild preskriptionsregel för brottet sexuellt ofredande. Den frågan kommer regeringen att ta upp i ett annat sammanhang.

Till Justitiedepartementet har fler än 10 000 skrivelser kommit in och tiotusentals namnunderskrifter överlämnats, där enskilda och organisationer kräver att åtgärder vidtas mot förekomsten av barnpornografi (dnr Ju 97/2430).

Regeringens förslag till grundlagsändringar i syfte att göra det möjligt att kriminalisera innehavet av barnpornografi har en annan omfattning och en annorlunda lagteknisk konstruktion än de grundlagsändringar i ämnet som riksdagen antog som vilande år 1994. Enligt 8 kap. 15 § andra stycket regeringsformen får riksdagen inte som vilande anta ett förslag om stiftande av grundlag som är oförenligt med ett annat vilande grundlagsförslag, utan att samtidigt förkasta det först antagna förslaget. För att riksdagen som vilande skall kunna anta det förslag som regeringen nu lägger fram krävs enligt regeringens bedömning att riksdagen förkastar den vilande grundlagsändringen från år 1994.

Den 8 september 1994 beslutade regeringen om direktiv till en parlamentarisk kommitté med uppdrag att analysera tryckfrihetsförordningens (TF) och yttrandefrihetsgrundlagens (YGL) tillämplighet på nya medier. Kommittén skulle vidare analysera frågan om förhållandet mellan TF:s och YGL:s bestämmelser om beslag och konfiskering å den ena sidan samt offentlighetsprincipen å den andra sidan. Uppdraget omfattade också att överväga en ändring i YGL som bättre gav uttryck för den i praktiken allt friare etableringsrätten för trådlösa radio- och TV-sändningar än vad som nu gäller enligt 3 kap. 2 § YGL. Genom ett tilläggsdirektiv den 2 februari 1995 beslutades dock att frågan om etableringsrätten inte längre skulle ingå i uppdraget. Kommittén antog namnet Mediekommittén.

Den 28 februari 1996 överlämnade Justitiekanslern (JK) till regeringen ”Promemoria om vissa frågor rörande yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring m.m. – Justitiekanslerns erfarenheter och synpunkter” (Justitiedepartementets dnr Ju 96/839). I promemorian förordade JK att det skulle övervägas ett förtydligande av den bestämmelse i YGL som anger grundlagens tillämpningsområde såvitt avser videogram (1 kap. 10 § YGL). Regeringen beslutade den 23 maj 1996 att promemorian i den delen skulle överlämnas till Mediekommittén.

Sedan ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) i en framställan till Justitiedepartementet hemställt att regeringen skulle överväga en ändring av preskriptionstiderna för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp överlämnades framställan till Mediekommittén.

Mediekommittén överlämnade i mars 1997 betänkandet Grundlagsskydd för nya medier (SOU 1997:49). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 4*. Kommitténs författningsförslag finns i *bilaga 5*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*, och en sammanställning över yttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju 97/1160).

JK förordade, i den promemoria som han lämnade över till regeringen i februari 1996, även en sammanläggning av de straffrättsliga bestämmelserna om barnpornografi och olaga våldsskildring. Reglerna om straff för vissa bildframställningar med sexuella motiv borde enligt vad JK anförde finnas i samma bestämmelse som reglerna om olaga våldsskildring. JK förordade vidare en mindre utvidgning av det kriminaliserade området så att vissa skildringar av sexuella handlingar mellan människor och djur säkrare skulle kunna hänföras till det straffbara området. Bland annat mot bakgrund av att regeringen i denna proposition föreslår att barnpornografibrottet skall flyttas ut från TF:s och YGL:s tillämpningsområden anser regeringen att JK:s förslag i denna del inte bör genomföras.

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens territoriella tillämpningsområden

I promemorian Några frågor om tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens territoriella tillämpningsområde (dnr Ju 97/2141) har

Justitiedepartementet behandlat TF:s och YGL:s tillämplighet på tryckta skrifter, filmer och ljudupptagningar som ges ut eller sprids endast utanför Sveriges gränser. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 7*, och det remitterade lagförslaget finns i *bilaga 8*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju 97/2141).

Jury i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål

1993 års domarutredning överlämnade i juni 1994 betänkandet Domaren i Sverige inför framtiden – utgångspunkter för fortsatt utredningsarbete (SOU 1994:99). Med anledning av Europadomstolens fällande dom i målet Holm mot Sverige lämnar utredningen förslag till en ny bestämmelse i TF. Utredningens lagförslag finns i *bilaga 10*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över den del av betänkandet som handlar om jurysystemet i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål finns i samma bilaga. En förteckning över samtliga remissinstanser liksom en sammanställning av remissyttrandena finns i Ds 1995:17.

De problem som aktualiseras genom Holm-domen samt vissa andra frågor med anknytning till jurysystemet diskuteras i departementspromemorian Jurymedverkan och fallet Holm – En översyn och analys (Ds 1997:25). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 11*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 12*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 13*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju 97/1092).

Utgivningsbevis för periodiska skrifter och ägare till sådana skrifter

Justitiedepartementet har i departementspromemorian Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter och om ägare till sådana skrifter (Ds 1997:30) tagit upp frågan om lämpligheten av att låta utgivningsbevis för periodiska skrifter gälla för en begränsad tid. Vidare har frågan om utlänningars rätt att äga sådana skrifter behandlats. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 14*, och det remitterade författningsförslaget finns i *bilaga 15*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 16*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju 90/166).

Vissa tillämpningsproblem rörande främst yttrandefrihetsgrundlagen

Den 21 maj 1997 överlämnade JK till regeringen ”Framställning i anledning av vissa tillämpningsproblem rörande främst yttrandefrihetsgrundlagen” (Justitiedepartementets dnr Ju 97/1925). I promemorian tar JK upp frågor om bl.a. beräkning av preskriptionstiden när det gäller yttrandefrihetsbrott i filmer och andra upptagningar, skyldigheten att ange vilka avsnitt i en upptagning som har föranlett ett beslag i ett ärende

om yttrandefrihetsbrott och åtalstiden efter ett utredningsbeslag med anledning av ett yttrandefrihetsbrott. JK:s promemoria har remissbehandlats. Remissytrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju 97/1925).

Av JK:s promemoria framgår att tillämpningen av en del av YGL:s bestämmelser är förenad med praktiska problem som inte är obetydliga. Frågorna kräver emellertid en djupare analys än som har varit möjlig inom ramen för detta lagstiftningsarbete. Regeringen vill därför inte nu gå fram med förslag till grundlagsändringar på grundval av JK:s promemoria, och behandlar sålunda inte JK:s förslag ytterligare i denna proposition. De frågor som JK tar upp bör i stället göras till föremål för en mera ingående beredning.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 6 november 1997 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 17*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 18*. Regeringen återkommer i berörda avsnitt till Lagrådets synpunkter.

4 Barnpornografifrågan

4.1 Bakgrund

4.1.1 Nuvarande ordning

I 6 kap. brottsbalken (BrB) straffbeläggs gärningar där någon genom våld, hot, tvång eller andra liknande otillbörliga förfaranden förmår någon till samlag eller annat sexuellt umgänge. Bestämmelserna gäller oavsett offrets ålder. Om gärningen begås mot ett barn bedöms brottet dock strängare än om offret är en vuxen person.

Beträffande unga och gärningsmannen närstående personer finns bestämmelser som straffbelägger sexuellt umgänge även om detta inte innefattar våld eller tvång. För sexuellt utnyttjande av underårig kan enligt

6 kap. 4 § i grova fall utdömas fängelse upp till åtta år. Brottsbeteckningen omfattar fall där någon har sexuellt umgänge med den som är under 18 år och är hans avkomling eller står under hans fostran eller för vars vård eller tillsyn han har att svara på grund av myndighets beslut. Även allt sexuellt umgänge med barn under 15 år omfattas.

Slutligen kan den som i annat fall sexuellt berör barn under 15 år eller som förmår barnet att företa eller medverka i någon handling av sexuell innebörd dömas för sexuellt ofredande till böter eller fängelse högst två

år (6 kap. 7 §). Detsamma gäller den som uppträder uppenbart sedlighets-sårande mot annan oberoende av dennes ålder, t.ex. genom blottning.

Att ett sexualbrott begås för att dokumenteras i pornografiskt syfte torde normalt innebära en större integritetskränkning för brottsoffret än om en bildupptagning inte hade gjorts. Att ett sexualbrott har dokumenterats kan således, oavsett offrets ålder, föranleda ett strängare straff för brottet än om detta inte skett. Barnpornografibrottet får sin särskilda betydelse om gärningsmannen har för avsikt att visa en skildring av brottet för andra. Att bilderna sätts i omlopp innebär nämligen en ytterligare kränkning av barnet, skild från den kränkning som beaktas inom ramen för sexualbrottet.

Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen straffas allt sexuellt umgänge med barn under 15 år. Också den som fyllt 15 men inte 18 år skyddas emellertid som framgår av 6 kap. 4 § BrB från sexuellt umgänge med den som svarar för hans eller hennes fostran, vård eller tillsyn.

Den 1 januari 1995 infördes därutöver ett nytt andra stycke i stadgan- det om sexuellt ofredande, 6 kap. 7 § BrB. I detta straffbeläggs att genom tvång, förledande eller annan otillbörlig påverkan förmå även någon som har fyllt 15 men inte 18 år att företa eller medverka i en handling med sexuell innebörd, om handlingen är ett led i framställning av en porno- grafisk bild eller utgör posering i annat fall än när det är fråga om framställning av en bild. Gärningsmannen måste inte ha haft insikt om den unges ålder, utan det är tillräckligt att gärningsmannen hade skälig anledning anta att den unge inte var fyllda 18 år. Detta följer av 6 kap. 11 § BrB som gäller vid samtliga sexualbrott.

Genom bestämmelsen straffbeläggs således användande av underåriga modeller vid framställande av pornografiska bilder, även om modellerna är till synes fullt pubertetsutvecklade. Bestämmelsen är tillämplig även vid posering där endast den underårige företar en handling med sexuell innebörd. Bestämmelsen om sexuellt ofredande träffar alltså de flesta fall av barnpornografisk bildupptagning.

Barnpornografibrottet

För barnpornografibrott döms den som *skildrar* barn i pornografisk bild *med uppsåt att bilden sprids* om inte gärningen med hänsyn till omstän- digheterna är försvarlig. Detsamma gäller den som *sprider* sådan bild av barn (16 kap. 10 a § BrB). För att det skall vara möjligt att ingripa om sådana skildringar sprids genom tryckt skrift, i TV eller i en film eller i ett videogram, finns en bestämmelse i 7 kap. 4 § 12 tryckfrihetsordningen (TF) till vilken 5 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) hänvisar.

När pornografin avkriminaliserades år 1971 gjordes inga undantag för dess grövre former. Under 1970-talet kom barnpornografiska framställ- ningar i form av tryckta skrifter och smalfilmer att säljas i öppna former bl.a. i butiker för pornografi. Barnpornografin väckte efter en tid reaktio- ner. En stark opinion krävde kriminalisering. I regeringens direktiv till Yttrandefrihetsutredningen uppdrogs åt utredningen att mot bakgrund härav överväga en försiktig utvidgning av det straffbara området.

Yttrandefrihetsutredningen anförde i delbetänkandet Barnpornografi (Ds Ju 1978:8) att avbildandet av barn i syfte att framställa barnporno-

grafi utgör en allvarlig kränkning av barnets integritet. Ett ytterligare motiv för en kriminalisering av barnpornografen ansågs vara att den kränkte barn i allmänhet.

Regeringen anslöt sig till utredningens uppfattning och framhöll ytterligare bl.a. den integritetsskada som kan uppkomma när barn medverkar vid tillkomsten av pornografi och de skadeverkningar som härvid kan drabba dessa barns syn på sexualiteten. Sådana skäl för begränsningar i yttrandefriheten och informationsfriheten som anges i 2 kap. 13 § regeringsformen befanns föreligga (prop. 1978/79:179 s. 8).

Att skildra barn i pornografisk bild blev straffbart fr.o.m. år 1980, när ändringarna i BrB och TF trädde i kraft. Då omfattades inte filmer och videogram av något grundlagsskydd motsvarande det tryckfrihetsrättsliga, utan ett sådant infördes fullt ut först i och med att YGL trädde i kraft den 1 januari 1992.

Maximistraffet för barnpornografibrott höjdes till två års fängelse genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 1993 (SFS 1993:207). Detta motsvarade straffet för olaga våldsskildring och innebar att preskriptionstiden förlängdes vilket enligt föredraganden kunde ge ökade möjligheter till ingripanden (prop. 1992/93:141 s. 44).

Innebörden av straffbestämmelsen

Innebörden av straffbestämmelsen om barnpornografibrott i BrB och i de båda grundlagarna är i huvudsak följande. Brottet avser skildrande i *bild*. Motsvarande skildringar i text eller enbart ljud omfattas därför inte av det straffbara området. Däremot omfattas även tecknade bilder och filmer och andra icke autentiska skildringar bl.a. sådana som framställts genom bildmanipulation, t.ex. genom datateknik.

Under de båda grundlagarnas och brottsbalkens bestämmelser faller all barnpornografi i form av tryckta bilder och teckningar samt stillbilder eller rörliga bilder i filmer, videogram eller på television. Bilder och teckningar som inte är tryckta samt stillbilder eller rörliga bilder i datoriserad (elektronisk) form faller i huvudsak utanför grundlagarnas bestämmelser men omfattas av regleringen i brottsbalken. I sammanhanget bör dock erinras om att vissa bilder i elektronisk form kan omfattas av YGL, nämligen om den s.k. databasregeln i 1 kap. 9 § YGL är tillämplig.

Bilden skall enligt vanligt språkbruk och allmänna värderingar vara pornografisk för att den skall vara straffbar till sitt innehåll. I motiven hänvisades till den användning ordet pornografisk har i bestämmelsen om otillåtet förfarande med pornografisk bild i 16 kap. 11 § BrB. Med pornografisk borde enligt motivuttalanden till detta lagrum förstås en bild som, utan att besitta några vetenskapliga eller konstnärliga värden, på ett ohöjtt och utmanade sätt återger ett sexuellt motiv (prop. 1970:125 s. 79 f.).

Det krävs inte att bilden skildrar ett barn som deltar i en sexuell handling. Även en bild som på annat sätt skildrar barn på ett sätt som är ägnat att vädja till sexualdriften omfattas av det straffbara området.

Med barn avses enligt motivuttalanden en person vars könsmognadsprocess inte är avslutad (prop. 1978/79:179 s. 9). Det finns alltså ingen

fast åldersgräns som bestämmer vad som är ett barn. Lagstiftaren har lämnat åt rättstillämpningen att göra den närmare avgränsningen.

För att straffbart spridande skall föreligga skall bilden innehållas förmedlas till eller göras tillgängligt för andra. För straffbarhet uppställs i och för sig inte något krav på att bilden förmedlats till allmänheten. Men det fordras dock mer än att den gjorts tillgänglig för endast ett fåtal personer.

Varje skildring av barn i pornografisk bild eller spridning av sådan bild är inte straffbar. Undantag görs för det fall att gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Frågan om gärningen är försvarlig skall, enligt vad som framgår av förarbetena, avgöras mot bakgrund av syftet med framställningen och det sammanhang i vilket den förekommer. Hänsyn till konstnärliga intressen, allvarligt syftande nyhetsförmedling och vetenskapligt arbete anförs i motiven som exempel på fall där ett spridande kan vara försvarligt (a. prop. s. 9 f.). För att en sådan bedömning skall komma i fråga skall bilden dock ingå som ett naturligt och befogat led i det sammanhang där den förekommer.

Ett exempel på tillämpning av försvarlighetsrequisitet är det beslut som Justitiekanslern (JK) meddelade den 31 januari 1994 med anledning av att nyhetsprogrammet Rapport i TV 2 hade visat sekvenser ur barnpornografiska videogram som tagits i beslag inom ramen för Huddinge- och Norrköpingsfallen och som förevisats av Rädda Barnen i syfte att väcka en opinion mot företeelsen. I anmälningar till JK ifrågasattes om inte nyhetsinslaget innefattade barnpornografibrott. JK fann att syftet med inslaget och det sammanhang i vilket det förekom innebar att det utan tvekan fick anses ha ingått som ett led i en allvarligt syftande nyhetsförmedling definierad enligt sådana kriterier som enligt förarbetena skulle vinna beaktande. Förevisandet av skildringarna skulle därmed enligt JK i detta fall vid en straffrättslig prövning bedömas ha varit försvarligt och därmed inte utgöra yttrandefrihetsbrott (dnr 148-94-31 och 171-94-31).

Bilder som har spritts under försvarliga omständigheter är inte utan vidare möjliga att sprida vidare under återopande av försvarlighetsrequisitet. En skildring som av konstnärliga skäl ansetts försvarlig torde emellertid i princip bibehålla denna karaktär oavsett i vilka senare sammanhang den kan förekomma. Men det kan väl tänkas att sådana barnpornografiska bilder eller filmsekvenser som har spritts i ett försvarligt syfte genom t.ex. nyhetsprogram i TV eller i form av videogram förevisade av frivilligorganisationer, kan komma att sammanställas och hanteras i sammanhang som inte kan bedömas som försvarliga.

4.1.2 Viktiga principer i grundlagarna

Censurförbudet

Enligt tryckfrihetsförordningen (TF) får det inte uppställas något krav på att myndigheter skall granska en skrift före det att den ges ut. Det får inte heller införas bestämmelser som innebär ett förbud mot att trycka en skrift (1 kap. 2 § första stycket). Detta förbud mot censur är undantagslöst.

Tryckfrihetsförordningen innehåller även bestämmelser om skydd för tryckning, utgivning och spridning av tryckt skrift (1 kap. 2 § andra stycket, 4 kap. 1 § och 6 kap. 1 §). Dessa bestämmelser innebär bl.a. att myndigheter inte får på grund av innehållet i skriften hindra tryckning eller utgivning av den eller att den sprids till allmänheten, att det inte får ställas krav på tillstånd att driva tryckeri samt att alla har rätt att sprida redan utgivna tryckta skrifter. Tryckerirätten gäller liksom censurförbudet utan undantag. Däremot finns det emellertid föreskrivet vissa inskränkningar i spridningsrätten.

Dessa tryckfrihetsrättsliga principer har förts över till yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde med undantag för en möjlighet att lagstifta om godkännande av filmer som skall visas offentligt, vilken utnyttjats för bestämmelser om Statens Biografbyrås verksamhet med att förhandsgranska filmer för offentlig visning. Men det får således inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radio- eller TV-program, i en ljudupptagning eller i en film som inte skall visas offentligt först måste granskas av en myndighet eller annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter eller andra allmänna organ att på grund av det väntade innehållet i ett program, en ljudupptagning eller en film, med nyss nämnda undantag, förbjuda eller hindra att framställningen offentliggörs eller att den sprids (1 kap. 3 § YGL). Vidare föreskriver yttrandefrihetsgrundlagen att alla har rätt att framställa och sprida filmer m.m.

Det finns vissa undantag från principen om rätten att sprida tryckta skrifter och filmer. Det hänvisas således till allmän lag vad gäller t.ex. den som skyltar med pornografisk bild på ett anstötligt sätt eller utan beställning sänder pornografisk bild till en annan (6 kap. 2 § TF, 3 kap. 12 § YGL, jfr 16 kap. 11 § brottsbalken).

Principen om ensamansvar

Enligt båda grundlagarna är huvudprincipen att endast en person skall vara ansvarig för innehållet i den tryckta skriften eller filmen. Ensamansvaret innebär att andra som medverkar vid framställningens tillkomst i princip inte kan ställas till ansvar för innehållet.

Utgångspunkten är att det skall finnas en utgivare för periodiska skrifter, för radio- och TV-program, filmer och videogram och att denne i första hand är ansvarig för innehållet. Utgivaren har bestämmanderätten över vad som skall tas in i framställningen. Om det inte finns någon utgivare för en periodisk skrift är det ägaren som är ansvarig för innehållet. För skrifter som inte är periodiska är det i första hand författaren som är ansvarig om han finns angiven på skriften, annars faller ansvaret på förläggaren, dvs. den som haft hand om tryckningen eller givit ut annans skrift. Vet man inte vem denne är, är det den som rent faktiskt tryckt skriften som ansvarar.

Om det inte finns någon utgivare för en film är det den som låtit framställa filmen som är ansvarig för innehållet.

För tryckta skrifter och filmer finns en gemensam i sista hand för innehållet ansvarig person, nämligen spridaren.

Ansvarsreglerna innebär bl.a. att den som köper eller på annat sätt förvärvar filmer eller tryckta skrifter som innefattar brott mot grundlagarna inte kan fällas till ansvar för detta.

Grundlagarnas krav på utgivning

Utgivningen har betydelse i flera hänseenden. Tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott föreligger först genom utgivningen och ingripande mot sådant brott får ske först efter utgivningen. Kontrollen över tryckta skrifter och filmer anknyter också till utgivningen; när skriften ges ut inträder skyldighet att lämna exemplar till arkiv och för granskning. Utgivningen har även betydelse för frågan om preskription.

Enligt 1 kap. 6 § TF skall en tryckt skrift, för att anses som en sådan, vara utgiven. Med utgivning förstås enligt lagrummet att skriften har blivit utlämnad till salu eller för spridning på annat sätt. Av motiven framgår att spridningen inte behöver ha skett bland allmänheten utan även utlämnande för spridning inom en begränsad krets av personer konstituerar utgivning (SOU 1947:60 s. 60 f. och 216). Motsvarande bestämmelse för filmer och videogram finns i 1 kap. 10 § YGL.

Rätten att inneha informationsbärare

Utan att det uttryckligen anges i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen bygger dessa grundlagar på förutsättningen att rätten att inneha tryckta skrifter, filmer och ljudupptagningar inte får begränsas annat än av ordnings- och säkerhetsskäl på sådana institutioner som t.ex. sjukhus, militärförläggningar och kriminalvårdsanstalter.

Det har föreslagits att rätten att inneha sådana s.k. informationsbärare uttryckligen skall slås fast i grundlag. Yttrandefrihetsutredningen föreslog att en bestämmelse om rätt att för privat bruk inneha tryckta skrifter, filmer och mottagare för radiosändningar m.m. avsedda att ta emot eller återge yttranden riktade till allmänheten skulle föras in i regeringsformen. Utredningens förslag fördes emellertid inte vidare bl.a. på den grunden att det ansågs finnas risk för att en sådan bestämmelse skulle kunna läsas motsatsvis (se prop. 1986/87:151 s. 63 f.).

Varken tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen innehåller således någon bestämmelse som innebär att det kan vara straffbart att inneha en viss skrift eller en film. Det är uppenbarligen inte förenligt med grundlag att i vanlig lag föreskriva om en möjlighet att ingripa mot en enskild person endast under åberopande av att denne innehar en skrift eller en film som innehåller yttranden eller skildringar som vid utgivning eller spridning skulle kunna utgöra tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott.

4.1.3 Konfiskering och förverkande

Om en barnpornografisk bild sprids genom en tryckt skrift eller genom ett medium som omfattas av YGL gäller följande.

Tryckt skrift och film som innefattar tryck- och yttrandefrihetsbrott får enligt 7 kap. 7 § första stycket TF och 5 kap. 6 § första stycket YGL

konfiskeras. Konfiskering innebär att för spridning avsedda exemplar av framställningen skall förstöras. Konfiskering anses inte kunna ske av det antal exemplar av en framställning som utgör pliktleveransexemplar. Konfiskering kan endast avse utgivet material.

Den 1 januari 1995 har nya bestämmelser i 7 kap. 7 § tredje stycket TF och 5 kap. 6 § tredje stycket YGL om konfiskering börjat att gälla (bet. 1993/94:KU28, rskr. 1993/94:450, bet. 1994/95:KU6, rskr. 1994/95:12, SFS 1994:1476 och 1994:1477). Framställningar som innefattar skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär får numera även i annat fall än de redan nämnda konfiskeras om inte innehavet är försvarligt med hänsyn till omständigheterna. Konfiskering innebär i dessa fall att samtliga exemplar av framställningen som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

Konfiskeringsbestämmelserna i 7 kap. 7 § första stycket TF och i 5 kap. 6 § första stycket YGL är fakultativa och konfiskering skall ske endast om det är nödvändigt ur allmän synpunkt. Normalt anses inte konfiskering vara meningsfull om en framställning redan blivit spridd i större omfattning och det därför skulle vara meningslöst att konfiskera den.

Även de nya konfiskeringsbestämmelserna är fakultativa. De har tillkommit bl.a. för att sådant material som hos andra än den för yttrandet ansvarige har tagits i beslag under en förundersökning inte skall behöva lämnas tillbaka. Därmed torde inte frågan om hur omfattande spridningen av en framställning är ha någon betydelse vid prövningen av frågan om konfiskering skall ske.

För sådana barnpornografiska skildringar som inte omfattas av grundlagarna gäller följande.

I brottsbalken finns bestämmelser som innebär att föremål som på grund av sin särskilda beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt kan komma till brottslig användning får förverkas. Detsamma gäller föremål som frambringats genom brott om det är påkallat för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl (36 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken).

Enligt lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi, vilken även den har trätt i kraft den 1 januari 1995, skall barnpornografiska bilder av verklighetstrogen karaktär som anträffas vid en förundersökning och som inte omfattas av TF:s och YGL:s tillämpningsområde förklaras förverkade om det inte finns särskilda skäl mot detta. I frågan om vad som kan utgöra särskilda skäl anges i förarbetena att ledning kan hämtas i vad som skall utgöra försvarlig gärning enligt 16 kap. 10 a § BrB (bet. 1993/94:KU28 s. 43 f.).

Den särskilda förverkandelagen är avsedd att tillämpas i sådana fall där brottsbalkens förverkanderegler inte är tillämpliga.

Sedan den 1 januari 1995 kan således all barnpornografi som är av verklighetstrogen karaktär och som påträffas i samband med en förundersökning tas i beslag för konfiskering eller förverkande. För tryckta skrifter och filmer gäller dock som nämnts att de måste ha utgivits för att konfiskering skall kunna ske.

Som har framgått antog riksdagen våren 1994 på initiativ av konstitutionsutskottet en vilande grundlagsändring som innebär att innehav av barnpornografi skall kunna vara straffbart fr.o.m. den 1 januari 1999. Den vilande grundlagsändringen innefattar ändringar i både tryckfrihetsförordningen (7 kap. 9 §, 9 kap. 2 § och 12 kap. 1 §) och yttrandefrihetsgrundlagen (5 kap. 7 §). Ändringarna går ut på att det i de båda grundlagarna föreskrivs att om någon som inte bär det tryck- respektive yttrandefrihetsrättsliga ensamansvaret innehar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, och innehavet inte med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, så gäller utan hinder av grundlagarna vad som är föreskrivet i lag om straff för sådant brott.

Bestämmelserna medger alltså att innehav av sådana verklighetstroga barnpornografiska framställningar som omfattas av grundlagsskyddet – tryckta skrifter, filmer och videogram – och som givits ut, spritts till allmänheten kan kriminaliseras i vanlig lag (brottsbalken). Endast den som inte ansvarar för det tryck- eller yttrandefrihetsbrott som spridningen kan ha inneburit skall kunna straffas för innehavsbrott. Målen skall processuellt behandlas som tryck- eller yttrandefrihetsmål.

4.1.5 Internationella förhållanden

Sverige har undertecknat FN:s konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter, den s.k. *barnkonventionen*. Konventionen trädde i kraft den 2 september 1990. Sverige ratificerade konventionen utan att reservera sig på någon punkt och har därigenom iklätt sig en folkrättslig förpliktelse att följa konventionens alla bestämmelser.

Med barn avser konventionen enligt artikel 1 varje människa under 18 år som inte har blivit myndig tidigare enligt den för henne gällande lagen. Konventionen innehåller bestämmelser avsedda att tillförsäkra barn grundläggande rättigheter och att bereda barn skydd mot övergrepp och utnyttjande. Konventionsstaterna har åtagit sig att respektera och tillförsäkra varje barn inom sin jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen och att vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen.

I konventionens artikel 34 åtar sig konventionsstaterna att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra (a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling, (b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet och (c) att barn utnyttjas i pornografiska framställningar och i pornografiskt material.

Artikel 34 kräver inte att dess ändamål skall uppfyllas med straffrättslig lagstiftning. Barnkonventionen lämnar således stort utrymme för att välja olika metoder för att uppnå de angivna syftena.

Europarådets ministerkommitté antog den 9 september 1991 en rekommendation rörande bl.a. sexuell exploatering av barn (No. R (91) 11)

där medlemsstaterna uppmanas att särskilt undersöka möjligheten att kriminalisera innehav av barnpornografi. Kommittén anmärkte att den var övertygad om att efterfrågan på barnpornografi stimulerade producenterna. Vidare ansågs att möjligheten att åtala konsumenter av barnpornografi skulle underlätta strävanden att identifiera producenter, distributörer, deltagande barn och pedofila sexualbrottslingar som vanligen var samlare av barnpornografi.

FN:s kommission för mänskliga rättigheter har antagit (1992/74) ett aktionsprogram för bekämpande av handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Det innehåller olika förslag till åtgärder vilka FN:s medlemsstater rekommenderas att genomföra. Såvitt gäller barnpornografi uppmanas medlemsstaterna att i förekommande fall kriminalisera produktion, distribution och innehav av barnpornografi.

Nordiska rådet har den 10 mars 1994 i en rekommendation uttalat att innehav av barnpornografi bör kriminaliseras i hela Norden.

I augusti 1996 var Sverige värdland för *Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn*. En deklARATION och en handlingsplan för åtgärder mot kommersiell sexuell exploatering av barn antogs enhälligt. Planen för åtgärder innehåller en uppmaning till alla stater att företa ett stort antal angivna åtgärder mot kommersiell sexuell exploatering av barn, bl.a. att utarbeta eller stärka och tillämpa nationella lagar som fastställer det straffrättsliga ansvaret hos dem som erbjuder tjänster, hos kunder och mellanhänder i fråga om barnprostitution, handel med barn, barnpornografi, inklusive innehav av barnpornografi, och annan olaglig sexuell verksamhet. Vidare uppmanas alla stater att före år 2000 upprätta en nationell plan för åtgärder.

Mot denna bakgrund tillsatte regeringen i september 1996 en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att utarbeta en nationell plan för åtgärder mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Arbetsgruppen har i augusti 1997 redovisat ett förslag vilket enligt gruppens bedömning bör utgöra grunden för den slutgiltiga utformningen av regeringens handlingsplan mot kommersiell sexuell exploatering av barn.

Europeiska unionens råd har den 24 februari 1997 beslutat en gemensam åtgärd på grundval av artikel K 3 i Fördraget om Europeiska unionen om åtgärder mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn (97/154/RIF). Den gemensamma åtgärden innebär bl.a. att medlemsstaterna skall se över gällande lag och praxis för att se till att sexuellt utnyttjande av barn blir straffbelagt. Enligt den gemensamma åtgärden innefattar sexuellt utnyttjande av barn utnyttjande av barn i pornografiskt material, däribland att framställa, sälja och distribuera eller på annat sätt bedriva handel med sådant material samt att inneha sådant material. Enligt den gemensamma åtgärden skall, med undantag för innehav av barnpornografiskt material, även medverkan i eller försök till de brott som avses vara straffbelagda. Rådet skall före utgången av år 1999 bedöma hur medlemsstaterna har uppfyllt sina skyldigheter enligt den gemensamma åtgärden.

Regeringens förslag: I princip all befattning med barnpornografi skall vara kriminaliserad, även innehav. Detta innebär en omfattande utvidgning av det straffbelagda området.

Barnpornografiutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Nästan alla är för en utvidgad kriminalisering som också innefattar en kriminalisering av innehav av barnpornografi. Bland de remissinstanser som sålunda ställer sig bakom utredningens bedömning finns *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Trollhättans tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Göteborg, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Brottsoffermyndigheten, Svenska UNICEF-kommittén, Röda korset, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Statens skolverk, Svenska kyrkans centralstyrelse, Rädda Barnen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Television AB, Akademikerförbundet SSR, Alla kvinnors hus, Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken vid Universitetssjukhuset i Linköping, BRIS, ECPAT Sverige, Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen Sveriges Socialchefer, Manliga nätverket, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, Statstjänstemannaförbundet, Sveriges domareförbund, Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund, Sveriges Kristna Råd och Sveriges Frikyrkosamråd, Sveriges Psykologförbund, Våldsskildringsrådet m.fl.*

Några remissinstanser är emellertid tveksamma eller negativa. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* anser att det inte är visat att en vidgad kriminalisering är befogad. *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* anser att varje beslut om en nykriminalisering eller uppkriminalisering alltid bör grundas på en nytto- kostnadsberäkning som gäller alla för- och nackdelar av åtgärden. Enligt universitetet är det en klar brist att utredningen inte har redovisat någon sådan beräkning. *Svenska Tidningsutgivareföreningen* och *Svenska Journalistförbundet* avstyrker båda en innehavskriminalisering med hänvisning till de allvarliga effekterna när det gäller systematiken för grundlagarna på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området.

Skälen för regeringens förslag: Barnpornografi är en avskyvärd och oacceptabel företeelse i vårt samhälle. Barnpornografi förutsätter nästan alltid ett hänsynslöst utnyttjande av barn. Under senare år har det visat sig att det i inte obetydlig omfattning förekommer barnpornografi även av mycket grovt slag.

Det framstår som djupt otillfredsställande att enskilda personer utan att riskera annat än ett förverkande av materialet, skall kunna förvärva och inneha material som skildrar grova övergrepp mot barn. Varje företeende av en barnpornografisk bild innebär en straffvärd kränkning av det avbildade barnet men också av barn i allmänhet. Även ett innehav av en sådan bild utgör en fortlöpande integritetskränkning. Det kan vidare inte uteslutas att en innehavare av en sådan bild kan komma att visa den för

ett barn i syfte att förmå barnet att medverka i sådana handlingar som skildras på bilden.

I detta sammanhang måste intresset av att förhindra den integritetskränkning av det avbildade barnet och av barn i allmänhet som varje befattning med barnpornografiskt material innebär få väga utomordentligt tungt. Detta talar med styrka för ytterligare åtgärder bl.a. inriktade mot innehav av sådant material.

Handeln med barnpornografi sker i dag i det fördolda eftersom framställning och försäljning av sådant material är förbjudet. En kriminalisering av innehav av barnpornografi kan emellertid väntas leda till en minskad efterfrågan av sådant material. Detta kan i sin tur antas medföra en minskad produktion och spridning av barnpornografi. Härigenom kan sådana sexuella övergrepp mot barn som regelmässigt förekommer i samband med framställningen motverkas. En kriminalisering av innehav skulle också innebära att det inte längre skulle gå att freda sig med att materialet inte var avsett för spridning. Uppenbart straffvärda fall av befattning med barnpornografi skulle i betydligt större utsträckning än i dag bli möjliga att bestraffa.

Det var också bl.a. dessa hänsyn som låg bakom riksdagens beslut år 1994 att kriminalisera innehav av barnpornografi – det vilande förslaget till grundlagsändring – och att vidga möjligheterna att konfiskera och förverka barnpornografi.

Utredningen har sedan dess kartlagt och undersökt omfattningen av den hantering av barnpornografiskt material som förekommer här i landet. Även om kunskaperna om utbredning, distributionssätt m.m. när det gäller barnpornografi sålunda har djupnat, innebär inte undersökningens resultat att det grundläggande ställningstagande som riksdagen gjorde 1994 och de avvägningar som motiverade de åtgärder som då företogs, på något sätt skulle ha förlorat i styrka eller betydelse. Så har också utredningen liksom de allra flesta remissinstanserna kommit fram till att långtgående åtgärder mot förekomsten av barnpornografi är påkallade.

Ingen motsätter sig egentligen skärpta åtgärder mot barnpornografien. En annan sak är att man kan ha olika åsikter i frågan om det är befogat att straffbelägga innehav, både med hänsyn till effektiviteten av kriminaliseringen och till de motstående tryck- och yttrandefrihetsrättsliga värdena.

För regeringen är skyddet av det uppväxande släktet en av de allra mest angelägna uppgifterna. Ingen annan grupp i samhället är i samma behov av det allmännas stöd i olika former. Detta skyddsvärde kommer till uttryck bl.a. i FN:s barnkonvention. Självfallet är det särskilt betydelsefullt att förhindra att barn utnyttjas sexuellt av vuxna.

Regeringen instämmer således med alla dem som framhåller det väsentliga intresset av att kunna ingripa mot själva innehavet av barnpornografi. Starka kriminalpolitiska skäl talar för att innehav av barnpornografi blir straffbart. Så har Sverige också i olika internationella sammanhang, dels genom den vid världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn antagna deklARATIONEN, dels genom rådets beslut om gemensam åtgärd mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn, åtagit sig att kriminalisera innehav av barnpornografi.

Den fråga som för Sveriges del emellertid har visat sig vara svårlöst är möjligheterna att kriminalisera innehavet av sådana informationsbärare

som omfattas av reglerna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. De ändringar i de båda grundlagarna som tidigare föreslagits och de som har antagits som vilande i syfte att införa ett innehavsförbud har mötts av ett kraftigt motstånd från framför allt publicister och journalister.

Utan tvekan väger det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga intresset mycket tungt. Inte så att barnpornografi i sig är förtjänt av grundlagens skydd, brottet ingår redan bland tryck- och yttrandefrihetsbrotten. Det som är problematiskt är att ingripanden mot innehav av tryckta skrifter och annat grundlagsskyddat material är något som är oförenligt med viktiga tryckfrihetsrättsliga principer, varav några i dag är helt undantagslösa. Särskilt betänkligt ter det sig att bryta i genom det – med undantag för filmer som skall visas offentligt – absoluta förbudet mot censur och liknande åtgärder som föregriper materialets utgivning. Censurförbudet är en av tryckfrihetsrättens verkliga hörnpelare, kanske det viktigaste i hela regelsystemet.

Regeringens utgångspunkt är emellertid att intresset av att skydda barnen måste komma i första rummet. Barn har ett alldeles särskilt behov av skyddande åtgärder, de är ju för sin existens och sitt välbefinnande helt utlämnade till vuxna. I den mån det är befogat att tala om en kollision mellan de båda samhällsintressena att värna det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet och att bereda ett så gott skydd för barnen som möjligt, måste alltså barnens intressen komma främst.

Som regeringen kommer att redovisa i följande avsnitt innebär det förslag som regeringen nu lägger fram ett fullgott skydd för barnen samtidigt som de båda grundlagarna behålls intakta och effekterna på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området blir begränsade.

4.3 Barnpornografin och grundlagarna

Sverige har sedan lång tid ett internationellt sett unikt skydd för tryckfriheten genom tryckfrihetsförordningen (TF). För andra medier än det tryckta ordet ger yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) ett skydd som motsvarar det som finns i tryckfrihetsförordningen.

Det speciella värde som vi tillmäter denna konstitutionella tradition betyder inte att viktiga intressen inte kan få föranleda undantag från de annars gällande principerna om frihet att få yttra sig i de grundlagsskyddade medierna och om frihet att få lämna upplysningar till massmedierna. Ett sådant intresse är skyddet av enskilda personer, som inte får kränkas genom förtal eller förolämpning i något medium. När det gäller skydd för enskilda individer är det uppenbart att ett sådant skydd är särskilt angeläget för dem som är mest värnlösa, nämligen barnen.

Att ett viktigt intresse kan motivera undantag från den principiella yttrandefriheten hindrar emellertid inte att det hela tiden är fråga om en avvägning mellan motstående intressen där inget alltid tar över det andra men där utgångspunkten ändå alltid bör vara yttrandefriheten. Det är denna konflikt som har kommit att bli en huvudpunkt i lagstiftningsärendet och som har föranlett en tidvis mycket livlig diskussion.

Regeringen skall inledningsvis ta upp en fråga som tycks vara ägnad att vålla missförstånd. Det har i debatten kring barnpornografifrågan framförts att barnpornografi – i vart fall om den är av verklighetstrogen karaktär – med beaktande av vad som kan utläsas ur tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens ändamålsbestämmelser och syfte, bl.a. att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning, egentligen faller utanför TF:s och YGL:s tillämpningsområden. Grundtanken bakom detta synes vara att befattning med bilder och filmer som har framställts genom ett sexualbrott mot ett barn inte är brottsligt som ett överskridande av tryck- eller yttrandefrihetens gränser utan som ett led i sexualbrottet mot barnet. Lika litet som t.ex. sedelförfalskning har med tryckfrihet att göra så skulle barnpornografi ses som ett bruk av tryckfriheten.

Regeringen vill här slå fast att oavsett vad som må hävdas kunna utläsas av grundlagarnas ändamålsbestämmelser eller härledas ur deras syfte eller ur förarbetsuttalanden, så är det ett faktum att barnpornografibrottet omfattas av regleringen i TF sedan år 1980 och i YGL sedan dess tillkomst år 1992. Barnpornografi är således skildringar som är att anse som ett missbruk av yttrandefriheten på samma sätt som t.ex. olaga våldsskildring eller hets mot folkgrupp. Det råder alltså inte någon som helst tvekan om vad som är gällande rätt på området. De överväganden kring grundlagsändringar som kan göras måste självfallet ta sin utgångspunkt i detta förhållande. Att regeringen i det följande föreslår att barnpornografibrottet skall flyttas ut från de båda grundlagarnas tillämpningsområde motiveras alltså inte av några rättssystematiska eller begreppsmässiga skäl.

4.3.1 Den lagtekniska lösningen

Regeringens förslag: Barnpornografibrottet flyttas ut från tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden och alla bestämmelser i grundlagarna som rör barnpornografi upphävs. På så sätt utesluts all tillämpning av grundlagarna när det gäller barnpornografiska bilder, oavsett i vilka sammanhang det tas befattning med dem. Regler om barnpornografi kommer att finnas uteslutande i vanlig lag.

Barnpornografiutredningens förslag: Den reglering i grundlagsfrågan som utredningen föreslår – den s.k. stencilregeln – bygger på att i princip all barnpornografi som cirkulerar i Sverige i dag förekommer som videofilm och att dessa filmer normalt sett inte är märkta med sådana ursprungsuppgifter som yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) föreskriver. Stencilregeln innebär att det i YGL föreskrivs att filmer som saknar ursprungsuppgifter inte skall omfattas av YGL. Det blir då möjligt att i vanlig lag kriminalisera innehav av alla sådana filmer oavsett innehåll. För att inte riskera ”smittoeffekter” föreslås att det i YGL skall föreskrivas att innehavskriminalisering i vanlig lag bara skall kunna avse barnpornografi.

Remissinstanserna: Några remissinstanser förordar utredningens förslag men en överväldigande majoritet är negativa. De flesta vill i stället se att barnpornografibrottet – i sin helhet eller i vart fall när det gäller verklighetstroga skildringar – flyttas ut från grundlagarnas tillämpningsområde medan några förordar den av Mediekommittén lanserade s.k. presumtionsregeln (jfr avsnitt 6).

Utredningens förslag, dvs. stencilregeln, förordas av *hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt, Justitiekanslern, Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet och Statens Biografbyrå.*

Den av Mediekommittén lanserade presumtionsregeln förordas av *Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Domstolsverket, Sveriges domareförbund, Svenska Journalistförbundet och Svenska Tidningsutgivareföreningen.*

Av de som förespråkar en utflyttning från grundlagarnas tillämpningsområde vill somliga se en total utmönstring av barnpornografibrottet från grundlagarna. Bland annat *Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Riksåklagaren, Åklagarmyndigheten i Stockholm, Åklagarmyndigheten i Göteborg, Rikspolisstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, ledamöterna vid Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet professorerna Peter Seipel, Jan Ramberg och Madeleine Leijonhufvud samt bitr. professorn Wiweka Warnling-Nerep, Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Växjö och Rädda Barnen* anlägger detta synsätt.

En annan grupp förordar en utflyttning bara av sådan barnpornografi som är verklighetstrogen, dvs. bilder som kan antas förutsätta att ett sexuellt övergrepp mot ett barn har ägt rum. En utflyttning av verklighetstrogen barnpornografi förespråkas bl.a. av *Trollhättans tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Jämställdhetsombudsmannen, Svenska UNICEF-kommittén, Statens skolverk, Svenska kyrkans centralstyrelse, Alla kvinnors hus, BRIS, Svenska Läkaresällskapet, Sveriges Kristna Råd och Sveriges Frikyrkosamråd, Sveriges Psykologförbund och Unga Örnars Riksförbund.*

Slutligen finns det en förhållandevis stor grupp remissinstanser som avstyrker utredningens förslag och som allmänt efterlyser en lösning som medger ingripanden mot all barnpornografi oavsett i vilken form den förekommer och oavsett vilket medium som utnyttjas.

Många av de övriga som har yttrat sig genom skrivelser och namnunderskrifter är kritiska till utredningens förslag och kräver ett heltäckande förbud mot all hantering av barnpornografi.

Skälen för regeringens förslag

Som har framgått anser regeringen liksom de allra flesta att även innehav av barnpornografi skall vara straffbart. Så länge det rör sig om bilder som inte finns på grundlagsskyddade medier, exempelvis vanliga fotografier eller bilder i elektronisk form, så är frågan om innehavskriminalisering rent kriminalpolitisk. En kriminalisering av innehav av icke grundlagsskyddat material möter inga lagtekniska hinder.

Emellertid förekommer barnpornografi huvudsakligen i form av videofilm och i viss utsträckning i form av tryckta bilder, dvs. i grundlagskyddade medier. Det är här den egentliga konflikten mellan intresset att skydda barnen mot kränkningar och intresset av att bevara det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet intakt uppstår. Som har framgått går det inte att infoga ett innehavsbrott i tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens nuvarande regelsystem utan att man gör avkall på någon grundprincip.

Det vilande förslaget till grundlagsändring

Utredningen har avfärdat det vilande förslaget till grundlagsändring. Detta då förslaget ju bara medger en kriminalisering av skrifter och filmer som har utgivits. Enligt utredningen är det i det enskilda fallet ofta förenat med problem att fastställa om en film, vanligen ett videogram, med barnpornografiskt innehåll är utgiven eller inte. Det kan därför enligt utredningen konstateras att ett förbud mot att inneha utgivet material sällan kommer att kunna tillämpas. Ingen remissinstans förordar heller att det vilande förslaget till grundlagsändringar fullföljs. Regeringen delar den bedömning som utredningen och remissinstanserna har gjort. Det vilande förslaget är otillräckligt och bör alltså inte fullföljas.

Kritiken mot den s.k. stencilregeln

Utredningens förslag bygger på att den barnpornografi som förekommer i dag gör det i form av videofilm, s.k. skraddarsydd videogram. Det finns också visst tryckt material i cirkulation men detta är huvudsakligen av äldre datum. Utredningen anser därför att det inte är motiverat att skilja ut detta material från TF:s tillämpningsområde eller att särbehandla det inom TF:s ram. Stencilregeln skulle med denna utgångspunkt träffa i princip all barnpornografi som enligt utredningen cirkulerar i dag.

Förslaget har emellertid mötts av massiv kritik. Kritiken går väsentligen ut på följande. Det är lätt att kringgå regleringen genom att sätta ut – sanna eller falska – ursprungsuppgifter. Man kan vidare befara användning av bulvaner. Det vore stötande att inte kunna komma åt även sådana bilder som omfattas av TF eller YGL. Det föreslagna införsel- och utförselförbudet skulle t.ex. inte kunna avse grundlagsskyddat material. Man kan vidare befara avsevärda problem i rättstillämpningen. Eftersom t.ex. meddelarfriheten är tillämplig på en informationsbärare som är avsedd att ges ut, så måste en innehavares påstående om att han tänkte lämna materialet till en journalist för publicering i princip tas för gott. Det är också en brist att förslaget inte beaktar att barnpornografi inom en nära framtid kan förväntas framställas på andra informationsbärare än film och videogram. Vidare är det en allvarlig nackdel att stencilregeln slår mot alla filmer, inte bara barnpornografiska sådana. Detta innebär att grundlagsskyddet för filmer i allmänhet urholkas. Det är också principiellt sett betänkligt att använda sig av en regel som i TF:s fall utvidgar grundlagsskyddet för att inskränka detsamma på YGL:s område.

Regeringen kan i allt väsentligt instämma i den kritik som riktats mot utredningens förslag. Utgångspunkten för regeringen är att regleringen av grundlagsfrågan när det gäller barnpornografin måste vara sådan att ett heltäckande och effektivt förbud möjliggörs. Den måste vara konsekvent och enkel att tillämpa. Den måste också utformas så att den inte lämnar kryphål eller inbjuder till kringgåenden. Vidare måste alla förekommande framställningsformer omfattas, dvs. inte bara filmer och videogram utan också tryckta bilder.

Regleringen måste också utformas med beaktande av att inte bara den framställningsform som för närvarande är den dominerande skall omfattas. Det förbud mot innehav som skall möjliggöras kräver en reglering som träffar samtliga i dag förekommande framställningsformer men som också låter sig anpassas till den tekniska utvecklingen. Man kan förutse att spridningskanalerna för barnpornografi såväl som för andra yttranden kommer att förändras inom en nära framtid.

En utflyttning av barnpornografibrottet

Detta innebär enligt regeringens mening att varken stencilregeln eller den av Mediekommittén föreslagna presumptionsregeln (se avsnitt 6) är en framkomlig väg när det gäller barnpornografin.

Regeringen ansluter sig således till alla dem som förespråkar en utflyttning av barnpornografibrottet från grundlagarnas tillämpningsområde. Endast på det sättet kan man åstadkomma den heltäckande och konsekventa reglering som för regeringen framstår som nödvändig. Till detta kommer att en utflyttning har det goda med sig att grundlagarna i övrigt lämnas helt intakta. För regeringen framstår detta som en väsentlig fördel. Alla försök att öppna för en innehavskriminalisering inom det grundlagsskyddade området riskerar ju att rubba hela det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet medan en utflyttning av barnpornografibrottet inte får några konsekvenser för regelsystemet i övrigt. Så har också *Lagrådet* funnit att i fråga om lagstiftningstekniken, det remitterade förslaget synes vara att föredra framför andra framförda förslag.

Ett principgenombrott

Därmed inte sagt att en utflyttning av barnpornografibrottet från grundlagarnas tillämpningsområde principiellt sett skulle vara invändningsfri. Det är verkligen fråga om att undanta en viss sorts yttranden från det grundlagsskyddade området i syfte att effektivare kunna komma åt just den formen av missbruk av yttrandefriheten.

Mot den bakgrunden är det naturligtvis befogat att som bl.a. *Svenska Journalistförbundet* och *Svenska Tidningsutgivareföreningen* gör, ifrågasätta om inte ett undantag från grundlagsskyddet för barnpornografi kan medföra allvarliga smittoeffekter så till vida att också andra sorters misshagliga yttranden skulle kunna flyttas ut och att den principiella yttrandefriheten på så sätt allvarligt skulle riskera att undergrävas genom att grundlagarnas materiella område krymps undan för undan. Även om det kräver grundlagsändring så vore det uppenbarligen lättare att i en

framtid motivera en kriminalpolitiskt betingad utflyttning av andra brott, t.ex. olaga våldsskildring, om barnpornografibrottet redan behandlats på detta sätt. Å andra sidan kan hävdas att denna risk för smittoeffekt är minst lika stor, kanske ännu större, om innehavskriminaliseringen sker inom ramen för grundlagarnas tillämpningsområde.

Som bl.a. *Kammarrätten i Stockholm* påpekat så föreligger det emellertid en avgörande skillnad mellan barnpornografibrottet och andra tryck- och yttrandefrihetsbrott. Det speciella med barnpornografiska bilder är nämligen att man i de flesta fall kan utgå från att de visar verkliga straffbara övergrepp av vuxna mot barn. När det gäller det mest näralliggande tryck- och yttrandefrihetsbrottet, olaga våldsskildring, kan förhållandet i de flesta fall antas vara det motsatta. Man kan här som huvudregel utgå från att det som visas är spelat och att aktörerna deltar frivilligt. De särskilda hänsyn som ligger bakom en utflyttning av barnpornografibrottet lär således inte kunna åberopas när det gäller övriga tryck- och yttrandefrihetsbrott.

En annan invändning mot en utflyttning av barnpornografien är att det vore principiellt fel att grunda ett undantag på ett yttrandes innehåll eftersom grundlagarna bygger på principen att det är tekniken och inte innehållet som styr tillämpningen. Mot detta har invänts att denna metod redan använts när det gäller undantagen för alkohol- och tobaksreklam och kreditupplysning (1 kap. 9 § TF och 1 kap. 12 § YGL). En avgörande skillnad är dock att det där är fråga om företeelser som kan sägas ligga i utkanten av eller utanför den tryck- och yttrandefrihet som tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen garanterar.

Grundlagarna tillförsäkrar alla en rätt att i bl.a. tryckta skrifter och filmer yttra sin tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser ”i vad ämne som helst” (1 kap. 1 § andra stycket TF, jfr 1 kap. 1 § första stycket YGL). Grundlagarna innehåller alltså ingen definition av vad för slags uppgifter eller yttranden som är skyddsvärda. Däremot medger grundlagarna att ingripanden sker mot yttranden m.m. som anses utgöra missbruk av yttrandefriheten.

Principiellt sett kan det således knappast anses invändningsfritt att utmönstra vissa företeelser från grundlagarnas tillämpningsområde därför att de inte anses skyddsvärda. Likväl innebär regeringens förslag just detta. Enligt regeringens mening måste nämligen det konkreta och angelägna behovet av att effektivt kunna ingripa mot barnpornografien – vilket alltså innebär att även innehav av barnpornografi måste kunna förbjudas – medföra att intresset av att upprätthålla principen att tekniken snarare än innehållet skall styra tillämpningen av grundlagarna får stå tillbaka.

Negativa effekter för tryck- och yttrandefriheten ?

Regeringen övergår nu till den fråga som mycket av debatten på senare tid kommit att handla om, nämligen de skadeverkningar för en fungerande nyhetsförmedling som kriminaliseringen av innehavet av en informationsbärare antas föra med sig, i vart fall om innehavskriminaliseringen medför ett genombrott i grundlagarnas förbud mot censur m.m.

Det har från publicistiskt håll framhållits att risken för tvångsmedelsanvändning såsom husrannsakan allvarligt undergräver förutsättningarna för att bedriva ett seriöst nyhets-, informations- och opinionsbildningsarbete i barnpornografiska frågor och att detta kommer att få effekter även på andra områden. Exempelvis kommer myndigheterna att kunna förhindra TV-sändningar, t.ex. ett nyhetsreportage, med inslag där barnpornografi visas.

Regeringen vill här framhålla följande. En kriminalisering av innehavet av något är i sig ingen nyhet. Vapen, narkotika och dopningsmedel som innehas utan erforderliga tillstånd är lika förbjudna och får förekomma lika litet på t.ex. en tidningsredaktion som någon annanstans. En husrannsakan kan i dag när i lag givna förutsättningar, t.ex. proportionalitetsregeln i 28 kap. 3 a § rättegångsbalken, är uppfyllda företas på t.ex. en nyhetsredaktion för att efterforska sådant material eller annat, exempelvis bokföringsmaterial vid misstanke om skattebrott. Det faktum att innehavskriminaliseringen när det gäller barnpornografen kommer att avse ett bildmaterial snarare än ett föremål eller en substans kan enligt regeringens mening inte innebära någon avgörande skillnad i detta hänseende. Nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen när det gäller barnpornografi måste i princip kunna bedrivas utan att journalister tar straffbar befattning med materialet på samma sätt som nyhetsförmedlingen beträffande t.ex. förekomsten av narkotika fungerar i dag. En journalist kan ju t.ex. inte straffritt göra egna narkotikainköp bara därför att syftet är att kartlägga tillgängligheten av narkotika.

Däremot medför det faktum att barnpornografibrottet inte längre skall vara ett brott som faller inom grundlagarnas område ett principgenombrott i det att just denna sorts yttranden inte längre skall beivras i den för tryck- och yttrandefrihetsbrotten anvisade särskilda ordningen.

Vad får då detta för effekter? Det kan förvisso hävdas att medierna redan i dag handlar under straffansvar när det gäller spridning av t.ex. barnpornografi. Som exempel kan nämnas att den som väljer att visa ett barnpornografiskt inslag i ett TV-program aldrig kan vara helt säker på att spridningen kommer att bedömas som försvarlig, men det ligger en avgörande skillnad i det att ingripande mot sändningen aldrig kan göras på förhand. Efter en utflyttning av barnpornografibrottet kan teoretiskt sett myndigheterna ingripa och förhindra en sändning i syfte att förhindra spridningsbrott.

Regeringen kan förstå oron för att man kan befara ingripanden där yttrandefrihetsintresset måhända inte beaktas fullt ut. Enligt regeringens mening måste man dock sätta in frågan i sitt praktiska sammanhang.

Det förslag till en utvidgad kriminalisering när det gäller barnpornografi som nu läggs fram innebär att det i princip inte skall få förekomma någon spridning av barnpornografi över huvud taget. Som regeringen återkommer till i avsnitt 4.4.4 nedan så väger intresset av att skydda barnen mot integritetskränkningar så tungt att något utrymme för straffri spridning inte bör få finnas annat än i något enstaka undantagsfall. Utgångspunkten är alltså att det i princip inte skall förekomma exempelvis några TV-sändningar att ingripa mot. Till detta skall läggas att polis eller åklagare som överväger ett ingripande mot t.ex. en nyhetsredaktion naturligtvis måste beakta att om en viss bild eller film skulle visa sig inte

vara barnpornografisk, så kan den antas omfattas av grundlagsskyddet och kan alltså vara anonymitetsskyddad. Detta medför att eventuell tvångsmedelsanvändning mot t.ex. tidnings- eller nyhetsredaktioner måste föregås av särskilt noggranna överväganden. I detta sammanhang förtjänar också att påpekas att beslut om husrannsakan som kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet, enligt 28 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken bör fattas av domstol, om det inte är fara i dröjsmål. Som exempel på lokaler där integritetsintrånget vid en husrannsakan typiskt sett är sådant att ett förordnande om husrannsakan bör förbehållas domstol brukar nämnas tidningsredaktioner, advokatkontor och kyrkorum (se t.ex. Fitger, Rättegångsbalken I s. 28:14). Även om undantag naturligtvis kan finnas, torde således en husrannsakan hos en tidnings- eller nyhetsredaktion med anledning av misstanke om barnpornografibrott i normalfallet föregås av ett domstolsbeslut.

Bestämmelserna om tvångsmedel innebär att polis och åklagare bara kan ingripa om det föreligger en välgrundad misstanke om brott. När det gäller t.ex. husrannsakan som grundar sig på misstanke om innehav av barnpornografi måste man också – liksom vid all annan tvångsmedelsanvändning – beakta att proportionalitetsprincipen som gäller för all tvångsmedelsanvändning innebär att en sådan åtgärd inte skall vidtas om den inte framstår som befogad sett i relation till det brott som misstanken rör. Mot bakgrund av att ett enstaka innehav av en barnpornografisk skildring normalt sett inte bör föranleda annat än ett bötesstraff är förutsättningarna för att utföra en husrannsakan på t.ex. en tidningsredaktion vid misstanke om sådant brott starkt begränsade. Vidare innebär regeringens förslag, se avsnitt 4.4.4 nedan, att det i straffbudet om barnpornografibrott skall införas en särskild ansvarsfrihetsgrund som innebär att om särskilda omständigheter föreligger som gör det uppenbart att t.ex. ett innehav är befogat, så skall gärningen inte utgöra brott. Också detta måste självfallet beaktas om tvångsmedelsanvändning av något skäl skulle aktualiseras.

Sammantaget innebär detta att de från publicistiskt håll framställda farhågorna – som är ett uttryck för en oro som regeringen tar på stort allvar – enligt regeringens mening ändå inte skall överdrivas. Givetvis kan utflyttningen av barnpornografibrottet från grundlagarnas tillämpningsområde rent faktiskt komma att påverka nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen. Men det är snarare en effekt av det kriminalpolitiskt betingade övervägandet att förbjuda innehav än en effekt av den lagtekniska modell som regeringen förordar.

En utflyttning av barnpornografibrottet från grundlagarnas tillämpningsområde innebär en inskränkning av skyddet för tryck- och yttrandefriheten. Vid den avvägning mellan intresset att bereda ett fullgott skydd för barnen och intresset att värna den principiella yttrandefriheten som alltså måste göras råder det enligt regeringens mening emellertid ingen tvekan om att nackdelarna med en utflyttning inte är större än att de uppvägs av fördelarna. Av väsentlig betydelse är här, som redan har framhållits, att en utflyttning inte rubbar grundlagarnas uppbyggnad eller systematik utan lämnar det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet intakt.

Avslutningsvis skall regeringen något beröra frågan om utflyttningens omfattning. Det har i debatten från vissa håll hävdats att den barnpornografi som det är viktigt att ingripa mot är den som bevisligen är en dokumentation av ett reellt sexuellt övergrepp på ett barn och att därför utflyttningen ur det grundlagsskyddade området bara skall avse sådana barnpornografiska skildringar som är verklighetstrogna i den meningen att de kan antas skildra ett verkligt övergrepp. Bland remissinstanserna finns det också ett stort antal företrädare för denna uppfattning. Av dessa synes många utgå från att yttranden i form av icke verklighetstrogen barnpornografi skall finnas kvar inom grundlagarnas tillämpningsområde och alltså även i fortsättningen beivras som ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott.

Regeringen återkommer till frågan om hur barnpornografibrottet systematiskt sett förhåller sig sexualbrotten, men så mycket kan sägas redan här att kopplingen till ett konkret sexuellt övergrepp saknar relevans för frågan om en bild är straffbar som barnpornografi eller inte. Man kan t.ex. framställa en verklighetstrogen barnpornografisk bild utan att begå ett sexuellt övergrepp, exempelvis genom att i smyg fotografera ett naket barn som självantaget företar en handling med sexuell innebörd. Man kan också framställa en icke verklighetstrogen bild – t.ex. en teckning – som likafullt är en dokumentation av ett sexuellt övergrepp.

Utflyttningen av barnpornografibrottet från grundlagarnas tillämpningsområde syftar till att göra det möjligt att ingripa mot innehav av barnpornografiska skildringar. Självfallet måste då alla sådana skildringar av barn i pornografisk bild som enligt brottsbalken är straffbara att t.ex. framställa eller sprida omfattas. Huruvida en viss bild framstår som verklighetstrogen eller inte saknar betydelse för frågan om straffbarheten och måste därför också sakna betydelse när det gäller omfattningen av utflyttningen från grundlagarnas tillämpningsområde.

En helt annan sak är att en bild som uppenbarligen dokumenterar ett verkligt övergrepp i straffvärdehänseende naturligtvis är allvarligare än en bild som är barnpornografisk – och därför kränker barn i allmänhet – utan att bilden för den skull kan antas dokumentera ett visst övergrepp.

4.3.2 Sambandet mellan barnpornografibrottet och brottet olaga våldsskildring

Regeringens bedömning: I den mån en barnpornografisk skildring i ett i övrigt grundlagsskyddat medium samtidigt utgör olaga våldsskildring, bör detta brott bestraffas inom ramen för straffet för barnpornografibrottet.

Barnpornografiutredningen har inte gjort några uttalanden i frågan.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* och *Justitiekanslern* har tagit upp relationen mellan barnpornografibrottet och brottet olaga våldsskildring och efterlyst en ändamålsenlig reglering. *Kammarrätten i Göteborg* anser

att det bör övervägas om inte också brottet olaga våldsskildring skall flyttas ut från grundlagarnas tillämpningsområde. Detta förordas även av *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet*.

Skälen för regeringens bedömning: I och med utflyttningen av barnpornografibrottet från tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen kommer alltså samtliga barnpornografibrott att hanteras i vanlig brottmålsprocess med tillämpning av rättegångsbalkens regler. Ett problem som då uppstår gäller sådana skildringar som är barnpornografiska och dessutom utgör sådan olaga våldsskildring som faller inom grundlagarnas tillämpningsområde. Det är inte ovanligt att videogram med barnpornografi också innehåller skildringar som är straffbara som olaga våldsskildring. Vidare kan en barnpornografisk skildring innehålla moment av sexuellt våld eller tvång, dvs. vara straffbar både som barnpornografi och som olaga våldsskildring.

När nu barnpornografibrottet bryts ut ur den yttrandefrihetsrättsliga regleringen med dess särskilda rättegångsordning uppstår frågan hur dessa fall skall hanteras. Barnpornografibrott kommer ju att handläggas av allmän åklagare och hanteras i vanlig brottmålsprocess medan åtal för olaga våldsskildring – på det område som omfattas av grundlagarna – alltså skall väckas av Justitiekanslern och hanteras enligt den särskilda rättegångsordningen för tryck- eller yttrandefrihetsmål vilket bl.a. kan innebära medverkan av jury (se dock avsnitt 9, där regeringen föreslår att Justitiekanslern i yttrandefrihetsmål skall få delegera denna uppgift till allmän åklagare).

Här skall först behandlas den situationen att en och samma skildring, t.ex. en viss sekvens i ett videogram, dels är barnpornografisk och dels utgör olaga våldsskildring.

Att olika straffprocessuella regler skulle behöva tillämpas vid ingripande mot en och samma stillbild eller filmsekvens är naturligtvis inte en rimlig ordning. En viss bild eller sekvens som är barnpornografisk men som också innehåller moment som kan bedömas som olaga våldsskildring måste behandlas som en enhet och kunna hanteras enligt ett och samma regelsystem. För detta talar framför allt legalitetssynpunkter men också praktiska hänsyn. Den som skall ställas till svars för att ha framställt t.ex. en filmsekvens som föreställer ett barn som utsätts för sexuellt våld måste kunna kräva att allt det som läggs honom till last med anledning av framställningen behandlas i ett sammanhang. Skulle han åtalas för barnpornografibrott under påstående att han skildrat barn i pornografisk film men frikännas därför att de personer som avbildats bedömts inte vara barn i straffstadgandets mening, så torde det följa av allmänna principer att han inte senare kan åtalas för samma skildring under påstående att han skildrat sexuellt våld och alltså gjort sig skyldig till olaga våldsskildring.

Vidare går det i praktiken naturligtvis inte att bortse från vissa moment eller detaljer i en och samma skildring. En domstol som har att bedöma en viss skildrings straffvärde måste självfallet få beakta det helhetsintryck som skildringen ger. Om t.ex. vissa våldsscener ingår i en längre barnpornografisk sekvens kan ju domstolen inte förväntas helt kunna bortse från detta när den bedömer det barnpornografiska innehållet i skildringen.

Enligt regeringens mening är det därför naturligt att för dessa fall anlägga det synsättet att barnpornografibrottet, som inte i något fall kommer att vara straffbart som tryck- eller yttrandefrihetsbrott, som typiskt sett får anses allvarligare är olaga våldsskildring och som, enligt regeringens förslag kommer att ha ett straffmaximum som är dubbelt så högt, konsumerar brottet olaga våldsskildring. Detta innebär att våldsmomenten i skildringen – i den mån de kan omfattas av gärningsbeskrivningen för barnpornografibrottet – bör betraktas som en försvårande omständighet och bestraffas inom ramen för barnpornografibrottet.

Lagrådet har anfört att det emellertid kan hävdas att ett gärningspåstående som innebär att ett yttrande faller under tryckfrihetsförordningens beskrivning av brottet olaga våldsskildring, vartill yttrandefrihetsgrundlagen hänvisar, endast kan prövas i den ordning som gäller för yttrandefrihetsbrott. Regeringen vill med anledning härav framhålla att gränsen för vad som kan lagföras inom ramen för barnpornografibrottet följer av brottsbeskrivningen för detta brott. Ett gärningspåstående som innefattar skildrande i bild av sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids kan sålunda inte rubriceras som barnpornografibrott. En annan sak är att det inte torde möta något hinder att åberopa en viss bilds motiv eller karaktär som en försvårande omständighet vid t.ex. en gärning avseende innehav av barnpornografi.

Regeringen övergår nu till en fråga som både *Svea hovrätt* och *Justitiekanslern* tagit upp, nämligen det fallet att en viss videofilm innehåller både barnpornografiska sekvenser och olaga våldsskildringar med vuxna aktörer.

Enligt dessa remissinstanser vore det ur praktisk och processekonomisk synvinkel otillfredsställande om olika straffrättsliga och processrättsliga regler kan komma att gälla för en och samma film och att en sådan ordning kommer att leda till stora problem i rättstillämpningen.

Här är problemet alltså ett annat än det som regeringen diskuterat i det föregående. Frågan gäller inte hur man skall förfara när en och samma filmsekvens innefattar flera brott utan snarare det fallet att olika brott förekommer på samma informationsbärare.

Det är en oundviklig konsekvens av att barnpornografibrottet inte längre skall vara ett tryck- respektive yttrandefrihetsbrott att olika *straffrättsliga* regler kan komma att gälla för olika sekvenser i samma videogram. Detta inkräktar på principen om att det är mediet som sådant snarare än innehållet som åtnjuter grundlagarnas skydd. Emellertid finns det som har framgått redan ett antal sådana undantag, t.ex. när det gäller upphovsrätten, annonser om alkohol eller tobak eller när det gäller kreditupplysningsverksamhet (1 kap. 8 och 9 §§ TF, 1 kap. 12 § YGL). Något hinder mot att även barnpornografin sålunda särbehandlas kan regeringen inte se. Däremot kan olikheterna i straffrättsligt hänseende naturligtvis många gånger föranleda gränsdragningsfrågor, exempelvis kan straffbara försök förekomma när det gäller spridning av barnpornografi men inte när det gäller olaga våldsskildring. Regeringen anser dock inte att man här har anledning att befara några allvarligare problem i rättstillämpningen.

Däremot är det uppenbarligen otillfredsställande att olika *rättegångsordningar* kan komma att tillämpas när det gäller en och samma upptag-

ning. En videofilm som innehåller såväl barnpornografiska sekvenser som sådana med sexuellt våld eller tvång med vuxna aktörer kan exempelvis i undantagsfall dels yrkas förverkad till de delar den innefattar barnpornografibrott av allmän åklagare, dels yrkas konfiskerad till de delar den innefattar yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring av Justitiekanslern. En sådan ordning vore dock ett slöseri med resurser och det kan vålla praktiska olägenheter om olika åklagare ingriper mot en och samma film, låt vara mot olika sekvenser.

Den möjlighet för Justitiekanslern att delegera åklagaruppgiften när det gäller olaga våldsskildring som regeringen föreslår i detta lagstiftningsärende, se avsnitt 9, innebär emellertid att de praktiska olägenheterna borde kunna hållas begränsade.

Det går emellertid inte att undvika att olika rättegångsordningar kommer att gälla för de olika brotten. De fall där detta får betydelse torde emellertid inte bli så vanligt förekommande. Det är ju bara om den som skall lagföras för barnpornografibrott samtidigt bär ensamansvaret för tryck- eller yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring som några egentliga olägenheter uppstår.

Den möjlighet till gemensam handläggning av ett vanligt brottmål med ett tryck- eller yttrandefrihetsmål som öppnas i 7 kap. 7 § andra stycket lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens område torde emellertid vara tillämplig i här åsyftade situationer.

4.4 En effektiv och utvidgad kriminalisering

4.4.1 Brottsbalkens regler om barnpornografibrott

Regeringens bedömning: Barnpornografibrottet är systematiskt sett inte ett sexualbrott i brottsbalkens mening. Brottsbalkens bestämmelser om barnpornografibrott bör därför även i fortsättningen finnas i 16 kap. som tar upp brotten mot allmän ordning.

Barnpornografiutredningen har inte gjort några uttalanden i frågan. Utredningens förslag bygger på att barnpornografibrottet skall ha kvar sin plats i brottsbalkens 16 kap.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser, däribland *Riksåklagaren*, *Åklagarmyndigheten i Malmö*, *Rikspolisstyrelsen*, *Barnombudsmanen*, *Jämställdhetsombudsmannen*, *Svenska kyrkans centralstyrelse*, *Sveriges Kristna Råd och Sveriges Frikyrkosamråd*, *Alla kvinnors hus*, *BRIS* och *ECPAT Sverige* anser att barnpornografibrottet bör flyttas till brottsbalkens 6 kap. Om sexualbrott. Det alternativa förslaget till lagreglering som presenterats av *ledamöterna vid Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet professorerna Peter Seipel, Jan Ramberg och Madeleine Leijonhufvud samt bitr. professorn Wiwika Warnling-Nerep* bygger också på att barnpornografibrottet flyttas till 6 kap. brottsbalken.

Skälen för regeringens bedömning: De remissinstanser som förespråkar att barnpornografibrottet flyttas till 6 kap. BrB argumenterar inte efter en helt enhetlig linje, utan sönderfaller grovt i två grupper. Dels

finns det dem, bl.a. *Barnombudsmannen*, som anser att det är otidsenligt och systematiskt fel att betrakta barnpornografibrottet som ett brott mot allmän ordning och att i stället kränkningen av det enskilda barnet bör fokuseras i lagstiftningen. Till denna grupp kan också föras dem som mer allmänt anser att brottet har en mer naturlig placering i 6 kap. BrB. *Rikspolisstyrelsen* har här särskilt pekat på att den lagtekniska kopplingen till brottet olaga våldsskildring mister sin aktualitet vid en utdefiniering.

Det andra sättet att resonera tar sin utgångspunkt i att det i princip bara är de barnpornografiska skildringar som verkligen dokumenterar ett sexuellt övergrepp som skall träffas av kriminaliseringen i brottsbalken. Det blir då naturligt att uppfatta all befattning med en bild som skildrar ett sexuellt övergrepp som ett sexualbrott. Det förslag som presenterats av *ledamöter vid Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* bygger på detta synsätt. En konsekvens av detta synsätt synes vara att sådana pornografiska skildringar av barn som inte är eller framstår som framställda genom brott mot ett barn inte skall vara straffbara alls.

Som har framgått av avsnitt 4.1.1 ovan kan man när det gäller personer under 15 år som skildras i en pornografisk bild i allmänhet utgå från att ett sexualbrott begås. Även om den barnpornografiska bilden inte skildrar ett sexualbrott kan själva bildupptagningen utgöra ett sexuellt ofredande, nämligen om den som avbildas förmåtts till detta och är under 18 år. Om den som begår ett sexuellt övergrepp också filmar övergreppet kan den ytterligare kränkning som filmningen innebär beaktas i straffskärpande riktning när straffet för sexualbrottet bestäms.

Om den som har begått sexualbrottet emellertid visar filmen för andra personer utgör detta en handling som faller utanför ramen för sexualbrottet. Denna handling anses utgöra en ny kränkning av det avbildade barnet. Det är bl.a. därför det har gjorts straffbart att sprida barnpornografiska bilder. Straff för sådant brott kan också utdömas redan när bilden framställs om syftet är att sprida den.

Barnpornografibrottet tar alltså sikte på förfaranden utöver själva sexualbrottet. De allra flesta bilder eller filmer som cirkulerar innehåller material där spridaren eller innehavaren inte har någon som helst delaktighet i det ursprungliga övergreppet. Till detta kommer att barnpornografien omfattar bilder som getts en sexuell innebörd utan att den avbildade situationen kan sägas motsvara en brottsbeskrivning. Begreppet barnpornografi omfattar alltså ett vidare område än skildringar av sexualbrott. Vidare syftar barnpornografibrottet inte bara till att skydda det avbildade barnet från att kränkas utan också barn i allmänhet. Barnpornografibrottet hör således systematiskt sett inte samman med sexualbrotten.

Den utvidgning av det kriminaliserade området som regeringen nu föreslår innebär inte att barnpornografibrottet systematiskt sett ändrar karaktär. Det är alltså fråga om att kriminalisera förfaranden som ligger utanför de egentliga sexualbrotten.

Regeringen vill också betona att den lagtekniska kopplingen till brottet olaga våldsskildring inte blir mindre bara därför att olika rättegångsordningar kan komma att tillämpas. Även om den ena typen av brott inte längre kommer att omfattas av det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga

systemet så är det fortfarande fråga om att straffbelägga själva yttrandet i bild snarare än de förfaranden som kan förekomma på bilden. Prop. 1997/98:43

Någon anledning att flytta barnpornografibrottet till 6 kap. BrB föreligger enligt regeringens mening alltså inte.

4.4.2 Förbjudna hanteringsformer m.m.

Regeringens förslag: Brottsbalkens bestämmelse om barnpornografibrott – 16 kap. 10 a § – utvidgas till att omfatta i princip all befattning med barnpornografi, även innehav. All framställning kriminaliseras, oavsett syfte. Ett undantag görs dock för hantverksmässig framställning utan spridningssyfte. Det gällande förbudet mot spridning kompletteras med förbud mot överlåtelse, upplåtelse eller förevisande av barnpornografi. Vidare straffbeläggs bl.a. förvärv, saluförande och kontaktförmedling mellan köpare och säljare.

Innehavsförbudet avser samma sorts bilder som är förbjudna att framställa, sprida, överlåta m.m. Någon begränsning till bilder av verklighetstrogen karaktär görs alltså inte.

Barnpornografiutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens när det gäller huvudlinjerna. Utredningen föreslår delvis annorlunda lagtekniska lösningar, bl.a. att efterfrågan av en viss sorts barnpornografi skall utgöra en särskild typ av fullbordat brott och att spridningsrekvisitet skall utmönstras ur bestämmelsen. Utredningsförslaget innebär vidare att innehavskriminaliseringen bara skall avse verklighetstroga bilder där barnet på bilden är inblandat i en handling med sexuell innebörd.

Remissinstanserna: Många har lämnat förslaget utan erinran men ett antal remissinstanser har riktat kritik mot utredningens förslag i denna del.

Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Trollhättans tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg m.fl. ifrågasätter alla om det inte är att gå för långt att straffbelägga efterfrågan av barnpornografi. *Umeå tingsrätt* anser däremot att det är påkallat att göra det straffbart att efterfråga sådana bilder. Det anser också *Folkaktionen mot Pornografi* och *Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige*.

Svea hovrätt anser att det bör övervägas att kriminalisera förmedling av kontakter mellan köpare och säljare av barnpornografi.

Stockholms tingsrätt och *Barnombudsmannen* anser båda att det inte är motiverat att inskränka innehavskriminaliseringen till en viss typ av bilder. Att införa nya rekvisit tillför ingenting men kan skapa tillämpningsproblem.

Göteborgs tingsrätt och *Åklagarmyndigheten i Malmö* tycker att det är bra att den allmänna lokutionen spridning ersätts med beskrivning av det straffbara området. *Kammarrätten i Stockholm* intar den motsatta ståndpunkten och ifrågasätter utmönstringen. Som kammarrätten uppfattar saken skiljer sig spridning från de förfaringssätt som föreslås genom att rikta sig till en större, mer obestämd krets av mottagare. Samma synsätt synes också *Sveriges advokatsamfund* ha.

Kammarrätten i Göteborg anser att innehavskriminaliseringen medför ett behov av att närmare definiera begreppet pornografisk bild.

Skälen för regeringens förslag: Varje företeende av en barnpornografisk bild utgör en straffvärd kränkning av såväl det avbildade barnet som barn i allmänhet. Kränkningen kan orsakas såväl av upphovsmannen själv som av andra innehavare i senare led, om bilden kopieras och visas för någon annan. Till detta kommer att man kan befara att barnpornografi används som ett verktyg vid sexuella övergrepp mot barn. All befattning med barnpornografiska bilder bör således straffbeläggas.

Det skall därför vara förbjudet att framställa barnpornografi, att innehålla den och att göra det möjligt för andra att ta del av den. Det bör också vara förbjudet att bidra till eller underlätta för andra att befatta sig med barnpornografi. Detta innebär att det straffbara området bör utökas väsentligt.

Regeringen återkommer till frågan om kriminalisering av efterfrågan av barnpornografi under avsnitt 4.4.8.

När det gäller den lagtekniska utformningen är det en utgångspunkt för regeringen att det rena innehavet av en barnpornografisk bild skall ses som ett av flera otillåtna sätt att befatta sig med sådana bilder. Innehavsbrottet bör alltså inte regleras särskilt utan anges som en punkt i en uppräkningslista av straffbelagda förfaranden. Av samma skäl bör det inte göras några särskilda avgränsningar när det gäller det slag av bilder som är förbjudna att innehålla. All befattning med en skildring av barn i pornografisk bild som är så pass allvarlig och håller en sådan kvalitet att den kvalificerar sig som pornografisk bör omfattas av innehavskriminaliseringen, oavsett framställningsteknik eller motiv. Är framställandet av en bild straffvärt så bör innehavet av samma bild också vara det. Som bl.a. *Stockholms tingsrätt* pekat på, kan en uppdelning av barnpornografiska bilder i olika kategorier beroende på motivet förväntas medföra tillämpningsproblem, både för den enskilde och för rättstillämpningen.

Ur det avbildade barnets synvinkel kan det sägas innebära en kränkning varje gång upphovsmannen i efterhand tar del av bilden på samma sätt som om upphovsmannen skulle visa bilden för någon annan. Eftersom framställning av barnpornografi är att se som ett allvarligare brott än själva innehavet vore det inkonsekvent om inte framställning av barnpornografi vore kriminaliserat i samma utsträckning som innehav. Kravet på att en skildring för att vara straffbar skall ha skett med uppsåt att sprida bilden bör således tas bort.

Eftersom även teckningar, målningar och andra hantverksmässigt framställda bilder kan vara barnpornografiska – oavsett om bilden kan antas föreställa ett verkligt övergrepp eller inte – kommer utvidgningen av det straffbara området när det gäller framställning utan uppsåt att sprida bilden att bli tämligen omfattande. Det kan sättas i fråga om inte förfaranden som har ett förhållandevis begränsat straffvärde kan komma att omfattas samtidigt som gränsen för det straffbara området kan bli svår att dra.

För att åstadkomma en rimlig avgränsning bör man därför undanta egenhändigt framställda teckningar, målningar och andra hantverksmässigt framställda bilder, t.ex. fotomontage, från det straffbara området under förutsättning att bilden framställts och innehålls utan uppsåt att

sprida den. Undantaget bör däremot inte omfatta bilder som ”ritats” eller på annat sätt framställts med datorteknik. Bilder i elektronisk form kan ju lagras, bearbetas och distribueras i det närmaste obegränsat. Att dra gränser mellan ett verkligt fotografi som överförs till elektronisk form, en bild som framställts i elektronisk form genom manipulation av ett ursprungligt fotografi och ett ”pseudofotografi” som är helt och hållet framställt genom datoranimation låter sig svårligen göras.

Som *Kammarrätten i Stockholm* påpekat så träffar uttrycket *spridning* av en bild förfaranden som riktar sig till en vidare krets personer än vid t.ex. överlåtelse. Spridningsrekvisitet bör därför vara kvar, men kompletteras med särskilda förfaranden som riktar sig till enstaka personer. På så sätt blir regleringen heltäckande.

Svea hovrätt har påtalat att det finns skäl att överväga om inte förmedling av kontakter mellan köpare och säljare av barnpornografi bör straffbeläggas. Regeringen anser också att en sådan kriminalisering framstår som befogad. Särskilt i ljuset av utvecklingen på IT-området och de möjligheter till direktdistribution som datortekniken ger, är det angeläget att kunna ingripa mot förfaranden som kan vara en förutsättning för konsumtion av barnpornografi samtidigt som förfarandet inte innefattar någon egentlig befattning med materialet. Den som i kommersiellt syfte exempelvis tillhandahåller ett visst urval av elektroniska adresser i syfte att köpare och säljare av barnpornografi skall hitta varandra gör sig exempelvis skyldig till en handling som är klart straffvärd. Det vore otillfredsställande om man inte kunde ingripa mot ett sådant förfarande med mindre det vore att bedöma som medverkan till ett brott som en viss köpare eller en viss säljare kan ha begått.

Med anledning av vad *Kammarrätten i Göteborg* anfört om behovet av en definition av begreppet barnpornografisk bild vill regeringen framhålla följande.

När barnpornografibrottet infördes år 1980 konstaterades i förarbetena att det givetvis inte kunde komma i fråga att straffbelägga all avbildning av nakna barn eller alla bilder där ett barns könsorgan kan urskiljas även om sådana bilder skulle kunna stimulera en del människors sexualdrift. För att en bild av ett barn skall vara straffbar måste det därför fordras att den enligt vanligt språkbruk och allmänna värderingar är pornografisk (prop. 1978/79:179 s. 9). Som har redovisats i avsnitt 4.1.1 får den närmare innebörden av ordet pornografisk i den mening som avses i brottsbalkens bestämmelser anses vara en bild, som utan att ha några vetenskapliga eller konstnärliga värden, på ett ohöjlt och utmanade sätt skildrar ett sexuellt motiv (prop. 1970:125 s. 79 f.).

Bilder i vanliga familjealbum av nakna lekande barn är självfallet inte pornografiska. Inte heller är t.ex. en sekvens som skildrar barn i sexuella sammanhang i en vanlig spelfilm nödvändigtvis pornografisk. Avgörande torde vara vilket syfte en viss framställning har. Om ändamålet med framställningen väsentligen är att påverka åskådaren sexuellt kan det vara fråga om en pornografisk produkt. Men om framställningen har andra syften, t.ex. konstnärliga, torde den inte vara att beteckna som pornografisk (jfr JO 1971 s. 561).

Någon ändring av gällande rätt när det gäller vad som skall anses göra en skildring pornografisk är inte avsedd. Däremot föreslår regeringen

4.4.3 Införande av en särskild åldersgräns

Regeringens förslag: Straffstadgandet om barnpornografibrott förses med en definition av begreppet barn. Med barn skall avses den vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller den som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring bilden, är under 18 år.

Barnpornografiutredningen föreslår att begreppet barn definieras i bestämmelsen om barnpornografibrott och att begreppet utvidgas i förhållande till vad som gäller i dag. Med barn skall avses en person under 18 år eller en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad.

Remissinstanserna: Nästan alla är positiva till att införa en åldersgräns. Bl.a. *Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Riksåklagaren, Åklagarmyndigheten i Malmö, Rikspolisstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Rädda Barnen, BRIS, Vårdskildringsrådet, Sveriges Kristna råd och Sveriges Frikyrkosamråd* förordar den utformning av åldersgränsen som utredningen föreslagit. Andra vill däremot gå längre. *Röda korset, Samverkansforum för kvinnor i Sverige, Stockholms Tjejjour* m.fl. anser att den definition av barn som används i FN:s barnkonvention skall vara gällande, dvs. med barn skall avses varje människa under 18 år. Bl.a. *Folkaktionen mot pornografi, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige och Fredrika-Bremer-Förbundet* förordar en reglering med samma konstruktion som den som gäller i Norge. En sådan gräns skulle omfatta någon som är, kan antas vara eller framställs som att vara under 18 år.

Några remissinstanser är emellertid negativa eller tveksamma till en åldersgräns. *Justitiekanslern* har förståelse för att man med hänsyn bl.a. till FN:s barnkonvention önskar ställa upp en åldersgräns, men anser trots detta att någon åldersgräns inte bör införas. *Justitiekanslern* pekar därvid på att sexuella beteenden som inte är kriminaliserade i sig inte bör bli kriminaliserade om de spelas in på film, att en åldersgräns kommer att få betydelse endast i de ytterligt sällsynta fall då man vet att det rör sig om personer under 18 år och att förslaget kan ge upphov till åtskilliga problem i rättstillämpningen, inte minst genom att den misstänkte kan förväntas vilja anföra motbevisning om att de inblandade är över 18 år.

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet anser det också tveksamt att det skall vara straffbart att inneha en bild av en person som fyllt 15 år då det är fullt tillåtet att ha samlag eller någon annan form av sexuellt umgänge med denna person och ifrågasätter om förslaget är väl motiverat.

Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet och Statens Biografbyrå ifrågasätter det meningsfulla i 18-års gränsen eftersom den förutsätter identifiering och därför knappast kommer att gå att tillämpa.

Bakgrund: I bestämmelsen om barnpornografibrott ställs inte upp någon fixerad åldersgräns när det gäller att bestämma vad som avses med barn. Enligt förarbetena avses med barn en person vars könsmodningsprocess inte är avslutad (prop. 1978/79:179 s. 9). Vad som avsetts torde ha varit den yttre kroppsliga utveckling som äger rum under puberteten.

Någon klargörande praxis från Högsta domstolen om tolkningen av begreppet barn i detta sammanhang finns inte. Bristen på prejudikat torde dock inte ha orsakat några beaktansvärda problem för rättstillämpningen. Huruvida en persons pubertetsutveckling är avslutad är en fråga som avgörs enligt internationellt vedertagna medicinska bedömningsgrunder som kan tillhandahållas av sakkunniga.

Inför Sveriges godkännande år 1990 av FN:s barnkonvention väcktes frågan om att utvidga bestämmelsen om barnpornografibrott till att omfatta även unga människor vars könsmodningsprocess är avslutad.

I regeringens proposition 1989/90:107 om godkännande av konventionen hänförde sig föredraganden till förarbetena till bestämmelsen och ansåg att skillnaden mellan konventionens 18-årsregel och barnpornografibrottets bestämning inte borde överdrivas. Skillnaden var huvudsakligen av formellt slag och i praktiken torde samma åldersgrupper avses. Föredraganden anmärkte också att konventionen inte ställer upp något direkt krav på straffrättslig lagstiftning och menade att de aktuella företeelserna i första hand borde motarbetas genom insatser på det sociala planet (s. 78). Efter att ha redovisat även andra bestämmelser om straff för den som använder en person under 18 år i pornografiska sammanhang fann föredraganden att en anslutning till Barnkonventionen inte krävde lagändringar.

Konstitutionsutskottet anförde i sitt yttrande 1989/90:KU8y att en lagstadgad 18-årsgräns skulle kunna leda till icke önskvärda integritetskränkningar vad gäller det avbildade barnets identitet och att utskottet därför inte var berett att förorda en sådan åldersgräns.

En översyn av de straffrättsliga reglerna i övrigt på området ägde sedan rum inom Justitiedepartementet och redovisades i promemorian (Ds 1993:80) Ökat skydd för barn.

I januari 1993 antog FN-kommittén för övervakning av barnets rättigheter sina avslutande observationer (A/49/41). Kommittén uttryckte sin oro över det förhållandet att i Sverige åldern för sexuell mognad inte blivit fixerad, vilket ansågs som en brist i skyddet för barn mot att utnyttjas i barnpornografiska sammanhang.

I den ovan nämnda departementspromemorian Ökat skydd för barn föreslogs att bestämmelsen om sexuellt ofredande skulle utvidgas på så sätt att det skulle bli straffbart att förmå även den som är fyllda 15 men inte 18 år att medverka vid framställning av pornografisk bild eller vid sexuell posering. Regeringen anslöt sig till de överväganden som gjordes i promemorian (prop. 1994/95:2 s. 18 ff.). Den nya bestämmelsen antogs av riksdagen och trädde i kraft den 1 januari 1995 (prop. 1994/95:2, bet. 1994/95:JuU5, rskr. 1994/95:58, SFS 1994:1499).

Såvitt gällde frågan om en eventuell formell 18-årsgräns i barnpornografibestämmelsen framhölls i promemorian att syftet härmed skulle vara att öka skyddet för barn mot att bli utsatta för sexuell exploatering. Med hänvisning till den ovan redovisade riksdagsbehandlingen av frågan om

godkännande av Barnkonventionen anmärktes att införandet av en sådan åldersgräns emellertid inte entydigt skulle innebära en förstärkning av detta skydd. Detta sades särskilt gälla vid prövningen av straffbarheten i utländskt producerat material, där barnen som avbildas inte kan identifieras. Med den frihet som ligger i prövningen av ordet "barn" borde enligt promemorian de straffvärda fallen också innefattas i kriminaliseringen. På grund härav och med hänvisning till förslaget om ändring av bestämmelsen om sexuellt ofredande ansågs det att Barnkonventionens krav var tillgodosedda utan att bestämmelsen om barnpornografibrott ändrades.

Regeringen konstaterade att det kunde finnas skäl att överväga införande av en uttrycklig åldersgräns men framhöll att detta inte kunde ske utan att TF:s och YGL:s brottskatalog ändrades. Frågan borde enligt regeringen tas upp av den då tilltänkta barnpornografiutredningen (a. prop. s. 9).

I samband med att konstitutionsutskottet år 1994 tog upp frågan om kriminalisering av innehav av barnpornografi motionerades om införande av en åldersgräns på 18 år (1993/94:K407, K424 och K436).

Justitieutskottet anförde i yttrande 1993/94:JuU6y att mycket var vunnet genom den i departementspromemorian föreslagna ändringen i bestämmelsen om sexuellt ofredande. Men utskottet satte i fråga om detta var tillräckligt för att man skulle komma till rätta med barnpornografibrottet eftersom detta syftade till att motverka den kränkning som barn i allmänhet utsätts för genom förekomsten av barnpornografi.

Utskottet pekade på den norska regleringen enligt vilken det råder förbud att införa och inneha pornografiska bilder av någon som är, kan antas vara eller framställs som att vara under 16 år. Det borde enligt utskottet övervägas en liknande lösning för den svenska lagstiftningen men med en 18-årsgräns.

Emellertid noterade utskottet att en sådan lösning kunde medföra problem vad gällde avgränsningen av det straffbara området. Även de bevisvärigheter som kunde följa av ett åldersrekvisit behövde nog övervägas. Utskottet fann avslutningsvis att övertygande skäl för en strikt åldersgräns, där barn definieras som en person som inte fyllt 18 år, inte ännu hade presenterats.

Konstitutionsutskottet anslöt sig till justitieutskottets överväganden och hemställde att riksdagen skulle ge regeringen till känna att frågan borde bli föremål för utredning (bet. 1993/94:KU28, rskr. 1993/94:450).

Skälen för regeringens förslag

Frågan om att införa en åldersgräns är komplicerad. En utgångspunkt för regeringen i det följande resonemanget är att den ändring i stadgandet om sexuellt ofredande som trädde i kraft den 1 januari 1995 och som innebär att i stort sett varje framställning av pornografi med användande av modeller under 18 år utgör brott, innebär att tidigt pubertetsutvecklade personer har ett skydd. Frågan gäller om det utöver detta finns skäl att införa en särskild åldersgräns i straffbestämmelsen om barnpornografi.

Huvudargumentet för att införa en sådan åldersgräns torde vara att enligt FN:s barnkonvention varje person under 18 år skall anses vara barn, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. De remissinstanser som vill ha en åldersgräns betonar, liksom utredningen, allmänt behovet av att söka anpassa svensk lagstiftning till de krav som FN:s barnkonvention ställer.

Självfallet är det mycket angeläget att svensk lagstiftning står i överensstämmelse med FN:s barnkonvention. Även på de områden där konventionen inte ställer några krav på anpassning av nationell lagstiftning bör det naturligtvis eftersträvas att svensk lag så långt möjligt skall ligga i linje med de åtaganden som konventionen innebär.

Regeringen vill dock här slå fast att Barnkonventionen som sådan inte förpliktar Sverige att införa någon åldersgräns. Vad konventionen talar om är att man skall förhindra att barn *utnyttjas* i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material (artikel 34). Ändringen av stadgandet om sexuellt ofredande den 1 januari 1995 syftade till att uppfylla just detta krav, nämligen att förhindra ett utnyttjande av den som är under 18 år. Enligt regeringens mening uppfyller svensk lagstiftning således redan de krav som Barnkonventionen ställer. En annan sak är att det förvisso kan hävdas att konventionens definition av barn bör genomsyra den nationella regleringen av alla frågor som kan ha bäring på personer under 18 år och att varje reglering som tar sikte på att skydda barn därför bör innehålla en definition motsvarande konventionens, men man kan inte utläsa ett sådant krav ur konventionen som sådan.

Enligt regeringens mening kan det inte anses motiverat att införa en åldersgräns enbart med hänvisning till FN:s barnkonvention. Inte minst mot bakgrund av att de avvägningar som tidigare gjorts i fråga om en åldersgräns alltjämt har relevans bör det alltså till andra bärande skäl för att en sådan reglering nu skall framstå som motiverad.

Finns det andra skäl för en åldersgräns ?

Ett skäl för att införa en åldersgräns vore att man på det sättet skulle kunna få barnpornografibestämmelsens skydd att omfatta även unga människor vars pubertetsutveckling är avslutad men som ändå befinner sig i den utvecklingsprocess i stort som medför att de behöver lagstiftningens skydd. Här måste man dock noga beakta de praktiska konsekvenserna. Kan en sådan utvidgning ge någon egentlig effekt och uppväger i sådant fall effekten olägenheterna?

I Sverige är det för fällande dom tillräckligt att pubertetsutvecklingen inte är fullbordad. I länder som har åldersgränser skall dessutom klarläggas att det aktuella stadiet i pubertetsutvecklingen med tillräcklig säkerhet utgör bevis på att en formell åldersgräns är underskriden, något som kan vara vanskligt, särskilt i länder med låga åldersgränser.

Som ovan nämnts kan man av framställningen avgöra om en person är fullt pubertetsutvecklad eller inte. Ett sådant rekvisit möter således inga problem i rättstillämpningen.

Att av framställningen fastställa om den avbildade personen är under 15 eller 18 år är däremot inte möjligt om denne är fullt pubertetsutvecklad. Inte heller kan enbart med ledning av bilden säkert fastställas att en viss ålder underskridits när utvecklingen har påbörjats och allttjämt fortgår.

Skall den faktiska åldern fastställas måste således utredningen grundas på andra förhållanden än den aktuella bilden. Det blir då nödvändigt att identifiera den avbildade personen för att kunna fastställa dennes ålder. Vidare måste tidpunkten för bildupptagningen säkerställas om den avbildade personen hunnit uppnå den aktuella åldersgränsen mellan den tidpunkten och brottsutredningen.

De pornografiska framställningar som skildrar unga men fullt pubertetsutvecklade personer är i allt väsentligt upptagna utomlands och ofta av äldre datum. Detta försvårar självfallet utredningsarbetet.

Om ett avbildat barn skall identifieras innebär detta med stor sannolikhet att barnets integritet kränks. Barnet måste utsättas för förhör under förundersökningen och inför domstol. Eftersom den barnpornografi som finns i omlopp oftast är upptagen på olika håll i utlandet skulle i utlandet avbildade barn behöva höras. Dessutom kan en viss barnpornografisk bild som är satt i omlopp vara föremål för rättsliga prövningar i många olika länder under lång tid. Utredningen har av den undersökning som inom dess ram gjorts av den barnpornografi som tagits i beslag i Sverige dragit slutsatsen att den barnpornografi som finns spridd i landet till stor del ursprungligen är framställd på 1970-talet. De i detta material avbildade personer som kunde identifieras skulle kanske behöva höras och tvingas konfronteras med de sexualbrott de utsattes för under sin barn- och ungdom.

Även om den avbildade personen, trots de problem som redovisats, skulle kunna identifieras och vederbörandes ålder vid tiden för upptagningen av bilden skulle kunna fastställas, krävs för en fällande dom att gärningsmannen vid gärningstillfället hade uppsåt med avseende på åldern. Eftersom de som kopierar och distribuerar pornografi sällan har någon personlig kännedom om de på bilderna förekommande personerna är gärningsmannens uppsåt beroende av vad han kunnat inse av bilderna som sådana. Är pubertetsutvecklingen avslutad torde uppsåt därför regelmässigt inte kunna styrkas även om det blir utrett att den avbildade personen var under 18 år då bilden togs.

Som *Justitiekanslern* pekat på i sitt remissvar, kan en åldersgräns också förväntas innebära att misstänkta kan vilja föra bevisning om att en person som avbildats är över 18 år, vilket kan medföra ytterligare problem i rättstillämpningen.

Bör en åldersgräns införas ?

Utredningen har konstaterat att möjligheterna att tillämpa en fixerad 18-årsgräns således är små. Regeringen delar den bedömningen. Utredningen har dock som skäl för att ändå införa en åldersgräns pekat på att det inte kan uteslutas att sådana fall kan inträffa att en person som i sin hand får en pornografisk bild känner till den avbildade personen och vet att denna var under 18 år då det som skildras på bilden inträffade. Det kan

vara fråga om ett barn som vistats i vederbörandes närhet eller om en bild som är mer allmänt känd och om vilken det är bekant att den avbildade unga människan var under 18 år då bilden ursprungligen framställdes.

Regeringen kan hålla med om att det vore önskvärt att kunna ingripa mot sådana skildringar som utredningen här talar om. Det finns emellertid ett antal ytterligare aspekter att beakta. För det första finns det, som utredningen också har framhållit, anledning att fråga sig om befattning med pornografiska bilder av personer som är fullt pubertetsutvecklade kan anses vara straffvärt. Befattning med pornografi som sådan är inte kriminaliserad i vårt land. En fullt pubertetsutvecklad person kan lika väl vara över 18 år som något under. Det finns inte något i en sådan skildring eller i den inställning en person som tar befattning med den kan ha till skildringen som konstituerar straffvärdhet i det senare fallet men inte i det förra. Till detta skall läggas, som *Justitiekanslern* och *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* båda har framhållit, att det vore en svårförklarlig inkonsekvens om sexuella beteenden som är fullt lagliga skulle bli kriminaliserade om de spelas in på film. Exempelvis skulle unga fullt utvecklade personer under 18 år begå en straffbar handling om de videofilmar sitt gemensamma sexualliv och sparar filmen.

För det andra: En fixerad åldersgräns innebär – trots den begränsade funktion som utredningens förslag förutsätter – att det straffbara området objektivt sett kommer att omfatta alla pornografiska bilder där någon av de avbildade var under 18 år vid fotograferingstillfället. Det är som regeringen redan har framhållit omöjligt att exakt bestämma en persons ålder genom att betrakta ett fotografi och även om modellen är identifierad och åldersbestämd lär inte fotograferingstillfället framgå av bilden. En i princip oändlig mängd bilder kan således komma att omfattas samtidigt som man bara i rena undantagsfall kommer att kunna avgöra om en viss bild omfattas eller inte. Bilder i t.ex. sparade vanliga herrtidningar med stor spridning och i pornografiska filmer som för länge sedan godkänts för visning av Biografbyrån kommer att omfattas av förbudet. För en innehavare av t.ex. en film är det dock omöjligt att avgöra om det han eller hon har är förbjudet eller inte. Det kan på allvar sättas i fråga om en sådan reglering är förenlig med den straffrättsliga legalitetsprincipen som ju förutsätter att tillämpningsområdet för en straffbestämmelse alltid skall vara entydig och klar.

Inte heller kommer anställda vid myndigheter som på sitt tjänsteansvar har att avgöra om en viss bild omfattas av regleringen eller inte att ha någon reell möjlighet att göra detta. Tullen lär t.ex. inte kunna ingripa mot alla bilder som egentligen omfattas av det införsel- och utförselförbud som regeringen nu föreslår, utan bara mot de bilder där det otvetydigt är fråga om barnpornografi. Polisen lär inte heller ha förutsättningar att ingripa i annat än de uppenbara fallen. Av allt att döma lär det alltså inte gå att beivra överträdelser av kriminaliseringen på det utvidgade området. Detta inger betänkligheter, inte minst med hänsyn till vikten av att upprätthålla respekten för straffbudet i övrigt.

Enligt regeringens mening står det således klart att det finns betydande nackdelar med att införa en åldersgräns av den typ som den utredningen har föreslagit och att dessa nackdelar klart överväger fördelarna.

Problemen som är förknippade med en strikt åldersgräns hindrar emellertid inte att det finns anledning att försöka åstadkomma en ordning som fångar upp de mest stötande fallen, t.ex. de fall där det är allmänt känt att en viss modell var under 18 år när en viss film spelades in. Enligt uppgift förekommer det att vissa pornografiska filmer marknadsförs här med argumentet att filmen är totalförbjuden i USA, där en strikt åldersgräns för medverkande på 18 år gäller. Man kan tycka att det vore otillfredsställande om samhället inte skulle kunna ingripa mot spridning av en sådan film som alltså i FN:s barnkonventions mening innehåller en skildring av ett barn. Vidare kan man tänka sig fall där en bild föreställer en sexuell handling som i och för sig är fullt laglig, men där det ändå rör sig om personer som klart inte har nått den mognadspunkt där de fullt ut kan överblicka de långsiktiga konsekvenserna av sina handlingar och att detta har varit tydligt för t.ex. framställaren eller spridaren. Det kan för somliga ligga en särskild lockelse i bilder där de kan vara säkra på att de avbildade personerna är så unga som under 18 år. Att motverka spridning av sådana bilder framstår som angeläget.

Ett sätt att komma till rätta med sådana situationer som har berörts närmast ovan vore att införa en regel som definierar begreppet barn på ett sådant sätt att just de fall träffas där det redan av bilden eller av bilden i kombination med omständigheter kring bilden, exempelvis en bildtext eller omslaget till en videofilm, går att utläsa att en person var under 18 år vid fotograferingstillfället eller inspelningen, men att i övrigt den i dag gällande regeln om avslutad pubertetsutveckling skall vara avgörande. Bestämmelsen bör utformas så att den inte leder till gränsdragningsproblem, vare sig för enskilda eller de myndigheter som skall tillämpa reglerna. Av det skälet bör definitionen utformas så, att med barn skall anses den vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller den som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år. På så sätt åstadkommer man, inte en åldersgräns i formell mening med de olägenheter som är förknippade med en sådan, utan en reglering som träffar även bilder på personer som är fullt pubertetsutvecklade men under 18 år, men bara i de fall där det utan närmare efterforskningar kan hållas för visst att så verkligen är fallet.

4.4.4 Undantag från det annars straffbara området

Regeringens förslag: I straffstadgandet om barnpornografibrott införs en regel som innebär att en gärning inte skall utgöra brott om särskilda omständigheter gör att gärningen måste anses uppenbart befogad.

Barnpornografiutredningens förslag: Utredningen föreslår att försvarlighetsrekvisitet skall vara kvar i straffstadgandet om barnpornografibrott, dvs. att ansvar inte skall ådömas om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Remissinstanserna: Nästan alla som särskilt uttalat sig i frågan förutsätter eller förespråkar att försvarlighetsrekvisitet skall vara kvar. Många

av dem som förespråkar en utmönstring av barnpornografibrottet ur grundlagarna, bl.a. *Svea hovrätt, Kammarrätten i Stockholm, Röda korset, Barnombudsmannen, ECPAT Sverige* och *Riksförbundet för sexuell upplysning*, pekar särskilt på försvarlighetsrekvisitet som en garanti för att nyhetsförmedling, forskning och opinionsbildning inte skall hämmas av den utvidgade kriminaliseringen i alltför hög grad. Även det alternativa förslag till reglering som presenterats av ledamöter vid den juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet innehåller en motsvarande regel. *Kammarrätten i Stockholm* anser dock att en ändring bör göras så till vida att undantagssituationerna bör anges direkt i lagtexten.

Några instanser har emellertid motsatt uppfattning. Enligt *Åklagarmyndigheten i Malmö* lämnar utredningens förslag dörren vidöppen för den som otillbörligt söker en grund att straffritt inneha barnpornografi. Åklagarmyndigheten förordar i stället att om undantag skall kunna medges, ett särskilt prövningsförfarande hos någon lämplig myndighet införs. *Svenska kommunförbundet* och *Socialstyrelsen* anser båda att behandling av frågan om barnpornografi i nyhetsbevakningen i opinionsbildande syfte eller i forskningen inte med automatik kräver tillgång till det barnpornografiska materialet och förordar därför en utmönstring av försvarlighetsrekvisitet. *Kristdemokratiska Kvinnoförbundet* och *Kristdemokratiska Ungdomsförbundet* anser att ett barnpornografibrott aldrig kan vara försvarligt och accepterar inte lagtext om försvarlig gärning.

Skälen för regeringens förslag

Bör försvarlighetsrekvisitet behållas?

Utredningen har som en allmän utgångspunkt uttalat att lagstiftningen bör medge kriminalisering av all befattning med barnpornografi men att lagstiftningen måste utformas så att den inte hämmar seriöst inhämtande av kunskaper om och opinionsbildning mot barnpornografen. Enligt utredningen måste hänsyn tas till att befattning med barnpornografi kan vara försvarlig t.ex. om den sker i syfte att väcka opinion mot barnpornografi. Utredningen tänker här på det opinionsarbete som bedrivs av frivilligorganisationer och företrädare för massmedier och som har en avgörande betydelse för att nationellt och internationellt skapa medvetenhet om problemets förekomst och omfattning. Vetenskapliga undersökningar måste också kunna företas eftersom goda kunskaper är en förutsättning för att bekämpningen av företeelsen skall kunna bedrivas effektivt. En befattning kan enligt utredningen också vara försvarlig av konstnärliga hänsyn.

Utredningens förslag innebär alltså att det undantag från det straffbara området som gäller i dag också skall gälla fortsättningsvis. Utredningens ståndpunkt kan te sig rimlig och naturlig. Enligt regeringens mening är den dock inte helt invändningsfri. Den kriminalisering som nu föreslås, och som syftar till att bereda ett ytterligare skydd för barn mot kränkningar, innebär en avsevärd utvidgning av det kriminaliserade området. Detta gör att man bör närma sig frågan om eventuella undantag från det

annars straffbara området från en delvis annan utgångspunkt. Regeringen vill här peka på några faktorer som särskilt måste beaktas.

En viktig beståndsdel i utvidgningen av det kriminaliserade området är att redan själva innehavet av en barnpornografisk bild i allt väsentligt kommer att vara straffbart. Det allmänna griper alltså in mot en företeelse med samhällets starkaste repressiva medel, kriminalisering. Det ankommer då också på det allmänna att svara för att åtgärder vidtas i syfte att förbudet efterlevs. Det är myndigheternas och då i första hand polisens uppgift att vidta åtgärder mot överträdelser. Principiella skäl talar således för att utrymmet för andra att ta befattning med barnpornografiskt material än de som i sin myndighetsutövning har att göra detta i fortsättningen bör vara betydligt mindre än det är i dag.

Vidare måste man beakta att de bevekelsegrunder som ligger bakom den utvidgade kriminaliseringen bör få genomslag fullt ut. En bild som skildrar ett sexuellt övergrepp mot ett barn är lika kränkande för barnet om bilden finns i en tidning, på film eller video eller är tillgänglig via t.ex. Internet. Ur det enskilda barnets synvinkel gör det heller ingen skillnad om bilden publiceras i opinionsbildande syfte eller inte. En försvarlig spridning kränker barnet lika mycket som en oförsvarlig. Till detta skall läggas att risken för oförsvarlig vidare spridning är uppenbar. En filmsekvens som visas i t.ex. ett TV-program kan med dagens datorteknik förhållandevis enkelt lagras och göras om till bilder eller sekvenser som sedan kan spridas i elektronisk form via t.ex. Internet. För den som har dragning åt sådant material lär detta inte bli mindre lockande bara för att det måhända en gång har gjorts publikt i avskräckande syfte.

Slutligen finns det skäl att fråga sig om det är en rimlig avvägning att göra ett generellt undantag för sådan befattning som kan sägas vara betingad av seriösa och allmänt lovvärda syften när det är fråga om att göra undantag från en så långtgående kriminalisering som nu är fallet. För att straffbart innehav skall föreligga krävs det normalt sett – dvs. bortsett från teckningar, målningar m.m. i vissa fall – inte att gärningsmannen skall ha något särskilt syfte med sitt innehav. Det räcker med att han eller hon har uppsåt i förhållande till bildens barnpornografiska karaktär och till själva innehavet. Om i princip all befattning med barnpornografi således blir kriminaliserad måste detta få genomslag även på de seriösa områdena. Annars riskerar man att lagstiftningen uppfattas som att den ger dubbla signaler. Så länge syftet är gott berörs man inte av förbudet. Detta vore enligt regeringens mening olyckligt och riskerar att undergräva respekten för straffbudet i övrigt.

Att som utredningen föreslår bibehålla försvarlighetsrequisitet trots den omfattande utvidgningen av det straffbara området framstår därför som mindre tilltalande.

Behovet av lagfästa undantagsregler

Regeringen anser mot den bakgrund som tecknats ovan att utgångspunkten bör vara att undersöka vilka konkreta behov av undantag som finns och att väga dessa mot intresset av en heltäckande lagstiftning snarare än att söka åstadkomma en ordning som innebär minsta möjliga inskränkningar i förhållande till vad som gäller i dag.

Ett borttagande av försvarlighetsrekvisitet kan tänkas påverka det lovvärda arbete som bedrivs i syfte att informera om och avslöja förekomsten av barnpornografi och det kan få till följd att den fortsatta diskussionen försvåras. Detta gäller dock bara under förutsättning att opinionsbildande organ som massmedia och frivilligorganisationer inte lyckas hitta andra vägar att nå ut med sitt budskap. Man måste hela tiden betänka att det frågan i praktiken främst gäller är rätten att i straffstadgandets mening *inneha* eller *sprida* barnpornografiska bilder. Inget hindrar någon från att studera barnpornografiska skildringar, under förutsättning att sekretessbestämmelser inte hindrar detta, exempelvis sådana skildringar som förvaras hos myndigheter eller i arkiv. Det är vidare självfallet fullt tillåtet att t.ex. skildra innehållet i text eller på annat sätt.

Regeringen övergår nu till att behandla behovet av ett lagfäst undantag för viss befattning. Att t.ex. myndigheternas befattning är tillåten är självklart och kräver inte en uttrycklig reglering. Inte heller den som p.g.a. författningsskyldighet bevarar material kan omfattas av det föreslagna straffbudet. Detsamma torde gälla t.ex. den situationen att någon råkar få en barnpornografisk film i sin besittning och innehar den fram till dess han får möjlighet att lämna den till polisen.

Behovet för andra än myndigheter av att *inneha* bilder för forskning kan ifrågasättas. *Socialstyrelsen* har anfört att det är angeläget att forskare får möjlighet att bedriva vetenskapligt arbete för att kunna öka samhällets kunskap om barnpornografins utbredning och karaktär och för att få ökad kunskap i förebyggande syfte. Sådan forskning får enligt Socialstyrelsens uppfattning inte bedrivas annat än efter sedvanlig etisk och mycket restriktiv granskning. Något behov att inneha bilder eller filmer för att kunna bedriva forskning finns det enligt Socialstyrelsens mening dock inte. Regeringen kan i allt väsentligt ansluta sig till detta.

När det gäller konstnärliga hänsyn är utgångspunkten att den avgränsning av vad som skall anses utgöra pornografi i straffstadgandets mening lämnar ett betydande utrymme för att ta hänsyn till konstnärliga uttryck. Som regeringen har redovisat i avsnitt 4.4.2 så torde en bild som har konstnärliga värden inte vara pornografisk i straffbestämmelsens betydelse. Även en ursprungligen pornografisk bild som sedan sprids i ett konstnärligt sammanhang torde falla utanför straffstadgandet. För det fall bedömningen ändå skulle vara tveksam kan man fråga sig hur skyddsvärt förfarandet egentligen är. I vart fall torde den sortens situationer allmänt sett inte motivera att ett uttryckligt undantag görs i straffbestämmelsen.

Bland remissinstanserna har många antagit att det finns anledning att mer generellt tillåta innehav och spridning i opinionsbildningssyfte. Som regeringen redan har konstaterat är det tveksamt om den tanken fullt ut låter sig förena med den utvidgande kriminaliseringen och de syften som ligger bakom denna. Utgångspunkten för t.ex. frivilligorganisationernas arbete måste ju vara att man inte får vidta åtgärder som är straffbara.

Samtidigt går det inte att bortse från att det i frivilligorganisationernas arbete kan finnas situationer där befattning med barnpornografiskt material blir svårt att undvika. Man kan tänka sig situationer där t.ex. internationella kontakter eller sammankomster kan nödvändiggöra innehav under en begränsad tid. I motsvarande situationer måste det

exempelvis också vara möjligt att straffritt kunna förevisa barnpornografiskt material för någon annan.

Inom nyhetsförmedlingen kan man också förutse situationer där det kan finnas behov av att inneha visst barnpornografiskt material under någon tid. Man kan t.ex. tänka sig att en journalist får ta emot en unik bild, vars innehåll är sådant att ett oavvisligt allmänintresse föreligger och där ytterligare efterforskning krävs för att kunna gå vidare i saken.

Däremot är det svårare att föreställa sig en situation där nyhetsförmedlingen verkligen kräver en *publicering* av materialet i sådan form att detta vore straffbart som spridningsbrott. Det går t.ex. att beskära en bild och återge resten av innehållet i text eller maskera den del av bilden som gör den pornografisk. Detsamma gäller självfallet frivilligorganisationernas arbete. Inget hindrar att man redovisar missförhållanden eller väcker debatt i olika ämnen men det är svårt att föreställa sig en situation där detta är helt omöjligt att göra utan att sprida det barnpornografiska materialet i en sådan form att det vore fråga om brott. Det kan dock inte uteslutas att sådana situationer någon gång kan uppstå där även en publicering kan framstå som motiverad.

Det finns således situationer där befattning med barnpornografi kan framstå som befogad och där det vore otillfredsställande att helt förlita sig på att de kolliderande intressena skall lösas med en "livets regel" inom rättstillämpningen. De fall som regeringen avser här är de där syftet med gärningen är skyddsvärt, konkret och specifikt och omständigheterna är sådana att det i princip är uteslutet att t.ex. hantera en situation utan att exempelvis inneha en viss barnpornografisk skildring. Med tanke på dessa fall bör straffstadgandet om barnpornografibrott förses med en regel som innebär att i särskilda fall en gärning inte skall föranleda straff.

Även om det främst är hänsynen till massmediernas och frivilligorganisationernas arbete som här ligger för ögonen är det naturligtvis inte uteslutet att regeln kan vara tillämplig även i andra situationer där en motsvarande intressekonflikt kan uppkomma, t.ex. inom forskningen. Det bör dock understrykas att det inte är meningen att regeln skall träffa någon viss yrkesgrupp generellt sett eller någon viss situation i allmänhet, utan det krävs för strafffrihet att det i det enskilda fallet finns särskilda omständigheter som gör att gärningen måste anses uppenbart befogad.

4.4.5 Straffskalan för innehavsbrott m.m.

Regeringens förslag: En regel om ringa brott införs. Straffskalan för brott av normalgraden skall endast innehålla fängelse, maximum två år. Straffskalan för det ringa brottet skall vara böter eller fängelse i högst sex månader.

Barnpornografiutredningens förslag: Straffskalan för den särskilda brottstypen innehav eller efterfrågan av barnpornografi skall enligt utredningsförslaget vara böter till fängelse sex månader. När det gäller övriga brottsformer föreslås inga förändringar i förhållande till vad som gäller i dag.

Remissinstanserna: De allra flesta har lämnat utredningens förslag när det gäller straffskalar utan erinran. *Folkaktionen mot Pornografi* anser dock att all befattning med barnpornografi skall straffas med lägst sex månaders fängelse. *Växjö Aktionsgrupp Mot Pornografi* anser att straffmaximum för barnpornografibrott som inte är grovt skall vara fängelse i tre år. Det alternativa förslag som *ledamöterna vid Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet professorerna Peter Seipel, Jan Ramberg och Madeleine Leijonhufvud samt bitr. professorn Wiweka Warnling-Nerrep* har presenterat innebär att normalgraden av brottet framställning av barnpornografi bestraffas med fängelse i lägst sex månader och högst sex år och att brottet befattning med barnpornografi – bl.a. innehav – bestraffas med fängelse i högst två år eller, vid grovt brott, lägst sex månader och högst sex år.

Skälen för regeringens förslag: Som har framgått höjdes år 1993 maximistraftet för barnpornografibrott från sex månader till två års fängelse. Utredningen har inte funnit skäl att föreslå en ytterligare skärpning av straffskalan för barnpornografibrott i allmänhet. Remissut-fallet ger inte anledning att frångå den bedömningen.

Även om innehav av barnpornografi alltså lagtekniskt sett skall jämföras med andra former av befattning så har det rena innehavet naturligtvis normalt sett ett betydligt lägre straffvärde än t.ex. spridning. Med utredningens konstruktion av straffstadgandet kommer detta till uttryck genom att innehavsbrottet är ett särskilt brott med straffmaximum fängelse i högst sex månader. I normalfallet torde enligt utredningen böter vara tillräcklig påföljd men fängelse bör ingå i straffskalan för att möjliggöra husrannsakan.

Regeringen kan i allt väsentligt dela utredningens bedömning av innehavsbrottets straffvärde. Det kan emellertid tänkas fall av innehav där ett straffmaximum om fängelse i högst sex månader kan te sig för lågt. Någon kan exempelvis ha ertappats med ett större antal videofilmer utan att det går att styrka att partiet är avsett för försäljning.

Innehavsbrott kan emellertid normalt sett förväntas ha ett relativt begränsat straffvärde. En tänkbar situation är att en turist ertappas med någon enstaka tidskrift eller videofilm i bagaget.

Den utvidgning av det straffbara området som regeringens förslag innebär när det gäller framställning av barnpornografi som sker utan uppsåt att sprida bilden innefattar också ett antal gärningstyper med förhållandevis begränsat straffvärde. Ett exempel kan vara den som framställer och sparar en enstaka barnpornografisk bild i sin dator.

Inte minst mot bakgrund av att barnpornografibrottet kommer att rymma gärningar av mycket varierande straffvärde förefaller det lämpligt att införa en ringa form av barnpornografibrott. För det ringa brottet bör straffskalan vara böter till fängelse i högst sex månader. Som ringa brott bör emellertid inte bara gärningar med ett begränsat straffvärde kunna bedömas utan även gärningar med ett något högre straffvärde. I konsekvens med detta bör det inte längre ingå böter i straffskalan för barnpornografibrott av normalgraden.

Det bör påpekas att en följd av att ett innehav av normalt slag, t.ex. ett begränsat antal videofilmer eller tidningar, kan förväntas vara att bedöma som ringa brott, är att brottet normalt inte är häktningssgrundande.

Som kommer att framgå av avsnitt 4.4.7 föreslår regeringen att ett stadgande om grovt barnpornografibrott bör införas för vissa särskilt allvarliga fall. Åtgärden är inte avsedd att påverka den straffmätning som tillämpas i dag. Den utvidgning av den sammantaget tillgängliga straffskalan för barnpornografibrott som det grova brottet ger skall således inte tas till intäkt för en allmän skärpning när det gäller straff för barnpornografibrott som bedömts vara ringa brott eller brott av normalgraden.

4.4.6 Även oaktsamma handlingar bör straffbeläggas i yrkesmässig verksamhet

Regeringens förslag: Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte sprider barnpornografi skall kunna dömas för brott även när gärningen begås av oaktsamhet.

Barnpornografiutredningens förslag: Överensstämmer väsentligen med regeringens. Utredningens förslag innebär dock att samtliga brottstyper utom innehav och efterfrågan kan begås i yrkesmässig verksamhet genom oaktsamhet.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig särskilt i denna fråga. Samtliga tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: För att straff skall kunna utdömas för barnpornografibrott enligt nuvarande bestämmelse i brottsbalken krävs att gärningen skett uppsåtligt. Detsamma bör gälla de ytterligare kriminaliseringar som regeringen nu föreslår. Kravet på uppsåt innebär bl.a. att den som befattat sig med en barnpornografisk bild måste ha insett att någon av de avbildade var att betrakta som barn i straffstadgandets mening eller att han i vart fall måste ha misstänkt detta och det dessutom måste antas att han skulle ha befattat sig med bilden även om han haft vetskap om detta.

Kravet på uppsåt bör dock kunna frångås när barnpornografi sprids i yrkesmässig verksamhet. Gärningen bör i sådana fall kunna straffas även om den begås av oaktsamhet.

De människor som agerar i de videofilmer som förekommer i handeln med pornografiska bilder är ofta unga. Det bör inte accepteras att den som yrkesmässigt handlar med pornografi kan undgå straff genom att låta bli att kontrollera sina varor. Det som säljs på detta sätt är ofta importerade framställningar från länder där åldersgränser tillämpas för bestämning av vad som avses med barnpornografi. Om även oaktsam befattning med barnpornografiska framställningar blir straffbar kan detta förväntas medföra att de som i vårt land handlar med pornografiska filmer av sina leverantörer i utlandet kräver att dessa ställer garantier vad gäller aktörernas ålder, t.ex. i form av officiellt utfärdade åldersbevis.

Utredningens förslag innebär att samtliga gärningstyper utom innehav och efterfrågan kan begås av oaktsamhet. Detta skulle enligt regeringens mening emellertid föra för långt. Den som exempelvis förvärvar ett parti videofilmer utomlands måste naturligtvis ha en reell möjlighet att kontrollera godset innan det kan vara motiverat att låta honom bära ett straffsanktionerat ansvar för dess innehåll. I sammanhanget kan nämnas

att oaktsamma förfaranden med narkotika endast är straffbara om oaktsamheten är grov (3 a § narkotikastrafflagen [1968:64]). Detsamma gäller varusmugglingsbrott (5 § lagen [1960:418] om straff för varusmuggling). Inte heller framstår det som motiverat att straffbelägga ett oaktsamt förevisande av t.ex. en enstaka bild.

I dag gäller enligt 16 kap. 10 b § andra stycket BrB att den som av oaktsamhet sprider sådan skildring som avses med olaga våldsskildring kan fällas till ansvar om det skett i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte. Det är konsekvent att i motsvarande fall när det gäller barnpornografi hanteringen skall kunna medföra ansvar vid oaktsamhet, dvs. endast vid spridning.

Straffskalan bör vara densamma som för uppsåtliga gärningar. Detta innebär att straffmaximum, fängelse i två år, motsvarar straffmaximum för oaktsam spridning av olaga våldsskildring i yrkesmässig verksamhet eller eljest i förvärvssyfte.

4.4.7 En särskild straffskala för grova brott

Regeringens förslag: En särskild straffskala för grovt barnpornografibrott införs. Straffskalan skall vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Detta innebär att straffmaximum för brottet höjs från två till fyra års fängelse.

Barnpornografiutredningen: Utredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens. Utredningen föreslår en delvis annan lösning när det gäller utformningen av kriterierna för grovt brott. Enligt utredningen bör ett brott kunna bedömas som grovt om det har bedrivits i stor omfattning och i vinstsyfte samt avsett bilder i vilka det framstår som om barn utsätts för synnerligen smärtsamt våld. Enligt förslaget kan ett rent innehav av barnpornografi aldrig bedömas som grovt brott.

Remissinstanserna: Alla remissinstanser som yttrat sig särskilt i frågan tillstyrker införandet av en särskild straffskala för grova brott. Flera, bl.a. *Svea hovrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Rikspolisstyrelsen* och *Barnombudsmannen*, är emellertid kritiska till utredningens förslag till kriterier för vad som skall kunna bedömas som grovt brott. Kritiken går väsentligen ut på att utrymmet för att döma för grovt brott blir alltför begränsat om alla tre kriterierna måste vara uppfyllda samtidigt och att uttrycket synnerligen smärtsamt våld innebär en mycket hög grad av förstärkning och sätter nivån för grovt brott alltför högt.

Skälen för regeringens förslag: För närvarande är straffskalorna för barnpornografibrott och olaga våldsskildring desamma. Hantering av barnpornografi, som kan antas skildra verkliga sexuella övergrepp på barn är emellertid mer straffvärd än hantering av våldspornografi eller videovåldsfilmer med s.k. extremvåld. Sådan olaga våldsskildring utgörs oftast av spelade skildringar eller aktiviteter som vuxna frivilligt inlåtit sig i.

Även om den utökade kriminalisering av befattning med barnpornografi som regeringen nu föreslår inte är tänkt att resultera i en skärpning av straffmättningspraxis för dessa brott, så kan barnpornografibrottslighet tänkas vara av så allvarlig beskaffenhet att nu gällande straffmaximum ter sig otillräckligt. Man kan t.ex. tänka sig fall där en viss befattning avsett många upptagningar som har spritts i ett stort antal exemplar. Från utlandet finns exempel på fall där en far under lång tid utnyttjade sina barn och framställde flera videofilmer av övergreppen vilka gavs stor spridning. Mot denna bakgrund finns det skäl att införa en straffbestämelse för grovt barnpornografibrott.

Utredningens förslag innebär att det rena innehavsbrottet aldrig kan utgöra grovt brott. Enligt regeringens mening bör samtliga gärningsformer av barnpornografibrottet omfattas. Även om ett rent innehav sällan torde ha ett straffvärde som motiverar att gärningen bedöms som grov kan man tänka sig situationer där exempelvis en mellanhand gjort sig skyldig till innehav som varit ett led i en verksamhet som syftat till smuggling eller överlåtelse av ett större parti barnpornografiskt material.

När det gäller kriterierna för vad som enligt det föreslagna lagrummet skall kunna medföra att ett brott bedöms som grovt, delar regeringen den kritik mot utredningsförslaget som remissinstanserna framfört. Tillämpningsområdet bör inte vara alltför begränsat. Det bör t.ex. räcka med att någon kvalificerande omständighet föreligger, självfallet under förutsättning att gärningens straffvärde totalt sett motiverar att brottet bedöms som grovt.

Faktorer som kan vara av betydelse är t.ex. att en viss befattning avsett en betydande mängd barnpornografiskt material eller företagits yrkesmässigt eller i rent vinstsyfte. Man kan också tänka sig fall där ett förfarande ingått som ett led i brottslighet som utövats systematiskt utan att det är fråga om ett led i organiserad brottslighet, vilket enligt gällande regler för straffmätning i 29 kap. brottsbalken skall ses som en försvårande omständighet.

Den särskilda straffskalan bör också kunna tillämpas vid framställning eller hantering även av en enstaka film om filmen i fråga visar ett barn som utsätts för särskilt hänsynslös behandling under förutsättning att filmen kan antas vara en dokumentation av ett verkligt övergrepp. Det bör betonas att de kriterier som anges i lagrummet bara är avsedda som exemplifieringar och inte skall uppfattas som uttömmande. Det är på inget sätt uteslutet att ett brott bedöms som grovt även om ingen av de uppräknade omständigheterna föreligger. Å andra sidan skall det inte heller vara nödvändigt att i de angivna fallen alltid döma för grovt brott.

Som har redovisats ovan under avsnitt 4.3.2 så får det anses följa av utflyttningen av barnpornografibrottet ur de båda grundlagarna att moment av sexuellt våld eller tvång i en barnpornografisk skildring skall bestraffas inom ramen för straffet för barnpornografibrottet. En skildring som är barnpornografisk men som dessutom innehåller straffbara inslag av sexuellt våld eller tvång, hör till den sorts barnpornografi som det är allra mest angeläget att bekämpa. Att framställa eller sprida sådana filmer bör därför kunna i vissa fall motivera att barnpornografibrottet bedöms som grovt brott.

Utredningen har föreslagit att maximistraflet sätts till fyra års fängelse. Detta innebär en fördubbling av maximistraflet för barnpornografibrott. Enligt regeringens mening saknas det anledning att gå längre än så.

4.4.8 Försök och förberedelse till brott

Regeringens förslag: Försök till uppsåtliga barnpornografibrott av normalgraden straffbeläggs. När det gäller grovt barnpornografibrott straffbeläggs även förberedelse.

Barnpornografiutredningens förslag: När det gäller försöksbrotten innebär utredningsförslaget att försök till sådant förvärv av barnpornografi som syftar till överlåtelse, upplåtelse eller förevisning straffbeläggs men inget annat.

Remissinstanserna: *Riksåklagaren* och *Åklagarmyndigheten i Stockholm* har påtalat att det inte förefaller logiskt att straffbelägga försök till förvärv som sker i syfte att med det förvärvade begå en gärning samtidigt som försök direkt till gärningen inte är straffbart. I fråga om försöksbrotten bör förslaget därför ses över enligt dessa instanser.

Skälen för regeringens förslag: Som har framgått av avsnitt 4.4.2 innebär utredningens förslag att även efterfrågan av sådan barnpornografi som omfattas av innehavsförbudet straffbeläggs. Utredningen har motiverat sitt ställningstagande med att en sådan kriminalisering, liksom fallet är när det gäller innehavskriminalisering, kan förväntas bidra till att minska efterfrågan på barnpornografi och därmed även minska framställning och spridning av sådan.

Som bl.a. *Svea hovrätt* anmärkt kan efterfrågan av barnpornografi jämföras med försök till innehav. Enligt hovrätten framstår det mot bakgrund av den låga straffskalan som föreslås för innehav inte som motiverat att straffbelägga försök därtill. Till detta kommer enligt hovrätten att det torde vara förenat med betydande svårigheter att styrka att en person som efterfrågar t.ex. en viss filmtitel har uppsåt till att filmen innehåller barnpornografiska inslag. Hovrätten avstyrker därför att efterfrågan kriminaliseras.

Som har framgått under avsnitt 4.4.5 innebär regeringens förslag att det kan antas att innehav – om inga försvårande omständigheter föreligger – normalt sett bör kunna bedömas som ringa barnpornografibrott och att straffmaximum således är fängelse i högst sex månader. Regeringen delar uppfattningen att ett brott med så lågt straffmaximum inte bör vara straffbelagt på försöksstadiet. Sådan efterfrågan som utgör försök till innehav av t.ex. en enstaka videofilm bör alltså redan med hänsyn till straffvärdet inte vara kriminaliserad.

Däremot kan det tänkas att gärningar som är att bedöma som barnpornografibrott av normalgraden men där brottet inte kommit till fullbordan kan inrymma förfaranden som har ett högt straffvärde. Det framstår därför som befogat att straffbelägga försök till brott av normalgraden. Som *Åklagarmyndigheten i Stockholm* har anmärkt så bör regleringen av försöksbrotten vara konsekvent. Till skillnad från utredningen anser

regeringen därför att alla brottsformer bör omfattas. Försöksansvaret bör dock begränsas till de uppsåtliga brotten.

När det gäller det grova barnpornografibrottet är strafflatituden sådan att det enligt regeringens mening finns skäl att även straffbelägga förberedelse. Man kan tänka sig situationer i samband med yrkesmässigt bedriven handel med barnpornografiskt material där det kan vara av värde att kunna komma åt t.ex. en kurir som tagit emot pengar för att bestrida de utgifter som kan vara förenade med en anskaffning av barnpornografiskt material utomlands.

4.5 Förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi

Regeringens förslag: Införsel till och utförsel från Sverige av barnpornografi förbjuds. Förbudet tas in i en särskild lag.

För att förbudet även skall gälla med avseende på Sveriges gräns mot annat EU-land görs vissa tillägg i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

Barnpornografiutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag innebär dock att sådan barnpornografi som omfattas av TF eller YGL inte omfattas av in- och utförselförbudet. Vidare görs undantag för sådana fall där gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Remissinstanserna: De remissinstanser som uttalar sig i frågan, bl.a. *Stockholms tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Svenska UNICEF-kommittén, Röda korset, Generaltullstyrelsen, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Folkaktionen mot pornografi* och *Unga Örnars riksförbund* är genomgående positiva till förslaget.

Generaltullstyrelsen anmärker att det inte framgår av betänkandet om begreppet bilder även omfattar elektroniska bilder och därmed bilder som sprids via Internet. Om så inte är fallet föreslår styrelsen att det föreslagna förbudet mot införsel och utförsel även skall omfatta bild via elektronisk överföring. Även *Rikspolisstyrelsen* tar upp frågan om Internet och påpekar att förslaget väcker frågan om hur myndigheterna skall handskas med barnpornografi som förmedlas internationellt via exempelvis Internet. *Svenska UNICEF-kommittén* för i sitt remissvar ett mer allmänt resonemang kring IT-frågor och efterlyser regleringar på området.

Skälen för regeringens förslag: Sådana varor som är förbjudna att inneha bör inte heller vara tillåtna att föra in till Sverige. Att förbjuda införsel av barnpornografi är således konsekvent med att innehavet av sådant material kriminaliseras. Till detta kommer att huvuddelen av de barnpornografiska alster som har tagits i beslag i Sverige i samband med utredningar om barnpornografibrott synes ursprungligen vara framställda utomlands. Det finns anledning att befara att också i framtiden utomlands producerad barnpornografi kan komma att införas till Sverige. Detta

måste självfallet motverkas. Införsel av barnpornografi till landet bör därför förbjudas.

I den allmänna debatten har förekommit uppgifter om att utförsel från Sverige av kommersiella barnpornografiska videofilmer skett till framför allt Tyskland och USA. Från utredningens sida har försök gjorts att få dessa uppgifter verifierade genom förfrågningar hos befattningshavare vid de svenska polis- och tullmyndigheterna samt vid den tyska och holländska polisen och US Customs. Något belägg för att kommersiellt barnpornografiskt material skulle ha utförts från Sverige har härvid inte erhållits. *Generaltullstyrelsen* har i sitt remissvar förklarat sig inte kunna dela denna utredningens ståndpunkt. Enligt styrelsen står det helt klart för tullen att, även om det sannolikt inte sker i någon större omfattning, barnpornografiska alster har mångfaldigats i Sverige för försäljning i andra länder. Vid upprepade tillfällen har svenska tullen fått biståndsframställningar från behörig tysk tullmyndighet, som rört postorderförsäljning från Sverige av pornografiska alster. Det rör sig då ofta om barnpornografi. För att kringgå villkor i tysk lagstiftning rörande postorderförsäljning av pornografi har ljusskygga företag i vissa fall en betydande försäljning av pornografiska videofilmer från Sverige till Tyskland med neutral avsändare. *Generaltullstyrelsen* har också i en skrivelse till Justitiedepartementet den 25 januari 1994 (dnr Ju 94/310) föreslagit att de resurser och befogenheter som tullverket förfogar över för kontroll av varuströmmarna till och från landet borde tas tillvara för att övervaka och ingripa mot in- och utförsel av barnpornografi.

Även om det således är ovisst i vilken omfattning sådan utförsel i kommersiellt syfte förekommer, står det klart att sådan utförsel kan förekomma. Det är vidare känt att inte bara införsel utan också utförsel av barnpornografi förekommer i form av överlåtelser enskilda personer emellan vilka använder sig av post eller medför materialet vid utlandsresor. Även utförsel av barnpornografi från Sverige bör därför förbjudas.

Ett förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi bör alltså införas. Förbudet bör gälla utan undantag för sådana fall då införseln eller utförseln avser ett innehav för eget bruk som även fortsättningsvis skall vara straffritt. I praktiken torde det nämligen inte vara möjligt att göra skillnad på sådana fall och fall där det föreligger avsikt att låta andra få del av materialet. Av samma skäl bör förbudet heller inte göra undantag för de särpräglade situationer då ett innehav med tillämpning av den särskilda ansvarsfrihetsgrunden i brottsbalkens stadgande om barnpornografibrott inte är brottsligt. Om en sådan situation någon gång skulle uppstå – dvs. att en viss befattning med barnpornografi inte vore straffbar som barnpornografibrott men väl som brott mot införselförbudet – kan beroende på omständigheterna olika synsätt anläggas. Många gånger torde det emellertid framstå som uppenbart att straff för varusmugglingsbrott inte bör dömas ut.

Utredningen har föreslagit att förbudet mot införsel och utförsel skall ges i lagform och att en särskild lag införs för ändamålet. Regeringen anser att detta framstår som en med hänsyn till omständigheterna ändamålsenlig ordning.

Om straff m.m. för olovlig införsel och utförsel samt försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Varusmuggningslagen ger också tullmyndigheterna befogenhet att inleda förundersökning och ta varor i beslag m.m.

Förbudet mot införsel och utförsel av barnpornografi bör gälla även med avseende på Sveriges gräns till andra EU-länder. I EG-fördragets artikel 30 och 34 anges att kvantitativa import- och exportrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan är förbjudna mellan medlemsstaterna om inte annat föreskrivs i fördraget. Bestämmelserna är emellertid inte undantagslösa. Enligt artikel 36 gäller nämligen inte dessa bestämmelser förbud eller restriktioner för import, export eller transitering som grundas på hänsyn till bl.a. allmän moral. EG-domstolen har beträffande pornografi o.d. slagit fast att artikel 36 kan åberopas endast i den utsträckning som landets nationella lagstiftning också förbjuder produktion och försäljning av liknande produkter (jfr mål 121/85 Conegate v. H.M. Customs and Excise [1986] ECR 1007). Något EG-rättsligt hinder mot att vidta åtgärden torde alltså inte föreligga. Denna torde tvärtom ligga helt i linje med det arbete som pågår inom ramen för bl.a. tredje pelaren.

För att den föreslagna lagen om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi skall få verkan också med avseende på Sveriges gräns mot annat EU-land måste vissa tillägg göras i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

Som tidigare har nämnts har utredningen av den undersökning som inom dess ram företagits av i Sverige beslagtagna barnpornografi ansett sig kunna dra den slutsatsen att barnpornografi numera mest framställs på videofilm. Av endast det yttre utseendet på en sådan film torde inte kunna bedömas om filmen innehåller barnpornografiska skildringar. Det torde därför uppkomma avsevärda svårigheter för tullen att konstatera om videofilmer som förs över gränsen innehåller sådana skildringar. För att detta skall kunna fastställas måste filmerna spelas upp. Särskild anledning att göra detta kan med hänsyn till omständigheterna naturligtvis föreligga i enskilda fall.

Det finns emellertid anledning att tro att den tekniska utvecklingen när det gäller framställning och distribution av bilder och filmer kommer att förskjuta tyngdpunkten från videogram till andra kommunikationsformer. Som *Rikspolisstyrelsen* påpekar uppstår därför frågor om hur man skall hantera bilder i elektronisk form som förmedlas internationellt. Detta är emellertid ingenting som är specifikt för barnpornografi utan gäller ett betydligt vidare område. Frågan om hur kontroll och beivrande av sådana elektroniska överföringar skall gå till återstår alltså att lösa. Så mycket står emellertid klart att det förbud mot införsel och utförsel som regeringen nu föreslår omfattar alla sådana förfaranden som är straffbara enligt varusmuggningslagen. Det finns vidare skäl att betona att när det gäller barnpornografi i princip all befattning är straffbar enligt brottsbalken alldeles oavsett om befattningen också utgjort t.ex. ett smuglingsbrott.

Regeringens förslag: Lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi ändras så att all form av barnpornografi i bild omfattas och att det inte längre krävs att barnpornografen påträffas under förundersökning för att förverkande skall kunna ske.

Barnpornografiutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens så till vida att kravet på att barnpornografen skall ha påträffats i samband med en förundersökning tas bort. Utredningens förslag innebär, i överensstämmelse med gällande lag, att det bara är barnpornografi av verklighetstrogen karaktär som kan förverkas enligt den särskilda förverkandelagen.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Barnpornografiska skildringar är förnedrande för barn. Fortsatt spridning av sådana skildringar bör förhindras. Utgångspunkten bör således vara att all barnpornografi som påträffas skall kunna tas i beslag och att det i princip inte bör förekomma att den skall behöva lämnas ut till någon, exempelvis ägaren. De avvägningar som regeringen gör när det gäller den utvidgade kriminaliseringen, och som alltså bottnar i att barnpornografi inte under några omständigheter förtjänar rättsskydd, föranleder därför en reglering som innebär att det alltid skall finnas lagstöd för att ta barnpornografi i beslag och förhindra fortsatt spridning.

I fortsättningen kommer ett barnpornografibrott oavsett omständigheterna att bedömas som brott uteslutande enligt brottsbalken. Att konfiskera barnpornografi blir således inte aktuellt utan ingripanden kommer att ske med stöd av brottsbalkens eller varusmuggningslagens regler eller genom den särskilda lagen om förverkande.

Den omfattande utvidgningen av det kriminaliserade området innebär att utrymmet för att förverka barnpornografi med stöd av brottsbalkens bestämmelser ökar i motsvarande mån. Inte minst mot bakgrund av att redan innehavet av en barnpornografisk bild kommer att utgöra brott, kan man förutsätta att det i de flesta situationer då barnpornografi påträffas, det kan antas att den kan komma till brottslig användning och att förutsättningar för att förverka den enligt brottsbalkens bestämmelser således föreligger.

Den särskilda lagen om förverkande av barnpornografiska bilder som gäller sedan den 1 januari 1995 tillkom mot bakgrund av att det kunde förekomma fall där förverkande inte kunde ske enligt dåvarande regler (bet. 1993/94:KU28 s. 39). Det faktum att utrymmet för tillämpning av brottsbalkens förverkanderegler nu blir avsevärt större hindrar inte att den bedömningen fortfarande har relevans. Det kan tänkas situationer som måhända inte täcks av brottsbalkens eller varusmuggningslagens regler. Det finns således skäl att behålla 1994 års förverkandelag. Som utredningen har föreslagit bör dock kravet på att en förundersökning skall vara inledd upphävas. Förverkande skall kunna ske oavsett omständigheterna, exempelvis om någon hittar barnpornografi, t.ex. en kvarglömd

videofilm i en hyrd videoapparat och överlämnar filmen till polisen utan att förundersökning är inledd.

Förverkandelagen bör, på samma sätt och av samma skäl som när det gäller förbudet mot införsel och utförsel av barnpornografi (jfr avsnitt 4.5 ovan), vara tillämplig på alla sådana bilder som är barnpornografiska i brottsbalkens mening. Möjligheten att underlåta förverkande bör inskränkas till fall där ett förverkande skulle vara oskäligt.

4.7 S.k. anspelningspornografi

Regeringens bedömning: Pornografi där vuxna modeller framställs som barn eller förses med olika attribut för att påminna om barn – s.k. anspelningspornografi – bör inte omfattas av kriminaliseringen.

Barnpornografiutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Vissa remissinstanser, bl.a. *Ensamma mammors rättigheter i samhället*, *Folkaktionen mot Pornografi*, *Föreningen Sveriges Socialchefer*, *Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige* och *Sveriges psykologförbund* har framfört åsikten att s.k. anspelningspornografi, dvs. sådan pornografi i vilken vuxna personer framställs som barn eller som på annat sätt, t.ex. genom olika attribut eller roller, anspelar på barn, också skall omfattas av kriminaliseringen. Det huvudsakliga argumentet för detta är att denna typ av pornografi kränker barn och legitimerar ett utnyttjande av barn sexuellt.

Göteborgs tingsrätt, *Statens Biografbyrå* och *Våldsskildringsrådet* intar motsatt ståndpunkt. Biografbyrån anser att det vore helt orimligt att med barnpornografi jämställa skildringar där uppenbart vuxna medverkande genom klädsel eller andra attribut försöker associera till barn. Sådant är inte ovanligt i den typ av pornografisk film som byrån regelmässigt godkänner för offentlig visning från 15 år.

Skälen för regeringens bedömning: Det handlar här om filmer som otvetydigt skildrar vuxna och inte barn. Anspelningspornografien rör således inte frågan om avgränsningen av begreppet barn i bestämmelsen om barnpornografibrott.

Under remissförfarandet avseende promemorian Ökat skydd för barn (Ds 1993:80) framförde vissa remissinstanser liksom nu den åsikten att även befattning med anspelningspornografi borde kriminaliseras.

Vad gäller den nämnda anspelningspornografien konstaterar utredningens majoritet följande. De personer som medverkar i filmer med sådan pornografi är vuxna. Ett barn som ser en sådan film kan rimligen inte antas identifiera sig med dessa personer. Det syns ju att aktörerna inte är barn. Barn i allmänhet bör därför inte kunna anses kränkta av denna typ av pornografi på samma sätt som av barnpornografi. Att avgränsa en kriminalisering av befattning med dessa alster till befattning med sådana som uppmuntrar till tankar på sexuellt umgänge med unga personer torde inte vara möjligt. Det torde således inte vara möjligt att generellt straffbelägga denna typ av pornografi av annat skäl än att den kan såra den

allmänna anständighetskänslan, vilket inte torde räcka som en grund för kriminalisering.

Utredningen anser följaktligen att straffrättsliga åtgärder mot denna kategori av pornografiska bilder inte bör genomföras.

Regeringen gör ingen annan bedömning än den som utredningen har gjort.

4.8 Registrering av barnpornografi

Regeringens bedömning: Regeringen har beslutat att det hos Rikspolisstyrelsen skall inrättas och föras ett register över beslagtagna barnpornografiska skildringar. Ett arbete pågår med att internationellt presentera registret och de möjligheter till effektivisering i den brottsbekämpande verksamheten detta medför. För närvarande bör det inte finnas behov av ytterligare åtgärder i syfte att bevara och registrera barnpornografiska skildringar.

Barnpornografiutredningens förslag: Utredningen föreslår att en internationellt tillgänglig databank med barnpornografiska framställningar inrättas i Sverige med Rikspolisstyrelsen som huvudansvarig. I detta syfte föreslår utredningen bl.a. en lag om ett särskilt för riket gemensamt arkiv för bevarande av barnpornografiska framställningar.

Remissinstanserna: Bland de som yttrat sig särskilt i frågan är de flesta positiva. *Riksåklagaren* anser dock att det från principiell synpunkt är tveksamt att upprätta ett referensregister över barnpornografi. *Riksåklagaren* kan emellertid inte fullt ut överblicka behovet av ett sådant register för spaning och utredning. *Sveriges domareförbund* avstyrker förslaget med motiveringen att det föreslagna registret blir ett oerhört känsligt arkiv och att ytterligare utredningsarbete krävs. *Kristdemokratiska Kvinnoförbundet* och *Kristdemokratiska Ungdomsförbundet* motsätter sig att barnpornografiska framställningar skall få bevaras i ett referensregister.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har den 18 september 1997 (dnr Ju 97/3061) beslutat att det hos Rikspolisstyrelsen skall inrättas och föras ett personregister med namnet ”Digitalt referensbibliotek över barnpornografiska framställningar”.

Ändamålet med registret är att utföra bildanalys i brottsutredningar samt att bistå utländska brottsutredande myndigheter med uppgifter om bildanalys i brottsutredningar. Innehållet i registret skall bestå av barnpornografiska framställningar som tagits i beslag. Registret får också innehålla barnpornografiska framställningar som överlämnats av utländsk brottsutredande myndighet. Registret får även innehålla uppgifter om var framställningen tagits i beslag.

Det redan existerande personregistret torde i allt väsentligt motsvara de önskemål om effektivare möjligheter att komma till rätta med barnpornografien genom bl.a. internationellt samarbete som ligger bakom utredningens förslag i den här delen.

Rikskriminalpolisen bedriver för närvarande ett arbete med att internationellt presentera registret och de möjligheter till effektivisering i den brottsutredande verksamheten detta kan medföra. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om hur detta samarbete över gränserna kommer att utveckla sig, men regeringen har stora förhoppningar om att det skall visa sig vara ett mycket värdefullt redskap i kampen mot sexuella övergrepp mot barn. Regeringens bedömning är således att det – utöver eventuella regleringar när det gäller registerinnehåll m.m. – för närvarande inte finns skäl att vidta några ytterligare åtgärder när det gäller registrering av barnpornografiskt material.

5 Grundlagsskydd för nya medier

5.1 Förslag till grundlagsskydd för de nya medierna

Överföring av information på längre avstånd än syn- och hörhåll kan ske antingen med hjälp av fysiska databärare som transporteras mellan avsändaren och mottagaren eller med hjälp av elektromagnetiska vågor. Ett exempel på traditionella fysiska databärare är vanligt papper medan datordisketter och cd-romskivor utgör exempel på det som i det följande kallas för nya fysiska databärare. Sändningar i radio och TV samt genom datorer sker med hjälp av elektromagnetiska vågor. Tryckta skrifter, stenciler (under vissa förutsättningar), filmer, videogram, kassettband, vinylskivor och cd-skivor omfattas alla av grundlagarnas tillämpningsområden. Det gör även radio och television och viss överföring via datornätet.

Även om det endast är snart sex år sedan yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) trädde i kraft, har dess och tryckfrihetsförordningens (TF) tillämpningsområden i formellt hänseende till vissa delar blivit föråldrade. Det finns nya medieformer som används separat, men även som komplement till de traditionella grundlagsskyddade medieformerna, och som endast på grund av grundlagarnas definitioner faller utanför grundlagsskyddet. Som exempel på sådana nyare medieformer, som i och för sig till vissa delar redan i dag torde falla under TF:s och YGL:s tillämpningsområden, kan nämnas optiskt avläsbara lagringsmedier. Detta är medier som avläses med hjälp av laserljus till skillnad från exempelvis datordisketter som avläses magnetiskt. Optiskt avläsbara lagringsmedier används redan i dag på samma sätt som traditionella massmedier såsom böcker och filmer. En del böcker och filmer ges ut på cd-romskivor, och cd-romskivor används även i tidningsutgivning. Ett litterärt verk kan naturligtvis ges ut enbart på ett optiskt avläsbart lagringsmedium utan att det finns någon tryckt förlaga. I det kommande avsnittet föreslår regeringen att TF och YGL skall bli tillämpliga även på dessa nya medieformer.

Mediekommittén har berört frågan om en teknikoberoende grundlag, men varken haft i uppdrag eller den tid som skulle krävas för att föreslå

en sådan grundlagsreglering av yttrandefriheten. Flera remissinstanser har riktat kritik mot att en teknikberoende grundlagsreglering av yttrandefriheten har föreslagits bestå. Andra instanser har anfört att ett teknikoberoende bör eftersträvas på sikt och att frågan bör utredas närmare. *Lagrådet* har förordat att lagstiftningsarbetet inriktas på en samlad grundlag omfattande såväl tryckfrihet som annan yttrandefrihet. Regeringen anser att frågan om lämpligheten av en teknikberoende grundlagsreglering för yttrandefriheten har en mycket stor principiell betydelse. Det kan också ifrågasättas om det är praktiskt möjligt att i längden behålla den teknikberoende regleringen. Inom ramen för detta lagstiftningsärende finns emellertid inte möjlighet att närmare överväga dessa frågor.

Ett förslag till grundlagsreglering för nya medier bör nu inriktas på en utvidgning av skyddet i TF och YGL till medieformer som används på samma sätt och i samma syfte som t.ex. skrifter och filmer – dvs. att sprida upplysning och information till allmänheten – men som inte redan har ett sådant skydd. Vid utformningen av ett sådant förslag bör dock strävan vara att ha en så generell beskrivning av olika medieformer att byte från en upptagningsform till en annan inte påverkar grundlagsskyddet.

En viktig utgångspunkt vid utformningen av ett sådant utvidgat grundlagsskydd är att de tryckfrihetsrättsliga principerna i största möjliga utsträckning skall gälla för de nya medierna. Förutsättningarna för att tillämpa dessa principer är bäst för yttranden som är bundna till ett medium så att yttrandet är tekniskt fixerat eller otvunget kan dokumenteras på ett sätt som är likvärdigt med den tryckta skriften. Det är därför endast yttranden som är bundna till ett medium som bör komma i fråga för en reglering i TF och YGL. Om ett nytt medium inte utan svåra komplikationer kan infogas i det tryckfrihetsrättsliga systemet bör det också nu lämnas utanför grundlagsskyddet.

Särskilt om Internet

Möjligheterna till förflyttning mellan olika databaser och dokument och Internets användningsområde över huvud taget medför, såsom Mediekommittén har framhållit, en sådan ny dimension i informationshanteringen att Internet i och för sig skulle kunna tyckas vara ett helt nytt medium. Internet har emellertid knappast funnit sina former på ett sådant sätt att det kan ses som ett medium i sig och så att det nu finns anledning att överväga särskilda enhetliga regler för yttrandefriheten på nätet. De internationella aspekterna är dessutom väsentliga och problematiska.

Det måste dock framhållas att det är viktigt att utvecklingen noggrant följs så att lagändringar kan vidtas om det blir motiverat, t.ex. om Internet utvecklas till en företeelse med egna speciella tekniska villkor som gör det befogat att betrakta det som ett eget medium. Det kan vidare finnas en fara för att särskilda krav ställs på begränsningar av yttrandefriheten när det gäller Internet eftersom nätet medger åtkomst till ett gigantiskt antal yttranden samt har en decentraliserad och därmed svårkontrollerad struktur. Det är, såsom också Mediekommittén har

framhållit, viktigt att man är uppmärksam på denna fara och att man slår vakt om yttrandefriheten lika mycket när den utövas på Internet som när den utövas i andra nät eller medier. Prop. 1997/98:43

5.1.1 Nya fysiska databärare

Regeringens förslag: Benämningen *tekniska upptagningar* förs in i yttrandefrihetsgrundlagen som ett samlingsbegrepp för upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel. Detta innebär att t.ex. cd-romskivor och datordisketter med endast text eller stillbilder, med endast rörliga bilder eller med blandat innehåll omfattas av yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde.

De regler i yttrandefrihetsgrundlagen som i dag gäller för filmer blir genomgående tillämpliga på tekniska upptagningar. En viss särreglering behålls dock när det gäller rörliga bilder. Till exempel får föreskrifter i lag om censur endast avse rörliga bilder.

Yttrandefrihetsgrundlagens särskilda bestämmelser för ljudupptagningar tas bort.

Nuvarande bestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagen om filmer och ljudupptagningar som har framställts i utlandet skall tillämpas också på tekniska upptagningar som framställts i utlandet.

Mediekommitténs förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är övervägande positivt. *Justitiekanslern (JK)* har dock anfört att grundlagsskyddet för en teknisk upptagning bör göras beroende av att ursprungsuppgifter har satts ut på upptagningen. *Malmö tingsrätt*, som i och för sig har uppgett att lagstiftningen med den föreslagna ändringen blir lättare att överblicka, har samtidigt invänt att praktiska svårigheter infinner sig vid tillämpningen eftersom man måste ta del av upptagningen för att kunna avgöra om de regler som gäller endast för rörliga bilder är tillämpliga. *Kungliga biblioteket* har invänt mot valet av benämningen tekniska upptagningar och vidare menat att det är troligt att cd-romskivor skulle passa bättre under tryckfrihetsförordningens (TF) område. Kungliga biblioteket har även framfört praktiskt betingade invändningar. *Kammarrätten i Göteborg* har uppgett att en nackdel med begreppet tekniska upptagningar enligt förslaget är att det medför ett grundlagsskydd för olika medieformer med ett svagt eller obefintligt behov av grundlagsskydd. Även *Dataföreningen i Sverige* och *Sveriges IT-företags organisation* har haft synpunkter på det valda begreppet. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet* samt *Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet* har sammanfattningsvis anfört att innehållet i högre grad bör vara avgörande för grundlagsskyddet.

Övriga remissinstanser har tillstyrkt förslagen eller lämnat dem i allt väsentligt utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Som regeringen tidigare har anfört används optiskt avläsbara lagringsmedier i dag på samma sätt som de traditionella medieformerna. Vår långvariga tradition med en stark grundlagsskyddad tryck- och yttrandefrihet bör inte urholkas när de traditionella medieformerna kompletteras med eller byts ut mot nya medieformer. Om de nya medieformerna utan svårigheter kan passa in i det nuvarande grundlagssystemet bör därför utgångspunkten vara att dessa skall få grundlagsskydd.

Yttranden på optiskt avläsbara lagringsmedier är bundna till mediet liksom nu grundlagsskyddade medieformer. Visserligen kan information som skrivits in på ett raderbart optiskt avläsbart lagringsmedium (såsom t.ex. WMRA [Write Many Read Always] eller WRM [Write Read Many]) raderas och ändras, men detta är ingen principiell skillnad gentemot vad som gäller för t.ex. ett videogram. Vissa av de optiskt avläsbara lagringsmedierna torde redan i dag omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), t.ex. cd-romskivor med rörliga bilder. Som har framgått används dessa lagringsmedier i dag på samma sätt som de traditionella fysiska databärarna och det kan förutses att så kommer att ske även i fortsättningen.

De tryckfrihetsrättsliga principerna kan vidare, på samma sätt som på traditionella filmer och ljudupptagningar, tillämpas på optiskt och magnetiskt avläsbara lagringsmedier och de kan på samma sätt infogas i TF:s och YGL:s regelsystem. Något bärande skäl till varför nya lagringsmedier, optiska eller magnetiska, ändå inte skall ha möjlighet att omfattas av grundlagarnas skydd har inte framkommit inom ramen för Mediekommitténs arbete. Inte heller regeringen kan finna några hållbara argument mot en sådan utvidgning av grundlagarnas tillämpningsområden. Regeringen anser därför liksom kommittén att dessa nya lagringsmedier bör föras in under grundlagarnas skydd. Frågan är då hur det närmare skall ske.

Mediekommitténs förslag innebär att alla nya fysiska databärare behandlas likadant som filmer och att detta lagtekniskt skall ske genom att begreppet ”tekniska upptagningar” införs i grundlagarna. En cd-romskiva med samma innehåll som en bok skall då behandlas som en film. Detta medför att olika regler skall gälla för texten när den publiceras genom tryckteknik och när den publiceras på en cd-romskiva. Denna konsekvens är, såsom kommittén har framhållit, emellertid inte ny. Olika regler gäller också exempelvis när en viss film både spelas upp på biograf och därefter visas i television. Detta förhållande är därför knappast något skäl mot att behandla alla nya fysiska databärare på samma sätt.

Den tekniska utvecklingen med digitalisering och nya fysiska databärare som gör det möjligt att enkelt och billigt lagra ljud, text och bild på samma lagringsmedium, och som även ger en mera beständig lagring än tidigare tekniker, kan antas medföra att lagringsmedier som innehåller enbart ljud, enbart text eller enbart bilder blir allt ovanligare i framtiden. På grund av de nya fysiska databärarnas stora lagringskapacitet kan det också antas bli vanligare att lagringsmedier innehåller bidrag från flera upphovsmän. Dessa omständigheter talar för att alla fysiska databärare skall behandlas på samma sätt och att skyldigheten att utse utgivare skall gälla för alla fysiska databärare. Om man överger särbehandlingen av

ljudupptagningar, kommer man i princip bort från problemen med att man i vissa fall måste ta del av hela innehållet på en fysisk databärare för att kunna avgöra om den innehåller enbart ljud och därför skall behandlas enligt särskilda regler. Starka skäl talar alltså för att särbehandlingen av ljudupptagningar skall upphöra och att alla fysiska databärare, såsom kommittén har föreslagit, skall behandlas enligt de regler som nu gäller för film. Begreppet tekniska upptagningar utgör enligt regeringens uppfattning ett lämpligt samlingsord för alla de fysiska databärare som då skulle omfattas av YGL.

Det finns emellertid vissa regler som nu gäller för film, dvs. för upptagningar av rörliga bilder, som inte bör utvidgas till att gälla för tekniska upptagningar som inte innehåller rörliga bilder. Dessa regler är bl.a. tillåtligheten av censur i 1 kap. 3 § andra stycket YGL, 3 kap. 11 § YGL rörande otillåten utlämning av film eller videogram och 7 kap. 5 § YGL om tillsyn över att yttrandefriheten i filmer inte missbrukas genom olaga våldsskildring och över att filmer med våld eller hot om våld inte i förvärvssyfte sprids till den som är under 15 år. Dessa regler bör, som kommittén har funnit, avse endast tekniska upptagningar som innehåller rörliga bilder, antingen enbart eller i kombination med annat material. Tillåtligheten av censur bör endast avse de rörliga bilderna i en upptagning med rörliga bilder i kombination med annat material och inte t.ex. rena textavsnitt. Även om detta innebär att de myndigheter som skall tillämpa dessa bestämmelser måste ta del av hela innehållet i databäraren för att avgöra om någon av dessa bestämmelser är tillämpliga, anser regeringen att bestämmelsen om tillåtligheten av censur inte skall få ett vidare tillämpningsområde än den nu har. I sådant fall skulle syftet med det utvidgade grundlagsskyddet, dvs. ett vidgat skydd för yttrandefriheten, avsevärt förringas.

Regeringens förslag innebär en minskad teknikbundenhet i grundlagen eftersom i praktiken alla fysiska databärare (utom de som avses i 1 kap. 5 § TF och handskrifter o. dyl.) omfattas av *ett* lagtekniskt begrepp. Det innebär också att problemen med gränsdragning mellan olika typer av databärare väsentligen försvinner. Endast när det är fråga om tillämpning av de ovannämnda reglerna som skall gälla enbart för upptagningar med rörliga bilder, är man enligt regeringens förslag tvungen att ta del av innehållet på t.ex. en cd-romskiva för att kunna avgöra om skivan omfattas av reglerna. Till bemötande av Malmö tingsrätts kritik i denna del kan anföras att problemet finns redan i dag genom att man måste ta del av exempelvis en cd-romskiva för att avgöra om den har just ett sådant innehåll som omfattas av YGL. Om innehållet består av endast text och/eller stillbilder omfattas skivan enligt nuvarande regler inte av grundlagen.

När det gäller JK:s förordande av att grundlagsskyddet i dessa fall skall vara beroende av att ursprungsuppgifter har satts ut på databäraren torde den inställningen till stor del ha sin förklaring i de problem som är förknippade med barnpornografifrågan. Regeringen har behandlat den frågan i avsnitt 4.

Kungliga biblioteket har anfört att regleringen av exempelvis cd-romskivor troligen skulle passa mycket bättre på TF:s område. En

reglering i YGL är dock enligt regeringen att föredra med hänsyn till TF:s och YGL:s nuvarande tillämpningsområden.

Bland de nya fysiska databärare som kommer att tillhöra YGL:s tillämpningsområde finns, förutom cd-romskivor, datordisketter. Genom regeringens förslag slås vidare fast att också dator- och videospel omfattas av YGL. Regeringen behandlar den frågan i nästa avsnitt.

Förslaget till grundlagsskydd för nya fysiska databärare innebär alltså i princip att dessa och de i YGL redan reglerade fysiska databärarna (filmer, videogram, andra upptagningar av rörliga bilder och ljudupptagningar) förs samman under beteckningen tekniska upptagningar och behandlas enligt de regler som nu gäller för film. Särbehandlingen av ljudupptagningar upphör. Förslaget innebär att även en teknisk upptagning med enbart text och/eller stillbilder, t.ex. en cd-romskiva, kommer att behandlas enligt de regler som nu gäller för film om inte upptagningen faller in under bilageregeln i 1 kap. 7 § andra stycket TF.

Tekniska upptagningar som framställs utomlands

I YGL behandlas nu utländska filmer och ljudupptagningar på samma sätt. Olika regler gäller beroende på om den utländska framställningen sprids i Sverige eller inte. För de framställningar som sprids i Sverige gäller i princip alla YGL:s allmänna regler utan andra modifikationer än vissa inskränkningar i meddelar- och anskaffarfriheten och rätten till anonymitet. För framställningar som inte sprids i Sverige gäller endast YGL:s regler om meddelar- och anskaffarfrihet samt rätten till anonymitet och då med samma modifikationer som beträffande utländska filmer och ljudupptagningar som lämnas ut för spridning här.

De nya fysiska databärare som med förslaget förs in under benämningen tekniska upptagningar företer sådana likheter med filmer och ljudupptagningar att de bör behandlas på samma sätt som dessa även när de framställs utomlands.

5.1.2 Särskilt om dator- och videospel

Regeringens förslag: Dator- och videospel skall omfattas av grundlagarnas tillämpningsområden.

Straffbestämmelserna i 16 kap. 10 b § brottsbalken om olaga våldsskildring, 16 kap. 10 c § brottsbalken om otillåten utlämning av film eller videogram samt 16 kap. 12 § brottsbalken om förledande av ungdom ändras så att det klart framgår att de omfattar även dator- och videospel.

Sammanfattningsvis blir 16 kap. 10 b § brottsbalken tillämplig på stillbilder och rörliga bilder, 16 kap. 10 c § brottsbalken på film, videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder som innefattar sådana skildringar som sägs i paragrafen samt 16 kap. 12 § brottsbalken på skrifter, bilder och tekniska upptagningar.

Mediekommittén har övervägt en sådan ändring av brottet förledande av ungdom som regeringen nu föreslår, men endast föreslagit att det skall omfatta skrift, bild och tekniska upptagningar med text eller bild. I övrigt stämmer kommitténs förslag med regeringens.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* har invänt att det kan befaras att respekten för tryckfriheten och yttrandefriheten tunnast ut om grundlagsskyddet utvidgas till företeelser där det enligt allmän rättsuppfattning kan ifrågasättas om ett sådant skydd är påkallat. *Granskningsnämnden för radio och TV* har framfört liknande invändningar. *Justitiekanslern (JK)* har från praktiska utgångspunkter ifrågasatt hur beivrandet av eventuella överträdelse skall gå till samt med bestämdhet avstyrkt att spelen skall omfattas av grundlagsregleringen. *JK* har vidare uppgett att den föreslagna ordningen innebär att det inte blir möjligt att ingripa mot olämpliga dator- och videospel med utgångspunkt i konsumentskyddsintressen. *Riksåklagaren* har anfört att det föreslagna grundlagsskyddet för spelen kan medföra svårigheter vid utredandet av överträdelse. *Sveriges advokatsamfund* har invänt mot förslaget att utvidga brottet förledande av ungdom. Enligt samfundet innehåller bestämmelsen i brottsbalken normativa och vaga rekvisit som leder till förlegade värderingar. Den vaga avgränsningen är från legalitetssynpunkt diskutabel enligt samfundet. *Svenska Tidningsutgivareföreningen* och *Svenska bokförläggareföreningen* har redovisat en liknande inställning i fråga om brottet förledande av ungdom.

Övriga remissinstanser har tillstyrkt förslagen eller lämnat dem i allt väsentligt utan erinran.

Skälen för regeringens förslag

Dator- och videospel kommer att utgöra tekniska upptagningar

Eftersom dator- och videospel är fixerade till ett medium och sprids på fysiska databärare, t.ex. cd-romskivor, omfattas de av det förslag till grundlagsskydd för nya fysiska databärare som har lämnats i det föregående. Rättsläget torde emellertid redan i dag vara sådant att videospel som innehåller rörliga bilder omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Bland annat de stora variationsmöjligheterna i händelseförloppet i dessa spel kan emellertid i viss mån tyckas tala emot att de skall jämföras med t.ex. en tryckt skrift eller en film. Såsom Svea hovrätt och Granskningsnämnden för radio och TV har anfört finns det anledning att i största möjliga utsträckning avgränsa grundlagarnas tillämpningsområden så att de inte ger skydd åt företeelser där det egentligen inte finns något behov av grundlagsskydd. Regeringen har därför, liksom kommittén, övervägt om dator- och videospelen kan hållas utanför grundlagarnas tillämpningsområden.

Till en början kan konstateras att man i detta fall inte bör göra gränsdragningen med hjälp av innehållets betydelse från yttrandefrihetssynpunkt eller dess syfte t.ex. så att skyddet endast skulle omfatta fysiska databärare som innehåller ”material av betydelse för ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande”

eller ”material som inte enbart utgörs av datorspel” eftersom detta skulle innebära betydande gränsdragningsvårigheter med åtföljande rättsosäkerhet.

Det är inte heller möjligt att peka på någon avgörande teknisk skillnad mellan t.ex. en cd-romskiva som innehåller dator- eller videospel och en sådan skiva som har annat innehåll. Dator- och videospel innehåller ofta nästan oändligt många variationsmöjligheter. Variationsmöjligheterna innebär närmare bestämt att de programmerade händelserna kan utspelas i varierande ordningsföljd och kombinationer. Emellertid kan även en cd-romskiva som inte innehåller dator- eller videospel läsas med varierande ordningsföljd mellan de olika avsnitten på skivan. Det är alltså inte möjligt att urskilja någon avgörande skillnad mellan ett dator- eller videospel och en cd-romskiva med annat innehåll.

Även om det kan finnas nästan oändligt många variationer i händelseförloppet i ett spel, är det spelets upphovsman som bestämmer vilka händelseförlopp som kan utspelas vid användning av spelet. Ett utgivaransvar får därför anses möjligt.

Sammanfattningsvis finner regeringen att det saknas teoretisk och praktisk möjlighet att på ett godtagbart sätt undanta dator- och videospel från grundlagarnas tillämpningsområden. Denna bedömning torde emellertid inte bidra till att en okontrollerbar marknad av dessa produkter uppstår. Med grundlagsskyddet följer t.ex. krav på att man utser och anger utgivare och att man lämnar pliktexemplar. Mot den bakgrunden torde ett grundlagsskydd i vart fall inte minska det allmännas möjlighet att ingripa mot olagliga skildringar i spelform.

Särskilt om straffrättsligt ansvar

Eftersom regeringen finner att YGL skall omfatta även dator- och videospel bör straffbestämmelserna i 16 kap. 10 b § brottsbalken (BrB) om olaga våldsskildring, 16 kap. 10 c § BrB om otillåten utlämning av film eller videogram samt 16 kap. 12 § BrB om förledande av ungdom justeras på ett sådant sätt att det blir klart att de omfattar också dator- och videospel.

Bestämmelsen i 16 kap. 10 b § BrB bör göras tillämplig på stillbilder och rörliga bilder. Bestämmelsen i 16 kap. 10 c § BrB bör bli tillämplig på film, videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder som innefattar sådana skildringar som sägs i paragrafen och 16 kap. 12 § BrB på skrifter, bilder och tekniska upptagningar. Genom denna ändring kommer bestämmelsen om förledande av ungdom, som i dag endast gäller skrift och bild, att omfatta även upptagningar med endast ljud och upptagningar med ljud i kombination med annat innehåll.

5.1.3 Ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor

Regeringens bedömning: Grundlagsskyddet för kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor bör inte utvidgas.

Regeringens förslag: Det skall däremot klargöras att de som avses i den s.k. databasregeln (1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen) är traditionella massmedieföretag samt att tillhandahållandet enligt bestämmelsen skall ske på särskild begäran; enbart den omständigheten att upplysningar tillhandahålls mot abonnemang, prenumeration eller dylikt gör inte att tillhandahållandet kan anses ske på begäran.

Mediekommitténs förslag: Mediekommittén har föreslagit att databasregeln i 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) utvidgas. Genom utvidgningen ges möjlighet till ett frivilligt grundlagsskydd för alla, dvs. för alla andra än sådana massmedieföretag som för närvarande omfattas av bestämmelsen, som med hjälp av elektromagnetiska vågor på särskild begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling, förutsatt att mottagaren inte kan ändra innehållet i registret. Endast den som har ansökt om och fått ett särskilt utgivningsbevis för verksamheten omfattas av det frivilliga skyddet. För massmedieföretagen skall enligt förslaget det nuvarande obligatoriska grundlagsskyddet fortsätta att gälla.

I övrigt stämmer kommitténs förslag överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anfört att en utvidgad databasregel kan tänkas skydda personregister och därmed komma i en tydlig konflikt med dataskyddsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter). Även *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* samt *Patent- och registreringsverket* har haft invändningar i detta avseende. *Juridiska fakultetsnämnden* har vidare anfört att det finns en risk för att personer utnyttjar det frivilliga grundlagsskyddet för att tillhandahålla sådan information som är förbjuden enligt brottsbalken.

Övriga remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det i allt väsentligt utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Mediekommittén har anfört bl.a. följande som skäl för sitt förslag. Elektronisk publicering av nyheter, debattinlägg och liknande material som ombesörjs av andra än sådana massmedieföretag som nämns i databasregeln (1 kap. 9 § YGL) torde för närvarande inte förekomma i någon större utsträckning, men det är möjligt att sådan publicering i framtiden kan komma att nå ett stort antal mottagare, t.ex. genom abonnemang på en nyhetsdatabas som sammanställs, bearbetas och tillhandahålls av en teleoperatör. Den pågående utvecklingen mot allt mindre och kraftfullare bärbara datorer kommer troligen att medföra att efterfrågan på elektroniskt publicerade nyheter och liknande material ökar i framtiden. Den ökande integrationen mellan olika branscher talar för att andra än traditionella massmedieföretag kommer att sammanställa, bearbeta och tillhandahålla nyheter och annan information i form av elektroniska tjänster. Det kan alltså antas att elektronisk publicering av nyheter, debattinlägg och liknande på andra sätt än genom hittillsvarande massmedier kommer att nå många mottaga-

re och omhänderhas av nya aktörer. Om så sker påminner denna publicering om hittills kända massmedier.

Enligt regeringen finns det emellertid starka skäl som talar mot den föreslagna utvidgningen.

Mediekommitténs förslag skulle ge ett frivilligt grundlagsskydd åt flera olika nya kommunikationsformer, däribland informationsdatabaser med eller utan användning av telefaxmeddelanden. I vissa fall skulle även elektroniska anslagstavlor, digital TV, digital radio, betalteletjänster och elektroniska tidningar (utan tryckta förlagor) kunna komma att omfattas. Vilka ytterligare former av ny kommunikation som skulle kunna beröras av utvidgningen är det svårt att överblicka. Även om utvidgningen görs beroende av erhållande av utgivningsbevis får den ses som omfattande, och en sådan utvidgning bör föregås av en mera ingående analys. Regeringen anser sålunda inte att tiden är mogen för en utvidgning av databasregeln på det sätt som Mediekommittén har föreslagit.

Om någon startar en sådan databasverksamhet som nu avses i databasregeln och tillhandahåller t.ex. nyheter kan det uppstå tveksamhet om denna är att betrakta som en sådan nyhetsbyrå som avses i regeln och därför har grundlagsskydd för verksamheten. Det bör därför klargöras att det är traditionella massmedieföretag som avses. Förslaget innebär inte någon saklig skillnad mot vad som varit avsett vid YGL:s tillkomst.

Det bör vidare, såsom Mediekommittén har föreslagit, klargöras att tillhandahållandet skall ske på särskild begäran och att enbart den omständigheten att upplysningar tillhandahålls mot abonnemang, prenumeration eller dylikt inte gör att tillhandahållandet kan anses ske på begäran. Med uttrycket på begäran menas att sändningen av uppgifterna startas av mottagaren. Det är härvid utan betydelse om det finns flera meddelanden tillgängliga för mottagaren att välja bland eller om endast ett meddelande är tillgängligt. Inte heller detta utgör någon ändring i sak.

6 ”Skräddarsydda” videogram m.m.

Regeringens förslag: Yttrandefrihetsgrundlagen skall även i fortsättningen vara tillämplig på sådana upptagningar som sprids till allmänheten genom att de spelas upp, säljs eller tillhandahålls på annat sätt. Frågan om grundlagens tillämplighet i det enskilda fallet skall emellertid prövas på grundval av vad som kan antas om spridningen. Yttrandefrihetsgrundlagen skall därvid anses tillämplig på upptagningar med ursprungsuppgifter och uppgift om vem som är utgivare, om inte något annat framgår av omständigheterna.

Mediekommittén har övervägt en presumtionsregel med i huvudsak den lydelse som regeringen nu föreslår, men inte lagt fram något formellt förslag.

Remissinstanserna: *Justitiekanslern (JK)* har anfört att en s.k. stencilregel som gäller för alla tekniska upptagningar är att föredra framför den övervägda presumtionsregeln. *Stockholms tingsrätt* har invänt att

problemet med när de fysiska databärarna skall anses ha spritts eller vara avsedda för spridning är begränsat till barnpornografiskt innehåll. Tingsrätten har därför förordnat att barnpornografi uttryckligen undantas från tryckfrihetsförordningens (TF) och yttrandefrihetsgrundlagens (YGL) tillämpningsområden och i övrigt hänvisat till sitt yttrande över Barnpornografiutredningens betänkande. Även *Kammarrätten i Göteborg*, *Riksåklagaren*, *Åklagarmyndigheterna i Stockholm* och *Malmö*, *Barnombudsmannen* samt *Våldsskildringsrådet* har hänvisat till sina yttranden över Barnpornografiutredningens betänkande och uppgett att de i den frågan förordar att barnpornografi uttryckligen undantas från TF:s och YGL:s tillämpningsområden.

Tre instanser, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge* samt *Svenska Journalistförbundet*, har tillstyrkt en regel i enlighet med kommitténs överväganden medan övriga har lämnat övervägandena i huvudsak utan erinran.

Bakgrund: JK avlämnade i februari 1996 till regeringen "Promemoria om vissa frågor rörande yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring m.m. - Justitiekanslerns erfarenheter och synpunkter". I promemorian föreslog JK att den bestämmelse i YGL (1 kap. 10 §) som anger grundlagens tillämpningsområde såvitt avser videogram skall förtydligas.

Av promemorian framgår att s.k. skraddarsydda videogram gett upphov till svårigheter i rättstillämpningen när det gäller att avgöra om de har spritts till allmänheten i den mening som avses i 1 kap. 10 § YGL och när det gäller frågor om ansvarigheten för innehållet, frågor om konfiskering och preskription samt verkan av att en viss scen tidigare prövats i en rättegång. Med skraddarsydda videogram avses videogram som innehåller sammanställningar från flera skilda bildupptagningar, redigerade samman i enlighet med en beställares individuella önskemål. Det står genom promemorian klart att barnpornografi och olaga våldsskildring ofta förekommer i skraddarsydda videogram och att handläggningen av sådana ärenden tar en stor del av JK:s resurser i anspråk.

Regeringen överlämnade i maj 1996 promemorian till Mediekommittén.

Mediekommittén har övervägt de två av JK presenterade alternativen och kommit fram till den av regeringen föreslagna presumptionsregeln. Som framgår av avsnitt 4 har Barnpornografiutredningen förordnat den s.k. stencilregeln som en lösning på barnpornografiproblemet.

Skälen för regeringens förslag

YGL:s tillämpningsområde behöver avgränsas klarare

Syftet med YGL var att efter mönster av TF bereda nya medier ett grundlagsskydd som så långt som möjligt skulle likställa deras villkor med vad som gällde för det tryckta ordet. Enligt 1 kap. 1 § första stycket YGL är varje svensk medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna

uppgifter i vilket ämne som helst. Grundlagen skyddar alltså rätten att uttrycka sig offentligt i vissa medier och den avser således inte privata eller förtroliga meddelanden. Dess tillämpningsområde när det gäller filmer och ljudupptagningar preciseras närmare i 1 kap. 10 § YGL som har följande lydelse. ”Grundlagen är tillämplig på sådana filmer och ljudupptagningar som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.”

I den praktiska tillämpningen av grundlagen har – vilket, såsom Mediekommittén har framhållit, i och för sig kan te sig principiellt tillfredsställande – denna getts en extensiv tolkning så att även videogram som framställts i ett fåtal exemplar för en högst begränsad krets av mottagare har ansetts falla under grundlagen. Det har i sådana fall ofta varit fråga om enstaka videogramexemplar som har kopierats från delar av flera förlagor. Denna extensiva tolkning av YGL har emellertid medfört avsevärda svårigheter vid rättstillämpningen. Flera av de tryckfrihetsrättsliga principerna, som bl.a. bygger på att det är en enda person som är ansvarig för en mängd likadana framställningar, kan svårligen tillämpas när det endast sprids enstaka exemplar av videogram med ett särskilt beställt innehåll.

En naturlig utgångspunkt när man diskuterar denna tillämpning av YGL är – liksom i andra sammanhang – att jämföra med TF. TF bygger på föreställningen att en skrift i princip skall vara mångfaldigad för att grundlagen skall vara tillämplig. Som Mediekommittén har funnit vore en avgränsning av YGL:s tillämpningsområde så att nu avsedda fall kommer att falla utanför detta område väl förenlig med grundlagens uppläggning. Frågan är då hur en sådan avgränsning bör ske.

I avsnitt 4 har regeringen behandlat frågan hur barnpornografi på bästa sätt kan bekämpas. Regeringen har där föreslagit att barnpornografiska bilder uttryckligen skall undantas från såväl TF:s som YGL:s tillämpningsområde. Av vad som nu har sagts när det gäller de problem som hänger samman med YGL:s tillämplighet på filmer och ljudupptagningar framgår att problemen gör sig gällande även om innehållet inte är barnpornografiskt. En bättre avgränsning av YGL är sålunda motiverad även om barnpornografiska bilder undantas från dess tillämpningsområde.

Tillämpningsområdet bör inte avgränsas genom en s.k. stencilregel

I den promemoria som överlämnades till regeringen år 1996 övervägde den dåvarande JK som ett alternativ till lösning på problemet bl.a. en stencilregel efter mönster av 1 kap. 5 § TF. Genom ett tillägg i 1 kap. 10 § YGL skulle klargöras att grundlagens skydd, vid annan spridning än sådan som sker genom uppspelning, endast omfattar filmer och ljudupptagningar som mångfaldigats och försetts med ursprungsuppgifter (i det följande ”stencilregeln”). JK framhöll emellertid bl.a. att en sådan regel skulle innebära att ursprungsuppgifterna gjordes till en förutsättning för ett yttrandefrihetsrättsligt skydd för videogram och att detta vore ett icke önskvärt avsteg från förebilden i TF, där någon sådan förutsättning inte finns för grundlagsskydd när det gäller tryckta skrifter. JK ansåg att detta avsteg kunde undvikas om ändringen i YGL begränsades till ett

förtydligande av att grundlagens räckvidd inte sträcker sig till videogram som inte har mångfaldigats. Detta skulle enligt JK visserligen innebära en avvikelse från TF:s utformning men knappast från dess sakliga innebörd.

Mot stencilregeln, vilken Barnpornografiutredningens majoritet har förordat, kan, såsom även Mediekommittén har funnit, flera invändningar göras. En grundläggande invändning är att den innebär ett avsteg från det krav på långsiktighet och stabilitet i grundlagsskyddet som ju är en viktig beståndsdel i det konstitutionella systemet. Avsikten är inte att inskränka det grundlagsskydd som filmer och videogram erhöll genom YGL, utan att återställa rättsläget sedan YGL i rättstillämpningen har fått ett vidare tillämpningsområde än lagstiftaren avsett och är önskvärt. Att införa en stencilregel i YGL i syftet att inskränka grundlagens tillämpningsområde, så att filmer och andra tekniska upptagningar omfattas av grundlagsskyddet endast om vissa formalia är uppfyllda och oavsett innehållet, vore att ta ett olyckligt steg tillbaka när det gäller grundlagsskyddets omfattning. Stencilregeln skulle dessutom med tanke på regeringens förslag om ett enhetligt grundlagsskydd för olika former av tekniska upptagningar behöva gälla såväl ljudupptagningar som de nya medieformer som enligt förslaget skall omfattas av YGL. Dessa nya medieformer kan förväntas få väl så stor betydelse från yttrandefrihetssynpunkt som filmer, videogram och ljudupptagningar eftersom de kan komma att överta en stor del av den roll som tryckta skrifter i dag har som förmedlare av information och åsikter. När det gäller nya viktiga medieformer skulle stencilregeln innebära att grundlagsskyddet blir svagare än motiverat.

Regeringen anser mot bakgrund av vad som nu har sagts att en stencilregel av det slag som JK skisserat inte bör införas.

En presumtionsregel bör klargöra YGL:s tillämplighet på tekniska upptagningar

De aktuella medieformerna bör i stället ha ett ”obligatoriskt” grundlagsskydd, dvs. huruvida utgivare och ursprungsuppgifter anges på upptagningen eller inte, bör inte bli avgörande för grundlagsskyddet. Samtidigt måste gränsdragningen mellan av YGL skyddade upptagningar och andra göras klarare än för närvarande. Det måste tydliggöras att skraddarsydda tekniska upptagningar och sådana upptagningar som aldrig har avsetts att spridas till allmänheten inte omfattas av grundlagen.

Trycktekniken används typiskt sett för att framställa ett flertal exemplar av en skrift. Skall bara ett fåtal exemplar produceras, utnyttjas någon annan teknik, t.ex. fotokopiering. Man kan därför normalt utgå från att en trycksak som påträffas är en del av en sådan upplaga som är tillräcklig för spridning bland allmänheten. Svårigheter att avgöra om en skrift är grundlagsskyddad förekommer därför bara i begränsad omfattning.

Beträffande film i traditionell mening torde det oftast inte heller vara svårt att avgöra om den sprids till allmänheten och därmed faller under YGL. Man kan utgå från att film som är avsedd för offentlig visning, s.k. biografilm, är avsedd för sådan spridning att grundlagen blir tillämplig på den. Smalfilm är – i den mån sådan fortfarande förekommer – mera hänförlig till ”intern” användning utan grundlagsskydd. Ljudupptagning-

ar i form av traditionella grammofonskivor och cd-skivor kan också antas vara avsedda för spridning till allmänheten.

Bland de tekniska upptagningar som i dag skyddas av YGL är det därför framför allt videogram och ljudkassetband som lika gärna kan vara för allmän spridning som för internt bruk. Ofta framgår det dock av tryckta omslag, etiketter o.dyl. om det är fråga om det förstnämnda. Av de nya medieformer som regeringen föreslår skall falla under YGL:s tillämpningsområde kan vanliga datordisketter sägas likna videogram och ljudkassetband i det nu behandlade hänseendet. Cd-romskivor kan ännu så länge likställas med ljudupptagningar i form av cd-skivor. Om möjligheterna att spela in på sådana skivor blir allmänt tillgängliga kommer de dock snarare att likna videogrammen och ljudkassetbanden i detta hänseende.

Det är med utgångspunkt i det anförda som Mediekommittén har övervägt en lösning i form av en presumtionsregel, av innebörd att man i varje enskilt fall skall pröva om framställningen är avsedd att spridas till allmänheten. Har framställningen försetts med ursprungsuppgifter och uppgift om utgivare skall YGL presumeras vara tillämplig. Man skulle då i första hand utgå från det eller de exemplar av en teknisk upptagning som man har tillgång till eller ställs inför t.ex. vid en husrannsakan eller vid en annan tvångsåtgärd. Är det sannolikt att exemplaret/exemplaren är avsett/avsedda för spridning bland allmänheten skall grundinställningen vara att det/de omfattas av YGL. Detta kan framgå på olika sätt, t.ex. av antalet exemplar, utseendet på omslag, etikett eller dylikt eller av själva produktionssättet som i frågan om traditionella grammofonskivor. Framstår en upptagning däremot primärt som något som framställts för internt bruk blir utgångspunkten att den inte omfattas av grundlagsskyddet. Omständigheterna kan emellertid även vara sådana att en till synes yrkesmässigt tillverkad upptagning inte kan anses vara avsedd för allmän spridning, eller att vad som ter sig som en "hemkopia" tvärtom får anses avsedd för allmän spridning. I sådana fall kan presumptionen brytas och upptagningen anses falla utanför respektive innanför YGL:s tillämpningsområde.

De iakttagelser som kan göras på platsen bör ofta bidra till att det med rimlig säkerhet kan bedömas om en viss bild- eller ljudupptagning är avsedd för spridning till allmänheten i den mening som avses i YGL. Det kan t.ex. visa sig att upptagningen har annonserats ut till försäljning, att register över kunder påträffas, att upptagningen påträffas i ett större antal exemplar eller att korrespondens visar att upptagningen har spritts. Det saknas alltså ofta inte helt underlag utöver själva upptagningen för att bedöma om den är avsedd för spridning till allmänheten på ett sådant sätt som anges i 1 kap. 10 § YGL. Regeringen gillar Mediekommitténs väl avvägda förslag till hur YGL:s tillämpningsområde kan stramas upp och föreslår att det i 1 kap. 10 § YGL görs ett tillägg i saklig överensstämmelse med vad kommittén övervägt.

Regeringens förslag: Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen förtydligas så att det framgår att de är tillämpliga, om en skrift eller en teknisk upptagning har getts ut eller spritts till allmänheten i Sverige. Därmed klargörs att vanlig lag skall vara tillämplig, om skriften eller upptagningen visserligen framställs i Sverige men ges ut eller sprids endast utomlands.

Meddelarfriheten, anskaffarfriheten och rätten till anonymitet skall dock med vissa undantag gälla, när uppgift lämnas för att offentliggöras i skrift eller teknisk upptagning som ges ut eller sprids endast utomlands, oavsett om framställningen tillverkas i Sverige eller utomlands.

Regeringens bedömning: Frågan om regleringen av ansvaret för filmer som produceras i Sverige men ges ut utomlands och därefter av tredje man sprids i Sverige bör inte lösas i detta sammanhang.

Promemorians förslag stämmer i sak överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* har, mot bakgrund av Sveriges internationella åtaganden i kampen mot brott av internationell karaktär, ifrågasatt lämpligheten av att tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) endast skall vara tillämpliga på sådana framställningar som ges ut eller sprids till allmänheten i Sverige. *Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet* har avstyrkt förslagen och anført att problemen inte är tillräckligt belysta. *Svenska Tidningsutgivareföreningen* har anført att man innan något är utgivet aldrig kan veta om utgivning kommer att ske endast utomlands och att ingripanden därför inte kan göras utan att man kommer i konflikt med förbudet mot förhandsgranskning. Mot den bakgrunden har Tidningsutgivarna avstyrkt förslaget om ett förtydligande av TF:s och YGL:s tillämpningsområden. Tidningsutgivarna har tillstyrkt förslagen i övrigt. *Sveriges Författarförbund* har avstyrkt förslaget om ett förtydligande av TF:s och YGL:s tillämpningsområden men tillstyrkt i övrigt. Författarförbundets inställning får förstås så att TF och YGL bör vara tillämpliga även om en framställning ges ut eller sprids endast utomlands. *Justitiekanslern (JK)* har uppgett att han i och för sig inte har någon erinran mot förslagen, men anført att de frågor som berörs härav bör ses över i ett större perspektiv.

Övriga remissinstanser har tillstyrkt förslagen eller lämnat dem i huvudsak utan erinran.

Utgivningsbegreppet bör förtydligas

TF och YGL bygger på förutsättningen att ingripanden på grund av innehållet i en skrift, film eller ljudupptagning etc. får göras först sedan framställningen har haft tillfälle att nå ut till allmänheten. Även sådana framställningar som är avsedda att ges ut endast i utlandet åtnjuter skydd mot att myndigheterna ingriper mot produktionen innan utgivning skett. Grundlagarnas skydd mot censur och andra hindrande åtgärder gäller alltså även för skrifter, filmer och ljudupptagningar som avses att ges ut endast utom riket. Innebörden av gällande rätt torde emellertid vara att sedan framställningarna väl *har getts ut i utlandet*, får ingripanden ske i Sverige med tillämpning av vanlig lag, närmast brottsbalken och rättegångsbalken. För de medier som ges ut endast utomlands och som saknar fullständigt skydd av TF eller YGL faller alltså straffansvaret för innehållet i framställningen på den eller de personer som medverkat till brott i enlighet med allmänna straffrättsliga bestämmelser.

Svenska myndigheter har sällan anledning att söka efter och ingripa mot utgivning utomlands om inte andra länder påkallar vår uppmärksamhet på att brottslig verksamhet utgår från vårt land. Men det är av största vikt att vi kan samarbeta över gränserna vid gränsöverskridande brottslighet av allvarlig karaktär. Hets mot folkgrupp och barnpornografi är exempel på sådana brott där det är särskilt viktigt med ett väl fungerande internationellt samarbete.

Att grundlagarna inte skall tillämpas för den som här i landet framställer t.ex. ljudupptagningar och sprider dem endast utomlands skulle givetvis kunna te sig som en brist i det konstitutionella skyddet för tryck- och yttrandefriheten. Å andra sidan kan det ifrågasättas om det för svenskt vidkommande finns behov av en sådan omfattning av tillämpningsområdet för grundlagarna. Det skulle ju bl.a. innebära att den som skall sprida en film utomlands är skyldig att utse en utgivare och att under straffansvar på filmen sätta ut vissa uppgifter. Det torde snarare vara på det sättet att vi inte har intresse av att upprätthålla en sådan ordning. Våra grundlagar är till för att skydda ett fritt informationsflöde och en fri opinionsbildning i Sverige. Och detta skydd upprätthåller redan TF och YGL för alla skrifter, filmer m.m. som *framställs* här, nämligen genom skyddet för rätten att framställa och utan myndighets hinder sprida medierna.

Andra länder har egna bestämmelser om yttrandefriheten. Den som i Sverige framställer straffbara yttranden och exporterar dem till ett annat land måste underkasta sig de regler som gäller i det landet. Det finns varken möjlighet eller anledning att, på sätt som några remissinstanser synes förorda, utsträcka grundlagarnas tillämpningsområden till att omfatta även allt som yttrats i skrifter och upptagningar utanför vårt land. Vanlig lag bör därför gälla för skrifter och tekniska upptagningar som tillverkas här, men som ges ut eller sprids endast utom riket. En sådan ordning torde, som framgått, i och för sig redan i dag vara gällande rätt. Det finns emellertid skäl att anta att de rättsvårdande myndigheterna i avsaknad av tydliga bestämmelser om det territoriella tillämpningsområ-

det avstår från att t.ex. fatta beslut om tvångsåtgärder med anledning av misstanke om spridning av skrifter, filmer eller ljudupptagningar (t.ex. cd-skivor) till utlandet, även om det i ett enskilt fall framstod som uppenbart att spridning skett utomlands, men inte i Sverige. För att säkerställa en enhetlig och stabil rättstillämpning bör TF och YGL förtydligas i detta avseende.

Det skall till bemötande av Svenska Tidningsutgivareföreningens kritik mot denna del av förslaget framhållas, att en invändning om att ett visst ingripande inte är förenligt med grundlagarnas förbud mot censur och hindrande åtgärder, naturligtvis på samma sätt som hittills skall beaktas av myndigheterna.

Närmare om tillämpningen

Högsta domstolen slog i ett rättsfall från 1956 (NJA 1956 s. 48) fast att den som här i landet direkt till enskilda adressater utomlands postar framställningar som omfattas av grundlagarna, agerar under grundlagarnas skydd. Han anses nämligen genom detta förfarande ha lämnat ut framställningarna för spridning här i Sverige. Den som på detta sätt sprider t.ex. cd-skivor med straffbart innehåll har gjort sig skyldig till ett fullbordat yttrandefrihetsbrott (om han är den som är ansvarig enligt YGL:s regler om ensamansvar). Försändelserna torde sålunda inte behöva nå adressaterna för att ett fullbordat brott skall anses föreligga. Ingripande enligt grundlagarna borde därför kunna ske redan när försändelserna lagts på postlådan i Sverige.

En upplaga som har spritts endast utomlands, dvs. som inte har lämnats ut här för spridning utomlands, bör däremot som nyss har framhållits bedömas endast enligt vanlig lag. En invändning om att en eventuell resterande del av upplagan skall ges ut i Sverige när det föreligger ett fullbordat brott i fråga om spridning utomlands, får bedömas mot bakgrund av omständigheterna i varje enskilt fall. Grundlagarnas skydd mot censur och mot hindrande åtgärder gäller, som redan har framhållits, givetvis även i fortsättningen till skydd för utgivning i Sverige. Men dessa skyddsregler bör inte kunna åberopas till skydd mot ingripanden på grund av fullbordat spridningsbrott utomlands. Detta innebär att den som begått ett fullbordat spridningsbrott utomlands enligt bestämmelserna i brottsbalken skall kunna dömas för det brottet i den för vanliga brottmål föreskrivna ordningen, även om han senare ger ut samma produkt i en annan upplaga i Sverige och därmed gör sig skyldig till ett tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott.

Skulle talan om ansvar komma att föras enligt båda rättegångsordningarna, kan brottmålen under vissa förutsättningar handläggas i samma rättegång enligt bestämmelserna i 7 kap. lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

Skrifter eller tekniska upptagningar med identiskt innehåll kan givetvis *samtidigt* spridas både i Sverige och utomlands. Om en skrift eller sådan upptagning i en och samma upplaga är avsedd att spridas såväl utomlands som i Sverige gäller grundlagarna fullt ut i fråga om hela upplagan.

I 13 kap. TF finns bestämmelser om meddelares skydd i fråga om skrifter som trycks utomlands. Enligt 13 kap. 6 § andra stycket TF omfattar meddelarskyddet även de fall när uppgifter lämnas till någon för att de skall offentliggöras i en skrift som kan sägas inte ha någon som helst anknytning till Sverige; skriften såväl trycks som ges ut utomlands. Bestämmelsen syftar till att även korrespondenter till utländska tidningar och nyhetsbyråer skall kunna omfattas av meddelarskyddet. I YGL har bestämmelsen sin motsvarighet i 10 kap. 2 §, som till större delen indirekt hänvisar till TF. Meddelarskyddet för meddelare och anskaffare av uppgifter till dessa skrifter, filmer och ljudupptagningar är emellertid begränsat så att det inte omfattar gärningar som utgör brott mot rikets säkerhet eller tystnadspliktsbrott.

Den som lämnar motsvarande meddelanden för att de skall offentliggöras i en skrift som trycks i Sverige, men som ges ut endast utomlands, har inte samma skydd. I vart fall framgår inte detta klart av TF. Inte heller anskaffaren har motsvarande grundlagsskydd. Meddelarskydd saknas även för filmer och ljudupptagningar som framställs i Sverige men sprids endast utomlands.

Ett meddelarskydd för uppgiftslämnare till sådana skrifter och tekniska upptagningar som produceras här men som sprids endast utomlands bör införas i grundlagarna. Det finns ingen anledning att se annorlunda på ett sådant uppgiftslämnande än den situationen att någon lämnar uppgifter till någon för tryckning och publicering utomlands. Det finns inte heller anledning att göra några andra överväganden i fråga om anskaffarfriheten eller rätten till anonymitet i detta avseende. I TF och YGL bör alltså införas bestämmelser om att meddelarfriheten och anskaffarfriheten samt rätten till anonymitet i samma utsträckning skall gälla även för det fall skriften eller den tekniska upptagningen produceras i Sverige.

Ansvar för i Sverige producerade filmer som ges ut utomlands och av tredje man härefter sprids i Sverige

Med anledning av att JK har uppmärksammat Justitiedepartementet på att det förekommer fall där filmer som producerats i Sverige i avsikt att spridas endast utomlands, härefter förs in i Sverige av andra, av den ursprungliga spridaren oberoende personer, behandlas i promemorian frågan om ansvaret för sådana filmer med i Sverige straffbart innehåll.

YGL är tillämplig på filmer som framställs i Sverige och som sprids här. Grundlagen är även tillämplig på filmer som framställs utomlands, och som härefter sprids här. Den som sprider filmer endast till utlandet skall, enligt vad regeringen nu föreslår, vara ansvarig enligt bestämmelserna i vanlig lag.

Om den ursprungliga spridaren väljer det förfarande som JK har tagit upp just därför att det i det landet i vilket han sprider filmerna inte är straffbart att sprida det innehållet, blir bedömningen av ansvarsfrågan en annan. Spridaren har inte uppsåt att sprida och sprider inte heller filmerna i Sverige. Han begår inte heller något brott, eftersom gärningen inte är straffbar i utlandet. Om emellertid samma upplaga av filmen därefter förs

in i Sverige av någon annan, kan den ursprunglige spridaren inte vara ansvarig för det yttrandefrihetsbrott som filmen innefattar i Sverige, även om det faktiskt finns angivet på filmen att det är han som har låtit framställa den (6 kap. 2 § tredje stycket YGL). Han har ju inte haft uppsåt till att filmen skall ges ut här. Skulle det av någon anledning vid utgivningen till utlandet ha åsatts uppgift om utgivare på filmen, torde denna uppgift inte betraktas som en uppgift om utgivare i YGL:s mening, eftersom filmen inte avsetts att falla under grundlagarnas skydd.

Om en film på detta sätt förs in i Sverige omfattas den av grundlagarnas skydd. Den har ju framställts i Sverige och ges sedermera även ut här i landet (1 kap. 10 § YGL). Om så nu sker utan den ursprunglige spridarens avsikt, och det finns ursprungsuppgifter på filmen, torde det enligt gällande rätt inte finnas möjlighet att finna någon straffrättsligt ansvarig för filmens innehåll. Däremot finns alltid möjlighet för JK att ansöka om konfiskering av filmen (7 kap. 2 § YGL).

En sådan ordning kan givetvis framstå som mindre tillfredsställande. Den olägenheten kan emellertid, såsom har framhållits i promemorian, inte undanröjas utan ändringar i grundlagarnas ansvarssystem. Sådana ändringar kräver djupare överväganden, och frågan kan inte tas upp i detta sammanhang. Regeringen delar vidare bedömningen i promemorian att omfattningen av det problem som JK pekat på inte är sådan att det påkallar omedelbara åtgärder.

8 Preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp

Regeringens bedömning: Någon ändring av preskriptionstiden när det gäller åtal för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp bör inte genomföras för närvarande.

Mediekommitténs bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten i Stockholm* och *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* har beklagat att Mediekommittén inte har lagt fram något förslag i preskriptionsfrågan. *Rikspolisstyrelsen* har anfört att frågan om preskriptionstiden för brottet hets mot folkgrupp bör övervägas ytterligare.

Övriga instanser har tillstyrkt bedömningen eller lämnat den i huvudsak utan erinran.

Bakgrund: Sedan Ombudsmannen mot etnisk diskriminering skrivit till Justitiedepartementet om ändringar av preskriptionsreglerna för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp har Mediekommittén övervägt frågan. Inom ramen för kommitténs arbete har det framkommit att Justitiekanslern (JK), från det att yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) trädde i kraft den 1 januari 1992 och fram till februari 1997, har handlagt tolv ärenden rörande hets mot folkgrupp i filmer, videogram eller ljudupptagningar. Dessa ärenden har omfattat totalt ett hundratal olika titlar, till den helt övervägande delen ljudupptagningar. I två av ärendena har åtal

väckts för hets mot folkgrupp. De övriga ärendena har avskrivits från vidare handläggning. I ett stort antal fall har skälet för avskrivningen varit att åtalspreskription inträtt innan ärendet anhängiggjorts hos JK. Skäl för avskrivning i övrigt har varit bl.a. att det har saknats tillräckliga skäl att inleda utredning rörande yttrandefrihetsbrott.

I tryckfrihetsförordningen (TF) och YGL finns det särskilt korta preskriptionstider för tryck- och yttrandefrihetsbrott. Kortast tid, sex månader, gäller för typiska nyhetsmedier, periodiska skrifter och radio- och TV-program. För andra tryckta skrifter och för filmer, videogram och dylikt samt ljudupptagningar är tiden ett år från det att framställningen lämnades ut för spridning. Från dessa regler finns dock två undantag, ett som avser tidpunkten för när preskriptionstiden börjar löpa, och ett annat som föreskriver om en längre preskriptionstid när det gäller upptagningar av rörliga bilder. I fråga om olaga våldsskildring och barnpornografibrott i upptagningar av rörliga bilder gäller nämligen vad som är föreskrivet i vanlig lag om tid för väckande av åtal. Detta innebär att preskriptionstiden för t.ex. videofilmer med olaga våldsskildring är fem år.

Undantaget fanns med i samband med att YGL började tillämpas år 1992 och tillkom som ett inslag bland de regler som motiverades av intresset av att komma till rätta med våldsskildringar och barnpornografi. Bland reglerna återfinns dem om att filmer och videogram som skall visas offentligt får förhandsgranskas, vilket är ett avsteg från censurförbudet som ju är en av de tryckfrihetsrättsliga grundprinciperna.

Skälen för regeringens bedömning: Det nyss redovisade undantaget i fråga om preskriptionstiden för olaga våldsskildring och barnpornografibrott gäller i dag endast för filmer, dvs. upptagningar med rörliga bilder. Regeringen har i avsnitt 5.1.1 föreslagit att i princip alla tekniska upptagningar skall behandlas lika när det gäller frågan om YGL:s tillämplighet. Endast ett fåtal av de särskilda reglerna om filmer, behålls enligt förslaget och den särskilda preskriptionstiden är inte en av dessa regler. Preskriptionstiden i vanlig lag kommer alltså enligt förslaget att gälla för olaga våldsskildring i alla tekniska upptagningar, dvs. även i upptagningar med endast stillbilder.

Även för barnpornografibrott kommer preskriptionstiden i vanlig lag att gälla i fortsättningen, eftersom barnpornografiska bilder föreslås undantas från TF:s och YGL:s tillämpningsområden.

Mediekommittén har anfört att brottet hets mot folkgrupp inte utan vidare kan behandlas på samma sätt som olaga våldsskildring och barnpornografibrott. Enligt kommittén skulle det innebära en avvikelse från de tryckfrihetsrättsliga huvudreglerna, utanför det på flera sätt särreglerade film- och videoområdet. Frågan måste då enligt vad kommittén vidare har anfört ställas om bara ljudupptagningar skall omfattas av en ny särreglering eller om även tekniska upptagningar som innehåller endast text skall omfattas. Enligt kommittén kan man också ställa sig frågan om särregleringen skall gälla även för tryckta skrifter och för flera brott. Sammantaget har kommittén funnit att frågan om en särskild preskriptionstid för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp ger anledning till omfattande överväganden av principiell art och att frågan måste belysas i ett brett perspektiv som kommittén inte har haft möjlighet att

anlägga. Något förslag till en förlängning av preskriptionstiden har därför inte lagts fram.

Regeringen instämmer i bedömningen att detta är en stor, principiell fråga och att en ändring inte bör föreslås utan en föregående bred och allsidig belysning av alla de problem som är förknippade med frågan. Regeringen föreslår därför inte i detta sammanhang någon ändring av preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp.

Det bör också nämnas att regeringen i avsnitt 5.1.2 har föreslagit att brottet förledande av ungdom i 16 kap. 12 § brottsbalken ändras så att det klart framgår att det omfattar även innehåll i dator- och videospel. Regeringen har därvid föreslagit att straffstadgandet utvidgas så att brottet avser alla yttranden i en teknisk upptagning. Genom en sådan ändring blir det möjligt att beivra de gärningar som avses i lagrummet också när de begås genom spridande av upptagningar med bara text och musik, t.ex. musik med rasistiska texter. Ändringen har möjliggjorts genom att även 3 kap. 12 § första stycket 3 YGL, som har sin förebild i 6 kap. 2 § första stycket TF, har föreslagits omfatta alla tekniska upptagningar. Ett av syftena bakom bestämmelsen i TF var just att skapa en möjlighet att straffbelägga förråande rashetspropaganda som sprids till ungdomar.

9 Åklagare i vissa yttrandefrihetsmål

Regeringens förslag: Justitiekanslern ges möjlighet att i enskilda fall delegera sina åklagaruppgifter till allmän åklagare när det gäller yttrandefrihetsmål om ansvar eller konfiskering på grund av olaga våldsskildring i tekniska upptagningar.

Justitiekanslern ges en motsvarande rätt när det gäller yttrandefrihetsmål om hets mot folkgrupp i tekniska upptagningar. För brottet hets mot folkgrupp skall dock inte rätten att väcka åtal kunna delegeras.

Har åklagaruppgiften i yttrandefrihetsmålet delegerats skall också åklagaruppgiften i sådana allmänna brottmål som handläggs gemensamt med yttrandefrihetsmålet kunna delegeras.

Mediekommitténs bedömning: Mediekommittén har i fråga om yttrandefrihetsmål om ansvar eller konfiskering på grund av barnpornografibrott eller olaga våldsskildring i filmer övervägt, men inte lagt fram något formellt förslag till, en delegationsmöjlighet för Justitiekanslern (JK). Kommittén har inte övervägt någon motsvarande rätt för JK när det gäller hets mot folkgrupp.

Remissinstanserna: *JK* och *Riksåklagaren* har anfört att delegationsrätten bör omfatta även brottet hets mot folkgrupp. *JK* har vidare anfört att han bör ha en motsvarande delegationsrätt när det gäller sådana allmänna brottmål som handläggs gemensamt med tryckfrihets- eller yttrandefrihetsmål. Övriga instanser har tillstyrkt den av kommittén

övervägda rätten att delegera åklagaruppgiften eller lämnat den i allt väsentligt utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag när det gäller nya medier innebär att tryckfrihetsförordningens (TF) och yttrandefrihetsgrundlagens (YGL) tillämpningsområden utvidgas till att omfatta även nya fysiska databärare med enbart text och/eller stillbilder, t ex. cd-romskivor med sådant innehåll. Detta innebär i sin tur att JK:s uppgifter enligt TF och YGL – att vaka över att gränserna för tryck- och yttrandefriheten inte överskrids, att utföra åtal i mål om tryck- och yttrandefrihetsbrott, att besluta om inledande av förundersökning och användning av tvångsmedel rörande sådana brott m.m. – utvidgas i motsvarande mån.

JK:s centrala roll enligt TF och YGL bör inte förändras. JK har emellertid för regeringen redovisat övertygande överväganden om att hans åklagaruppgifter såvitt rör barnpornografibrott och olaga våldsskildring skulle kunna föras över till Riksåklagaren (s. 8 i bilaga 1 till ”Enkel anslagsframställning för Justitiekanslern budgetåret 1997” [JK:s dnr 708-96-12]). JK skulle därigenom befrias från åklagaruppgifterna medan någon ökning av arbetsuppgifterna för det allmänna åklagarväsendet knappast skulle uppkomma, eftersom JK redan i dag i ärenden av detta slag uppdrar åt allmän åklagare att biträda vid förundersökningens genomförande och vid domstolsprocesser.

Regeringen har i avsnitt 4 föreslagit att barnpornografi undantas från TF:s och YGL:s tillämpningsområden och att allmän åklagare i fortsättningen skall vara åklagare i mål om barnpornografibrott.

När det gäller tryck- och yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring bör JK såsom Mediekommittén har funnit inte generellt skiljas från uppgiften som åklagare. I stället bör han beträffande sådana yttrandefrihetsbrott ges en möjlighet att i enskilda fall delegera sin åklagaruppgift till allmän åklagare. JK kan då fortfarande ha kvar de mål där det med hänsyn till skälen bakom JK:s centrala roll i sammanhanget framstår som motiverat att förbehålla JK åklagarfunktionen. Eftersom det är främst åklagaruppgifterna beträffande tekniska upptagningar som vållar mera betydande arbete för JK, bör delegeringsmöjligheten avse enbart mål som rör sådana upptagningar.

När det gäller frågan huruvida även yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp bör omfattas av delegationsrätten har JK i sitt remissyttrande anfört att det normalt inte bör komma i fråga att någon annan än JK utför åklagaruppgifterna för den typen av brott. Det kan emellertid, enligt vad JK vidare har anfört, undantagsvis när det gäller den s.k. vit-maktmusiken finnas behov av en möjlighet för JK att låta allmän åklagare fatta nödvändiga beslut t.ex. under förundersökningen. Enligt JK visar erfarenheterna hittills när det gäller ingripanden mot cd-skivor med sådan musik att också annan brottslighet som skall behandlas av allmän åklagare är nära förbunden med själva spridningen.

Regeringen anser att det på de grunder som JK har framfört finns anledning att ge JK en viss delegationsrätt även beträffande hets mot folkgrupp i tekniska upptagningar. En sådan regel bör därför införas. Allmän åklagare skall sålunda efter delegation kunna fatta bl.a. sådana viktiga beslut under förundersökningen som JK har berört. Att väcka åtal bör dock även i fortsättningen ankomma endast på JK.

Enligt 7 kap. 7 § andra stycket lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden får ett vanligt brottmål handläggas i samma rättegång som ett tryckfrihets- eller yttrandefrihetsmål i vilket talan förs om ansvar, om det på grund av sambandet mellan målen skulle skapa allvarliga olägenheter att de handlades i skilda rättegångar. Enligt 8 § samma kapitel får JK begära att målen skall handläggas i samma rättegång, och JK är enligt 9 § det kapitlet åklagare i sådana vanliga brottmål som därmed handläggs i samma rättegång som ett tryck- eller yttrandefrihetsmål. Såsom JK har anfört i sitt remissyttrande bör han då ha en rätt att även i det vanliga brottmålet delegera åklagaruppgiften till allmän åklagare om det är så att åklagaruppgiften i yttrandefrihetsmålet har delegerats.

10 Jury i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål

10.1 Gällande ordning

Rättegången i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål

Till tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål hör mål om ansvar och enskilt anspråk på grund av tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott. Handläggningen av sådana mål skiljer sig i flera avseenden från vad som vanligen gäller i fråga om brottmål och tvistemål. Grundläggande bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål finns i 12 kap. TF. Av 9 kap. 1 § YGL framgår att dessa bestämmelser även gäller rättegången i yttrandefrihetsmål.

Tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål handläggs i första instans av de tingsrätter som ligger i residensstäderna samt ytterligare några tingsrätter. I mål, vari talan förs om ansvar för brott, har en part alltid rätt till juryprövning. Endast om båda parter är ense om det prövas målet utan jury. I så fall handläggs brottmålet i vanlig ordning, dvs. oftast med en lagfaren domare och nämnd.

Systemet med jury i tryckfrihetsmål infördes i Sverige år 1815. Sedan vår nuvarande tryckfrihetsförordning trädde i kraft år 1950 har jurymännen utsetts av politiska församlingar.

Juryn, som består av nio personer, har till uppgift att avgöra om brott har begåtts. Om juryn finner att så inte är fallet skall rätten – bestående av tre lagfarna domare – frikänna den tilltalade. Om däremot juryn finner att brott har begåtts – för vilket krävs sex röster av nio – skall även rätten pröva den frågan. Rätten kan i så fall frikänna den tilltalade eller hänföra brottet under en mildare straffbestämmelse än den som juryn har tillämpat. Det är alltid rätten ensam som avgör frågor om straff, konfiskering och skadestånd. Jury kan medverka även om talan inte förs om ansvar utan endast gäller konfiskering eller skadestånd. För att en sådan talan skall kunna bifallas krävs nämligen att det har visats att brott föreligger. Högre rätt, där ingen jurymedverkan förekommer, är på samma sätt som tingsrätten bunden av juryns friande utlåtande.

Jurymän utses i varje län för en tid av fyra år. De väljs i regel av landstingsfullmäktige. Jurymännen är indelade i två grupper. I den första gruppen ingår sexton jurymän och i den andra åtta (i Stockholms län tjugofyra resp. tolv). De som tillhör den andra gruppen skall vara eller ha varit nämndemän vid allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol. Jurymännen förs upp på en jurymannalista, i vilken varje grupp tas upp särskilt.

De som utses till jurymän måste uppfylla vissa krav. De skall vara svenska medborgare och bosatta inom länet. En juryman får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt föräldrabalken. Vidare bör en juryman vara känd för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen bör olika samhällsgrupper och meningsriktningar samt olika delar av länet vara företrädde. I praktiken är det oftast politiker som utses till jurymän. Att en juryman skall vara medlem av ett politiskt parti är emellertid inget som föreskrivs i lag.

Den jury om nio medlemmar som skall tjänstgöra i ett mål bildas på följande sätt. Rätten föredrar jurymannalistan för parterna, varefter frågan om jäv tas upp. För jurymän gäller samma jävsregler som för domare, dvs. reglerna i rättegångsbalken (RB). Av de ojäviga jurymännen får vardera parten därefter utesluta tre jurymän ur den första gruppen och en ur den andra (i Stockholms län fem resp. två). Slutligen tar rätten genom lottning ut så många till suppleanter att sex jurymän återstår i den första gruppen och tre i den andra.

Om det på grund av laga förfall eller jäv inte kan erhållas tillräckligt antal jurymän i någon av grupperna skall rätten bland behöriga personer utse tre stycken för varje juryman som behövs. Av dessa tre får vardera parten utesluta en.

Rättegångsbalkens jävsregler och artikel 6.1 i Europakonventionen

Rättegångsbalkens jävsregler gäller, som nämnts ovan, även jurymän. I 4 kap. 13 § RB görs en uppräkningslista av olika preciserade jävsgrunder. I den sista punkten av stadgandet finns en generalklausul, enligt vilken en domare är jävig att handlägga mål om det eljest föreligger någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet.

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) med dess ändrings- och tilläggsprotokoll är svensk lag sedan den 1 januari 1995 (SFS 1994:1219). En ny översättning av konventionen finns i bet. 1994/95:KU5. Enligt artikel 6.1 i konventionen gäller bl.a. att var och en, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, skall vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag.

När det gäller opartiskheten har Europadomstolen i sin praxis urskilt två element, nämligen dels kravet på att varje domare faktiskt skall döma opartiskt mellan parterna (den s.k. subjektiva opartiskheten), dels kravet på att det för en objektiv iakttagare inte får föreligga några legitima tvivel

om domstolens opartiskhet (den s.k. objektiva opartiskheten). (Se Prop. 1997/98:43 Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis s. 152.)

10.2 Jurymedverkan och fallet Holm

I målet Holm mot Sverige fann Europadomstolen att det hade skett en kränkning av artikel 6.1 i Europakonventionen i fråga om rätten till prövning av en oavhängig och opartisk domstol (dom 1993-11-25, Ser. A Vol. 279-A).

Holm hade tillsammans med några andra personer bildat organisationen Contra, som hade till syfte att granska bl.a. Sveriges socialdemokratiska arbetarparti (SAP). Tidens Bokförlag AB, som till större delen ägdes indirekt av SAP, gav år 1985 ut boken "Till höger om neutraliteten", i vilken ett kapitel handlade om Holm och Contra. Bokens författare var anställd vid förlaget och hade tidigare varit ideologisk rådgivare åt SAP. Förlaget är känt för att ge ut böcker vars innehåll präglas av socialdemokratiska värderingar.

Holm väckte enskilt åtal mot författaren för grovt förtal (alternativt förtal) och yrkade samtidigt skadestånd av både författaren och förlaget. Holm ansåg att boken innehöll påståenden som var ägnade att utsätta honom för andras missaktning genom att det antydde bl.a. att han hade samröre med nynazister. Svarandena begärde juryprövning. Holm gjorde jävsinvändning mot de jurymän som var medlemmar i SAP under åberopande av generalklausulen i 4 kap. 13 § RB. Både tingsrätten och hovrätten ogillade jävsinvändningen. Fem av de nio jurymän som prövade om brott hade begåtts var alla aktiva medlemmar i SAP och hade eller hade haft olika uppdrag i SAP eller för SAP:s räkning. Juryn besvarade frågan om brott nekande, vilket fick till följd att Holms talan ogillades. Holm hade inte med framgång kunnat överklaga domen, eftersom hovrätten skulle ha varit bunden av juryns bedömning i skuldfrågan.

Holm anförde klagomål hos Europakommissionen i Strasbourg. Sedan kommissionen hade granskat klagomålet hänsköts det till Europadomstolens prövning. Holm gjorde gällande att han inte hade fått sin sak prövad av en oavhängig och opartisk domstol i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen, eftersom fem av jurymedlemmarna var aktiva medlemmar i SAP. Holm ifrågasatte inte jurymännens subjektiva opartiskhet utan endast deras oavhängighet och objektiva opartiskhet. Europadomstolen fann i likhet med kommissionen att det hade skett en kränkning av artikel 6.1. Domstolen konstaterade att det fanns kopplingar mellan svarandena och de fem jurymännen som kunde ge upphov till farhågor beträffande deras oavhängighet och opartiskhet. Domstolen framhöll också att bristen i förfarandet inte kunde ha botats genom ett överklagande.

Europarådets ministerkommitté, som övervakar att Europadomstolens domar verkställs, har ännu inte avskrivit Holm-målet.

Domarutredningen, som hade till uppdrag att kartlägga behovet av att stärka domarnas ställning samt att lämna förslag till inriktning av fortsatt utredningsarbete, skulle bl.a. behandla frågan om hur nämndemän och jurymän bör utses (dir. 1993:47). Utredningen hade stor frihet att själv ta upp olika frågor av betydelse för ett starkt och oberoende domstolsväsende. I betänkandet *Domaren i Sverige inför framtiden – utgångspunkter för fortsatt utredningsarbete* (SOU 1994:99) diskuterar utredningen de frågor som aktualiseras genom Europadomstolens dom i Holm-målet samt lägger fram ett förslag till en ny bestämmelse i TF.

Domarutredningens förslag

Utredningens förslag till en ny bestämmelse i TF innebär i huvudsak följande. I mål om allmänt åtal förenat med enskilt anspråk och i mål om enskilt åtal skall skuldfrågan prövas utan jury dels om parterna är ense om det, dels om medverkan av jury kan uppfattas strida mot kravet på en oavhängig och opartisk prövning. Frågan om ett mål skall prövas utan jury skall i det senare fallet avgöras av Högsta domstolen på yrkande av part eller efter framställning av tingsrätten.

Domarutredningen ansåg också att vissa andra justeringar i lagstiftningen borde övervägas för att bättre säkerställa den objektiva opartiskheten i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål, dock utan att i dessa avseenden lägga fram några konkreta författningsförslag. Förbudet i 54 kap. 8 § RB att överklaga hovrättens beslut angående jäv mot domare i tingsrätten bör enligt utredningen upphävas. Det bör således vara möjligt att överklaga sådana beslut till Högsta domstolen. Vidare bör det ske en ökning både av antalet jurymän i varje län och av det antal jurymän som parterna får utesluta. Slutligen bör åtgärder vidtas för att bredda rekryteringen av jurymän. Dessa åtgärder är desamma som utredningen föreslår beträffande nämndemännen. Hit hör inrättandet av s.k. frilistor till vilka allmänheten kan nominera kandidater. Enligt utredningen bör den nuvarande ordningen med val av politiska församlingar behållas.

Remissinstanserna

Av de 181 remissinstanserna är det 38 stycken som har yttrat sig över denna del av betänkandet. Ungefär hälften av dem tillstyrker eller har i huvudsak ingen erinran mot förslaget till en ny bestämmelse i TF. Till dem hör *Regeringsrätten, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Övre Norrland, Uppsala tingsrätt, Nyköpings tingsrätt, Karlskrona tingsrätt, Kristianstads tingsrätt, Malmö tingsrätt, Ystads tingsrätt, Halmstads tingsrätt, Härnösands tingsrätt, Bodens tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund*.

De flesta av de remissinstanser som är kritiska till utredningens författningsförslag menar att det utgör ett omotiverat ingrepp i jurysystemet som är en av hörnpelarna i den svenska tryckfrihetsrätten. En del anser att sättet för utseende av jurymän bör ses över. Hit hör *Helsingborgs tingsrätt, Umeå tingsrätt* och *Regionåklagarmyndigheten i Kalmar*.

Enligt *Högsta domstolen* skulle det vara en fördel om det bland såväl jurymän som nämndemän också fanns personer som utsetts på andra än politiska grunder.

En del av de remissinstanser som är negativa till den föreslagna bestämmelsen i TF anser att man i stället bör överväga de andra alternativ som utredningen berör, såsom en ökning av antalet jurymän och upphävande av klagoförbudet i 54 kap. 8 § RB. Bland dessa kan nämnas *Alingsås tingsrätt*, *Sveriges Radio AB*, *Sveriges Television AB*, *Tjänstemännens Centralorganisation*, *Svenska Journalistförbundet* och *Svenska Tidningsutgivareföreningen*. Enligt *Stockholms tingsrätt* finns det ingen anledning att öppna möjligheter att beröva en tilltalad eller en svarande det skydd som juryns medverkan i rättegången utgör. Tingsrätten framhåller att de övriga åtgärder som utredningen föreslår bör vara fullt tillräckliga för att tillgodose högt ställda krav på en opartisk rättegång.

Landsorganisationen i Sverige är av den uppfattningen att det är tillräckligt att tillämpa befintlig lagstiftning för att uppfylla konventionens krav. Bland övriga som avstyrker utredningens författningsförslag återfinns *Göta hovrätt*, *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Riksåklagaren*.

Fortsatt beredning inom Justitiedepartementet

Efter remissbehandlingen av Domarutredningens betänkande har de frågor som aktualiseras genom Europadomstolens dom i Holm-målet beretts vidare inom Justitiedepartementet. Ett resultat av detta arbete är promemorian *Jurymedverkan och fallet Holm – En översyn och analys* (Ds 1997:25).

10.2.1 Regeringens bedömning

Regeringens bedömning: Domarutredningens förslag om vidgade möjligheter att pröva tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål utan jury bör inte genomföras. De problem som aktualiseras genom Europadomstolens dom i Holm-målet bör kunna lösas inom ramen för existerande lagstiftning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissutfallet är övervägande positivt. Av de 22 remissinstanser som har yttrat sig över promemorian är det ungefär två tredjedelar som inte har någon erinran mot eller godtar promemorians bedömning att någon lagstiftningsåtgärd inte är nödvändig för att uppfylla kravet på en opartisk rättegång enligt artikel 6.1 i Europakonventionen. Hit hör *Göteborgs tingsrätt*, *Borås tingsrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Justitiekanslern*, *Domstolsverket*, *Riksåklagaren*, *Rikspolisstyrelsen*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*, *Sveriges advokatsamfund*, *Svenska Journalistförbundet* och *Svenska Tidningsutgivareföreningen*.

Svea hovrätt, som i och för sig godtar promemorians bedömning, menar att det hade varit önskvärt med en utförligare analys av alternativa lösningar. Av särskilt intresse är enligt hovrätten frågan huruvida jurymän kan utses genom lottning. Även *Stockholms tingsrätt* godtar promemorians bedömning men anser ändå att det kan ifrågasättas om inte RB:s jävsregler bör ändras så att det klart framgår att jäv av politisk natur faller under lagen. Tingsrätten menar också att det kan finnas anledning att överväga lämpligheten av att jurymän och nämndemän utses av politiska församlingar efter nominering av politiska partier.

Enligt *Riksdagens ombudsmän (JO)* är det lämpligt att ändringen av den svenska hållningen i själva rättsfrågan redovisas genom en tydlig lagstiftningsåtgärd. JO är av den uppfattningen att Domarutredningens lagförslag inte bör genomföras. Ett tänkbart alternativ är i stället att i någon mån försöka avpolitisera juryns sammansättning och samtidigt utöka möjligheterna för parterna att utesluta jurymän.

Även *Malmö tingsrätt*, *Kammarrätten i Göteborg* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* förespråkar en särskild lagreglering. Till skillnad från JO förordar de Domarutredningens lagförslag. *Kammarrätten i Göteborg* instämmer i promemorians resonemang att generalklausulen i 4 kap. 13 § RB får anses fylla sammasyften som Europadomstolens princip om objektiv opartiskhet. Enligt kammarrätten innebär emellertid inte inkorporeringen av Europakonventionen en så stor förändring för domstolarna att en upprepning av fallet Holm och liknande fall effektivt förhindras. Kammarrätten anser att det bör övervägas att införa en möjlighet för den som har väckt enskilt åtal att överklaga en friande dom.

Även *Helsingborgs tingsrätt* och *Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet* är kritiska till promemorians bedömning.

Skälen för regeringens bedömning

Syftet med juryprövningen är enligt förarbetena till TF att en allmänt medborgerlig uppfattning skall kunna göra sig gällande i tryckfrihetsmål (prop. 1948:230 s. 99). I förarbetena framhålls också att den fristående ställning som juryn har är av stor betydelse som en folklig garanti för tryckfriheten, främst den politiska yttrandefriheten (a. prop. s. 97). För den tilltalade eller svaranden är en juryprövning förenad med vissa fördelar. För att juryn skall kunna komma till slutsatsen att brott föreligger krävs kvalificerad majoritet (sex röster av nio) och såväl tingsrätten som högre rätt är bundna av juryns friande utlåtande. Det är därför naturligt att den tilltalade eller svaranden i de flesta fall vill ha juryprövning. Domarutredningens förslag innebär att ett mål under vissa förhållanden skall prövas utan jury trots att ena parten eller båda parter vill att jury skall medverka. Ett sådant åsidosättande av jurysystemet skulle kunna medföra betydande ingrepp i skyddet för tryck- och yttrandefriheten. Utredningens förslag bör därför inte genomföras.

I promemorian redovisas en undersökning av tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål som avgjorts under en period av nära tre år (mellan den första januari 1994 och senhösten 1996) och i vilka talan gällde påståen-

de om grovt förtal, förtal eller förolämpning. Av de 43 mål som påträffades var det bara sju som hade en politisk dimension. Inget mål var dock så politiskt laddat som Holm-målet. I de två mål som liknar Holm-målet mest i fråga om graden av politisk anknytning ville båda parter ha jury och ingen av dem gjorde någon invändning om jäv (mål nr 13 och 14 i promemorians förteckning över undersökta mål). Av undersökningen synes framgå att det inte är helt ovanligt att även målsäganden eller kåranden vill ha juryprövning.

I Holm-målet betonar Europadomstolen de starka politiska kopplingar som fanns mellan svarandena och de fem socialdemokratiska jurymännen. Domen kan enligt regeringens mening inte tolkas som ett fördömande av det svenska jurysystemet som sådant. Domen bör inte läsas så att enbart den omständigheten att en domare och en part är medlemmar av eller har anknytning till samma politiska parti leder till att domstolen inte kan anses uppfylla kravet på oavhängighet och opartiskhet. Det är tydligt att det enligt Europadomstolen krävs betydligt starkare kopplingar än enbart partitillhörighet för att en jävssituation skall anses föreligga.

Kopplingar mellan en domare och en part brukar behandlas som en fråga om jäv. Såsom redan har påpekats, gäller RB:s jävsregler även beträffande jurymän. Enligt generalklausulen i 4 kap. 13 § RB är en domare jävig om det föreligger någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet. En sådan omständighet skulle kunna vara starka politiska kopplingar mellan en jurymän och en av parterna av det slag som var aktuella i Holm-målet. Regeringen delar promemorians uppfattning, vilken också har framförts av Domarutredningen och Kammarrätten i Göteborg, att generalklausulen kan anses fylla samma syften som Europadomstolens princip om objektiv opartiskhet.

Sedan Holms jävsinvändning prövades av de svenska domstolarna har en i detta sammanhang betydelsefull förändring av rättsläget skett. Från och med den 1 januari 1995 är Europakonventionen svensk lag. Före inkorporeringen kunde konventionsbestämmelserna inte tillämpas direkt av svenska domstolar utan de kunde bara få betydelse som element vid tolkningen av svensk lag. Numera är både konventionen och Europadomstolens praxis en del av den svenska rättsordningen och svenska domstolar måste tillämpa konventionen på samma sätt som all annan svensk lagstiftning. Av stor betydelse för bedömningen av jävsfrågor är särskilt den omständigheten att rättsläget vad gäller jäv av politisk natur har klarnat genom Europadomstolens dom i Holm-målet.

Den undersökning som nämns ovan tyder på att mål med så starka politiska inslag som Holm-målet är mycket ovanliga. Skulle emellertid ett liknande fall på nytt komma inför en svensk domstols bedömning, skulle domstolen tillämpa både artikel 6.1 i Europakonventionen och generalklausulen i 4 kap. 13 § RB och tolka dessa bestämmelser i ljuset av Europadomstolens dom i Holm-målet. Resultatet skulle med största sannolikhet bli att jurymännen förklarades jäviga.

Det skulle i något fall kunna inträffa – särskilt om båda parter gör jävsinvändning – att så många jurymän förklaras jäviga att det inte återstår tillräckligt många för att det skall kunna bildas en niomannajury. Detta problem har lagstiftaren förutsett. Som tidigare nämnts får tings-

rätten i så fall själv nominera kandidater (12 kap. 12 § andra stycket TF). Dessa behöver naturligtvis inte vara partipolitiskt aktiva eller ens medlemmar i ett politiskt parti. Det är tillräckligt att de uppfyller de krav som föreskrivs i 12 kap. 5 § TF. De måste således bl.a. vara svenska medborgare och bosatta i länet. Vidare bör de vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Saknas det någon jurymän i den grupp vari jurymännen skall vara eller ha varit nämndemän, måste domstolen givetvis nominera kandidater som uppfyller det kravet (jfr 12 kap. 3 § TF).

Mot bakgrund av vad ovan anförts gör regeringen den bedömningen att någon särskild lagstiftningsåtgärd inte erfordras för att svensk rätt skall överensstämja med Europakonventionens krav. Det torde vara tillräckligt att domstolarna i fortsättningen tillämpar RB:s generella jävsregel och artikel 6.1 i Europakonventionen såsom den har tolkats av Europadomstolen i fallet Holm. Någon ändring av RB:s jävsregler bedöms inte vara nödvändig. Inte heller gör regeringen den bedömningen att klagoförbudet i 54 kap. 8 § RB bör upphävas.

10.3 Proportionella val av jurymän

Regeringens bedömning: En regel om proportionella val av jurymän bör inte införas.

Bakgrund: I mitten av 1970-talet infördes i 4 kap. 7 § RB en regel om proportionellt valsätt beträffande nämndemän (prop. 1975/76:64). Regeln, som innebär att en minoritet kan påkalla proportionellt val, har till syfte att garantera nämndens allsidiga sammansättning. Yttrandefrihetsutredningen föreslog i början av 1980-talet att en regel om proportionella val skulle införas även beträffande jurymännen (SOU 1983:70). Förslaget ledde inte till lagstiftning (prop. 1986/87:151 s. 141 f.). Domarutredningen ansåg att regeln om proportionellt valsätt i 4 kap. 7 § RB borde upphävas, eftersom den inte passar ihop med en breddad rekrytering av nämndemännen (SOU 1994:99 Del A s. 305 f.). I promemorian Jurymedverkan och fallet Holm – En översyn och analys (Ds 1997:25) tas frågan upp på nytt.

Promemorians förslag: I TF bör införas en regel om proportionella val av jurymän som är identisk med den som finns i 4 kap. 7 § RB. En proportionell valmetod tillämpas i allmänhet redan i praktiken utan att några negativa effekter har kunnat märkas.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har ingen erinran mot förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* och *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* är dock kritiska. Om en proportionell valmetod införas finns det enligt kammarrätten en risk för att en jurymedlem ser sig mer som en representant för ett politiskt parti än som en representant för ett allmänt medborgerligt intresse. Det bör i stället skapas utrymme för att bereda icke partipolitiskt bundna medborgare möjlighet att kandidera som jurymän och även som nämndemän. Det

förslag om s.k. frilistor som lades fram av Domarutredningen bör ytterligare övervägas. Prop. 1997/98:43

Skälen för regeringens bedömning: Jurymannauppdraget är ett medborgerligt förtroendeuppdrag och inte ett politiskt uppdrag. Införande av en regel om proportionellt valsätt beträffande jurymännen skulle kunna leda till att jurymännen uppfattas som representanter för ett politiskt parti. Bestämmelsen i 12 kap. 5 § TF innehåller till skillnad från RB:s regler om val av nämndemän ett krav på att skilda meningsriktningar skall vara representerade bland jurymännen. Det har inte framkommit att de nuvarande reglerna om val av jurymän har missbrukats. Om emellertid ett parti skulle missbruka sin majoritetsställning till att enbart utse egna partimedlemmar, skulle valet kunna angripas med överklagande till länsrätten enligt reglerna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen (1991:900). Något egentligt behov av en regel om proportionellt valsätt finns enligt regeringens mening inte. En sådan regel bör därför inte införas.

11 Äganderätten till periodiska skrifter som trycks i Sverige

Regeringens förslag: Utlänningar med medborgarskap i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt utländska juridiska personer som har bildats enligt lagstiftningen i en sådan stat och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom samarbetsområdet får rätt att äga periodiska skrifter som trycks i Sverige.

Promemorians förslag: Utlänningar och utländska juridiska personer med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) får rätt att äga periodiska skrifter som trycks i Sverige.

Remissinstanserna: *Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet* har anfört att frågan inte är tillräckligt utredd. *Kammarrätten i Sundsvall* har uppgett att förslaget strider mot etableringsrätten i Romfördraget och avtalet om EES eftersom det innehåller ett hemvistkrav för utländska medborgare medan något sådant krav inte finns för svenska medborgare. *Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet* har framfört invändningar mot bakgrund av vad man anser händer i den så kallade ansvarskedjan enligt tryckfrihetsförordningen (TF). *Sveriges advokatsamfund* har uppgett att hemvistkravet för juridiska personer i stället bör utformas med 2 kap. 1 § 3 aktiebolagslagen (1975:1385) som förebild. *Svenska Tidningsutgivareföreningen* har uppgett att den i och för sig förstår att bestämmelserna om äganderätten till periodiska skrifter måste ändras som en följd av Romfördraget, men att ansvarsreglerna i 8 kap. TF måste ändras på samma gång på grund av de konsekvenser som en lagändring i detta avseende annars får.

Övriga remissinstanser har tillstyrkt förslaget i promemorian eller lämnat det i huvudsak utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Enligt huvudregeln i TF skall ägaren till en periodisk skrift vara svensk medborgare eller svensk juridisk person. Sedan den 1 december 1994 gäller att det i lag får föreskrivas att även utlänning eller utländsk juridisk person får vara ägare till en sådan skrift (5 kap. 1 § TF). Tidigare var endast utlänning med hemvist i Sverige på detta sätt jämställd med svensk medborgare. Kravet med avseende på hemvisten togs bort inför Sveriges anslutning till Europeiska unionen. I proposition 1993/94:114 Grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen framhöll regeringen bl.a. att den då gällande regleringen skulle kunna komma i konflikt med Romfördragets regler om etableringsfrihet. Dessa regler innebär att ett medlemsland inte får ha andra bestämmelser för medborgare eller företag i andra medlemsländer, vad avser rätten att bedriva rörelse, än för landets egna medborgare och företag. Den främsta sakliga invändning som skulle kunna riktas mot att ge upp kravet på hemvist för ägare till periodiska skrifter är, anförde regeringen vidare, att en sådan åtgärd skulle påverka det tryckfrihetsrättsliga ansvarssystemet. Om hemvistkravet för ägare av en periodisk skrift skall slopas är det viktigt att detta ansvar inte påverkas så att ansvaret "förskjuts nedåt" i den successiva ansvarskedjan. Så skulle heller inte ske. Det är inte tillräckligt att ägaren inte kan ställas till ansvar därför att det inte går att nå honom. Skulle således i något enstaka fall en utgivare saknas, och inte heller en i och för sig känd utländsk ägare kunna ställas till ansvar, får det, anförde regeringen vidare, enligt gällande rätt till följd att inte någon kan ställas till ansvar för tryckfrihetsbrott.

Regeringen uppgav vidare i propositionen att lagstiftningen på aktiebolagsrättens område hade medfört att det genom EES-avtalets ikraftträdande inte fanns något hinder för utländska rättssubjekt att förvärva aktiemajoriteten i ett svenskt bolag. Vidare hade bosättningskravet för stiftare, verkställande direktörer och styrelseledamöter ersatts med krav på bosättning inom EES. Det innebär att avgörande hinder för enskilda och företag i de övriga EES-länderna att äga en svensk periodisk skrift redan hade undanröjts. Enligt regeringen borde TF uttryckligen ge utrymme för likabehandling av fysiska och juridiska personer i vart fall i EES-länderna (a. prop. s. 28 ff).

I lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden föreskrivs att utlänningar som har hemvist i Sverige får vara ägare till periodiska skrifter som trycks här (2 kap. 1 §). Bestämmelsen bör nu, mot bakgrund av de nyss redovisade övervägandena och med beaktande av remisskritiken mot förslaget i promemorian, utvidgas så att även utlänningar som inte har hemvist i Sverige får äga periodiska skrifter som trycks här, förutsatt att de har medborgarskap i en stat inom EES. Något hemvistkrav bör sålunda inte ställas upp för denna grupp av utlänningar. Vidare bör av samma anledning lagen ändras så att alla utländska juridiska personer som har bildats enligt lagstiftningen i en stat inom EES och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom samarbetsområdet, får rätt att äga periodiska skrifter som trycks i Sverige.

Svenska Tidningsutgivareföreningen har förklarat sig införstådd med att Sverige efter medlemskapet i Europeiska unionen inte kan ha kvar det

nuvarande kravet på hemvist i Sverige för utländska ägare till periodiska skrifter. Tidningsutgivarna har emellertid också anfört att ansvarsreglerna i 8 kap. 3 § TF därför samtidigt måste ändras så att en ansvarsövergång från ägaren till tryckaren kan äga rum, inte bara när det inte går att visa vem som var ägare till skriften när den gavs ut, utan även när ägaren i och för sig är känd men inte går att nå. Enligt Tidningsutgivarna är det annars inte otänkbart att det i Sverige ges ut periodiska skrifter som saknar en ansvarig utgivare, men har en känd ägare utan hemvist i Sverige som inte kan nås eller ställas till ansvar. Resultatet av detta blir att ingen kan ställas till ansvar för ett eventuellt tryckfrihetsbrott i skriften.

Såsom regeringen konstaterade i det förra lagstiftningsärendet skulle det med den föreslagna ändringen kunna inträffa att ingen kan ställas till ansvar för tryckfrihetsbrott. Regeringen gör nu ingen annan bedömning än den som gjordes i december 1993 inför medlemskapet i Europeiska unionen. Någon ändring i ansvarssystemet föreslås alltså inte.

12 Utgivningsbevisen för periodiska skrifter

Regeringens förslag: Ett utfärdat utgivningsbevis för en periodisk skrift förfaller efter tio år, om inte innehavaren innan dess ansöker om att beviset skall förnyas. Patent- och registreringsverket skall i förekommande fall i ett särskilt beslut avgöra att beviset är förfallet.

Regler om ett särskilt påminnelseförfarande införs. I god tid innan utgivningsbeviset förfaller skall innehavaren underrättas av Patent- och registreringsverket om att en förnyelseansökan måste göras för att beviset inte skall förfalla.

Om beviset förfaller skall ett utgivningsbevis för en annan periodisk skrift med en förväxlingsbar titel inte få utfärdas inom två år, om inte innehavaren av det förfallna beviset har medgett det.

Promemorians förslag: I promemorian har det inte föreslagits att Patent- och registreringsverket (PRV) i ett särskilt beslut skall avgöra att beviset är förfallet. Inte heller har någon författningsreglering av påminnelseförfarandet föreslagits. I övrigt stämmer promemorians förslag överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* har anfört att särskilda lagbestämmelser bör införas som ålägger PRV att före tioårsperiodens utgång skicka särskilda påminnelser till innehavarna av utgivningsbevisen. Även *Kammarrätten i Sundsvall* har uppgett att det i promemorian omskrivna påminnelseförfarandet bör författningsregleras, antingen i tryckfrihetsförordningen (TF) eller i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. *Länsrätten i Jämtlands län* har framfört att ett särskilt påminnelseförfarande bör kompletteras med bestämmelser om att det krävs ett särskilt beslut av PRV där verket avgör om beviset skall anses förfallet. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* har invänt att det inte finns tillräck-

liga skäl för en grundlagsändring. Såsom nämndens yttrande får förstås skulle problemen i stället kunna lösas med en mer praktisk hantering. Nämnden har vidare invänt mot att även sådana bevis som har utfärdats vid lagens ikraftträdande träffas av ändringen. Även *Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet* har kritiserat förslagen och anfört att de föreliggande problemen borde kunna lösas genom andra administrativa rutiner inom ramen för de nuvarande grundlagsreglerna. Nämnden har därför avstyrkt förslagen. *Sveriges advokatsamfund* har anfört att det föreslagna tvåårsskyddet knappast är befogat eftersom innehavaren trots en påminnelse har låtit utgivningsbeviset förfalla. *Svenska Tidningsutgivareföreningen* har tillstyrkt förslagen under två förutsättningar: Tidningsutgivarna vill dels att påminnelseförfarandet skall förverkligas, dels att PRV i ett särskilt beslut skall meddela innehavaren att beviset har förfallit så att innehavaren inom den följande tvåårsperioden kan återvinna beviset.

Övriga instanser har tillstyrkt förslagen i promemorian eller lämnat dem i allt väsentligt utan erinran.

Bakgrund: För att en periodisk skrift skall få ges ut krävs det enligt 5 kap. 5 § TF ett utgivningsbevis för skriften. Beviset utfärdas av PRV på ansökan av skriftens ägare. I ansökan skall bl.a. skriftens titel anges. Om titeln är så lik titeln på en skrift, för vilken ett bevis redan har utfärdats, att förväxling lätt kan ske, får ansökan avslås. När en ansökan om utgivningsbevis för en periodisk skrift kommer in till PRV ingår därför som ett led i verkets behandling av ansökan att undersöka om den uppgivna titeln lätt kan förväxlas med någon av de titlar som redan är registrerade. Om en förväxlingsbar titel påträffas anmodas sökanden i första hand att ge in nya titelförslag. Om sökanden emellertid är intresserad av att få just den förväxlingsbara titeln registrerad för sin skrift, kan han eller hon i stället uppmanas att försöka skaffa fram ett medgivande och en överlåtelse från ägaren till den äldre skriften. De uppgifter som finns hos PRV ger dock i många fall inte en sådan ledning att det går att nå ägaren eller utgivaren. Anmällda uppgifter är ofta inaktuella.

Ett utfärdat utgivningsbevis kan återkallas om den periodiska skriften inte ges ut med en viss minsta frekvens. Ett alternativ för den sökande kan därför också vara att försöka utreda om den äldre skriften fortfarande ges ut, eller om den kommer ut med tillräckligt många nummer för att ägaren skall få behålla sitt utgivningsbevis. I bästa fall kan en sådan utredning genomföras, och i förekommande fall det utfärdade utgivningsbeviset återkallas. Det har visat sig att PRV har stora praktiska besvär med genomförandet av en sådan utredning.

Enligt lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument, skall pliktexemplar av skrifter lämnas till särskilda myndigheter för att där bevaras och tillhandahållas för forskning och studier. En av dessa myndigheter är Kungliga biblioteket. Den som har ansökt om utgivningsbevis hos PRV och fått beskedet att en förväxlingsbar titel finns registrerad kan sålunda vända sig dit för att försöka få ett intyg om att skriften med den förväxlingsbara titeln inte längre kommer ut, eller i vart fall inte kommer ut med en sådan frekvens att ägaren har rätt att behålla utgivningsbeviset. Om kontrollen hos Kungliga biblioteket visar att utgivningen har upphört, kan ett återkallelseförfarande inledas. På senare tid har

dock invändningar mot detta förfarande framförts från Kungliga biblioteket, bl.a. på grund av en rådande osäkerhet om tillförlitligheten hos uppgifterna. Det har nämligen visat sig att man på detta sätt kan få säkra uppgifter om att en viss skrift kommer ut, medan uppgifter om att den inte kommer ut inte är lika säkra. Om skriften inte har getts ut under senare tid, ger efterforskningarna på Kungliga biblioteket sällan någon vägledning i arbetet med att söka efter ägaren.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av det som nu har sagts innehåller systemet för registrering av utgivningsbevis vissa brister. Detta understryks av de siffror Justitiekanslern kunde redovisa efter en inspektion hos PRV i början av år 1990. Vid inspektionen framkom att uppskattningsvis mellan 5 000 och 10 000 av de totalt omkring 17 000 registrerade titlarna var inaktuella, dvs. avsåg skrifter som inte längre gavs ut. Enligt färskna uppgifter från PRV består registret i dag av över 20 000 akter. Det är fortfarande så att ett stort antal av de registrerade titlarna avser skrifter som inte ges ut. I den mån de inaktuella titlarna är förväxlingsbara med sådana som omfattas av nya ansökningar medför de till synes helt i onödan ett omfattande utredningsarbete för PRV. Det är inte acceptabelt att oanvända titlar på detta sätt hindrar eller i vart fall avsevärt försenar möjligheten att utnyttja tryck- och yttrandefriheten i periodiska skrifter.

Enligt regeringens mening är det inte möjligt att inom ramen för den detaljerade regleringen i 5 kap. TF lösa problemen genom att hos PRV bygga upp andra administrativa eller praktiska rutiner för verksamheten. Regeringen anser sålunda, till skillnad från Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet m.fl., att en ändring av bestämmelserna i TF är nödvändig.

Vägledning kan hämtas från ett annat rättsområde där man i detta avseende hanterar liknande frågor. Inom varumärkesrätten finns det nämligen ett särskilt förnyelseförfarande. Enligt varumärkeslagen (1960:644) skall varumärken registreras i ett särskilt varumärkesregister som förs av PRV. Ett varumärke får inte registreras om det är förväxlingsbart med ett annat varumärke som redan finns i registret. Om en ansökan om registrering bifalls gäller registreringen från den dag då ansökan gavs in till dess tio år har förflutit från registreringsdagen (22 §). Om innehavaren ansöker om det, förnyas registreringen tio år i taget från utgången av föregående registreringsperiod. En ansökan om förnyelse skall göras skriftligen hos PRV tidigast ett år före och senast sex månader efter utgången av den tidigare registreringsperiodens utgång. Varumärkeslagen innehåller vidare regler om att registreringen i vissa fall kan hävas. Detta kan ske bl.a. om innehavaren inte har gjort verkligt bruk av det registrerade varumärket inom fem år efter det att registreringsförfarandet avslutades. Ett förnyelseförfarande finns även i mönsterskyddslagen (1970:485) när det gäller rätten till mönster. Mönsterregistreringens giltighetstid är emellertid endast fem år.

En ordning med ett förnyelseförfarande som liknar det inom varumärkesrätten skulle i stor utsträckning lösa de problem som finns när det gäller ansökningar om utgivningsbevis för periodiska skrifter. Regeringen anser därför att promemorians förslag om att införa ett sådant system

bör genomföras. En lämplig giltighetsperiod för utgivningsbevis är, liksom för registrerade varumärken, tio år.

För att undvika att det uppstår en lucka mellan tidpunkten för den tidigare tioårsperiodens utgång och tidpunkten för när ett beslut på grundval av en förnyelseansökan kan fattas, bör det utfärdade beviset inte upphöra att gälla om en förnyelseansökan har kommit in till PRV före periodens utgång. I ett sådant fall bör det utfärdade beviset fortsätta att gälla till dess att förnyelseansökan har slutbehandlats.

Som har nämnts tidigare kan utgivningsbeviset i vissa fall återkallas. Innan två år har förflutit efter ett beslut om återkallelse på vissa grunder får inte ett utgivningsbevis utfärdas för en annan skrift, vars titel företer en sådan likhet med den första skriftens titel att förväxling lätt kan ske, om inte den första skriftens ägare medger det (5 kap. 7 § TF). Under de två år som närmast följer återkallelsebeslutet finns sålunda möjlighet att avhjälpa de brister som föranlett beslutet, och att på nytt ansöka om utgivningsbevis för skriften utan att den använda titeln blir upptagen av en ny periodisk skrift. Ett motsvarande skydd bör lämpligen gälla för den som inte har ansökt om förnyelse av ett bevis i enlighet med de bestämmelser som nu har föreslagits.

Det är straffbart för ägaren att ge ut en periodisk skrift utan att det finns ett utgivningsbevis. Normalt är detta en ordningsförseelse som leder till ett bötesstraff. Om omständigheterna är synnerligen försvårande får fängelse ådömas. Skäl saknas att se annorlunda på detta straffrättsliga ansvar om beviset har förfallit. Det nu nämnda ansvaret bör sålunda gälla också i dessa fall. Eventuella förmildrande omständigheter kan liksom annars beaktas inom ramen för bedömningen av straffvärdet.

Inte heller när det gäller de särskilda bestämmelserna om ansvar för tryckfrihetsbrott finns det anledning att göra någon ändring med anledning av det föreslagna förnyelsesystemet. Har utgivningsbeviset förfallit när den periodiska skriften ges ut bör det alltså vara skriftens ägare som svarar för ett eventuellt tryckfrihetsbrott (8 kap. 2 § första stycket TF). Ägaren har därmed ytterligare en särskild anledning att bevaka utgivningsbevisets giltighet.

Enligt förslaget i promemorian förfaller utgivningsbeviset automatiskt. Det skulle då inte krävas ett särskilt beslut från PRV, där det konstateras att förutsättningarna för att beviset skall anses förfallet är uppfyllda. Innehavaren får med en sådan ordning inte upplysningar från PRV om att beviset har förfallit. Bland annat för att underlätta för innehavaren av beviset att utnyttja det föreslagna tvåårsskyddet, anser emellertid regeringen, i likhet med Länsrätten i Jämtlands län och Svenska Tidningsutgivareföreningen, att PRV i ett särskilt beslut bör avgöra att beviset är förfallet. Först därefter bör skriften i sådant fall *formellt* sett förlora sin karaktär av periodisk (se 1 kap 7 § första stycket TF). En annan sak är att utgivningsbeviset upphör att gälla den dag det faktiskt förfaller.

Som några remissinstanser har förordat bör det i promemorian omnämnda påminneförfarandet författningsregleras. Regeringen föreslår sålunda att PRV skall underrätta innehavaren av utgivningsbeviset om att det förfaller om han eller hon inte ansöker om förnyelse av beviset. Underrättelsen skall sändas i god tid, lämpligen ett år innan utgivningsbeviset förfaller. Påminneförfarandet har inte en sådan grundlägg-

gande betydelse att det behöver införas i TF, utan bestämmelserna kan meddelas i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

För att de föreslagna förnyelsereglerna skall få någon effekt på det befintliga problemet med för många inaktuella titlar, bör såsom har föreslagits i promemorian reglerna tillämpas även på redan utfärdade utgivningsbevis. För att ge innehavare av redan utfärdade bevis tid att anpassa sig efter de nya reglerna bör den inledande tioåriga giltighetsperioden i dessa fall räknas från lagens ikraftträdande.

13 Principen om allmänna handlingars offentlighet kontra reglerna om beslag och konfiskering enligt TF och YGL

13.1 Inskränkningar i rätten att få kopior av vissa allmänna handlingar (5 kap. 6 § sekretesslagen)

Regeringens förslag: Den närmare regleringen av inskränkningar i rätten att få kopior av vissa allmänna handlingar skall finnas kvar i sekretesslagen (1980:100).

Inskränkningarna utvidgas till att omfatta även mål om ersättning för skada med anledning av olaga våldsskildring, motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott eller barnpornografibrott, mål om konfiskering eller förverkande av de brottsliga skildringarna samt ärenden om t.ex. resning och klagan över domvilla.

Inskränkningarna i rätten att få kopior skall gälla även hos Statens biografbyrå.

Mediekommitténs förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anfört att även hets mot folkgrupp bör omfattas av kopieringsförbudet. *Rikspolisstyrelsens* yttrande får förstås på samma sätt. *Försvarsmakten* har uppgett att även brotten uppvigling och ryktesspridning till fara för rikets säkerhet bör omfattas.

Övriga instanser har tillstyrkt kommitténs förslag eller lämnat dem i huvudsak utan erinran.

Bakgrund: Under våren 1993 väckte Justitiekanslern (JK) åtal vid Stockholms tingsrätt för yttrandefrihetsbrott innefattande barnpornografibrott och olaga våldsskildring. JK gav samtidigt till tingsrätten in ett stort antal filmer som hade tagits i beslag. Huvuddelen av filmerna yrkades konfiskerade för att hindra vidare spridning men ett antal hade tagits i beslag i utredningssyfte och gavs in som bevisning.

Med hänvisning till reglerna i tryckfrihetsförordningen (TF) om envars rätt att ta del av allmänna handlingar och att få kopior av sådana hand-

lingar (2 kap. 12 och 13 §§) begärde ett flertal personer att få ta del av filmerna. Tingsrätten biföll en begäran om att få ta del av filmerna på stället men avtog genom två beslut vid skilda tillfällen framställningar om att få ta del av filmerna genom att erhålla kopior. Svea hovrätt upphävde dessa båda senare beslut och förordnade att kopior skulle lämnas ut. Som skäl anförde hovrätten att filmerna utgjorde allmänna handlingar och att det saknades lagligt stöd för att inte lämna ut dem och för att inskränka rätten att mot avgift få kopior. Hovrättens beslut kunde inte bringas under Högsta domstolens prövning eftersom beslut att lämna ut en allmän handling inte får överklagas.

Besluten visade tydligt konflikten mellan å ena sidan den del av offentlighetsprincipen som utgörs av TF:s regler om envars rätt att få ta del av allmänna handlingar och att få kopior av sådana handlingar och å andra sidan TF:s och YGL:s regler om beslag och konfiskering för att motverka spridning av vissa skildringar.

Regelkonflikten föranledde att regler om sekretess infördes i syfte dels att skydda de i skildringen medverkande barnens integritet i mål rörande barnpornografibrott (9 kap. 16 § sekretesslagen), dels att hindra att kopior av framställningar i mål rörande barnpornografibrott och olaga våldsskildring lämnades ut och blev föremål för ny brottslig spridning (5 kap. 6 § och 12 kap. 3 § sekretesslagen [prop. 1992/93:256, bet. 1992/93:KU40, rskr. 1992/93:364 och SFS 1993:437]). Lagstiftningen tillkom som en temporär lösning på ett akut problem.

Skälen för regeringens förslag

Framst bör själva spridningen av brottsliga skildringar motverkas

Offentlighetsprincipen är en av hörnstenarna i den svenska rättsordningen och det kan inte komma i fråga att begränsa den utan mycket tungt vägande skäl. Intresset av att motverka spridning av framställningar som innefattar brott kan vara ett sådant skäl. Strävan bör dock i sådana fall vara att motverka spridningen med minsta möjliga inskränkningar i offentlighetsprincipen. Utgångspunkten bör vara att offentlighetsprincipen är ett överordnat intresse som det skall krävas verkligt tungt vägande skäl för att begränsa i brottsförebyggande syfte. Det är därför själva spridningen som främst bör motverkas, inte allmänhetens rätt att ta del av framställningar på stället.

En regel som inskränker möjligheterna att få kopior av allmänna handlingar men inte inskränker rätten att på stället ta del av framställningarna innebär en bibehållen möjlighet till insyn i rättskipningen och ett motverkande av spridningsrisken. Den nu gällande regeln i 5 kap. 6 § sekretesslagen har denna inriktning.

Reglering i lag eller grundlag ?

Reglerna om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. TF. Enligt 2 kap. 2 § TF får rätten att ta del av allmänna handlingar begränsas

endast om det är påkallat med hänsyn till vissa i paragrafen uppräknade intressen, bl.a. intresset av att förebygga eller beivra brott. En närmare reglering av på vilket sätt tillgången till handlingarna skall tillgodoses finns i 2 kap. 12 och 13 §§ TF. Bland annat ges däri en rätt att mot avgift få avskrift eller kopia av en allmän handling.

I förarbetena till 2 kap. TF behandlas inte frågan om tillåtligheten av att man genom vanlig lag gör en sådan mindre inskränkning i rätten att ta del av allmänna handlingar som består i att man endast begränsar rätten att få kopior av sådana handlingar. Några hinder i TF mot en sådan reglering i lag kan inte anses föreligga. En grundläggande tanke bakom regelsystemet för handlingsoffentligheten är att offentlighetsprincipen skall ges ett så stort genomslag som möjligt och att undantagen från denna princip skall göras så begränsade som möjligt. Mot denna bakgrund och med beaktande av den aktuella bestämmelsens mera detaljbetonade karaktär har Mediekommittén föreslagit att inskränkningarna i rätten att få kopior även i fortsättningen skall finnas i sekretesslagen. Enligt kommitténs förslag skall inskränkningarna omfatta barnpornografibrott och olaga våldsskildring samt motsvarande tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott.

Det är mycket som talar för att en regel av detta slag, som från brottsförebyggande utgångspunkter innehåller praktiska anvisningar om på vilket sätt allmänheten skall få tillgång till de allmänna handlingar som den i och för sig har rätt att få se, löpande kommer att behöva anpassas efter nya förhållanden och att regeln därför bör ges sitt närmare innehåll i vanlig lag. Sammantaget anser även regeringen att regeln med inskränkningar i rätten att få kopior bör ges i vanlig lag. Som kommittén har funnit framstår sekretesslagen som det lämpligaste alternativet, och i den lagen är det 5 kap. som behandlar intresset av att förebygga och beivra brott.

Vilka brott skall omfattas av inskränkningarna i rätten att få kopior?

Den nuvarande regeln i 5 kap. 6 § sekretesslagen omfattar endast barnpornografibrott och olaga våldsskildring samt motsvarande tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott. Regeln tillkom som en lösning på det konkreta problem som uppstått i målet vid Stockholms tingsrätt och den kom därför att omfatta endast de nämnda brotten.

Det finns enligt regeringen ingen anledning att i detta sammanhang ställa den ena brottstypen framför den andra. Det måste ses som en nödvändighet att framställningar som anses innefatta t.ex. brott mot rikets säkerhet kan tas i beslag utan att de genom tvångsåtgärden riskerar att spridas vidare. Till det nu sagda kommer att konfiskering och beslag kan ske vid alla tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott. Intresset av att motverka spridning väger i princip lika tungt när det gäller alla sådana brott. Regeringen föreslog därför i lagrådsremissen att inskränkningarna i rätten att få kopior av allmänna handlingar skulle gälla för alla tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott, motsvarande allmänna brott samt barnpornografibrott. *Lagrådet* har emellertid i sitt yttrande ifrågasatt en sådan utvidgning, bl.a. med hänsyn till att något egentligt praktiskt behov härav inte har ansetts finnas. Enligt *Lagrådet* finns det redan andra bestämmelser i

sekretesslagen som blir tillämpliga när sekretess motiveras t.ex. av hänsyn till rikets säkerhet eller personlig integritet. Mot denna bakgrund har inte heller Mediekommittén ansett att det finns ett behov av utvidgning av bestämmelsens tillämplighet till samtliga tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott.

Regeringen är inte lika övertygad som Lagrådet och Mediekommittén om att det inte finns ett behov av den föreslagna inskränkningen i rätten att få kopior. Regeringen anser t.ex. det vara ytterst osäkert om det genom nuvarande regler i sekretesslagen redan finns ett skydd för den personliga integriteten i mål om förtalsbrott, och enighet synes i och för sig råda om att det inte heller finns en sekretessbestämmelse som syftar till att hos domstol förhindra fortsatt spridning av rasistiska uttalanden som innefattar hets mot folkgrupp. Regeringen anser det dock vara självklart att framställningar som beslagtogs just därför att de innefattar hets mot folkgrupp inte därefter genom domstolens försorg skall spridas vidare.

Eftersom rättsläget i frågor av betydelse för regeringens förslag i lagrådsremissen uppenbarligen är föremål för skilda uppfattningar, finner regeringen emellertid att det finns skäl att på nytt göra en översyn av gällande rätt i dessa delar. Regeringen lägger därför inte nu fram något förslag till ändring i 5 kap. 6 § sekretesslagen i detta avseende.

Regeringen har i avsnitt 4 föreslagit att barnpornografiska bilder skall undantas från TF:s och YGL:s tillämpningsområden. Inskränkningarna i rätten att få kopior bör självfallet även i fortsättningen omfatta också skildringar i mål om barnpornografibrott.

I vilka måltyper skall inskränkningarna i rätten att få kopior gälla?

Enligt 5 kap. 6 § sekretesslagen gäller sekretess endast i ”mål om ansvar” för barnpornografibrott eller olaga våldsskildring eller för motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott. Som har framgått föreslår regeringen att bestämmelsen skall omfatta olaga våldsskildring, motsvarande tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott samt barnpornografibrott.

Skildringar som innefattar brott av det nu nämnda slaget kan, förutom i mål om ansvar för brott, förekomma hos domstol i mål om konfiskering enligt 9 kap. 5 § TF respektive 7 kap. 2 § YGL, i mål om förverkande av barnpornografi enligt lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi samt i mål om förverkande enligt 36 kap. brottsbalken. Sådana skildringar kan även tänkas förekomma i mål om skadestånd på grund av brotten. Intresset av att motverka att dessa framställningar genom kopior sprids i strid med brottsbalken, TF eller YGL gör sig lika starkt gällande i dessa fall som i mål om straffrättsligt ansvar för brotten. Regeln om inskränkningar i rätten att få kopior av allmänna handlingar bör därför gälla också i dessa typer av mål.

Sekretessen bör gälla även i ärenden som rör de brott som anges i paragrafen, t.ex. ärenden om resning eller klagan över domvilla.

Formuleringen i 5 kap. 6 § sekretesslagen kan ge intryck av att sekretessen är avsedd att endast gälla hos domstol. I förarbetena till lagrummet (bet. 1992/93:KU40) sägs emellertid inte uttryckligen att sekretessen gäller endast hos domstol. Den ifrågavarande regeln måste anses gälla hos alla myndigheter som handlägger sådana mål som anges i paragrafen.

Barnpornografiska skildringar och olaga våldsskildringar kan, förutom hos domstol, JK, allmänna åklagarmyndigheter och polismyndigheter förekomma också hos Riksarkivet och landsarkiven till följd av reglerna om arkivering, hos bibliotek och Arkivet för ljud och bild (ALB) till följd av reglerna om pliktexemplar samt hos Statens biografbyrå som en följd av bl.a. dess verksamhet enligt lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram.

Av det föregående framgår att sekretess enligt 5 kap. 6 § sekretesslagen gäller hos alla myndigheter som handlägger mål om ansvar för sådana brott som nämns i paragrafen. Sekretessen består även efter det att målet har färdigbehandlats hos den avsedda myndigheten om handlingen finns kvar där.

Barnpornografiska skildringar och olaga våldsskildringar som förekommer hos Riksarkivet och landsarkiven är allmänna handlingar. Det föreskrivs i 13 kap. 4 § första stycket sekretesslagen att om en arkivmyndighet erhåller uppgift för arkivering från någon annan myndighet och uppgiften är sekretessbelagd hos den myndigheten gäller sekretessen också hos arkivmyndigheten. Sekretess enligt 5 kap. 6 § sekretesslagen överförs alltså till Riksarkivet och landsarkiven på grund av den nu nämnda bestämmelsen.

Pliktexemplar som överlämnas till bibliotek eller ALB blir inte allmänna handlingar och allmänheten har sålunda ingen grundlagsskyddad rätt att ta del av de handlingar som förvaras där. Det finns därför inte heller något behov av att en regel med inskränkningar i rätten att få kopior av allmänna handlingar omfattar dessa myndigheter. Det får i stället ankomma på de berörda myndigheterna att utforma sina regler om tillhandahållande av material så att skildringar av här avsett slag inte sprids.

Hos Statens biografbyrå gäller enligt 8 kap. 20 § sekretesslagen sekretess i ärende om granskning av film eller videogram för uppgift ur filmen eller videogrammet. Sekretessen enligt denna paragraf upphör att gälla när beslut i saken har vunnit laga kraft. Det bör nu genom ett tillägg i 5 kap. 6 § sekretesslagen säkerställas att inskränkningarna i rätten att få kopior gäller även hos biografbyrån när den biträder JK eller vissa andra myndigheter med granskning av filmer och videogram i en utredning om olaga våldsskildring, motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott eller barnpornografibrott.

Regeringens förslag: Sekretessen enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen (1980:100) utvidgas så att den omfattar alla mål och ärenden hos domstol som rör barnpornografibrott.

Bestämmelsen i 9 kap. 17 § sekretesslagen utvidgas så att sekretess gäller även hos Statens biografbyrå i dess verksamhet att biträda Justitiekanslern, allmän åklagare eller polismyndighet i brottmål.

Mediekommitténs förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Rikspolisstyrelsen* har invänt att 9 kap. 16 § sekretesslagen bör omfatta även brottet olaga våldsskildring. Övriga instanser har tillstyrkt förslagen eller lämnat dem i huvudsak utan erinran.

Bakgrund: Samtidigt som 5 kap. 6 § sekretesslagen infördes gjordes en ändring i 9 kap. 16 § sekretesslagen. Ändringen syftade till att bereda skydd för barnens integritet i de mål om barnpornografibrott där de i skildringen medverkande barnen skulle kunna identifieras. I lagstiftningsärendet påpekade departementschefen (prop. 1992/93:256 s. 8) att samma problemställning som beträffande barnpornografibrott fanns vid brottet olaga våldsskildring. Departementschefen menade dock att detta brott inte lät sig lika lätt infogas i 9 kap. 16 § sekretesslagen eftersom det mera sällan kunde vara tal om att skydda något visst brottsoffer.

Skälen för regeringens förslag: Olaga våldsskildring skiljer sig från en bild som innefattar barnpornografibrott bl.a. såtillvida att det endast undantagsvis kan förutsättas att skildringen utgör en dokumentation av ett verkligt övergrepp. Regeringen anser därför inte att det finns tillräckliga skäl för att inskränka offentligheten beträffande olaga våldsskildringar i syfte att skydda integriteten hos dem som förekommer i skildringarna. Någon utvidgning av 9 kap. 16 § sekretesslagen i detta avseende föreslås sålunda inte.

Sekretess enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen gäller för uppgift om en ung person som skildras i en pornografisk bild om uppgiften finns hos domstol i ”mål om ansvar” för barnpornografibrott eller motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott samt i ärenden som rör sådana brott, t.ex. ansökan om resning i brottmål (se prop. 1995/96:127 s. 48). Barnpornografiska skildringar kommer med regeringens förslag att uttryckligen undantas från tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden. I sådant fall kommer det alltså inte att finnas något motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott.

Barnpornografiska skildringar där den unga kan identifieras kan därmed förekomma hos domstol även i andra sammanhang än i ”mål om ansvar” för barnpornografibrott eller ärenden som rör detta brott. Av samma skäl som regeringen har anfört i avsnitt 13.1 om 5 kap. 6 § sekretesslagen bör regeln i 9 kap. 16 § sekretesslagen om sekretess för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, utvidgas så att den omfattar samma typer av mål och ärenden som den bestämmelsen.

Det förekommer ofta att Statens biografbyrå biträder JK, allmän åklagare och polis med granskning av filmer och videogram vid utredning av

barnpornografibrott och olaga våldsskildring eller motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott. Sådan sekretess som enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen gäller hos domstol för barnpornografiska bilder – när ett barn i en barnpornografisk skildring kan identifieras – bör gälla även hos biografbyrån. Detta uppnås genom en ändring av 9 kap. 17 § sekretesslagen.

14 Kostnader

Förslagen i avsnitt 4.

Regeringens förslag innebär att ytterligare befattningar med barnpornografi än vad som för närvarande är fallet blir kriminaliserade. Att det straffbara området således utökas skulle kunna antas leda till ett ökat antal brottsutredningar och mål vid domstolarna om barnpornografibrott. Emellertid skulle det ändå finnas anledning att företa utredningar i anledning av det barnpornografiska materialet, eftersom detta i sig utgör bevis om barnpornografisk produktion och distribution samt om sexualbrott mot barn. Förslaget till ytterligare kriminalisering torde därför inte komma att medföra någon märkbar ökad arbetsbelastning för de aktuella myndigheterna. Förslaget om införande av ett införsel- och utförselbud torde heller inte komma att göra det. Det merarbete som de föreslagna ändringarna skulle kunna föranleda torde rymmas inom den vanliga verksamheten hos aktuella myndigheter. Sammantaget beräknas förslagen därför kunna finansieras inom ramen för befintliga medel.

Förslagen i avsnitt 5, 6, 8, 9 och 13.

Regeringens förslag innebär att tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden utvidgas till att omfatta även nya fysiska databärare med enbart text och/eller stillbilder, exempelvis cd-romskivor med sådant innehåll. Detta innebär att Justitiekanslerns uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen – att vaka över att gränserna för tryck- och yttrandefriheten inte överskrids, att utföra åtal i mål om tryck- och yttrandefrihetsbrott, att besluta om inledande av förundersökning och användning av tvångsmedel rörande sådana brott m.m. – blir mera omfattande. Å andra sidan har regeringen i avsnitt 9 föreslagit en delegationsrätt för Justitiekanslern i vissa fall. Sammantaget beräknas förslagen därför kunna finansieras inom ramen för befintliga medel.

Förslagen i avsnitt 7

De föreslagna ändringarna bör medföra att det för rättsväsendet blir möjligt att ingripa oftare än i dag. Den ökade arbetsbelastningen bör dock bli marginell och därför inte fordra ökade resurser för rättsväsendet.

Det föreslagna förnyelsesystemet medför nya uppgifter för Patent- och registreringsverket, och med dessa är vissa utgifter förknippade. Å andra sidan kommer resurser att kunna sparas in när det tidskrävande utredningsarbete som tidigare har beskrivits minskar. I det här sammanhanget kan också erinras om att Patent- och registreringsverket kommer att kunna ta ut avgifter vid ansökningar om förnyelse. Sammantaget beräknas förslagen kunna finansieras inom ramen för befintliga medel.

Förslagen leder i övriga delar inte till ökade kostnader för det allmänna.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring i regeringsformen

2 kap.

1 §

Ändringen i denna paragraf är en konsekvens av förslaget till utvidgning av yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde. Se kommentaren till 1 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

8 kap.

18 §

Ändringen i denna paragraf är en konsekvens av förslaget till utvidgning av yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde. Se kommentaren till 1 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

15.2 Förslaget till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

1 kap.

6 §

Ändringen har behandlats i avsnitt 7. Den föreslagna ändringen får anses vara ett förtydligande av vad som redan torde gälla.

I bestämmelsen, där det regleras när en tryckt skrift är utgiven, har det införts ett förtydligande av innebörd att utgivning skall ske *i Sverige*. Tryckfrihetsförordningen (TF) skall inte vara exklusiv straff- och processlag för ingripanden mot innehållet i skrifter som i och för sig framställs här, men ges ut endast utomlands. Detta har nu kommit till direkt uttryck i lagtexten.

Om en skrift som tryckts här ges ut utomlands, men inte i Sverige, blir skriften med den föreslagna ändringen således inte att betrakta som en tryckt skrift i TF:s mening. Vanlig lag, och inte TF, skall tillämpas i fråga om ansvar m.m. på grund av innehållet i skriften, när den getts ut i utlandet. Straffprocessuella bestämmelser i vanlig lag blir i stället tillämpliga och tvångsmedel m.m. får beslutas av allmän åklagare. Brottmålet skall handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken och jury skall alltså inte pröva åtalet. Vidare innebär det att den särskilda ansvarsordningen med ett ensamansvar inte gäller.

Den föreslagna ändringen innebär inte att skrifter som *avses* att ges ut endast utomlands inte omfattas av skyddet mot förhandsgranskning och hindrande åtgärder (1 kap. 2 § TF).

7 §

Bestämmelsen i *första stycket* innehåller en beskrivning av vad som skall förstås med begreppet periodisk skrift. Med den föreslagna lydelsen upphör skriften att vara periodisk, inte bara då beviset återkallas, utan även då det förklaras förfallet.

Av regeringens förslag till ny lydelse av 5 kap. 5 § följer att ett utgivningsbevis endast skall gälla för en period av tio år, att beviset därefter förfaller och att Patent- och registreringsverket (PRV) i förekommande fall i ett beslut skall meddela att beviset är att anse som förfallet. Den omständigheten att skriften enligt förslaget till lydelse av denna paragraf inte upphör att vara periodisk redan när beviset i och för sig förfaller utan först när det av PRV har förklarats förfallet innebär att ägaren, om han eller hon ger ut en periodisk skrift efter den nämnda tioårsperiodens utgång men före PRV:s beslut, gör sig skyldig till en ordningsförseelse enligt 5 kap. 12 § TF genom att ge ut en periodisk skrift utan utgivningsbevis, förutsatt att han eller hon inte har ansökt om förnyelse av beviset i rätt tid. Ägaren är i dessa fall enligt 8 kap. 2 § vidare ansvarig för eventuella tryckfrihetsbrott i skriften.

I *andra stycket* har begreppen film och ljudupptagning ersatts med begreppet teknisk upptagning. Ändringen är en konsekvens av förslaget till utvidgning av yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde. Se kommentaren till 1 kap 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

10 §

Paragrafen är ny. I bestämmelsen anges att TF inte är tillämplig på barnpornografiska bilder. Detta innebär att TF:s bestämmelser om tryckfrihetsbrott m.m. inte skall tillämpas på sådana bilder, även om bilderna publiceras i tryckta skrifter. Barnpornografibrottet upphör samtidigt att vara ett tryckfrihetsbrott genom att 7 kap. 4 § 12 upphävs.

Paragrafen är så formulerad att grundlagen inte förutsätter att det skall vara förbjudet att t.ex. inneha barnpornografi.

Uttrycket skildring av barn i pornografisk bild motsvarar det som förekommer i straffstadgandet om barnpornografibrott i 16 kap. 10 a § brottsbalken. Av detta följer att alla sådana bilder av barn som är pornografiska i den meningen att de objektivt sett är straffbara enligt brottsbalksstadgandet omfattas av den nya paragrafen och alltså faller utanför grundlagens tillämpningsområde.

Som framgår av kommentaren till 16 kap. 10 a § brottsbalken så avses inga ändringar när det gäller kriterierna för vad som skall anses göra en skildring pornografisk. Inte heller avses någon ändring i förhållande till gällande rätt när det gäller den hittills icke lagfästa definitionen av vad som skall avses med barn i paragrafens mening. Däremot görs i brottsbalkens bestämmelse ett tillägg som innebär att även fullt pubertetsutvecklade avbildade personer under 18 år kommer att omfattas av begreppet barn, men bara i de fall när detta framgår av själva bilden och omständigheterna kring bilden.

Detta innebär således att gränsen för TF:s tillämpningsområde när det gäller pornografiska bilder i viss mån är avhängig bedömningen i det särskilda fallet. Gränsdragningen kommer dock alltid att göras på grundval av bildinnehållet.

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

5 kap.

5 §

Bestämmelsen har kommenterats i avsnitt 12. I de nya fjärde – sjätte styckena framgår den nya föreslagna ordningen att utgivningsbevis skall utfärdas för viss tid.

Styckena ett – tre har omarbetats språkligt.

Enligt det föreslagna *fjärde stycket* skall ett utgivningsbevis gälla för en period av tio år från utfärdandet. Härefter förfaller beviset. Patent- och registreringsverket (PRV) skall enligt förslaget i ett beslut meddela att beviset skall anses förfallet. Innan PRV har fattat beslutet anses skriften fortfarande vara periodisk (se 1 kap. 7 §).

Att ett utgivningsbevis som utgångspunkt har en giltighetsperiod på tio år utesluter givetvis inte att beviset kan återkallas efter en kortare tid enligt bestämmelserna i 6 §.

Av *femte stycket* framgår att utgivningsbeviset får förnyas. Ansökan om förnyelse skall göras av ägaren till skriften. Beviset kan förnyas hur många gånger som helst och gäller för varje gång i tio år. Vad som redan föreskrivs om ansökningar om utgivningsbevis skall gälla även för ansökningar om förnyelse. Skriftens titel och utgivningsort samt utgivningsplanen skall sålunda anges också i en ansökan om förnyelse. Ett förnyat bevis får inte utfärdas innan anmälan om utgivare enligt 4 § har gjorts. Vidare gäller reglerna om överklagande i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Ett beslut av PRV att inte förnya ett utgivningsbevis får sålunda överklagas hos Patentbesvärsrätten inom två månader från dagen för beslutet.

Om en förnyelseansökan har kommit in till PRV i rätt tid fortsätter det gamla beviset, utan hinder av att giltighetsperioden enligt fjärde och femte styckena är tio år, att gälla till dess att PRV:s beslut med anledning av förnyelseansökan har vunnit laga kraft. Beslutet kan sedan innebära att beviset förnyas, och då löper den nya tioårsperioden från utgången av den tidigare tioårsperioden. Det föreslagna *sjätte stycket* innehåller dessa regler.

7 §

Bestämmelsens innehåll har kommenterats i avsnitt 12.

Ändringen innebär att vad som nu gäller vid återkallelse av utgivningsbevis på vissa grunder, skall gälla även när ett utgivningsbevis har förklarats förfallet enligt 5 § fjärde stycket. Tvåårsperioden skall i nu avsedda fall räknas från tidpunkten för den tioåriga giltighetsperiodens utgång. I övrigt har bestämmelsen omarbetats språkligt.

7 kap.

4 §

Ändringen innebär att punkten 12 om barnpornografibrott upphävs och är en följd av den nya bestämmelsen i 1 kap. 10 §. Barnpornografibrottet föreslås inte längre vara ett tryck- respektive yttrandefrihetsbrott.

7 §

Ändringen innebär att den nuvarande bestämmelsen i paragrafens tredje stycke upphävs.

Eftersom barnpornografibrottet upphör att vara ett tryckfrihetsbrott blir regler om konfiskering på grund av sådant brott inte tillämpliga. Inte heller i annat fall kan konfiskering äga rum. Detta följer av att den nya 1 kap. 10 § undantar barnpornografiska bilder från TF:s tillämpningsområde. Ingripanden mot barnpornografiska bilder kommer i fortsättningen att kunna ske med stöd av bestämmelser om förverkande i vanlig lag, såsom brottsbalken, varusmuggningslagen eller den särskilda lagen om förverkande av barnpornografi.

9 kap.

5 §

Ändringen, som innebär att andra stycket upphävs, är en följd av ändringen i 7 kap. 7 §.

10 kap.

1 §

Ändringen är en följd av ändringen i 7 kap. 7 §.

12 kap.

4 och 7 §§

”Landstinget” har ersatts med ”landstingsfullmäktige” i enlighet med vad som föreslås i promemorian Jurymedverkan och fallet Holm (Ds 1997:25). Vidare har i stället för ”landstingskommun” och ”förvaltningsutskott” införts begreppen ”landsting” och ”landstingsstyrelse”. Genom dessa ändringar åstadkoms en överensstämmelse med modernt språkbruk och med de benämningar som återfinns i kommunallagen (1991:900).

Ytterligare ett skäl att införa begreppet "landstingsfullmäktige" är att ett län efter en länssammanslagning kan ha fler än ett landsting under en övergångsperiod. Detta är för närvarande fallet med det nybildade Skåne län. Så kommer det också att bli med det nya Västra Götalands län, som skall bildas den 1 januari 1998. Det kan inte uteslutas att en liknande situation skulle kunna uppstå på nytt.

14 §

Ändringarna är en följd av ändringen i 7 kap. 7 §.

13 kap.

6 §

Ändringen har kommenterats i avsnitt 7.

Den som har lämnat uppgifter för publicering i en skrift som ges ut endast utomlands blir, enligt förslaget till ny lydelse av det *andra stycket*, fri från ansvar oavsett om skriften trycks i Sverige eller utomlands. Detsamma gäller den som anskaffat uppgifter i syfte att de skall publiceras i skriften.

Övergångsbestämmelser

2.

Av 1 kap. 7 § andra stycket framgår att om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida tidningens innehåll oförändrat genom en teknisk upptagning med enbart text och/eller stillbilder bär tidningens utgivare ansvaret för innehållet även i sådana upptagningar om de har lämnats ut för spridning efter ikraftträdandet. Har de lämnats ut för spridning före ikraftträdandet faller de under yttrandefrihetsgrundlagen till följd av ikraftträdandebestämmelserna till ändringarna i den grundlagen. Alla bestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagen är dock inte tillämpliga på sådana upptagningar, se punkten 2 förslaget till övergångsbestämmelser till yttrandefrihetsgrundlagen. Ansvaret för tidningens innehåll kommer alltså inte automatiskt att hållas samlat hos tidningens utgivare när innehållet publicerats också i tekniska upptagningar med enbart text och/eller stillbilder som lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

3.

De nya bestämmelserna i 1 kap. 7 § första stycket samt 5 kap. 5 och 7 §§ föreslås gälla även för redan utfärdade utgivningsbevis. Tioårsperioden föreslås emellertid i dessa fall inte löpa från utfärdandet, utan från lagens ikraftträdande.

4.

Om talan avseende äldre barnpornografibrott väcks efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, skall rättegångsbalkens regler tillämpas i rättegången. Om det pågår förundersökningar beträffande barnpornografibrott vid ikraftträdandet skall allmän åklagare överta dessa från

15.3 Förslaget till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

De bestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) där ändringen endast består i att begreppen "film" och "ljudupptagning" bytts ut mot "teknisk upptagning" föranleder i det följande, med något enstaka undantag, ingen särskild kommentar. Angående innebörden av termen teknisk upptagning, se kommentaren till 1 kap. 1 §. De särskilda bestämmelserna om ljudupptagningar i 4 kap. 7 § och 6 kap. 3–5 §§ har föreslagits upphäva till följd av förslaget att särbehandlingen av ljudupptagningar skall upphöra.

1 kap.

1 §

Bestämmelsens innehåll har kommenterats i avsnitt 5.

Avsikten med införandet av termen tekniska upptagningar i *första stycket* är att vidga YGL:s tillämpningsområde till att utöver filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar även omfatta upptagningar med enbart text och/eller stillbilder och att klargöra att grundlagen alltså omfattar alla tekniska upptagningar oavsett teknisk upptagningsform. Genom införandet av termen klargörs vidare att grundlagen även omfattar tekniska upptagningar med olika kombinationer av rörliga bilder, stillbilder, text och ljud. Härigenom kommer t.ex. även datordisketter med endast text samt dator- och videospel att tillhöra tillämpningsområdet.

Sista meningen i *tredje stycket* har i enlighet med *Lagrådets* förslag utgått. Lagrådet har nämligen också föreslagit att begreppet "filmer" inte längre skall användas som samlingsbeteckning för upptagningar med rörliga bilder, utan att begreppet i stället i berörda paragrafer skall ersättas med "filmer, videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder". Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets förslag.

Definitionen av teknisk upptagning i *fjärde stycket* är hämtad från 2 kap. 3 § första stycket tryckfrihetsförordningen. Den innebär att en informationsbärare som kräver ett tekniskt hjälpmedel för att man skall kunna ta del av innehållet faller under begreppet teknisk upptagning.

Definitionen av termen innebär också att tryckt skrift eller skrift som framställts genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande alltjämt faller under tryckfrihetsförordningens tillämpningsområde. Vidare blir termen andra upptagningar av rörliga bilder i nu gällande lydelse av YGL överflödigt.

Lagrådet har i sitt yttrande förordat att spridningskravet för tekniska upptagningar i 10 § förs samman med definitionen på tekniska upptagningar i denna bestämmelse. Regeringen återkommer till denna fråga i kommentaren till 10 §.

3 §

Bestämmelsens innehåll har kommenterats i avsnitt 5.

Lagrådet har när det gäller det *första stycket* föreslagit att orden "...något som är avsett att framföras..." ersätts med "...en framställning som är avsedd att offentliggöras...". Regeringen anser emellertid att en sådan ändring kan uppfattas som en ändring i sak och står fast vid det remitterade förslaget.

Tillåtelsen enligt *andra stycket* till föreskrifter i lag om granskning och godkännande av filmer, videogram och andra tekniska upptagningar som skall visas offentligt skall alltså gälla endast för de rörliga bilderna i dessa medier. *Lagrådet* har föreslagit att begreppet "filmer" ersätts med "filmer, videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder". Eftersom tillåtelsen till granskning och godkännande enligt paragrafens lydelse endast gäller rörliga bilder, anser emellertid regeringen att begreppet "filmer" kan ersättas med "filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar" utan att det i sak innebär något annat.

Reglerna om granskning i den nu gällande lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram avser endast filmer och videogram. Någon ändring av de reglernas tillämpningsområde föreslås inte.

9 §

Ändringen – utöver införandet av begreppet tekniska upptagningar – har kommenterats i avsnitt 5.1.3.

För att klargöra att de aktörer som avses i bestämmelsen är traditionella massmedieföretag har ordet yrkesmässig lagts till i första meningen. Någon saklig skillnad mot vad som avsågs vid YGL:s tillkomst avses inte.

Med tillägget att tillhandahållandet skall ske på särskild begäran klargörs att enbart den omständigheten att upplysningar tillhandahålls mot abonnemang, prenumeration eller dylikt inte gör att tillhandahållandet kan anses ske på begäran. Inte heller detta utgör någon ändring i sak.

10 §

Bestämmelsens innehåll har kommenterats i avsnitt 6 och 7.

I bestämmelsen, där grundlagens tillämplighet i fråga om tekniska upptagningar regleras, har det i *första stycket* införts ett förtydligande av innebörd att spridning skall ske i Sverige. Om en upptagning som framställts här endast ges ut utomlands, omfattas den således inte av YGL efter utgivningen. Det innebär i sin tur att vanlig lag, och inte YGL, skall tillämpas i fråga om ansvar m.m. på grund av innehållet när upptagningen getts ut i utlandet.

I övrigt hänvisas till vad som anförs i författningskommentaren till 1 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen.

Genom det nya *andra stycket* införs en presumptionsregel för avgränsning av YGL:s tillämpningsområde på tekniska upptagningar. Enstaka exemplar som framställs successivt genom kopiering av en eller flera förlagor utan att man kan tala om en samlad "upplaga" skall med den nya

lydelsen falla utanför YGL. I övrigt hänvisas till vad som anförs i avsnitt 6.

Lagrådet har förordat att denna paragraf upphävs och att spridningskravet tas in i 1 §. Lagrådet redovisade samma inställning i sitt yttrande över regeringens förslag till yttrandefrihetsgrundlag i den lagrådsremiss som ledde till prop. 1990/91:64 Yttrandefrihetsgrundlag m.m. Regeringen ansåg då att en sådan ändring skulle rubba det systematiska sambandet mellan föreskrifterna i 1 kap. 1 §, 6–9 §§ samt 10 och 11 §§. Ändringen skulle enligt regeringen leda till att flera bestämmelser än 10 § skulle behöva placeras om. Den av Lagrådet föreslagna ändringen skulle vidare innebära ett avsteg från principen att i görligaste mån följa mönstret i tryckfrihetsförordningen. Regeringen följde därför inte Lagrådets förslag. Regeringen gör i dag ingen annan bedömning, varför det remitterade förslaget står fast i detta avseende.

12 §

Enligt 1 kap. 9 § 2 tryckfrihetsförordningen (TF) gäller utan hinder av TF vad som i lag är stadgat om förbud mot en kommersiell annons, om stadgandet har meddelats till skydd för hälsa eller miljö enligt en förpliktelse som följer av anslutningen till Europeiska gemenskaperna. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 december 1994 och infördes efter ett förslag härom i prop. 1993/94:114 Grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen. TF:s bestämmelser riskerade annars att komma i konflikt med EG-rätten. I propositionen anfördes bl.a. att det finns några EG-direktiv i vilka rätten till reklam begränsas till skydd för hälsa eller miljö (a. prop. s. 28). På grund av ett förbiseende kom någon ändring inte att föreslås i förevarande paragrafs hänvisning till bestämmelsen i TF. Något annat avsågs emellertid inte än att en motsvarande öppning för lagstiftning skulle finnas i YGL. Genom förslaget till ändring av *första stycket* blir det alltså i fråga om alla sådana medier som omfattas av YGL möjligt att utan hinder av denna grundlag lagstifta om förbud mot sådana kommersiella annonser som nu har sagts.

13 §

Paragrafen är ny. På motsvarande sätt som enligt den nya 1 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen innebär paragrafen att YGL inte skall tillämpas när barnpornografiska bilder förekommer i filmer eller videogram eller andra tekniska upptagningar. Inte heller när sådana bilder visas i TV skall YGL:s regler tillämpas. Angående paragrafens omfattning och innebörd i övrigt hänvisas till kommentaren till 1 kap. 10 § TF.

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

3 kap.

8 §

Lydelsen "...en film..." i andra meningen har ersatts med "...en film, ett videogram eller någon annan teknisk upptagning med rörliga bilder...". Ändringen är en konsekvens av att begreppet "film" inte längre skall

användas som samlingsbeteckning för de nämnda upptagningarna. Någon Prop. 1997/98:43
ändring i sak avses inte.

11 §

Begreppet ”filmer” har huvudsakligen i enlighet med *Lagrådets* förslag ersatts med ”filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder”. Någon ändring i sak avses inte.

12 §

Punkten 3 i *första stycket* föreslås omfatta alla tekniska upptagningar. Detta innebär att bestämmelsen gäller för tekniska upptagningar med rörliga bilder, stillbilder, text eller ljud och upptagningar med olika kombinationer därav. Punkten omfattar också tekniska upptagningar som innehåller dator- eller videospel med rörliga bilder i form av datorprogram eller med stillbilder, text eller ljud.

I *andra stycket* har begreppet ”filmer” huvudsakligen i enlighet med *Lagrådets* förslag ersatts med ”filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ändringen i *tredje stycket* är en konsekvens av att grundlagen föreslås omfatta också tekniska upptagningar med stillbilder.

14 §

Begreppet ”filmer” har huvudsakligen i enlighet med *Lagrådets* förslag ersatts med ”filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder”. Någon ändring i sak avses inte.

4 kap.

1 §

Särbehandlingen av ljudupptagningar föreslås upphöra och alla tekniska upptagningar oavsett innehåll skall i princip behandlas enligt de regler som nu gäller för filmer. Detta innebär bl.a. att alla tekniska upptagningar med enbart ljud, t.ex. cd-skivor, skall ha en utgivare.

4 §

Eftersom särbehandlingen av ljudupptagningar föreslås upphöra och alla tekniska upptagningar föreslås behandlas i princip enligt de regler som nu gäller för film, har ordet film i *första stycket* bytts ut mot termen teknisk upptagning. Av propositionen till YGL (prop. 1990/91:64 s. 219) framgår att innebörden av paragrafen är att utgivarens namn skall sättas ut på produkten.

5 kap.

1 §

Genom ändringen i *första stycket* blir även skildring i stillbild av sexuellt våld eller tvång straffbart enligt YGL som yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring.

6 §

Eftersom barnpornografi uttryckligen undantas från YGL:s tillämpningsområde kan sådana skildringar i fortsättningen förklaras förverkade enligt bestämmelser i vanlig lag. Detta brott bör därför utgå ur *första stycket*. Av samma anledning bör *tredje stycket* upphöra att gälla.

6 kap.

Ändringarna är konsekvenser av att särbehandlingen av ljudupptagningar föreslås upphöra och att alla tekniska upptagningar i princip skall behandlas enligt de regler som nu gäller för filmer. Angående innebörden av termen teknisk upptagning, se kommentaren till 1 kap. 1 §.

7 kap.

1 §

Av tillägget i *första stycket* framgår att Justitiekanslern i vissa fall kan delegera sina åklagaruppgifter. Delegationsrätten har behandlats närmare i avsnitt 9.

Genom att YGL utvidgas till att omfatta också bl.a. tekniska upptagningar med stillbilder kommer regeln i sista meningen i *andra stycket*, om att vad som är föreskrivet i lag gäller för tid för väckande av talan i fråga om olaga våldsskildring, att gälla också för upptagningar med stillbilder som innefattar olaga våldsskildring och som faller under YGL. Barnpornografi föreslås undantas från YGL:s tillämpningsområde varför ordet barnpornografibrott bör utgå ur stycket.

Begreppet ”filmer” i andra stycket tredje meningen har i huvudsak i enlighet med *Lagrådets* förslag ersatts med ”filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder”. Någon ändring i sak är inte avsedd med detta.

2 §

Andra stycket bör upphävas som en följd av att 5 kap. 6 § tredje stycket föreslås upphävas.

3 §

I 10 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen ges en möjlighet att i vanlig lag delegera rätten att förordna om beslag till allmän åklagare. Om allmän åklagare har förordnat om beslag skall han eller hon enligt 10 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen skyndsamt anmäla detta till Justitiekanslern, som i sin tur genast skall pröva om beslaget skall bestå. Möjligheten att genom lagstiftning ge allmän åklagare rätt att förordna om beslag har inte utnyttjats. För att inte delegeringsmöjligheten enligt den föreslagna nya ordningen i 1 § skall gå om intet på grund av den nämnda anmälnings-skyldigheten, bör hänvisningen i förevarande paragrafs *första stycke* till 10 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen uttryckligen undantas från tillämpning i de fall Justitiekanslern har delegerat sin åklagaruppgift med stöd av den nya 1 §. Enligt 10 kap. 2, 4 och 14 §§ tryckfrihetsförordningen och denna paragraf kan vissa uppgifter endast företas av Justitiekanslern,

såsom att ansöka om förlängning av åtalstiden efter ett utredningsbeslag (10 kap. 14 §). I praxis har i och för sig godtagits att en sådan ansökan görs av allmän åklagare. Förevarande paragraf bör emellertid ändras så att det klart framgår att dessa uppgifter kan fullgöras även av den allmänna åklagaren i mål där Justitiekanslern har delegerat sina åklagaruppgifter.

5 §

Bestämmelsen har omarbetats redaktionellt i enlighet med *Lagrådets* förslag.

8 kap.

3 §

Ändringen är en konsekvens av att 6 kap. 5 § föreslås upphävas.

10 kap.

1 §

Samma regler som hittills gällt för filmer och ljudupptagningar från utlandet föreslås gälla för tekniska upptagningar från utlandet.

2 §

Den som har lämnat uppgifter för publicering i en teknisk upptagning som inte lämnas ut för spridning i Sverige blir, enligt förslaget till ny lydelse av bestämmelsen fri från ansvar oavsett om upptagningen framställs här eller utomlands. Detsamma gäller den som anskaffat uppgifter i syfte att de skall offentliggöras i upptagningen. Ändringen har behandlats i avsnitt 7.

Övergångsbestämmelser

2.

Punkten 2 gäller tekniska upptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet och som hittills har fallit utanför YGL:s skydd. När det gäller sådana tekniska upptagningar bör samma överväganden göras som inför YGL:s ikraftträdande gjordes beträffande filmer, videogram, andra upptagningar av rörliga bilder och ljudupptagningar. Dessa upptagningar hade ju dittills saknat grundlagsskydd (se prop. 1990/91:64 s. 133 ff.). Regeringen gör även i denna del samma bedömning som Mediekommittén, nämligen att det är önskvärt att det nya grundlagsskyddet tillämpas så långt det är möjligt och lämpligt. Såsom kommittén har funnit kan YGL i nu föreslagen lydelse, med de undantag som framgår av det följande, göras tillämplig också på sådana tekniska upptagningar som hittills har fallit utanför YGL och som har offentliggjorts före ikraftträdandet.

2 a

För tekniska upptagningar som hittills har fallit utanför YGL och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet har inte gällt någon skyldighet motsvarande den som föreskrivs i 3 kap. 13 § YGL att sätta ut uppgifter om vem som har låtit framställa upptagningen samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Det kan därför bli svårt att fastställa när en sådan äldre upptagning har lämnats ut för spridning om inte en utgångspunkt för preskriptionstiden bestäms i ikraftträdandebestämmelserna. Vidare måste de avvikelser från det yttrandefrihetsrättsliga systemet som föreskrivs i punkten 2 c och 2 e begränsas i tiden genom en preskriptionsregel.

2 b

Grundlagens regler kan som tidigare har framhållits inte göras tillämpliga fullt ut på gamla redan spridda upptagningar. Så t.ex. kan utgivare inte utses i efterhand för en upptagning som har offentliggjorts före ikraftträdandet, och uppgifter enligt 3 kap. 13 § om vem som har låtit framställa en upptagning m.m. kan inte heller påföras i efterhand. Grundlagens regler om utgivare i 4 kap. samt rörande skyldighet att förse en upptagning med ursprungsuppgifter i 3 kap. 13 § första–tredje styckena och 10 kap. 1 § första stycket andra meningen kan sålunda inte gälla.

Enligt punkten 2 c, och även 2 e, är det spridaren av upptagningen som skall vara ansvarig för ett eventuellt brott. Därför kan inte heller reglerna om ansvarighet i 6 kap. 1–2 §§ tillämpas på gamla upptagningar som hittills inte har omfattats av YGL:s skydd.

Reglerna i 2 kap. om rätten till anonymitet för upphovsmannen, meddelare och den som har framträtt i en upptagning kan inte heller gälla för sådana tekniska upptagningar som hittills fallit utanför YGL och som lämnats ut för spridning före ikraftträdandet. Skälet till detta är i enlighet med vad som angavs i propositionen till YGL (a. prop. s. 136) att någon sådan rätt inte tillkommer dessa personer enligt nu gällande lag och att det inte är godtagbart att i efterhand ålägga dem som tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av upptagningarna eller varit verksamma på en nyhetsbyrå en straffsanktionerad tystnadsplikt till skydd för anonymitetsrätten.

2 c

Utgivare kan, som har framhållits under 2 b, inte utses i efterhand varför ansvar för innehållet endast kan utkrävas av den enligt grundlagen subsidiärt ansvarige, dvs. den som har låtit framställa upptagningen. Eftersom uppgifter enligt 3 kap. 13 § om bl.a. vem denne är inte kan sättas ut i efterhand kan det antas att det skulle uppkomma svårigheter även med en sådan ordning.

Om grundlagens regler görs tillämpliga också på sådana tekniska upptagningar som hittills har fallit utanför grundlagsskyddet och som har offentliggjorts före ikraftträdandet får det inte innebära någon ny möjlighet att utdöma straff för innehållet i äldre upptagningar eller möjlighet att utdöma svårare brottspåföljd (2 kap. 10 § regeringsformen, jämför 5 § lagen [1964:163] om införande av brottsbalken). De brott som tas upp i brottskatalogen i YGL, och som kan begås i tekniska upptag-

ningar av det slag som regeringens förslag omfattar, är straffbara i sådana upptagningar också enligt regler i allmän lag och i fråga om påföljd hänvisar grundlagen till vanlig lag. Det subsidiära ansvaret i YGL får, som angavs i propositionen till YGL (a. prop. s. 135), anses i sak överensstämja med det ansvar som åvilar spridare på olika nivåer enligt brottsbalken. Ansvaret för innehållet i tekniska upptagningar som hittills har fallit utanför YGL och som har offentliggjorts före ikraftträdandet bör därför bäras av spridaren.

2 d

Till följd av avvikelserna enligt 2 c från grundlagens bestämmelser i fråga om det straffrättsliga ansvaret bör motsvarande avvikelse göras från grundlagens regel i 8 kap. 2 § första stycket om skadeståndsskyldigheten för sådana upptagningar. Spridaren kan emellertid självfallet aldrig bli skadeståndsskyldig enligt dessa övergångsregler om han eller hon inte hade blivit det enligt bestämmelser i vanlig lag.

2 e

Av samma skäl som anfördes vid införandet av YGL bör skildringar av sexuellt våld eller tvång i viss mån särbehandlas. Har tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse spritts före ikraftträdandet och innefattar skildringarna sexuellt våld eller tvång bör detta alltså alltså vara straffbart enligt de gällande reglerna i brottsbalken. På motsvarande sätt som anges i propositionen till YGL (a. prop. s. 135) kan detta inte komma i konflikt med 2 kap. 10 § regeringsformen eller 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken eftersom grundlagens regler närmast är en lagteknisk omgestaltning av ansvarigheten och inte ett uttryck för en ändrad mening i fråga om våldsskildringarnas straffvärde. Om t.ex. en teknisk upptagning med enbart stillbilder som har spritts före ikraftträdandet innefattar skildring av sexuellt våld eller tvång skall alltså inte YGL:s regler tillämpas.

2 f

Om talan avseende äldre brott väcks efter ikraftträdandet av de nya grundlagsreglerna som innebär att nya tekniska upptagningar, t.ex. sådana med enbart text och/eller stillbilder, omfattas av grundlagen bör grundlagens regler tillämpas i rättegången. Justitiekanslern skall överta de förundersökningar som pågår vid ikraftträdandet. Om Justitiekanslern inte därefter delegerar den uppgiften till allmän åklagare enligt den föreslagna delegationsrätten skall han alltså pröva åtalsfrågan i stället för den allmänna åklagaren.

Äldre regler bör fortsätta att gälla i mål där talan har väckts före ikraftträdandet. Det gäller både i fråga om ansvarigheten och rättegången. Om grundlagen skulle ha lett till frihet från straff eller lindrigare straff för den tilltalade skall dock principen i 5 § andra stycket andra meningen lagen (1964:163) om införande av brottsbalken gälla.

3.

Särbehandlingen i grundlagen av upptagningar med enbart ljud upphör. Frivilligheten att utse utgivare upphör alltså och ersätts av en skyldighet

att utse sådan. Samma regler som nu gäller för film kommer – med några undantag – att gälla också för upptagningar med enbart ljud. Eftersom skyldighet att utse utgivare knappast kan uppfyllas efter det att en upptagning lämnats ut för spridning, bör de nya reglerna för upptagningar med enbart ljud inte tillämpas på sådana ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

Om en ljudupptagning inte innehåller de i och för sig redan obligatoriska ursprungsuppgifterna (3 kap. 13 §), kan det förhållandet att olika regler, beträffande skyldighet att utse utgivare och ansvarighet för yttrandefrihetsbrott, gäller för ljudupptagningar som utgetts före respektive efter de nya reglernas ikraftträdande, vålla viss osäkerhet vid rättstillämpningen. Detta utgör emellertid inte tillräckliga skäl för att försöka hitta en annan lösning än den som Mediekommittén har föreslagit och som regeringen nu föreslår.

4.

Om talan avseende äldre barnpornografibrott väcks efter ikraftträdandet av de nya grundlagsreglerna, skall rättegångsbalkens regler tillämpas i rättegången. Om det pågår förundersökningar vid ikraftträdandet skall allmän åklagare överta dessa. Äldre regler bör dock fortsätta att gälla i mål där talan har väckts före ikraftträdandet.

Bestämmelsen har utformats med beaktande av vad *Lagrådet* anfört.

15.4 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

16 kap.

10 a §

Det straffbara området har utvidgats. Paragrafen omfattar nu även andra hanteringsformer än sådana som syftar till spridning eller faktiskt innebär spridning av bilden.

Första stycket 1 motsvarar del av paragrafen i dess nu gällande lydelse. Någon ändring är inte avsedd när det gäller vad som kan utgöra straffbar skildring. En barnpornografisk bild kan således framställas på olika sätt, exempelvis genom att ett verkligt barn fotograferas eller filmas eller tecknas av i en verklig situation. Genom olika tekniker kan också mer eller mindre verklighetstroga artificiella bilder skapas. Nya framställningar kan också skapas genom att redan befintliga skildringar mångfaldigas t.ex. med hjälp av video- eller datateknik.

Vad som enligt bestämmelsen avses med uttrycket pornografisk skall vara det samma som tidigare. Härvid hänvisas till prop. 1978/79:179 (främst s. 9). För straffbarhet skall emellertid inte längre krävas att en bild framställts i något visst syfte. Att skildra barn i pornografisk bild även utan uppsåt att göra bilden tillgänglig för annan är således straffbart enligt denna punkt.

Den som framställer en sådan bild och sedan behåller den, uppfyller dessutom rekvisiten för straffbart innehav enligt den föreslagna punkten 5, allt dock under förutsättning att inte undantagsregeln i femte stycket första meningen är tillämplig. Normalt sett bör innehavet av en bild som

innehavaren själv framställt betraktas som en straffri efterhandling i förhållande till framställandet. Ett undantag föreligger dock när en bild framställts med en sådan teknik att undantagsregeln blir tillämplig och framställaren först i ett senare skede beslutar sig för att t.ex. sprida bilden. Straffbart innehav föreligger då från denna tidpunkt.

Första stycket 2 motsvarar det andra ledet av paragrafen i nu gällande lydelse men det straffbara området har utökats. Någon ändring i förhållande till gällande rätt när det gäller innebörden av rekvisitet spridning är inte avsedd. Det straffbara området utvidgas dock till att omfatta även sådana förfaranden som inte är att betrakta som spridning därför att de riktar sig till en enstaka person eller en begränsad krets av personer. Med den föreslagna utvidgningen blir alla förfaranden genom vilka en barnpornografisk bild förmedlas till eller görs tillgänglig för någon annan straffbar. Med överlåtelse avses att en bild säljs, byts eller skänks av en person till en annan. Om bilden hyrs ut eller utan ersättning lånas ut är det fråga om en upplåtelse. Att en bild förevisas innebär att en person för någon annan visar en bild eller spelar upp en film. Genom att också liknande förfaranden omfattas täcks alla sådana åtgärder som skulle ha kunnat anses som spridning om de riktat sig till mer än ett fåtal personer.

I *första stycket 3* straffbeläggs vissa särskilda förfaranden som kan sägas utgöra led i spridning eller överlåtelse m.m. men som mycket väl kan begås av olika mellanhänder och därför bör vara förbjudna och straffbelagda särskilt. Att förvärva barnpornografi är således straffbelagt, oavsett syftet med förvärvet. Att i likhet med regleringen på dopningsmedel- och narkotikaområdet inskränka kriminaliseringen till förvärv som sker i syfte att sprida eller överlåta m.m. ter sig omotiverat eftersom innehav också är förbjudet. En annan sak är att det givetvis kan vara stor skillnad på straffvärdet när det gäller olika typer av förvärv, exempelvis torde köp av barnpornografiskt material för eget bruk ofta kunna bedömas som ringa brott.

Det är vidare förbjudet att bjuda ut barnpornografi till försäljning.

I *första stycket 4* straffbeläggs vissa förfaranden som utan att innefatta befattning med barnpornografi är ägnade att öka spridningen av sådant material. Många sådana förfaranden torde vara att betrakta som medhjälp till förvärv eller överlåtelse men det kan vara svårt att visa att t.ex. kontaktförmedling lett till ett visst brott. Ett klart fall av kontaktförmedling är att en förmedlare sammanför en viss köpare med en viss säljare så att de får personlig kontakt med varandra. Som anförts i avsnitt 4.4.2 kan man också tänka sig fall där någon tillhandahåller en lista med adresser till köpare och säljare av barnpornografiskt material utan att kontaktförmedlaren tar någon ytterligare del i förfarandet. Det behöver alltså inte ha uppstått personlig kontakt vare sig mellan en viss köpare och säljare eller mellan en kontaktförmedlare och t.ex. en köpare för att straffbarhet skall inträda. Däremot måste det självfallet visas att förmedlingsverksamheten främjat eller kunnat främja transaktioner med barnpornografi och att gärningsmannen haft uppsåt i förhållande till detta.

Till skillnad från förbuden mot att förvärva eller bjuda ut barnpornografi så krävs det för att det skall vara fråga om straffbar kontaktförmedling eller liknande att det är fråga om mer än en enstaka transaktion eller förmedling. Det som avses är sådan förmedlingsverksamhet som i någon

mening kan sägas vara satt i system. Den som t.ex. löpande tillhandahåller viss information i syfte att underlätta affärer med barnpornografi torde uppfylla detta krav.

I *första stycket* 5 straffbeläggs innehav. Innebörden av begreppet innehav skall vara likställt med vad som i andra straffrättsliga sammanhang menas med innehav. Med innehav avses då att ha besittning i civilrättslig mening. Frågan om någon skall anses inneha barnpornografi avgörs alltså på samma sätt som vid innehav av t.ex. narkotika.

Det är således inte straffbart att endast titta på en barnpornografisk bild som någon annan förevisar och inte heller att i samband med detta fysiskt hålla i mediet, t.ex. ett fotografi eller en videokassett. Att i exempelvis utbildnings- eller forskningssyfte studera material som förvaras hos eller tillhandahålls av en myndighet utgör således inte innehav. Om någon däremot skulle ta en kopia på en bild och ta den med sig hem uppkommer ett innehav.

Eftersom den straffrättsliga regleringen när det gäller innehav följer det civilrättsliga besittningsbegreppet, torde den som på sin dators skärm tittar på en barnpornografisk bild eller film som förmedlas genom datakommunikation inte kunna anses inneha bilden. Om skildringen däremot sparas genom att föras över på t.ex. datorns hårddisk uppkommer dock ett innehav.

Uppsåt krävs i förhållande till såväl innehavet som bildens innehåll, dvs. att motivet är sådant att bilden är att betrakta som barnpornografisk. Däremot saknar det betydelse om innehavaren känner till att bilden skildrar en faktisk brottslig gärning riktad mot ett barn eller inte eftersom detta inte är ett objektivt rekvisit för vad som utgör en straffbar skildring.

Straffmaximum för barnpornografibrott är liksom tidigare fängelse i högst två år. Däremot ingår inte böter i straffskalan för barnpornografibrott av normalgraden.

Bestämmelsen om ringa brott har behandlats i avsnitt 4.4.5. Eftersom straffskalan för ringa brott innehåller böter finns en möjlighet att använda strafföreläggande i sådana fall.

I *andra stycket* finns en ny tillkommen definition av vem som är att anse som barn i straffstadgandets mening. Som har behandlats i avsnitt 4.4.3 är huvudregeln liksom tidigare att det är könsmognadsprocessen i bemärkelsen pubertetsutvecklingen som är avgörande. Att definitionen nu tas in i lagtexten avses inte innebära någon förändring i förhållande till gällande rätt.

Med pubertetsutveckling avses den yttre kroppsliga förändring som äger rum under puberteten. I fall där pubertetsutvecklingen är långt gången och det därför kan vara svårt att avgöra om en avbildad ung människa är att anse som ett barn finns möjlighet att för bedömningen anlita vetenskaplig expertis på området barnendokrinologi.

En person som inte har avslutat sin pubertetsutveckling är således att anse som barn oavsett ålder. Den som utvecklas sent kan alltså vara att bedöma som barn även om han eller hon är över 18 år.

Genom styckets andra led utvidgas definitionen av barn till att även avse i vissa fall personer som *har* fullbordat sin pubertetsutveckling men som inte fyllt 18 år vid fotograferings- eller inspelningstillfället, nämligen

gen om detta framgår av själva bilden och omständigheterna kring bilden. Bilden måste givetvis också vara pornografisk för att bli straffbar.

Avgörande för bedömningen är således inte de faktiska förhållandena utan bildinnehållet men också omständigheterna kring bilden, exempelvis det sätt på vilket bilden marknadsförs, uppgifter om innehållet i reklamtext m.m. Om det är allmänt känt att en viss film av en viss modell tagits vid en tidpunkt då modellen var under 18 år torde det kunna anses framgå att så är fallet och bilden skulle därmed vara straffbar.

En bild som man på mer eller mindre goda grunder kan misstänka föreställer en person under 18 år faller däremot inte inom det straffbara området. Inte heller omfattas bilder som allmänt sett visar unga - men ändå fullt utvecklade - personer som med åtbörder, dialog eller text medvetet framställs som om de befann sig i exempelvis de lägre tonåren, utan det krävs för straffbarhet att det i det enskilda fallet står klart att någon av de avbildade verklingen är under 18 år.

Bestämmelsen har i huvudsak utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Bestämmelsen i *tredje stycket* har utformats med utgångspunkt i motsvarande stadgande när det gäller olaga våldsskildring (16 kap. 10 b § andra stycket brottsbalken). Utrymmet för att döma för oaktsamt brott blir väsentligen detsamma när det gäller barnpornografibrott som när det gäller olaga våldsskildring.

I *fjärde stycket* finns reglerna om det grova barnpornografibrottet. Alla gärningsformer som nämns i första stycket omfattas. Oaktsam spridning enligt tredje stycket kan däremot aldrig bedömas som grovt brott. Kriterierna för grovt brott har behandlats i avsnitt 4.4.7.

I *femte stycket* finns undantagen från det straffbara området angivna. Det är dels ett generellt undantag som delvis motsvaras av vad som enligt gällande rätt är straffritt, dvs. att framställa skildringar utan uppsåt att sprida dem, dels en särskild ansvarsfrihetsgrund för befattning med barnpornografiska bilder i situationer där gärningen måste anses som uppenbart befogad.

När det gäller den generella regeln i första meningen är det till skillnad från i dag bara vissa sorters framställningar som är undantagna, nämligen de som på grund av framställningstekniken väsentligen kan antas vara framställda för eget bruk. Undantaget omfattar däremot inte sådana framställningsformer där resultatet enkelt kan komma att omsättas eller spridas. Fotografier omfattas således inte och inte heller datorframställda bilder. Den som tar ett barnpornografiskt fotografi gör sig således skyldig till skildringsbrott oavsett om han eller hon tänkt sprida eller visa bilden för någon annan eller inte. Däremot blir detta syfte avgörande för straffbarheten om bilden framställts hantverksmässigt, t.ex. genom att flera var för sig icke barnpornografiska bilder sammanfogas manuellt till ett fotokollage som är barnpornografiskt. Med hantverksmässig framställningsform avses förutom målningar och teckningar m.m. t.ex. skulpturer.

Bestämmelsen i första meningen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Bestämmelsen i andra meningen har utförligt behandlats i avsnitt 4.4.4.

10 b §

Förslaget har behandlats i avsnitt 5.1.2.

Genom justeringen av paragrafens lydelse klargörs att även en teknisk upptagning med dator- eller videospel med rörliga bilder i form av datorprogram faller under tillämpningsområdet. Bestämmelsen i första stycket gäller enligt sin nuvarande lydelse stillbild och rörliga bilder. I bestämmelsen ges några exempel på var sådana kan förekomma: i en film, ett videogram eller ett televisionsprogram. Regeringen föreslog i lagrådsremissen lydelsen "...i en teknisk upptagning med stillbilder eller rörliga bilder, eller annars i en stillbild eller i rörliga bilder,..." Med detta avsågs ingen saklig ändring i förhållande till vad som gäller i dag. Härigenom skulle emellertid förtydligas att det är ett dator- eller videospels upphovsman som åstadkommit våldsskildringen genom att han eller hon har bestämt vilka händelseförlopp som kan utspelas vid användning av spelet. Bestämmelsens *första stycke* har nu i stället utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, utan att något annat i sak avses. En teknisk upptagning med ett dator- eller videospel innehåller sålunda med detta synsätt en eventuell våldsskildring redan när den framställs och sprids, även om användaren av spelet är den som i viss mån påverkar vad just han eller hon skall se i det användande ögonblicket. Begreppet bild omfattar såväl stillbilder som rörliga bilder.

Angående innebörden av begreppet teknisk upptagning i *tredje* och *fjärde styckena*, se kommentaren till 1 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

10 c §

Förslaget har behandlats i avsnitt 5.1.2.

Angående innebörden av begreppet teknisk upptagning, se kommentaren till 1 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen. Justeringen av paragrafens lydelse har gjorts i syfte att klargöra att även en teknisk upptagning med dator- eller videospel med rörliga bilder i form av datorprogram faller under tillämpningsområdet.

12 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 5.1.2.

Angående innebörden av begreppet teknisk upptagning, se kommentaren till 1 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen. Paragrafen ändras enligt förslaget från att avse enbart skrift eller bild till att avse alla tekniska upptagningar. Genom ändringen blir det klart att paragrafen nu avser också tekniska upptagningar med enbart text eller ljud, t.ex. en cd-romskiva, och att den även avser tekniska upptagningar med olika kombinationer av text, stillbilder, rörliga bilder och ljud.

Ändringen klargör också att även tekniska upptagningar med dator- eller videospel med rörliga bilder i form av datorprogram faller under paragrafens tillämpningsområde.

17 §

Genom tillägget i paragrafens andra mening straffbeläggs försök till uppsåtligt barnpornografibrott av normalgraden och försök respektive förberedelse till grovt brott.

Ändringarna bör träda i kraft samtidigt som grundlagsändringarna.

15.5 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

5 kap.

6 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 13.1.

I *första stycket* vidgas inskränkningarna i rätten att få kopior av vissa skildringar till att omfatta även andra mål rörande sådana brott som nämns i bestämmelsen än mål om straffrättsligt ansvar. På så vis kommer också mål om skadestånd, konfiskering eller förverkande med anledning av brotten att omfattas. Den sista meningen i första stycket innebär att sekretessen kommer att gälla också i ärenden om t.ex. resning eller klagan över domvilla.

Genom det nya *andra stycket* åstadkoms att inskränkningarna i rätten att få kopior gäller också hos Statens biografbyrå när denna biträder Justitiekanslern, allmän åklagare eller polismyndighet vid utredning i sådana mål och ärenden som anges i första stycket. Polismyndighet nämns eftersom uppdraget kan komma därifrån och inte direkt från åklagarmyndigheten.

9 kap.

16 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 13.2 och innebär att paragrafens tillämpningsområde utsträcks till att omfatta de mål och ärenden hos domstol som nämns i paragrafen och som rör barnpornografibrott.

17 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 13.2 och innebär att sekretess kan inträda även hos Statens biografbyrå när den biträder vid utredning av t.ex. barnpornografibrott, jfr 5 kap. 6 §.

15.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

De bestämmelser där ändringen endast är en konsekvens av att begreppen "film" och "ljudupptagning" har bytts ut mot "teknisk upptagning" föranleder i det följande med något undantag ingen särskild kommentar. Angående innebörden av begreppet teknisk upptagning, se kommentaren till 1 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

1 kap.

1 och 2 §§

Termerna ”film” och ”ljudupptagning” behöver inte finnas kvar i denna lag eftersom alla regler som gäller enbart för ljudupptagningar föreslås upphävas och ljudupptagningar enligt förslaget behandlas enligt de regler som gäller för film, utom vad avser bl.a. tillåtelsen till censur i 1 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen, regeln i 3 kap. 11 § yttrandefrihetsgrundlagen om otillåten utlämning av filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder och regeln i 7 kap. 5 § yttrandefrihetsgrundlagen om tillsyn över att yttrandefriheten i sådana upptagningar inte missbrukas. Det finns inga regler i tillämpningslagen med anknytning till dessa bestämmelser som motiverar att yttrandefrihetsgrundlagens term film behålls i denna lag. (I 5 kap. 8 § står ordet film kvar endast som en del i namnet på lagen [1990:886] om granskning och kontroll av filmer och videogram.)

2 kap.

1 §

Förslagen har behandlats närmare i avsnitt 11.

Genom den föreslagna nya lydelsen av *första stycket* i paragrafen får alla utlämningar med medborgarskap i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet äga periodiska skrifter som trycks i Sverige, oavsett var de har hemvist. Någon ändring beträffande utlämningar med hemvist i Sverige föreslås inte.

I det föreslagna *andra stycket* ges en motsvarande rätt för utländska juridiska personer.

3 a §

Paragrafen är ny. Förslaget har behandlats i avsnitt 12.

Genom paragrafen åläggs Patent- och registreringsverket (PRV) att, i god tid innan ett utgivningsbevis förfaller, sända en påminnelse till ägaren av den periodiska skriften om att beviset bara gäller i tio år och att han eller hon måste ansöka om förnyelse för att beviset inte skall förfalla efter tioårsperiodens utgång. Av lydelsen framgår att PRV kan sända över påminnelsen i vanligt lösbrev, dvs. något särskilt delgivningsförfarande behöver inte användas. Enligt förslaget till 5 kap. 5 § femte stycket tryckfrihetsförordningen kan en ansökan om förnyelse göras tidigast ett år före tioårsperiodens utgång. En lämplig tidpunkt för PRV att sända över en påminnelse kan därför vara ungefär ett år innan giltighetsperioden upphör.

5 §

Någon ändring i sak föreslås inte. Begreppet ”besvär” har i förvaltningsprocesslagen (1971:291) bytts ut mot ”överklagande”. En motsvarande ändring föreslås i denna bestämmelse.

4 kap.

1 §

Av förslaget till ändringar i 4 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen och till upphävande av nu gällande 4 kap. 7 § yttrandefrihetsgrundlagen följer att alla tekniska upptagningar skall ha en utgivare. Att utgivare skall finnas till sammanställda kassettidningar behöver därför inte föreskrivas i tillämpningslagen.

2 §

I bestämmelsen har gjorts en justering av föreskriften om var uppgifter skall finnas i fråga om en teknisk upptagning.

5 kap.

5 §

I 5 § har, som en konsekvens av den föreslagna delegationsrätten för Justitiekanslern (se 7 kap. 1 § första stycket YGL), lagts till en mening om att även allmän åklagare har de rättigheter som anges i paragrafen om Justitiekanslern har delegerat sina åklagaruppgifter.

7 kap.

1 §

Ändringen är en följd av att 3 a § föreslås upphävas.

3 a och 7 a §§

Bestämmelserna bör upphävas eftersom barnpornografi föreslås undantas från tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden.

8 §

Delegationsrätten har kommenterats i avsnitt 9. Om Justitiekanslern har delegerat åklagaruppgiften i yttrandefrihetsmålet får den allmänna åklagaren enligt det nya *andra stycket* begära gemensam handläggning. I dessa fall får åklagaren också föra talan mot ett avslagsbeslut av rätten. I övrigt gäller vad som sägs i bestämmelsens första stycke.

9 §

Delegationsrätten har kommenterats i avsnitt 9.

Enligt den föreslagna nya lydelsen av 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen kan Justitiekanslern i vissa fall delegera sina åklagaruppgifter i yttrandefrihetsmål till allmän åklagare. En motsvarande rätt bör gälla för sådana vanliga brottmål som Justitiekanslern enligt denna paragraf annars skall vara åklagare i. Detta framgår av det nya *andra stycket* i förevarande paragraf.

Rätten att väcka åtal får enligt förslaget till den nämnda bestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen inte delegeras för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp. Frågan huruvida målen skall handläggas i samma

rättegång prövas, enligt nuvarande 7 kap. 8 § i denna lag, av rätten på ansökan av Justitiekanslern. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår bl.a. att frågan om gemensam handläggning inte kan prövas innan åtal har väckts i de berörda målen (prop. 1990/91:179 s. 37 och 54 jämförd med prop. 1977/78:62 s. 39 ff och 72 ff). I vanliga brottmål om hets mot folkgrupp har åtalsbeslutet sålunda redan fattats av allmän åklagare när en eventuell fråga om gemensam handläggning uppkommer. Någon inskränkning i delegationsrätten motsvarande den som gäller för yttrandefrihetsmål om hets mot folkgrupp är därför inte aktuell.

Övergångsbestämmelser

1.

Ändringarna i denna lag träder i kraft samtidigt som ändringarna i yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Endast beträffande tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse har ändringarna i tillämpningslagen gjorts tillämpliga också när offentliggörandet skett före ikraftträdandet. Skälen för detta behandlas nedan.

2.

Ändringarna av yttrandefrihetsgrundlagen innebär bl.a. att tekniska upptagningar med enbart stillbilder och/eller text kommer att falla in under grundlagsskyddet. Efter förebild av de övergångsbestämmelser som gavs när yttrandefrihetsgrundlagen trädde i kraft bör även sådana tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som lämnats ut för spridning före ikraftträdandet falla in under grundlagsskyddet med undantag för bestämmelserna om anonymitet, om skyldighet att sätta ut ursprungsuppgifter, om utgivare och om ansvarighet. Detta innebär att t.ex. reglerna om juryrättegång kommer att gälla också för sådana upptagningar. Men har talan väckts före ikraftträdandet skall äldre föreskrifter gälla om rättegången, dvs. rättegångsbalkens bestämmelser skall tillämpas fullt ut. Om talan avseende äldre brott väcks efter ikraftträdandet skall de nya reglerna tillämpas i rättegången. Tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som lämnats ut för spridning före ikraftträdandet bör därför omfattas också av tillämpningsslagen i samma mån som de faller under yttrandefrihetsgrundlagen till följd av dess övergångsbestämmelser.

Regeln om hur skyldigheten enligt 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen att sätta ut ursprungsuppgifter skall fullgöras kan då inte gälla (4 kap. 2 §) eftersom sådan skyldighet inte inträder enligt övergångsbestämmelserna till yttrandefrihetsgrundlagen. Inte heller regeln i

5 kap. 4 § om skyldighet att bevara exemplar kan gälla för sådana redan spridda upptagningar eftersom det till följd av övergångsbestämmelserna till yttrandefrihetsgrundlagen inte finns någon som är skyldig att utse utgivare för sådana upptagningar.

3.

När det gäller ljudupptagningar innebär förslaget till ändring av yttrandefrihetsgrundlagen att särbehandlingen av ljudupptagningar upphör. Frivilligheten att utse utgivare upphör alltså. De ändringar i tillämpningsslagen som gjorts i fråga om ljudupptagningar gäller 4 kap. 1 § och 5 kap. 4 §. I övergångsbestämmelserna till ändringarna i yttrandefrihetsgrundlagen föreskrivs i punkten 3 att de äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som lämnats ut för spridning före ikraftträdandet. Detsamma bör gälla också i fråga om ändringarna i denna lag.

15.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument

7 §

Innebörden av nuvarande lydelse av fjärde stycket i denna paragraf är att ett radioprogram, en film eller en ljudupptagning som enligt 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen i dess nuvarande lydelse skall jämföras med en bilaga till skriften inte behöver levereras som bilaga till en skrift av vilken pliktexemplar skall lämnas. Däremot kan leveransplikt för sådana radioprogram, filmer eller ljudupptagningar föreligga enligt reglerna för ljudradio- och TV-program, film, videogram och fonogram. Förslaget till ändring av bilageregeln i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen innebär att även tekniska upptagningar med enbart text eller stillbilder kommer att omfattas av den regeln. Sådana upptagningar undantas därför från skyldigheten att leverera upptagningen som bilaga till en leveranspliktig skrift.

15.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi

Ändringarna innebär att alla sådana skildringar av barn i pornografisk bild som avses i 16 kap. 10 a § brottsbalken kan förverkas oavsett under vilka omständigheter en sådan skildring påträffas.

Eftersom utrymmet för att straffritt ta befattning med barnpornografi har begränsats betydligt, har utrymmet för att underlåta förverkande inskränkts till situationer där ett förverkande är oskäligt. På så sätt kommer förutsättningarna för att underlåta förverkande att motsvara vad som gäller enligt lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Genom ändringarna i *tredje stycket* görs klart att lagen bara kan tillämpas på en skildring som inte kan förverkas enligt allmänna regler, dvs. när vare sig brottsbalkens eller varusmugglingslagens bestämmelser om förverkande är tillämpliga.

15.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:701) om
Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett
annat land inom Europeiska unionen

Prop. 1997/98:43

3 §

Paragrafens uppräknade av varor som omfattas av lagen kompletteras genom en ny punkt 13 med barnpornografi enligt förslaget till lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

4 §

I paragrafens första stycke föreskrivs om anmälningsskyldighet för den som inför eller utför vissa varor. Varorna anges genom hänvisning till 3 §. Hänvisningen i 4 § 2 utvidgas till att också avse 3 § 13, som gäller barnpornografi.

7 §

I paragrafens första stycke hänvisas till punkterna 1 samt 3–12 i 3 § när det gäller tulltjänstemans rätt att undersöka transportmedel m.m. för kontroll av att gällande villkor för införsel och utförsel av vissa varor uppfyllts. Hänvisning skall också göras också till punkten 13 om barnpornografi.

15.10 Förslaget till lag om förbud mot införsel och utförsel
av barnpornografi

Förslaget har behandlats i avsnitt 4.5.

Enligt lagen råder ett förbud att till Sverige införa eller från Sverige utföra sådana barnpornografiska skildringar som avses i 16 kap. 10 a § brottsbalken. Beträffande straff för överträdelser av förbudet hänvisas i andra stycket till varusmuggningslagens bestämmelser. Detta innebär att förbudet omfattar alla sådana förfaranden som utgör brott mot varusmuggningslagen.

Sammanfattning av Barnpornografiutredningens betänkande Barnpornografifrågan Innehavskriminalisering m.m. (SOU 1997:29)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 1

Utredningsuppdraget

Vår uppgift har varit att utreda på vilket sätt och med vilka medel barnpornografi bäst kan bekämpas. Vi har sålunda haft att undersöka på vilka områden det krävs insatser för att på ett effektivt sätt förebygga att det framställs och sprids barnpornografiskt material. Med en sådan undersökning som utgångspunkt har vi haft att närmare överväga vilka ändringar i lagstiftningen och vilka andra åtgärder som kan anses motiverade för att förhindra förekomst och spridning av barnpornografi. Vi har haft att studera hur polis-, tull- och åklagarmyndigheter agerar, då misstanke uppstår om barnpornografibrott, och hur de i sådana fall samverkar med varandra och med JK. Särskilt har vi haft att överväga frågor om kriminalisering av innehav och annan befattning med barnpornografi. Vi har också haft att behandla frågan om en åldersgräns bör tas in i bestämmelsen om barnpornografibrott.

Bakgrund

Det är redan i dag straffbelagt som barnpornografibrott att sprida barnpornografiska bilder och filmer. Det är också förbjudet att framställa sådant material i syfte att sprida det. Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

En förutsättning för straffbarhet är att gärningen inte med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

I bestämmelsen om barnpornografibrott anges inte någon uttrycklig åldersgräns när det gäller att bestämma vad som avses med barn.

I 6 kap. BrB som innehåller bestämmelser om sexualbrott finns regler som särskilt syftar till att ge barn och ungdomar skydd mot att utnyttjas sexuellt. Det är sålunda förbjudet att ha sexuell umgänge med den som är under 15 år samt dessutom med den som är under 18 år och är ens avkomling eller står under ens vårdnad. Vidare är det även i övrigt förbjudet att förmå ett barn under 15 år att företa eller medverka i en handling med sexuell innebörd. Inte heller får den som fyllt 15 men inte 18 år förmås att medverka i en handling med sexuell innebörd, om handlingen är ett led i framställning av en pornografisk bild eller utgör posering i annat fall än när det är fråga om framställning av en bild.

Ärenden hos JK

Om barnpornografibrott misstänks ha begåtts genom tryckt skrift eller film, som omfattas av YGL, är det JK som skall utreda detta.

Bestämmelserna om barnpornografibrott började tillämpas år 1980.

Under åren 1980–1990 dömdes på talan av JK en person för barnpornografibrott. Det var ett ärende som hade aktualiserats hos JK år 1980.

Under åren 1991–1997 kom ärendena att främst gälla framställningar på videogram. Bortsett från de nedan nämnda Norrköpings- och Huddingefallen avkunnades under angiven tid två domar för barnpornografibrott och meddelades två beslut om konfiskering.

I det s.k. Huddingefallet inleddes förundersökning år 1992. Tre personer åtalades och dömdes för barnpornografibrott. Sammanlagt var omkring tjugo personer aktuella i utredningen.

I det s.k. Norrköpingsfallet inleddes förundersökning år 1993. Åtal väcktes mot elva personer. Mot tre av dessa har JK lagt ned åtalet. Tre åtal har ogillats och JK har överklagat tingsrättens dom i ett av dessa fall. I ett fall har meddelats en fällande dom som vunnit laga kraft. I de fyra återstående fallen finns ännu inte något lagakraftvunnet avgörande. Sammanlagt var femtio personer aktuella i utredningen.

Ärenden hos allmän åklagare

Då barnpornografiska skildringar förekommer i andra medier än tryckta skrifter och filmer är det allmän åklagare som har att utreda om ett misstänkt barnpornografibrott har begåtts. Det gäller i dessa fall t.ex. vanliga kamerabilder, teckningar och stillbilder i datamedier.

På talan av allmän åklagare har i fem fall under åren 1981–1995 meddelats fällande domar för barnpornografibrott.

Barnpornografi i rörlig bild

Under medverkan av Rikskriminalpolisen och med bistånd av personal vid Biografbyrån och vid den avdelning hos Bundeskriminalamt i Tyskland som har att utreda barnpornografibrott har inom utredningen genomförts en undersökning av den barnpornografi som i vårt land har anträffats i samband med brottsutredningar.

Undersökningen visar följande

Materialet utgörs till övervägande del av skildringar på videofilm. Filmerna är till antalet drygt 750. De är kopior av olika ursprungsframställningar. Ursprungsmaterialet utgörs dels av smalfilmer och tryckta bilder som på 1970-talet helt lagligt framställdes och såldes, dels av sedan början av 1980-talet direkt på videofilm upptagna nya framställningar. Dessa videofilmer har tagits upp i drygt 40 olika brottsfall vilka omfattar en eller flera vid olika tidpunkter gjorda filmupptagningar. I två av fallen har filmer gjorts i Sverige och skildrar sammanlagt fyra barn. De övriga fallen är övervägande utländska men i ett fåtal fall har ursprungslandet inte ännu kunnat fastställas.

I beslagen har också anträffats exemplar av de tidskrifter och smalfilmer som under 1970-talet gavs ut helt lagligt.

Allmänna utgångspunkter

Vi anser att all befattning med barnpornografi skall kriminaliseras. Lagstiftningen måste dock utformas så att den inte hämmar seriöst inhämtande av kunskaper om och opinionsbildning mot denna form av pornografi. Befattning som med hänsyn till omständigheterna är försvarlig bör inte medföra ansvar.

Aktiv befattning med barnpornografi bör förbjudas

Vi föreslår att det i brottsbalken skall införas förbud mot att överlåta, upplåta och förevisa barnpornografi liksom att framställa och förvärva sådan i syfte att begå nyss nämnda gärningar.

Även innehav av barnpornografi bör straffbeläggas

Det är otillfredsställande att personer skall kunna inneha bilder som synes skildra övergrepp på barn. Innehavet av en sådan bild är att se som en fortgående kränkning av det enskilda avbildade barnet och även av barn i allmänhet. På grund härav och då en kriminalisering av innehav skulle utgöra en kraftfull markering från samhällets sida av att barnpornografi inte tolereras föreslår vi att även innehav av barnpornografi skall vara straffbelagt. För straffbarhet krävs att bilden är av verklighetstrogen karaktär och visar ett barn som är inblandat i en handling med sexuell innebörd.

Som när det gäller våra övriga förslag till kriminaliseringar skall straff inte ådömas om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Införsel och utförsel av barnpornografi bör förbjudas

Spridd barnpornografi som har tagits i beslag i vårt land har övervägande ursprungligen framställts utomlands. Vi har inte kunnat finna något belägg för att barnpornografi, framställd i Sverige, skulle i kommersiella former ha förts utomlands. Att så likväl kan ha skett eller kan komma att ske i framtiden kan naturligtvis inte uteslutas.

Enskilda personer med intresse för barnpornografiska filmer byter sådana även med personer i utlandet. Filmerna befordras med post eller förs över gränsen i samband med utlandsresor.

Vi föreslår förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

En särskild straffskala föreslås för grova brott

I vissa fall kan barnpornografibrottslighet tänkas vara av så allvarlig beskaffenhet att nu gällande straffmaximum på fängelse högst två år ter sig otillräckligt. Man kan tänka sig fall där verksamheten bedrivits i stor omfattning och i vinstsyfte samt avsett bilder vari det framstår som om de avbildade barnen utsätts för synnerligen smärtsamt våld. Vi föreslår att det i sådana fall skall kunna dömas för grovt barnpornografibrott och att straffskalan för sådant brott skall omfatta fängelse från och med sex månader till och med fyra år.

Även oaktsamma handlingar bör bestraffas, om de utförs i yrkesmässig verksamhet

På de videofilmer med pornografiskt innehåll som säljs öppet är de avbildade personerna inte sällan till synes mycket unga men fullt pubertetsutvecklade. Misstanke kan ibland uppstå om att de inte uppnått 18 års ålder. Det är i dessa fall oftast fråga om filmer importerade från länder där en lägre åldersgräns än 18 år tillämpas vid avgörande av frågan om en bild skall anses vara barnpornografisk.

I s.k. naturistfilmer, som också säljs öppet, kan det förekomma att nakna barn skildras på ett så närgånget sätt att bilderna kommit att bli barnpornografiska.

Vi föreslår att befattning med barnpornografi som sker i yrkesmässig verksamhet eller eljest i förvärvssyfte skall medföra ansvar även om gärningen begås av oaktsamhet.

En särskild preskriptionsregel för sexuellt ofredande

Den 1 januari 1995 förlängdes preskriptionstiden för sexualbrott mot barn så att preskriptionstiden börjar löpa först från den dag då målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 15 år. Denna reglering kom dock inte att gälla för brottet sexuellt ofredande.

Vi föreslår att den särskilda preskriptionsregeln skall omfatta även brottet sexuellt ofredande, om detta förövats mot ett barn under 15 år om barnet är förövarens avkomling eller står under hans fostran eller för vars vård eller tillsyn han har att svara på grund av myndighets beslut.

Förverkande av barnpornografi

Vi anser att barnpornografi skall kunna förverkas närhelst det anträffas. Vi föreslår därför att det nuvarande kravet på att materialet måste ha anträffats vid en förundersökning slopas.

Enligt nuvarande rättstillämpning anses en pornografisk bild vara barnpornografisk om någon av de avbildade inte är fullt pubertetsutvecklad.

Utgångspunkten för våra överväganden är att det är angeläget att ungdomar under 18 års ålder inte skall utnyttjas för framställning av pornografiska alster, även om de är fullt pubertetsutvecklade.

Det bör i sammanhanget noteras att enligt FN:s barnkonvention med barn avses en person under 18 års ålder.

Emellertid skulle en ordning med endast en fixerad åldersgräns medföra avsevärda bevisvärigheter vid rättstillämpningen. Vi föreslår därför en regel vari en 18-årsgräns kombineras med en regel om pubertetsutvecklingen så att med barn skall avses en person som är under 18 år eller en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad. Det räcker med att ett av definitionens båda led är uppfyllt för att en pornografisk bild objektivt sett skall utgöra barnpornografi.

Anspelningspornografi

Med anspelningspornografi avses pornografi i vilken vuxna personer framställs som barn eller på annat sätt genom t.ex. olika roller eller attribut anspelar på barn. Vi föreslår inte att några straffrättsliga ingripanden skall göras mot denna kategori av pornografiska framställningar.

Barnpornografin och yttrandefrihetsgrundlagarna

Av vår undersökning av den barnpornografi som tagits i beslag i Sverige framgår att denna till helt övervägande del utgörs av framställningar på videofilm men att det också anträffats exemplar av de under 1970-talet lagligt utgivna tidskrifterna och smalfilmerna med barnpornografi.

Barnpornografi i tryckt skrift och på film som sprids till allmänheten omfattas av TF respektive YGL.

För att vårt förslag till kriminalisering av ytterligare befattning med barnpornografi skall komma att avse också sådant material som omfattas av TF och YGL fordras att det görs ändringar i dessa grundlagar.

Olika lösningar är härvid tänkbara. Valet mellan dem bör bli beroende av vilken av dem som kan antas komma att bäst motverka befattning med den barnpornografi som faktiskt förekommer. Härvid får inte glömmas bort att en viktig del i kampen mot företeelsen är den opinionsbildning som enskilda och olika organisationer genom massmedia kan bedriva och redan bedriver. Denna opinionsbildning är beroende av att information om förekommande befattningar med barnpornografi verkligen avslöjas och kan nå ut till offentligheten. För att så skall kunna ske på ett effektivt sätt är det en förutsättning att de regler i TF och YGL som syftar till att garantera just detta inte sätts ur spel. Här avses reglerna om anskaffar- och meddelarfrihet, om anonymitetsskydd för anskaffare och meddelare,

om förbud mot censur och andra hindrande åtgärder och om ensamansvaret för utgivaren.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 1

Under vårt utredningsarbete har fyra lagtekniska modeller varit aktuella. Vår analys har visat att tre av dem i olika omfattning kommer i konflikt med reglerna om anskaffar- och meddelarfrihet och anonymitetskydd samt med reglerna om förbud mot censur och andra hindrande åtgärder. Med två av dem upphävs också systemet med ensamansvar. Med det fjärde alternativet, av oss betecknat alternativ D, uppkommer inte dessa olägenheter.

Övervägande av alternativ D

Bilder i tryckt skrift

Som framgått av det föregående har det i Sverige inte anträffats någon annan tryckt barnpornografi än den som lagligt utgavs under 1970-talet.

Med vårt förslag till ändrade regler om konfiskering, som kommer att beröras längre fram, kommer detta gamla tryckta material att kunna konfiskeras när helst det anträffas.

Pornografibranschen har sedan länge upphört med att framställa barnpornografi. Att enskilda personer med intresse för innehav av barnpornografi skulle börja med att framställa sådan med tryckpress synes osannolikt; särskilt som möjligheten finns att framställa filmer i färg enkelt och billigt på video och att sprida materialet med datateknik.

Enligt vår mening kan det inte befaras att barnpornografi på nytt kommer att börja framställas i tryckt skrift.

Vi har därför inte funnit att det är några sådana väsentliga fördelar att vinna i kampen mot barnpornografi med att skilja ut sådant material från tillämpningsområdet för TF eller att eljest särbehandla det inom TF:s ram att detta skulle uppväga nackdelarna, nämligen en uppluckring av reglerna om anskaffar- och meddelarfrihet, förbudet mot hindrande åtgärder och om ensamansvaret.

Bilder på film

Som redan framgått är det här fråga om kopior av olika videofilmer. Kopiorna sprids i det fördolda mellan enskilda personer med intresse för barnpornografi. En överlåtare har oftast inte kopior på lager utan framställer en ny kopia först när han har fått en begäran härom. Överlåtelser sker inte i vinstsyfte. Utgiven ersättning används för att bekosta förvärv av filmer för eget bruk.

Det har inte anträffats någon barnpornografisk film märkt med ursprungsuppgifter, vilket krävs vid utgivning enligt YGL.

Det sätt på vilket personer med intresse härför byter och överlåter filmer mellan sig liknar mer privat korrespondens än utgivning för offentliggörande.

Vi anser därför att dessa filmer borde rensas ut från YGL:s tillämpningsområde. Det kan ske genom att det i YGL föreskrivs att en film som

sprids till allmänheten på annat sätt än genom att spelas upp, måste vara försedd med ursprungsuppgifter för att vara omfattad av YGL. Vi föreslår att YGL ändras i enlighet härmed.

Alla filmer som saknar ursprungsuppgifter faller med vårt förslag utanför YGL:s tillämpningsområde. Det skulle göra det möjligt att i vanlig lag kriminalisera innehav av alla sådana filmer oavsett innehåll. Enligt vår mening bör det emellertid inte komma ifråga att kriminalisera innehav av andra yttranden än barnpornografiska bilder.

För att de åtgärder vi föreslår beträffande barnpornografi inte skall få "smittoeffekter" på filmer med annat innehåll föreslår vi att det i YGL införs en bestämmelse om att det inte utan stöd av denna grundlag får meddelas förbud mot innehav av filmer som saknar ursprungsuppgifter; dock att det i vanlig lag får föreskrivas om straff för innehav av film som innefattar skildring av barn i pornografisk bild.

Vi föreslår att bestämmelsen om barnpornografibrott i den för TF och YGL gemensamma brottskatalogen till sitt innehåll anpassas till den av oss föreslagna nya utformningen av barnpornografibrottet i brottsbalken.

Åtalspreskription och särskild rättsverkan vid barnpornografisk brottslighet

Åtstramning av reglerna om preskriptionstid för barnpornografibrott

Enligt vår mening bör för tryck- och yttrandefrihetsbrottet barnpornografibrott generellt gälla att preskriptionstiden inte skall börja löpa förrän pliktexemplar av en brottslig skildring levereras.

För att åstadkomma detta föreslår vi viss ändring i lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden och i pliktexemplarslagen.

De föreslagna ändringarna kommer att medföra att preskriptionstiden i praktiken blir obegränsad när det gäller barnpornografibrott som begås genom tryckt skrift eller genom film som omfattas av YGL, eftersom pliktexemplar aldrig lämnas av sådana framställningar.

Bestämmelserna om konfiskering av barnpornografi bör utvidgas

Utgivna och redan spridda barnpornografiska framställningar i medier som omfattas av TF och YGL kan konfiskeras, om de är av verklighetstrogen karaktär. Ytterligare förutsättning är att materialet har anträffats i samband med en förundersökning och att innehavet inte med hänsyn till omständigheterna är försvarligt.

Vi föreslår att dessa regler får stå kvar och utvidgas på så sätt att kravet på att materialet skall ha anträffats vid en förundersökning tas bort.

Reglerna i 36 kap. BrB om förverkande av egendom, företagsbot och annan särskild rättsverkan av brott är tillämpliga på sådan barnpornografi som faller under vanlig lag och sedan den 1 januari 1995 även på sådan barnpornografi som omfattas av YGL. Vi förslår att motsvarande skall gälla även vid barnpornografibrott som avser skildring i tryckt skrift.

Myndighetsorganisationen mot barnpornografibrott

Vi har studerat hur polis-, tull- och åklagarorganisationerna agerar i samverkan med JK och med varandra när misstanke uppstår om barnpornografibrott. Studien visar att arbetet utifrån de förutsättningar som gäller bedrivs effektivt. För granskning av beslagttaget material har JK hittills anlitat Biografbyrån.

Med vårt förslag till tydligare avgränsning av tillämpningsområdet för YGL skulle praktiskt taget all förekommande barnpornografi omfattas av endast vanlig lag. Det skulle medföra att JK inte länge skulle ha att befatta sig med utredningar om misstänka barnpornografibrott.

En effektivare hantering och systematisering av anträffad barnpornografi

Utredningens undersökning av i vårt land anträffad barnpornografi har givit kunskap om på vilket sätt barnpornografiskt material bör angripas vid utredningar om misstänkt barnpornografibrott.

Rikskriminalpolisen har mot bakgrund av den vunna erfarenheten påbörjat en översyn av sin organisation för bekämpning av barnpornografibrott. Det gäller frågor om anskaffande av teknisk utrustning, om vilka personella resurser som behövs samt om kommunikation och information mellan Rikskriminalpolisen och de regionala och lokala polismyndigheterna i landet samt mellan dessa och motsvarande myndigheter i andra länder.

Särskild arkivlag för registrering av barnpornografi

Vi föreslår att det i TF och YGL införs bestämmelser om att det i vanlig lag får föreskrivas att enligt grundlagarna konfiskerade barnpornografiska framställningar får bevaras i ett referensregister. Som det nu är skall sådana framställningar förstöras. Till registret skall också få föras andra barnpornografiska framställningar. Materialet är som referensmaterial av stor betydelse när det gäller att utreda nya misstänkta barnpornografibrott. Det är dessutom viktigt som spår- och bevismaterial med avseende på barnpornografibrott och skildrade sexualbrott mot barn.

Rikskriminalpolisen har enligt vad utredningen inhämtat för avsikt att låta den personalgrupp som inom kriminalunderrättelsetjänsten ansvarar för området sexuella övergrepp mot barn och barnpornografi ha hand om granskning och detaljanalys av beslagtagna framställningar.

Avsikten är att nämnda befattningshavare skall utbildas till specialister på att bedöma barnpornografiskt material och snabbt kunna bistå de lokala och regionala polismyndigheterna vid utredning om misstänkta barnpornografibrott.

Detta gör det också möjligt att fortlöpande få referensregistret kompletterat med nytt anträffat material till nytta för redan inledda och framtida utredningar.

Rikspolisstyrelsen avser också att när det gäller frågor om sexuella övergrepp mot barn och barnpornografi skapa en länk mellan den centrala underrättelseenheten och de lokala polismyndigheterna genom att i bilda en kontaktgrupp bestående av personal från den centrala enheten och en eller två personer från varje län.

Utbildning

Polisutbildningen är för närvarande föremål för en genomgripande översyn. Vi har framhållit vikten av att det i den framtida utbildningen ges erforderligt utrymme åt undervisning i ämnena sexuella övergrepp mot barn och barnpornografibrott.

Viss kompletterande utbildning kommer att ges för tullpersonal, om den föreslagna lagstiftningen om förbud mot in- och utförsel av barnpornografi genomförs.

Internationellt samarbete

Internationellt polissamarbete bedrivs inom Interpol. Europol är benämningen på det europeiska polissamarbete som beslutades år 1991 och som hittills delvis kommit i gång genom inrättandet av Europol's Drug Unit (EDU) vars mandat omfattar även bekämpning av barnsexhandel. Nämnas kan också den nordiske sambandsmannen med stationering i Thailand, Filippinerna och Sri Lanka.

Vår undersökning av den i Sverige anträffade barnpornografien har visat att nästan allt material saknar svensk anknytning. Samarbete måste därför inledas med polismyndigheterna i de länder där de övergrepp som bilderna visar kan antas ha begåtts för att brotten där skall kunna utredas och eventuellt fortfarande pågående övergrepp avbrytas.

Det internationella tullsamarbetet är väl utbyggt och fungerar effektivt. Svensk tull kan därför vid behov snabbt utvidga detta att gälla även tullbrott avseende barnpornografi.

En internationell databank bör upprättas i Sverige

Prop. 1997/98:43

Bilaga 1

Rikskriminalpolisen skall ta över ansvaret för den systematisering som under utredningsarbetet skett av den i Sverige i samband med brottsutredningar anträffade barnpornografin. Vi föreslår att arbetsresultatet snarast nyttiggörs internationellt. En organisation bör skapas för detta. Huvudansvaret för projektet bör ligga hos Rikspolisstyrelsen.

Ett samarbete bör etableras mellan olika berörda länder för komplettering av det i vårt land anträffade materialet med material från de andra länderna. Informationen bör fortlöpande uppdateras.

Vi föreslår att regeringen i särskild ordning låter utreda ett sådant internationellt projekt.

Genomförande av förslaget

Kostnader

Enligt vår bedömning kommer de av oss förslagna lagändringarna inte att medföra ökade kostnader för statsverket.

Ikraftträdande

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

1. Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs

dels att 16 kap. 10 a och 17 §§ samt 35 kap. 4 § brottsbalken skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas två nya paragrafer, 16 kap. 10 aa § och 10 ab §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

10 a §

Den som skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprides eller som sprider sådan bild av barn, dömes, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för **barnpornografibrott** till böter eller fängelse i högst två år.

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att överlåta, upplåta eller förevisa bilden,
2. överlåter, upplåter eller förevisar en skildring av barn i pornografisk bild, eller

3. i syfte att begå en gärning som sägs i 2 förvärvar en skildring av barn i pornografisk bild, döms för **barnpornografibrott** till böter eller fängelse i högst två år.

Den som i annat fall än som sägs i första stycket innehar eller efterfrågar en skildring av barn i pornografisk bild, döms, om barnet på bilden är inblandat i en handling med sexuell innebörd och om bilden är av verklighetstrogen karaktär, för barnpornografibrott till böter eller fängelse högst sex månader.

Om en gärning som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna är försvarlig skall den inte medföra ansvar.

Med barn avses en person under 18 år eller en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad.

10 aa §

Är ett brott som avses i 10 a § första stycket att anse som grovt skall dömas för grovt barnporno-

grafitbrott till fängelse lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har bedrivits i stor omfattning och i vinstsyfte samt avsett bilder i vilka det framstår som om barn utsätts för synnerligen smärtsamt våld.

10 ab §

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet begår gärning som sägs i 10 a § första stycket döms till böter eller fängelse i högst två år.

17 §

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma skall gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri.

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma skall gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri och försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket 3 och försök till grovt barnpornografibrott enligt 10 a § första stycket 3 och 10 aa §.

35 kap.

4 §

De i 1 § bestämda tiderna skall räknas från den dag brottet begicks. Förutsätts för ådömande av påföljd att viss verkan av handlingen inträtt, skall tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Har brott som avses i 6 kap. 1–4 och 6 §§ eller försök till sådana brott begåtts mot barn under femton år skall de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt femton år.

Har brott som avses i 6 kap. 1–4 och 6 §§ eller försök till sådana brott begåtts mot barn under femton år skall de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt femton år. Detsamma skall gälla brott som avses i 6 kap. 7 § första och tredje stycket när någon begått sådant brott mot den som är hans avkomling eller står under hans fostran eller för vars vård eller tillsyn han har att svara på grund av myndighets beslut.

Om vid bokföringsbrott, som ej är ringa, den bokföringskyldige inom fem år från brottet har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller

inställt sina betalningar, skall tiden räknas från den dag då detta skedde. Prop. 1997/98:43
Om den bokföringskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för Bilaga 2
skatte- eller taxeringsrevision, skall tiden räknas från den dag då revisio-
nen beslutades.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
 2. Bestämmelsen i 35 kap. 4 § andra stycket andra meningen tillämpas även på brott som har begåtts för ikraftträdandet om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

2. Förslag till lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi

Prop. 1997/98:43
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs följande.

1 § En skildring av barn i pornografisk bild får inte införas till eller utföras från landet om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Med barn avses en person under 18 år eller en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad.

2 § Bestämmelser om ansvar för olovlig införsel och utförsel av en skildring av barn i pornografisk bild finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

3. Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

Prop. 1997/98:43
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 3, 4 och 7 §§ skall ha följande lydelse.

3 §

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,
2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,
3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),
4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),
5. injektionssprutor och kanyler,
6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nit-handskar, batonger, karatepinnar, blydaggar, spikklubbor och liknande,
8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
9. hundar och katter för annat ändamål än handel,
10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738) och tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581),
11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,
12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda.

13. *barnpornografi enligt lagen (1999:00) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.*

4 §

Anmälningsskyldighet föreligger

1. för den som utan erforderligt tillstånd, eller med stöd av tillstånd som föranletts av vilseledande uppgift, från ett annat EU-land till Sverige inför eller från Sverige till ett sådant land utför en vara som avses i 3 § 3, 5–8 och 10,
2. för den som från ett annat EU-

2. för den som från ett annat EU-

land till Sverige inför eller från land till Sverige inför eller från Sverige till ett sådant land utför en Sverige till ett sådant land utför en vara som avses i 3 § 1, 4, 9, 11 och 12. vara som avses i 3 § §, 4, 9 och 11–13.

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande Generaltullstyrelsen får meddela närmare föreskrifter om anmälningsskyldigheten.

7 §

För kontroll av att anmälnings- För kontroll av att anmälnings- skyldigheten enligt denna lag, eller skyldigheten enligt denna lag, eller enligt lagen (1994:1565) om be- enligt lagen (1994:1565) om be- skattning av privatinförsel av alko- skattning av privatinförsel av alko- holddrycker och tobaksvaror från ett holddrycker och tobaksvaror från ett land som är medlem i Europeiska land som är medlem i Europeiska unionen, fullgjorts riktigt och full- unionen, fullgjorts riktigt och full- ständigt, samt för kontroll av att ständigt, samt för kontroll av att gällande villkor för in- eller utförsel gällande villkor för in- eller utförsel av sådana varor som anges i 3 § 1 av sådana varor som anges i 3 § 1 och 3–12 uppfyllts, får en tull- och 3–13 uppfyllts, får en tull- tjänsteman undersöka tjänsteman undersöka

1. transportmedel, containrar, lådor och andra utrymmen där varor kan förvaras vid införsel från eller utförsel till ett annat EU-land,

2. handresgods, såsom resväskor och portföljer, samt handväskor och liknande som medförs av en resande vid inresa från eller utresa till ett annat EU-land, eller av den som kan anmanas att stanna enligt 5 § första stycket 2.

Ytterligare bestämmelser om befogenheter bl.a. avseende kroppsvisitation och kroppsbesiktning finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999

4. Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

Prop. 1997/98:43

Bilaga 2

Häriigenom föreskrivs i fråga om tryckfrihetsförordningen att 7 kap. 4 §, 7 kap. 7 § och 9 kap. 3 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

4 §

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom tryckfrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås genom tryckt skrift och är straffbara enligt lag:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant högförräderi;

2. krigsanstiftan, såframt fara för att riket skall invecklas i krig eller andra fientligheter framkallas med utländskt bistånd;

3. spioneri, varigenom någon för att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande försvarsverk, vapen, förråd, import, export, tillverkningsätt, underhandlingar, beslut eller något förhållande i övrigt, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för totalförsvaret eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant spioneri;

4. obehörig befattning med hemlig uppgift, varigenom någon utan syfte att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande något förhållande av hemlig natur, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för rikets försvar eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök eller förberedelse till sådan obehörig befattning med hemlig uppgift;

stämpling till sådant brott, om detta är att anse som grovt, vid vilken bedömning särskilt skall beaktas om gärningen innefattade till handagående av främmande makt eller var av synnerligen farlig beskaffenhet med hänsyn till pågående krig eller rörde förhållande av stor betydelse eller om den brottslige röjde vad som på grund av allmän eller enskild tjänst betrots honom;

5. vårdslöshet med hemlig uppgift, varigenom någon av grov oaktsamhet begår gärning som avses under 4;

6. uppror, förövat med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant uppror;

7. landsförräderi eller landssvek, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon missleder eller förråder dem som är verksamma för rikets försvar eller förleder dem till myteri, trolöshet eller modlöshet, förråder egendom som är av betydelse för totalförsvaret eller begår annan liknande förrädisk gärning som är ägnad att medföra men för totalförsvaret eller innefattar bistånd åt fienden;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant landsförräderi eller landssvek;

8. landsskadlig vårdslöshet, i vad därigenom någon av oaktsamhet begår gärning som avses under 7;

9. ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, varigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon sprider falska rykten eller andra osanna påståenden, som är ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, eller till främmande makt framför eller låter framkomma sådana rykten eller påståenden eller bland krigsmän sprider falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla trolöshet eller modlöshet;

10. uppvigling, varigenom någon uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet eller åsidosättande av vad som åligger krigsman i tjänsten;

11. hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse;

12. barnpornografibrott, varigenom någon skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprides, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig,

12. barnpornografibrott, varigenom någon skildrar barn, *varmed avses en person under 18 år eller en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad*, i pornografisk bild med uppsåt att *överlåta, upplåta eller förevisa* bilden, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

13. olaga våldsskildring, varigenom någon i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

14. förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den;

15. förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom.

7 kap.

7 §

Tryckt skrift, som innefattar tryckfrihetsbrott, *må* konfiskeras. Tryckt skrift som innefattar ett tryckfrihetsbrott *får* konfiskeras. *Är brottet barnpornografibrott gäller om särskild rättsverkan i övrigt vad som föreskrivs i lag.*

Konfiskering av tryckt skrift innebär att alla för spridning avsedda exemplar av skriften skola förstöras samt att med formar, stenar, stereotyper, plåtar och andra dylika, uteslutande för tryckningen av skriften användbara materialier skall så förfaras att missbruk därmed ej kan ske.

Konfiskering får också ske i annat fall av en tryckt skrift som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av skriften som påträffats *i samband med en förundersökning* skall förstöras. Konfiskering får också ske annat fall av en tryckt skrift som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av skriften som påträffats skall förstöras.

I lag får föreskrivas att tryckt skrift som konfiskerats skall bevaras.

9 kap.

3 §

Allmänt åtal för tryckfrihetsbrott skall väckas, i fråga om periodisk skrift för vilken vid utgivningen gällde utgivningsbevis inom sex månader och i fråga om annan skrift inom ett år från det skriften utgavs, vid påföljd att skriften eljest är från sådant åtal fri. Utan hinder av vad nu sagts må dock, sedan allmänt åtal inom nämnda tid blivit väckt, nytt åtal väckas mot annan, som är för brottet ansvarig.

Vad i lag är stadgat om tid, inom vilken brott skall beivras för att påföljd för brott ej skall anses bortfallen, gälla även i fråga om tryckfrihetsbrott.

I lag får i fråga om barnpornografibrott förskrivas att skrift, såvitt avser beräkningen av de tider som anges i första och andra styckena, inte skall anses utgiven förrän den har lämnats för registrering hos en myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

5. Förslag till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

Prop. 1997/98:43

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 10 §, 3 kap. 13 § och 5 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

10 §

Grundlagen är tillämplig på sådana filmer och ljudupptagningar som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Grundlagen är tillämplig på 1. ljudupptagningar som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

2. filmer som sprids till allmänheten genom att spelas upp, och

3. filmer som sprids till allmänheten genom att säljas eller tillhandahållas på annat sätt än genom att spelas upp om i filmen är intaget och på höljet där sådant förekommer är anbringat tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa filmen samt om när, var och av vem exemplaren har framställts.

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet förbjuder innehav av filmer som saknar sådana uppgifter som avses i första stycket
3. Genom lag får dock föreskrivas om sådant förbud för filmer som innefattar skildring av barn i pornografisk bild.

3 kap.

13 §

Sådana exemplar av filmer och ljudupptagningar, som framställs i landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa filmen eller ljudupptagningen samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som framställer en film eller en ljudupptagning och därvid uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som sprider en film eller ljudupptagning som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av

oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och spridaren känner till detta.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 2

Den som sprider en film eller en ljudupptagning trots att han vet att den enligt denna grundlag har tagits i beslag eller konfiskerats skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

I 1 kap. 10 § finns bestämmelser om utsättande av uppgifter som avses i första stycket på film som sprids till allmänheten på annat sätt än genom att spelas upp.

5 kap.

6 §

En film eller ljudupptagning som innefattar ett yttrandefrihetsbrott får konfiskeras. Är brottet olaga våldsskildring eller barnpornografibrott gäller om särskild rättsverkan i övrigt vad som föreskrivs i lag.

Vid konfiskering skall alla exemplar som är avsedda för spridning förstöras. Dessutom skall tillses att föremål som kan användas särskilt för att mångfaldiga filmen eller ljudupptagningen inte skall kunna användas för att framställa ytterligare exemplar.

Konfiskering får också ske i annat fall av en film som innefattar en skildring av barn i pronografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av filmen som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

Konfiskering får också ske i annat fall av en film som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av filmen som påträffas skall förstöras. I lag får föreskrivas att film som konfiskerats skall bevaras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Prop. 1997/98:43
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

dels att 4 kap. 2 § och 5 kap. 8 § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 4 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Den skyldighet att lämna uppgifter om vem som har låtit framställa en film eller en ljudupptagning samt om när, var och av vem exemplaren har framställts som föreskrivs i 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen skall fullgöras genom att uppgifterna intas i själva filmen eller ljudupptagningen *eller* anbringas på dennas kassett eller motsvarande hölje.

Den skyldighet att lämna uppgifter om vem som har låtit framställa en film eller en ljudupptagning samt om när, var och av vem exemplaren har framställts som föreskrivs i 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen skall fullgöras genom att uppgifterna intas i själva filmen eller ljudupptagningen *och* anbringas på dennas kassett eller motsvarande hölje.

5 kap.

8 §

Ett videogram som inte har getts in till Statens biografbyrå för granskning enligt lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram skall anses ha lämnats ut för spridning först när pliktexemplar enligt lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument har lämnats.

En film som inte har getts in till Statens biografbyrå för granskning enligt lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram skall anses ha lämnats ut för spridning först när pliktexemplar enligt lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument har lämnats.

8 a §

I fråga om barnpornografibrott i tryckt skrift skall skriften anses utgiven först när pliktexemplar enligt lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument har lämnats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

7. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi

Prop. 1997/98:43
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

En skildring av barn i pornografisk bild som påträffas *i samband med en förundersökning* skall förklaras förverkad, om skildringen är av verklighetstrogen karaktär och det inte finns särskilda skäl mot att den förverkas.

Utöver bestämmelserna i denna lag gäller vad som i allmänhet är föreskrivet om beslag och om förverkande.

En skildring av barn i pornografisk bild som påträffas skall förklaras förverkad, om skildringen är av verklighetstrogen karaktär och det inte finns särskilda skäl mot att den förverkas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

8. Förslag till lag om registrering av barnpornografi

Prop. 1997/98:43

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs följande

1 § I denna lag ges bestämmelser om ett särskilt för riket gemensamt arkiv för bevarande av barnpornografiska framställningar för att underlätta utredningar om sexualbrott mot barn och om barnpornografibrott.

2 § Barnpornografiska framställningar som har konfiskerats enligt 7 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen och 5 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen eller förverkats enligt lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi eller enligt vad som i allmänhet är föreskrivet om förverkande får tillföras det särskilda arkivet.

Det särskilda arkivet får tillföras även andra barnpornografiska framställningar.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om arkivmyndighet, leveransskyldighet och arkivvård.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

9. Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument

Prop. 1997/98:43
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument att det skall införas en ny rubrik och en ny paragraf, 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Särskild föreskrift för barnpornografiska dokument

19 a §

I fråga om barnpornografibrott skall utan hinder av föreskrifterna i 5–17 §§ pliktexemplar lämnas när dokumentet har gjorts tillgängligt för allmänheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Följande anmodade remissinstanser har avgett yttrande över Barnpornografiutredningens betänkande *Barnpornografifrågan Innehavskriminalisering m.m.* (SOU 1997:29): Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Trollhättans tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Göteborg, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Datainspektionen, Svenska UNICEF-kommittén, Röda korset, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Generaltullstyrelsen, Statens skolverk, Högskoleverket, Arkivet för ljud och bild, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, Statens Biografbyrå, Svenska kyrkans centralstyrelse, Rädda Barnen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska Läkaresällskapet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Television AB, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken vid Universitetssjukhuset i Linköping, BRIS-Barnens rätt i samhället, ECPAT Sverige, Föreningen Sveriges socialchefer, Manliga nätverket, Riksförbundet för sexuell upplysning, Riksförbundet Hem och Skola, Sveriges Distributörer av Institutionell Film och Video, Sveriges domareförbund, Sveriges Psykologförbund och Våldsskildringsrådet.

Till Svea hovrätts yttrande har fogats en särskild mening av hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt. Riksåklagaren har överlämnat yttranden från åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Följande remissinstanser har beretts tillfälle men avstått från att yttra sig över betänkandet: Brottsförebyggande rådet, Handikappförbundens Samarbetsorgan, Allmänhetens pressombudsman, Pressens opinionsnämnd, Amnesty international, Elevorganisationen i Sverige, Föreningen Grävande Journalister, Föreningen Sveriges Filmproducenter, Landsrådet för svenska ungdomsorganisationer, Medborgarrättsrörelsen, Publicistklubben och TV 4 AB.

Utöver anmodade remissinstanser har följande avgett yttranden: Jämställdhetsombudsmannen, ledamöterna vid Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet professorerna Peter Seipel, Jan Ramberg och Madeleine Leijonhufvud samt bitr. professorn Wiweka Warnling-Nerep, Sveriges Författarförbund, Adoptionscentrum, Akademikerförbundet SSR, Alla Kvinnors Hus, Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Växjö, Centerkvinnorna, DIAKONIA, Ensamstående mammors rättigheter i samhället, Folkaktionen mot Pornografi, Fredrika-Bremerförbundet, Föreningen Sveriges Ungdomsmottagningar, Föreningen SCI/Stödcentrum mot incest, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, IOGT-NTOs Juniorförbund, KFUK-KFUMs riksförbund, Kristdemokratiska Kvinnoförbundet, Kristdemokratiska Ungdomsförbundet, Metodistkyrkans Ungdomsförbund, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, Riksföreningen för Barnsjuksköterskor, Riksföreningen för skolhälsovård, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, Samverkansforum

för kvinnor i Sverige, Statstjänstemannaförbundet, Stockholms Tjejjour, Svenska Baptisternas Ungdomsförbund, Svenska flyktingrådet, Svenska Handikappidrottsförbundet, Svenska Kyrkans Unga, Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund, Sveriges Kristna Råd och Sveriges Frikyrkosamråd, Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund, Unga Örnars Riksförbund samt Växjö Aktionsgrupp Mot Pornografi.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 3

Vidare har ett stort antal skrivelser, namnlistor och andra yttranden inkommit från enskilda och organisationer.

Sammanfattning av Mediekommitténs betänkande (1997:49)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 4

Kommitténs uppdrag kan delas upp i fyra delar;

-frågan om grundlagsskydd för yttrandefriheten i nya medier inklusive frågan om tydligare avgränsning av grundlagens tillämpningsområde beträffande videogram med anledning av problem med s.k. skraddarsydd videogram,

-frågan om räckvidden i tiden av grundlagarnas förbud mot censur och hindrande åtgärder när ny teknik används vid tillkomsten av framställningar som omfattas och kan komma att omfattas av grundlagarnas skydd,

-frågan om förhållandet mellan offentlighetsprincipen å ena sidan och reglerna i tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) om beslag och konfiskering å andra sidan samt

-frågan om förlängning av preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp.

1 A Grundlagsskydd för nya medier

Uppdraget

Kommittén skall analysera i vilken omfattning nya medieformer omfattas av TF och YGL och utreda behovet av ett grundlagsskydd efter de tryckfrihetsrättsliga grundsatserna för yttrandefriheten i nya medieformer som används till att förmedla yttranden och annan information till allmänheten. Kommittén bör föreslå de grundlagsändringar och andra lagändringar den finner motiverade.

Omfattas de nya teknikerna av nu gällande TF eller YGL?

Kommittén har undersökt vilka nya tekniker som kan användas för kommunikation med allmänheten. Teknikerna har delats in i nya fysiska databärare och ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor.

TF gäller för skrift som framställts i tryckpress och skrift som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande om utgivningsbevis gäller för skriften eller den försetts med vissa uppgifter om mångfaldigandet. TF innehåller också en regel (1 kap. 7 § andra stycket, här kallad bilageregeln) som ger skydd åt radioprogram, film eller ljudupptagning som avses i YGL när dessa medier används av ägaren till en periodisk skrift för att oförändrat sprida innehållet i skriften. Enligt regeln skall dessa medier i ett sådant fall jämföras med en bilaga till skriften.

YGL gäller för ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar. Med vissa liknande överföringar avses andra sändningar som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor än ljudradio och televi-

sion, t.ex. telefax och videotex, det senare var vid tillkomsten av YGL en benämning på en slags databas. YGL innehåller också i 1 kap. 9 § en regel som ger grundlagsskydd åt databaser varigenom allmänheten tillhandahålls upplysningar på begäran med hjälp av elektromagnetiska vågor om databasen drivs av en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för framställning av filmer eller ljudupptagningar eller en nyhetsbyrå och mottagaren inte kan ändra innehållet i registret (här kallad databasregeln).

Nya fysiska databärare

När det gäller nya fysiska databärare har kommittén funnit att sådana databärare med enbart text och/eller stillbilder, t.ex. cd-romskivor, inte omfattas av vare sig TF eller YGL eftersom de inte är skrift som framställts i tryckpress eller skrift som mångfaldigats på något av de sätt som sägs i 1 kap. 5 § TF och de inte heller är upptagningar av rörliga bilder eller ljud som omfattas av YGL. Kommittén har också funnit att det beträffande fysiska databärare med andra kombinationer av text, stillbilder, rörliga bilder och ljud än text och stillbilder inte klart framgår av YGL om de omfattas av denna grundlag eller inte men att det inte är osannolikt att de omfattas av YGL.

Ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor

När det gäller ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor behandlar kommittén elektronisk post och elektroniska anslagstavlor, informationsdatabaser, telefax, text-TV, digital TV, digital radio och betalteletjänster av olika slag. När det gäller frågan om dessa tekniker omfattas av TF eller YGL är frågan närmare bestämt om de faller under tillämpningsområdet för någon av följande regler; huvudregeln om radioprogram i 1 kap. 6 § YGL, databasregeln i 1 kap. 9 § samma grundlag eller bilageregeln i 1 kap. 7 § TF.

Beträffande huvudregeln om radioprogram i 1 kap. 6 § YGL konstaterar kommittén att denna gäller för sändningar med hjälp av elektromagnetiska vågor som är riktade till allmänheten. Beträffande rekvisitet "riktad till allmänheten" anser kommittén att detta betyder att sändningen skall vara riktad till en vid krets av mottagare som i princip är öppen för envar. Kommittén konstaterar också att sändningen måste startas av avsändaren för att omfattas av 1 kap. 6 § YGL; om sändningen startas av mottagaren faller den utanför denna paragraf.

När det gäller databasregeln i 1 kap. 9 § YGL konstaterar kommittén att även denna paragraf gäller för sändningar som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor om allmänheten därigenom på begäran tillhandahålls upplysningar direkt ur ett register för automatisk databehandling och det är ett sådant massmedieföretag som anges i paragrafen som ombesörjer tillhandahållandet och mottagaren inte kan ändra innehållet i registret. Kommittén anser att rekvisitet "på begäran" i paragrafen innebär att mottagaren startar sändningen. Det är därvid utan betydelse om det finns flera meddelanden att välja bland eller inte.

Beträffande bilageregeln i TF (1 kap. 7 § andra stycket), anser kommittén att uttrycket ”i form av ett radioprogram, en film eller en ljudupptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen” innebär att även sådana sändningar från databaser som avses i 1 kap. 9 § YGL och som alltså sker på begäran omfattas av bilageregeln under förutsättning att det är ägaren till en periodisk skrift som tillhandahåller skriftens innehåll oförändrat på detta sätt.

Vid tillämpningen av ovannämnda grundlagsregler med den tolkning som här redovisats på ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor har kommittén kommit till följande resultat.

Elektronisk post som sänds till en vid krets av mottagare som i princip är öppen för envar omfattas av huvudregeln om radioprogram, 1 kap. 6 § YGL. Den kan därmed också omfattas av bilageregeln i 1 kap. 7 § TF om det är ägaren till en periodisk skrift som sprider eller låter sprida skriftens innehåll oförändrat på detta sätt. Sändning av elektronisk post kan enligt kommitténs definition av elektronisk post inte startas av mottagaren. Elektronisk post kan därför inte omfattas av databasregeln.

Beträffande elektroniska anslagstavlor konstaterar kommittén att sändning från sådana anslagstavlor startas av mottagaren. Anslagstavlor kan därför inte omfattas av huvudregeln om radioprogram i YGL. Vidare anser kommittén att om anslagstavlan är anordnad så att användarna kan föra in material i anslagstavlan så att detta oförmedlat blir tillgängligt för andra användare faller anslagstavlan utanför databasregeln i YGL eftersom mottagaren då kan ändra i registret. Anslagstavlor av detta slag kan då inte heller omfattas av bilageregeln i TF. Om anslagstavlan däremot är ordnad så att införingar som användarna gör inte blir tillgängliga för andra användare omedelbart utan först efter en åtgärd från den som har anslagstavlan, kan den omfattas av databasregeln om denne är ett massmedieföretag. Den kan också omfattas av bilageregeln i TF om det är ägaren till en periodisk skrift som sprider eller låter sprida hela eller delar av skriftens innehåll oförändrat på detta sätt.

Beträffande informationsdatabaser konstaterar kommittén att de inte kan omfattas av huvudregeln om radioprogram eftersom sändningen startas på begäran. De kan däremot omfattas av databasregeln och bilageregeln under de förutsättningar som anges i dessa paragrafer, det krävs alltså bl.a. att det är ägaren till en periodisk skrift eller ett traditionellt massmedieföretag som driver verksamheten för att den skall falla under grundlagsskyddet.

När det gäller telefax förhåller det sig så att sändningen kan startas av både mottagare och avsändare. Om sändningen startas av mottagaren, som t.ex. vissa tidningars faxtjänster, kan den omfattas av databasregeln. Om sändningen startas av avsändaren kan den omfattas av huvudregeln om radioprogram om den är riktad till en vid krets av mottagare som i princip är öppen för envar.

Text-TV sänds kontinuerligt. Sändning av text-TV kan inte startas av mottagaren. Text-TV-sändningar kan alltså inte omfattas av databasregeln. Däremot omfattas text-TV av huvudregeln om radioprogram om den är riktad till en vid krets av mottagare som i princip är öppen för envar. Den kan också omfattas av bilageregeln under de förutsättningar som anges där.

Beträffande *digital radio och TV* är det tydligt att de inte är medier i sig utan en sändningsteknik som lämpar sig för nya tjänster t.ex. video on demand. Man måste bedöma frågan om grundlagsskydd för varje tjänst för sig. Därvid kan på det sätt som redovisats ovan såväl huvudregeln om radioprogram som databasregeln och bilageregeln bli tillämpliga.

Betalteletjänster kan delas in i två olika slag; sådana där det är möjligt för mottagaren att föra in eget material och sådana som inte tillåter mottagaren att göra detta. Liksom beträffande alla andra tekniker måste varje tillämpning bedömas för sig.

Om sändningen inte startas av mottagaren utan av avsändaren t.ex. när den som ringer upp får del av information på ett ljudband som hela tiden rullar kan den sändningen omfattas av huvudregeln om radioprogram om många kan lyssna samtidigt så att sändningen kan anses riktad till en vid och obestämd krets som i princip är öppen för envar. Den kan då också omfattas av bilageregeln i TF under de förutsättningar som anges där.

Om sändningen startas av mottagaren kan den omfattas av databasregeln om tjänsten tillhandahålls av ett sådant massmedieföretag som anges där och upplysningarna hämtas direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling och den mottagande inte kan föra in eget material i registret. Den kan även i detta fall omfattas av bilageregeln under de förutsättningar som anges där. Om upplysningarna är lagrade på annat sätt än i sådant register med upptagningar för automatisk databehandling faller tjänsten utanför databasregeln och bilageregeln.

Om det är fråga om en grupsamtalstjänst, dvs. där många kan tala med varandra samtidigt, och tjänsten kan utnyttjas av en vid och obestämd krets som i princip är öppen för envar är likheten med direktsändning av radioprogram stor. Sändningen utgår visserligen inte från en central punkt på samma sätt som ett traditionellt radioprogram men detta krävs inte heller enligt YGL. En sådan betalteletjänst får därför anses falla under YGL:s huvudregel om radioprogram.

Förslag till grundlagsskydd för nya medier

En teknikberoende eller teknikoberoende grundlag?

Kommittén har diskuterat den grundläggande frågan om en teknikberoende eller en teknikoberoende grundlagsreglering. Kommittén har därvid kommit till slutsatsen att en teknikberoende grundlag inte nu bör övervägas utan att förslagen bör inriktas på en utvidgning av grundlagsskyddet i TF och YGL till medieformer som nu inte har ett sådant skydd och som utan alltför stora komplikationer kan inordnas i det tryckfrihetsrättsliga systemet i de båda grundlagarna. Inom ramen för denna lagstiftningsteknik kan man välja mer eller mindre detaljerat angivande av olika medier och därmed en högre eller lägre grad av teknikberoende. En strävan har varit att ha en så generell beskrivning av olika medieformer att utbyte av en teknisk upptagningsform till en annan inte påverkar grundlagsskyddet.

När det gäller nya fysiska databärare föreslår kommittén att termen tekniska upptagningar införs i YGL som ett samlingsbegrepp för filmer, videogram, andra upptagningar av rörliga bilder, ljudupptagningar, upptagningar av enbart text och/eller stillbilder och upptagningar med en annan kombination av text, stillbilder, rörliga bilder och ljud än text och stillbilder. Vidare föreslås att termen, efter förebild av 2 kap. 3 § TF, definieras som ”upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel”. Det föreslås också att alla tekniska upptagningar skall behandlas enligt de regler som gäller för film, utom i vissa avseenden t.ex. när det gäller tillåtelsen till förhandsgranskning, se nedan. Det föreslås alltså att särbehandlingen av ljudupptagningar skall upphöra.

Genom de föreslagna grundlagsändringarna uppnår man att grundlagen blir mindre teknikbunden, att fysiska databärare med enbart text och/eller stillbilder (t.ex. cd-romskivor) omfattas av grundlagen och att det blir klarlagt att fysiska databärare med en annan kombination av text, stillbilder, rörliga bilder och ljud än text och stillbilder omfattas av grundlagen. Vidare uppnår man att man slipper problemen med att utifrån innehållet (rörliga bilder eller ljud eller text) avgöra vilka regler som gäller för en upptagning, utom såvitt avser de regler som kommittén anser alltså skall gälla endast för upptagningar som innehåller rörliga bilder.

Kommittén anser inte att tillåtelsen till förhandsgranskning av filmer som skall visas offentligt (1 kap. 3 § andra stycket YGL) skall utvidgas att omfatta upptagningar som inte innehåller rörliga bilder. Däremot bör det klarläggas att tillåtelsen omfattar upptagningar som innehåller rörliga bilder i kombination med ljud, text eller stillbilder men det bör samtidigt slås fast att tillåtelsen till förhandsgranskning då endast avser de rörliga bilderna (inklusive åtföljande text och ljud) och inte t.ex. rena textavsnitt. Tillåtelsen till förhandsgranskning föreslås därför avse ”rörliga bilder i filmer” som skall visas offentligt och i 1 kap. 1 § tredje stycket föreslås en regel som säger att vad som sägs om filmer avser även videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder.

De övriga särregler som nu gäller för film och som kommittén anser i fortsättningen skall gälla endast för upptagningar med rörliga bilder är 3 kap. 11 § YGL rörande otillåten utlämning av film eller videogram och 7 kap. 5 § YGL om tillsyn över att yttrandefriheten i filmer inte missbrukas genom olaga våldsskildring och över att filmer med sådana skildringar inte i förvärvssyfte sprids till den som är under 15 år.

När det gäller 3 kap. 12 § första stycket 3 YGL om förledande av ungdom genom filmer föreslår kommittén att denna regel utvidgas att omfatta även andra tekniska upptagningar än sådana med rörliga bilder dvs. även tekniska upptagningar med enbart text, stillbilder eller ljud eller kombinationer därav. Utvidgningen till att omfatta också tekniska upptagningar med enbart ljud möjliggör att genom vanlig lag ingripa mot rasistisk musik som sprids bland ungdomar, se nedan angående hets mot folkgrupp.

Beträffande ny kommunikation med hjälp av elektromagnetiska vågor föreslår kommittén en utvidgning av databasregeln i 1 kap. 9 § YGL till att omfatta också andra än sådana massmedieföretag som avses där, t.ex. andra typer av företag eller fysiska personer, som driver sådan databasverksamhet under förutsättning att utgivningsbevis gäller för verksamheten. Härigenom uppnås att alla som vill driva sådan databasverksamhet som sägs i nuvarande 1 kap. 9 § YGL kan få grundlagsskydd för detta om de ordnar sin verksamhet på det sätt som sägs där (det får t.ex. inte vara möjligt för mottagaren att ändra i registret) och ansöker om utgivningsbevis. Det är alltså fråga om ett frivilligt grundlagsskydd. Anledningen till att ett krav på utgivningsbevis bör ställas är att meddelares och andra medverkandes ställning annars kan bli osäker eftersom de inte säkert skulle kunna veta om grundlagsskydd gäller för verksamheten eller inte och därmed inte heller om deras medverkan är straffri eller inte. Om krav på utgivningsbevis gäller kan medverkande kontrollera om sådant finns och därmed grundlagsskydd gäller och på så sätt få klarhet i om deras medverkan är straffri.

Kommittén föreslår nya regler i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden (tillämpningslagen) om utgivningsbevis. Radio- och TV-verket föreslås utfärda utgivningsbevis på ansökan av den som driver verksamheten, om den är anordnad på det sätt som sägs i nuvarande databasregel och vissa ytterligare krav är uppfyllda. Radio- och TV-verket föreslås också få till uppgift att föra förteckning över sådana register med utgivningsbevis. En skyldighet att ange namn på registret skall finnas och för att undvika risk för förväxling med register som drivs enligt nuvarande 1 kap. 9 § YGL föreslås också en regel om skyldighet för den som driver ett sådant register att anmäla namnet på registret till Radio- och TV-verket. Verket skall även bl.a. få möjlighet att återkalla utfärdat utgivningsbevis, t.ex. om verksamheten inte längre är anordnad så som anges i databasregeln.

Kommitténs förslag i denna del innebär också att även den som driver databasverksamhet där sändningarna utgår från utlandet skall ha möjlighet att här få ett utgivningsbevis och att grundlagens skydd skall gälla fullt ut för sådan databasverksamhet om utgivningsbevis finns.

Förslagets förenlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet)

Kommittén har funnit att vissa av direktivets bestämmelser sedda för sig strider mot TF och YGL men att den tillåtelse till undantag i yttrandefrihetens intresse som direktivet innehåller måste anses ge möjlighet att i princip helt undanta verksamhet som faller under TF och YGL från direktivets tillämpningsområde. Detta bör enligt kommitténs mening göras genom att det i den nya datalagstiftning som direktivet ger upphov till klart anges att datalagens bestämmelser inte gäller på TF:s och YGL:s område. Eftersom denna möjlighet till undantag från direktivets tillämp-

Särskilt om dator- och videospel

Det föreslagna grundlagsskyddet för nya fysiska databärare innebär att även dator- och videospel på sådana databärare kommer att omfattas av grundlagsskyddet.

Händelseförloppet i dator- och videospel har ofta närmast oändliga variationsmöjligheter. Det kan därför vara svårt för en utgivare att överblicka spelets innehåll. Det förhåller sig också så att det inte sällan förekommer våldsinslag i spelen. Kommittén har därför övervägt om dator- och videospel kan hållas utanför grundlagsskyddet men har inte kunnat finna något juridiskt acceptabelt sätt att skilja en fysisk databärare som innehåller dator- eller videospel från en som inte gör det. Det finns nämligen ingen klar teknisk skillnad mellan sådana databärare, och man kan inte heller skilja dem åt med hjälp av innehållets betydelse från yttrandefrihetssynpunkt eller liknande kriterium eftersom det skulle innebära gränsdragningssvårigheter med åtföljande rättsosäkerhet och möjliggöra missbruk från statsmakternas sida. Kommittén har därför funnit att om man vill föra in nya fysiska databärare under grundlagarnas skydd blir en konsekvens att skyddet också kommer att omfatta fysiska databärare med dator- och videospel.

Kommittén anser att man när grundlagsskyddet kommer att omfatta också dator- och videospel bör justera lydelsen av straffbestämmelsen i 16 kap. 10 b § BrB om olaga våldsskildring, straffbestämmelsen i 16 kap. 10 c § BrB om otillåten utlämning av film och videogram och straffbestämmelsen i 16 kap. 12 § BrB om förledande av ungdom så att det klart framgår att de omfattar också dator- och videospel eftersom detta annars kan ifrågasättas.

Särskilt om Internet

Beträffande Internet har kommittén funnit att nätet inte nu kan betraktas som ett medium i sig utan får betraktas som ett system som möjliggör olika former av datorkommunikation och att varje tillämpning får betraktas för sig när det gäller att avgöra om grundlagsskydd föreligger eller inte. Kommittén anser att Internet knappast funnit sina former på ett sådant sätt att det nu finns anledning att överväga särskilda regler för just Internet till skydd för yttrandefriheten på nätet. Det är emellertid viktigt att utvecklingen noggrant följs så att lagändringar kan vidtas om det blir motiverat. Kommittén vill också framhålla vikten av att man värnar yttrandefriheten lika mycket när den utövas på Internet som när den utövas i andra nät eller medier.

Kommittén har uppmärksammat att den nya tekniken gör det möjligt att tämligen enkelt producera enstaka exemplar av fysiska databärare på begäran vid skilda tidpunkter. Kommittén har delat in sådan produktion i "efterproduktion", dvs. produktion vid skilda tidpunkter av enstaka exemplar efter det att yttrandet först spritts på samma slags databärare i sådan omfattning att grundlagsskydd uppnåtts, och "ursprunglig produktion", dvs. produktion vid skilda tidpunkter av enstaka exemplar av fysiska databärare utan att grundlagsskyddad spridning först skett.

Kommittén anser att produktion och utlämnande vid skilda tidpunkter av enstaka exemplar av fysiska databärare kan vara lika skyddsvärd som traditionell spridning av ett större antal exemplar vid en och samma tidpunkt, i vart fall om många beställningar görs så att det sammanlagt framställs ett stort antal exemplar. Kommittén lägger emellertid inte fram något förslag när det gäller sådan produktion men framhåller att det är viktigt att man uppmärksam följer utvecklingen.

När det gäller efterproduktion har kommittén funnit att rättsläget är oklart när det gäller frågan om vilket tidsmässigt samband som krävs mellan tidigare utgivning och efterproduktion för att de efterproducerade exemplaren skall anses ingå i den grundlagsskyddade upplagan. Kommittén har emellertid funnit att det ännu så länge inte föreligger något direkt behov av en precisering av rättsläget i detta avseende. Kommittén anser därför att frågan bör överlämnas till rättstillämpningen, i vart fall tills erfarenheter vunnits i praktiken av sådan produktion.

Beträffande ursprunglig produktion har kommittén funnit att ett grundlagsskydd för sådan produktion skulle kräva att man måste frånga TF:s och YGL:s grundläggande krav på att det skall vara fråga om kommunikation med allmänheten, vilket när det gäller fysiska databärare i princip innebär krav på att de skall framställas i inte alltför få exemplar för att omfattas av grundlagsskyddet. Det skulle också innebära att skraddarsydda videogram skulle omfattas av ett sådant grundlagsskydd. Kommittén har inte ansett att det är motiverat att nu överväga en så grundläggande förändring av TF:s och YGL:s tillämpningsområde.

Finansiering av utvidgningen av grundlagsskyddet

För att finansiera de utgiftsökningar som torde uppkomma hos JK till följd av utvidgningen av TF:s och YGL:s tillämpningsområde kan man enligt kommitténs mening överväga att införa en möjlighet för JK att överlämna åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål rörande barnpornografibrott och olaga våldsskildring i filmer och videogram. JK skulle därigenom befrias från åklagaruppgiften i sådana mål medan någon ökning av arbetsuppgifterna för det allmänna åklagarväsendet knappast skulle uppkomma eftersom JK redan idag i mål av detta slag uppdrar åt allmän åklagare att biträda vid förundersökningens genomförande och vid en eventuell domstolsprocess. För att skapa utrymme för JK att ta sig an fler ansvarsfrågor enligt YGL kan man också överväga att renodla JK:s verksamhet.

Uppdraget

Den 28 februari 1996 avlämnade JK till regeringen "Promemoria om vissa frågor rörande yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring m.m. –Justitiekanslerns erfarenheter och synpunkter" (Justitiedepartementets dnr. Ju 96/839). I promemorian förordar JK att det övervägs ett förtydligande av den bestämmelse i YGL som anger grundlagens tillämpningsområde såvitt avser videogram (1 kap. 10 § YGL). Regeringen beslutade den 23 maj 1996 att promemorian i denna del skulle överlämnas till Mediekommittén.

I promemorian anför JK att han efter YGL:s ikraftträdande haft att handlägga åtskilliga ärenden om yttrandefrihetsbrott i videogram och att det vanligen rör sig om olaga våldsskildring eller barnpornografibrott ofta i s.k. skräddarsydda videogram dvs. på ett videoband individuellt sammanställda kompilat av scener från skilda videogram. JK anger att det varit förenat med vissa svårigheter att tillämpa de regler om handläggning av ärenden om yttrandefrihetsbrott som finns i grundlagen på skräddarsydda videogram. JK anför också att handläggningen av ärenden om olaga våldsskildring och barnpornografibrott nu tar en större del av JK:s resurser i anspråk än vad som kan anses sakligt motiverat.

JK anför att det i några av de större brottsutredningar som han handlagt sedan YGL trätt i kraft har uppkommit fråga om vad som närmare bestämt fordras för att ett videogram skall anses ha blivit spritt till allmänheten i den mening som avses i 1 kap. 10 § YGL och att denna fråga i praktiken varit nära förbunden med frågan om skräddarsydda videogram. Vad saken gällt i den praktiska verksamheten har enligt JK varit fall då ett videogram spritts i endast ett fåtal exemplar, kanske endast två eller tre.

JK anför att svårigheterna med de skräddarsydda videogrammen visar sig när det gäller att avgöra om ett videogram har spritts till allmänheten i den mening som avses i 1 kap. 10 § YGL och vid bedömningar av ansvarigheten för innehållet, konfiskering, preskription och verkan av att en viss scen tidigare föranlett fällande dom eller prövats i ett rättsligt förfarande utan att leda till fällande dom. JK anser att det nu bör kunna vara tid att värdera erfarenheterna av YGL:s verkningssätt i fråga om de skräddarsydda videogrammen i syfte att söka en väg bort från de svårigheter som företeelsen vållat vid rättstillämpningen. Enligt JK skulle åtskilligt stå att vinna om man kunde dra en tydligare gräns kring YGL:s tillämpningsområde i fråga om filmer och videogram. JK anför att detta sannolikt skulle uppnås om de skräddarsydda videogrammen fördes undan från YGL.

Kommitténs överväganden

Kommittén anser att en grundlagsändring behövs för att det skall göras klart att YGL:s tillämpningsområde är snävare än vad som hittills ansetts i rättstillämpningen. Barnpornografiutredningen överväger också denna

fråga. Som alternativ till de lösningar som diskuteras inom den utredningen, bl.a. den s.k. stencilregeln enligt vilken ursprungsuppgifter krävs för att YGL skall vara tillämplig, presenterar kommittén en regel som kan kallas presumtionsregeln och som kunde läggas till i 1 kap. 10 § YGL enligt följande (tillägg kursiverat):

”Grundlagen är tillämplig på sådana tekniska upptagningar som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Huruvida grundlagen är tillämplig prövas i det enskilda fallet på grundval av vad som kan antas om spridningsfrågan. Om ej annat framgår av omständigheterna, skall grundlagen därvid anses tillämplig på en upptagning med uppgifter enligt 3 kap. 13 § och 4 kap. 4 §.”

Vid tillämpningen av regeln skall man liksom i dag utgå i första hand från det eller de exemplar man har tillgång till. Om det t.ex. med hänsyn till antalet exemplar, utseendet på omslag eller etikett eller själva produktionssättet framstår som sannolikt att exemplaret eller exemplaren är avsedda för spridning bland allmänheten, skall utgångspunkten vara att det/de omfattas av grundlagsskyddet. Om de innehåller ursprungsuppgifter enligt 3 kap. 13 § YGL eller uppgift om utgivare enligt 4 kap. 4 § YGL, skall de anses falla under YGL om inte annat framgår av omständigheterna. Regeln skulle därmed komma att fungera på ett sätt som liknar tillämpning av stencilregeln men grundlagsskyddet skulle inte bli helt beroende av om ursprungsuppgifter har angetts.

Kommittén anser från sina utgångspunkter att detta alternativ är att föredra, om man skall lösa problemet med de skraddarsydda videogrammen med en uttrycklig grundlagsregel. Det kan dock hävdas att det sätt att resonera som ligger bakom det här framlagda alternativet borde kunna användas även utan en uttrycklig presumtionsregel vid tillämpning av nuvarande 1 kap. 10 § YGL med den ändring som kommittén i övrigt föreslår beträffande vilka medieformer som skall grundlagsskyddas. Vidare finns det anledning att samlat väga de olika alternativen mot varandra på grundval av förslagen från både Mediekommittén och Barnpornografiutredningen. Mediekommittén avstår därför för sin del från att lägga fram något formellt ändringsförslag beträffande de skraddarsydda videogrammen.

2 Grundlagarnas skydd mot hindrande åtgärder

Uppdraget

Kommittén skall analysera räckvidden i tiden av grundlagarnas tillämpningsområde när ny teknik används vid tillkomsten av framställningar som omfattas eller kan komma att omfattas av grundlagarnas skydd. I kommitténs direktiv anges bl.a. att regeringen i ett ärende enligt datalagen funnit att föreskrifter enligt datalagen inte kan meddelas för sådana register som används vid framställningen av tryckt skrift med hänsyn till vad som i TF föreskrivs om förbud mot hindrande åtgärder (Anders R. Olsson-fallet) och att en fråga som kan ställas i detta sammanhang är

vilken anknytning som bör finnas mellan det datorlagrade materialet och den färdiga framställningen för att grundlagsskyddet skall gälla. Skall man t.ex. anse att redan uppgifter som senare skall bearbetas och publiceras i annan form omfattas av censurförbudet?

Prop. 1997/98:43
Bilaga 4

Kommitténs överväganden

Räckvidden av förbudet mot censur och hindrande åtgärder

Kommittén anser att det är svårt att se hur man skall kunna dra någon gräns för när ett grundlagsskyddat förstadium till en tryckt skrift eller en teknisk upptagning föreligger och att slutsatsen måste bli att TF och YGL skyddar varje stadium i produktionen. I praktiken kan med ett sådant synsätt problem uppstå när en åtgärd avser ett ADB-lagrat material och innehavaren påstår att det skall bli en grundlagsskyddad framställning. Kommittén har övervägt om problemet med att avgöra om en verksamhet omfattas av grundlagens skydd mot censur och hindrande åtgärder kan lösas med en regel som uppställer krav på att det inte framstår som osannolikt att det finns en reell publiceringsavsikt bakom verksamheten för att den skall omfattas av grundlagens skydd. Kommittén har emellertid funnit att en sådan regel inte skulle ge uttryck för en så nyanserad bedömning som bör göras och att det kan ifrågasättas om den skulle innebära att rättstillämpningen underlättades i praktiken. Den skulle också kunna anses innebära en icke önskvärd försämring av tryck- och yttrandefriheten i vissa fall. Kommittén har därför funnit att en sådan regel inte bör införas utan att problemet alltjämt bör överlåtas till rättstillämpningen.

Rätten att "inneha" ett radio- eller televisionsprogram i form av en inspelning

Kommittén anser att eftersom YGL måste anses skydda rätten att inneha filmer, videogram andra upptagningar av rörliga bilder och ljudupptagningar är det inte orimligt att anta att denna grundlag också skyddar rätten att "inneha" ett radio- eller TV-program i form av en inspelning. Med detta synsätt skulle YGL nu skydda rätten för den som får tillgång till ett register att lagra ned innehållet i en överföring enligt 1 kap. 9 § YGL i sin egen dator, även om detta utgörs av ett personregister. Vidare bearbetning av uppgifterna kan emellertid regleras i eller med stöd av datalagen i den mån bearbetningen inte utgör led i framställningen av en grundlagsskyddad produkt.

Uppdraget

Kommittén skall analysera förhållandet mellan TF:s och YGL:s regler om beslag och konfiskering å ena sidan och offentlighetsprincipen å den andra. Arkivfrågor och processrättsliga frågor skall ingå i analysen. Problemet gäller att framställningar som tagits i beslag i mål om tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott för att konfiskeras för att hindra vidare spridning av de brottsliga framställningarna är allmänna handlingar som allmänheten har rätt att få ta del av och få kopia av om det inte finns någon tillämplig sekretessregel. I den mån det inte finns någon tillämplig sekretessregel kan alltså t.ex. en tingsrätt på grund av offentlighetsprincipen bli tvungen att lämna ut och tillhandahålla kopior av framställningar som innefattar tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott och som på grund därav yrkas konfiskerade för att hindra vidare spridning.

Problemet är alltså en konflikt mellan två motstående intressen; allmänhetens intresse av insyn i rättskipningen och intresset av att motverka spridning av framställningar som innefattar brott. Konflikten föreligger främst mellan å ena sidan den del av offentlighetsprincipen som innebär att allmänheten har rätt att få kopia av allmänna handlingar för vilka sekretess inte gäller och å andra sidan de regler som syftar till att motverka spridning av brottsliga framställningar, bl.a. reglerna i TF och YGL om konfiskering och beslag. Problemet har lösts såvitt gäller mål om ansvar för barnpornografibrott och olaga våldsskildring och motsvarande tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott genom regler i sekretesslagen (5 kap. 6 § och 9 kap. 16 § sekretesslagen) men inte såvitt gäller övriga tryck- och yttrandefrihetsbrott.

Kommitténs överväganden

Det är spridning av brottsliga framställningar som bör motverkas

Kommittén anser inte att man bör lösa problemet genom att avskaffa beslags- och konfiskeringsinstituten, genom att undanta material som tagits i beslag eller konfiskerats från TF:s regler om allmänna handlingar eller genom att utöka sekretessen till att omfatta uppgifter i alla framställningar som tagits i beslag eller konfiskerats enligt TF eller YGL. Vad som bör eftersträvas är i stället en regel som motverkar spridning av brottsliga framställningar men som samtidigt innebär minsta möjliga inskränkning i handlingsoffentligheten. En regel som inskränker möjligheterna att få kopia av en allmän handling men inte inskränker rätten att på stället ta del av framställningen innebär en lämplig avvägning av de motstående intressena.

Kommitténs utgångspunkt är att man bör undersöka beträffande vilka brott det föreligger ett problem och överväga en lösning för dessa fall. För alla tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott utom för brotten ryktes-spridning till fara för landets säkerhet och hets mot folkgrupp finns det sekretessregler som kan bli tillämpliga och som då utgör ett skydd mot spridning av brottsliga framställningar. Kommittén anser inte att det finns tillräckliga skäl att utvidga inskränkningen i rätten att få kopia till att omfatta också dessa båda brott. Kommittén föreslår alltså inte någon utvidgning av inskränkningen i rätten att få kopia till att gälla för flera brott än vad som gäller idag, dvs. för barnpornografibrott och olaga våldsskildring.

Närmare om regelns tillämpningsområde

När det gäller frågan hos vilka myndigheter möjligheten att vägra lämna ut kopia bör gälla har kommittén funnit att det hos alla de myndigheter som kan förväntas behöva ta ställning till att lämna ut kopior av barnpornografiska skildringar eller olaga våldsskildringar finns en möjlighet att vägra utlämnande enligt nu gällande regler i sekretesslagen. Det enda undantaget gäller det fallet att Statens biografbyrå biträder JK eller annan myndighet med att granska filmer eller videogram i en brottsutredning. Kommittén föreslår att möjligheten att vägra utlämnande skall omfatta också dessa fall.

Möjligheten att vägra lämna ut kopia gäller enligt 5 kap. 6 § sekretesslagen endast mål om straffansvar för barnpornografibrott eller olaga våldsskildring och motsvarande tryck- eller yttrandefrihetsbrott. Kommittén föreslår att regeln om inskränkning i rätten att få kopia skall gälla också i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott samt konfiskering och förverkande.

Möjligheten att vägra lämna ut kopia bör liksom enligt nu gällande 5 kap. 6 § sekretesslagen gälla oavsett hur framställningen kommit in till myndigheten.

Reglering i lag eller grundlag?

Vid en samlad bedömning av skälen för och emot reglering i grundlag respektive lag anser kommittén att övervägande skäl talar för reglering i vanlig lag. Kommittén föreslår alltså att nu gällande 5 kap. 6 § sekretesslagen alljämt skall gälla, dock med den utvidgning som nämnts ovan.

Övrigt

Kommittén föreslår inte någon inskränkning i parts rätt att ta del av processmaterialet i ett mål om barnpornografi bl.a. av rättsäkerhetsskäl och hänsyn till art. 6 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Kommittén föreslår inte heller någon ändring i reglerna om rätten att ta del av allmänna handlingar för att minska det problem som kan föreligga när en handling är delvis sekretessbelagd och skall lämnas ut i övriga

delar. Kommittén har övervägt om 9 kap. 16 § sekretesslagen bör utvidgas att gälla också brottet olaga våldsskildring. Kommittén anser emellertid att det inte finns tillräckliga skäl att helt inskränka offentligheten beträffande olaga våldsskildringar i syfte att skydda integriteten hos dem som framstår som offer i skildringarna. Däremot förordar kommittén att regeln skall utvidgas att omfatta samma slags mål om barnpornografibrott eller motsvarande tryck- eller yttrandefrihetsbrott som 5 kap. 6 § sekretesslagen.

Ett tillägg i 9 kap. 17 § sekretesslagen skall möjliggöra att sekretess för en framställning med barnpornografi där barnet kan identifieras gäller även hos Statens biografbyrå när denna biträder åklagar- eller polismyndighet i brottmål.

Kommittén lägger inte fram något förslag om en skyldighet för JK att lämna pliktexemplar. Kommittén lägger inte heller fram något förslag om särskilda regler om gallring av allmänna handlingar som utgörs av skildringar av barn i pornografisk bild eller av olaga våldsskildringar med hänsyn till dels skyddet enligt sekretesslagen mot spridning av sådana skildringar, dels det berättigade intresset av att i efterhand kunna kontrollera hur mål handlagts och bedömts.

4 Hets mot folkgrupp

Uppdraget

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) har i en framställning till Justitiedepartementet hemställt att regeringen skall överväga en ändring av preskriptionsreglerna för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp så att detta kommer att omfattas av den regel i YGL som hänvisar till vanlig lag, dvs. brottsbalken, i fråga om tid för väckande av talan för barnpornografibrott och olaga våldsskildring. Framställningen har överlämnats till Mediekommittén. I sin anmälan anger DO att förslaget är motiverat av att nu gällande preskriptionstid medför att rasistmusik på cd och liknande i praktiken inte kan bli föremål för lagföring och förstöring annat än i undantagsfall. Frågan är alltså om också yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp skall omfattas av regeln att tid för väckande av talan för brottet bestäms i vanlig lag och inte av grundlagens bestämmelser om den särskilda kortare preskriptionstiden.

Kommitténs överväganden

Kommittén har funnit att frågan om preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp skall bestämmas i lag ger anledning till ganska omfattande överväganden av principiell art som dessutom måste göras i belysning av möjligheterna till andra typer av åtgärder för att förbättra förutsättningarna att lagföra sådana brott. Frågan om en förlängning av preskriptionstiden behöver alltså belysas i ett brett perspektiv. Kommittén har emellertid inte haft möjlighet att anlägga ett sådant perspektiv. Kommittén lägger därför inte fram något förslag om

förlängning av preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp med anledning av DO:s framställning.

Prop. 1997/98:43

Bilaga 4

Kommittén pekar emellertid i detta sammanhang på en annan möjlighet att förbättra förutsättningarna att ingripa mot musik som innehåller hot eller uttryck för missaktning på grund av ras el.dyl. och som sprids bland barn och ungdom. Möjligheten består i en utvidgning av brottet förledande av ungdom i 16 kap.12 § brottsbalken så att detta avser också sådana förråande yttranden som framställs i en ljudupptagning och som nu faller utanför lagrummet som nu omfattar skrifter och bilder. Kommittén föreslår därför att den regel i YGL som innebär att det i vanlig lag får ges föreskrifter om straff för förledande av ungdom avser tekniska upptagningar generellt och inte som nu endast filmer.

Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § regeringsformen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och bevista sammankomst för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,

4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstration på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften,

6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Beträffande tryckfriheten och Beträffande tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, vid- liknande överföringar *samt* filmer, eogram *och andra upptagningar av* videogram, *ljudupptagningar och rörliga bilder samt ljudupptag- andra tekniska upptagningar* gäller *ningar* gäller vad som är föreskrivet vad som är föreskrivet i tryckfri- i tryckfrihetsförordningen och hetsförordningen och yttrande- yttrandefrihetsgrundlagen. frihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att taga del av allmänna handlingar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

7 §

Med periodisk skrift förstås tidning, tidskrift eller annan sådan tryckt skrift, som enligt utgivningsplanen är avsedd att under bestämd titel utgivas minst med fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt därtill hörande löpsedlar och bilagor. Sedan utgivningsbevis för skriften meddelats, skall denna, till dess beviset återkallas, anses som periodisk.

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram, en film eller en ljudupptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpningen av 1–14 kap. programmet, filmen eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana program och bevara filmer och upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av en sändning eller teknisk upptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpningen av 1–14 kap. sändningen eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana sändningar och bevara tekniska upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999. De äldre föreskrifterna tillämpas på sådana tekniska upptagningar som spritts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om yttrandefrihetsgrundlagen

dels att 4 kap. 7 §, 6 kap. 3–5 §§ samt rubrikerna närmast före 4 kap. 1 och 7 §§, 6 kap. 1, 3 och 6 §§ skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 6 kap. 6 och 7 §§ skall betecknas 6 kap. 3 resp. 4 §§, *dels* att det i 10 kap. skall införas en ny paragraf, 3 §, med följande lydelse,

dels att 1 kap. 1–4 och 9–12 §§, 2 kap. 1–5 §§, 3 kap. 8–10 och 12–13 §§, 4 kap. 1 och 4 §§, 5 kap. 1, 3 och 6 §§, 6 kap. 1–2 §§, 7 kap. 1–3 §§, 8 kap. 1–2 och 4 §§, 9 kap. 1 § och 10 kap. 1–2 §§ samt rubriken närmast före 3 kap. 8 § och rubriken till 10 kap. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar offentlig uttryckta tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. I den får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också television och innehållet i vissa andra sändningar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor. Vad som sägs om filmer avser även videogram och andra upptagningar av rörliga bilder.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra sändningar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor. Vad som sägs om filmer avser även videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder.

Med tekniska upptagningar avses i denna grundlag upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel.

2 §

Varje svensk medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av *filmer eller ljudupptagningar* lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar*. Han har också rätt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för sådant uppgiftslämnande eller offentliggörande. I dessa rättigheter får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Varje svensk medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av *tekniska upptagningar* lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram och *sådana upptagningar*. Han har också rätt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för sådant uppgiftslämnande eller offentliggörande. I dessa rättigheter får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

3 §

Det får inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radioprogram eller en *ljudupptagning* först måste granskas av en myndighet eller något annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter och andra allmänna organ att utan stöd i denna grundlag, på grund av det kända eller väntade innehållet i ett radioprogram eller en *ljudupptagning*, förbjuda eller hindra dess offentliggörande eller spridning bland allmänheten.

Vad som sägs i första stycket gäller även filmer. Genom lag får dock meddelas föreskrifter om granskning och godkännande av filmer som skall visas offentligt.

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet i radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar* förbjuder eller hindrar innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot radioprogram eller för att kunna uppfatta innehållet i *filmer eller ljudupptagningar*. Detsamma gäller förbud mot anläggande av trådnät för sändning av

Det får inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* först måste granskas av en myndighet eller något annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter och andra allmänna organ att utan stöd i denna grundlag, på grund av det kända eller väntade innehållet i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning*, förbjuda eller hindra dess offentliggörande eller spridning bland allmänheten.

Utan hinder av första stycket får dock genom lag meddelas föreskrifter om granskning och godkännande av *rörliga bilder i filmer* som skall visas offentligt.

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet i radioprogram och *tekniska upptagningar* förbjuder eller hindrar innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot radioprogram eller för att kunna uppfatta innehållet i *sådana upptagningar*. Detsamma gäller förbud mot anläggande av trådnät för sändning av radiopro-

4 §

Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet, *filmen eller ljudupptagningen*.

Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet *eller upptagningen*.

9 §

Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för framställning av *filmer eller ljudupptagningar* eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret.

Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för *yrkesmässig framställning av tekniska upptagningar* eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på *särskild* begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller också om någon annan på det sätt som anges där tillhandahåller allmänheten sådana upplysningar och har ett utgivningsbevis för verksamheten. Sådant bevis får återkallas om förutsättningar för att meddela utgivningsbevis inte längre föreligger. Återkallas beviset gäller därefter vad som annars är föreskrivet i lag eller annan författning. Närmare bestämmelser om meddelande och återkallelse av utgivningsbevis meddelas i lag.

Varje register som avses i denna paragraf skall ha ett namn. Närmare bestämmelser om sådana namn meddelas i lag.

Grundlagen är tillämplig på sådana *filmer och ljudupptagningar* som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Grundlagen är tillämplig på sådana *tekniska upptagningar* som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

11 §

Att vissa radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar* skall jämföras med periodiska skrifter framgår av 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

Att vissa radioprogram och *tekniska upptagningar* skall jämföras med periodiska skrifter framgår av 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

12 §

Vad som sägs i 1 kap. 8 och 9 §§ tryckfrihetsförordningen om att föreskrifter i lag får meddelas i fråga om upphovsmäns rättigheter, annonser om alkohol eller tobak, kreditupplysningsverksamhet och tillvägagångssätt för anskaffande av uppgifter utan hinder av grundlagen skall gälla också i fråga om radioprogram, *filmer och ljudupptagningar*.

Vad som sägs i 1 kap. 8 och 9 §§ tryckfrihetsförordningen om att föreskrifter i lag får meddelas i fråga om upphovsmäns rättigheter, annonser om alkohol eller tobak, kreditupplysningsverksamhet och tillvägagångssätt för anskaffande av uppgifter utan hinder av grundlagen skall gälla också i fråga om radioprogram och *tekniska upptagningar*.

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det i lag meddelas föreskrifter om förbud i övrigt mot kommersiell reklam i radioprogram eller om villkor för sådan reklam. Detsamma gäller föreskrifter om förbud mot och villkor för annan annonsering och sändning av program, som helt eller delvis bekostas av annan än den som bedriver programverksamheten.

2 kap.

1 §

Upphovsmannen till ett radioprogram, *en film* eller *en ljudupptagning* är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §.

Upphovsmannen till ett radioprogram eller *en teknisk upptagning* är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §.

2 §

I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i

I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i den, vem

den, vem som har tillhandahållit som har tillhandahållit den för den för offentliggörande eller vem offentliggörande eller vem som har som har lämnat uppgifter enligt 1 lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §. kap. 2 §.

Om någon har angetts som upphovsman till framställningen eller som den som har framträtt i denna, är det dock tillåtet att i målet pröva om han är ansvarig. Detsamma skall gälla, om någon i målet uppger sig vara upphovsmannen eller den som har framträtt.

Första stycket hindrar inte att det i en och samma rättegång handläggs både mål om yttrandefrihetsbrott och mål om brott som avses i 5 kap. 3 §.

3 §

Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är upphovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram, *eller en teknisk upptagning* och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är hovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Tystnadsplikten enligt första stycket gäller inte

1. om den till vars förmån tystnadsplikten gäller har samtyckt till att hans identitet röjs,
2. om fråga om identiteten får väckas enligt 2 § andra stycket,
3. om det rör sig om brott som anges i 5 kap. 3 § första stycket 1,
4. i den mån domstol, när det är fråga om brott enligt 5 kap. 2 § eller 3 § första stycket 2 eller 3, finner det erforderligt att vid förhandling uppgift lämnas, huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för den brottsliga gärningen är den till vars förmån tystnadsplikten enligt första stycket gäller, eller
5. i den mån domstol i annat fall av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran.

Vid förhör som avses i andra stycket 4 eller 5 skall rätten noga vaka över att frågor inte ställs som kan inkräkta på tystnadsplikten utöver vad som i varje särskilt fall är medgivet.

4 §

Ingen myndighet eller annat allmänt organ får efterforska

1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* eller den som har
1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram, *eller en teknisk upptagning* eller den som har

framträtt i en sådan framställning, framträtt i en sådan framställning,
 2. den som har tillhandahållit 2. den som har tillhandahållit
 eller avsett att tillhandahålla en eller avsett att tillhandahålla en
 framställning för offentliggörande i framställning för offentliggörande i
 ett radioprogram, *en film eller en* ett radioprogram *eller en teknisk*
ljudupptagning, eller *upptagning*, eller

3. den som har lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Förbudet hindrar inte efterforskning i fall då denna grundlag medger åtal eller annat ingripande. I sådana fall skall dock den i 3 § angivna tystnadsplikten beaktas.

5 §

Den som uppsåtligen eller av Den som uppsåtligen eller av
 oaktsamhet bryter mot sin tyst- oaktsamhet bryter mot sin tyst-
 nadsplikt enligt 3 § skall dömas till nadsplikt enligt 3 § skall dömas till
 böter eller fängelse i högst ett år. böter eller fängelse i högst ett år.
 Detsamma gäller den som i ett Detsamma gäller den som i ett
 radioprogram, *en film eller en* radioprogram *eller en teknisk*
ljudupptagning uppsåtligen eller av *upptagning* uppsåtligen eller av
 oaktsamhet lämnar felaktiga upp- oaktsamhet lämnar felaktiga upp-
 gifter om vem som är framställ- gifter om vem som är framställ-
 ningens upphovsman eller har ningens upphovsman eller har
 tillhandahållit den för offentliggör- tillhandahållit den för offentliggör-
 ande, vem som framträder i den ande, vem som framträder i den
 eller vem som har lämnat uppgifter eller vem som har lämnat uppgifter
 i den. i den.

För efterforskning i strid med 4 § döms, om efterforskningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst ett år.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast om målsäganden har anmält brottet till åtal.

3 kap.

Filmer och *ljudupptagningar*

Filmer och *andra tekniska upp-
tagningar*

8 §

Varje svensk medborgare och Varje svensk medborgare och
 svensk juridisk person har rätt att svensk juridisk person har rätt att
 framställa och sprida *filmer och* framställa och sprida *tekniska upp-
ljudupptagningar*. För rätt att *tagningar*. För rätt att offentligt
 offentligt förevisa en film kan det förevisa en film kan det dock
 dock krävas granskning och god- krävas granskning och godkännan-
 kännande i enlighet med 1 kap. 3 § de i enlighet med 1 kap. 3 § andra
 andra stycket. stycket.

9 §

Föreskrifter om skyldighet att Föreskrifter om skyldighet att
 bevara exemplar av *filmer och* bevara exemplar av *tekniska upp-
ljudupptagningar* och att tillhanda- *tagningar* och att tillhandahålla

hålla dem för granskning får meddelas i lag. I lag får också meddelas föreskrifter om skyldighet att lämna exemplar av sådana upptagningar till en myndighet och att lämna upplysningar i anslutning till sådan skyldighet.

10 §

Varken postbefordringsföretag eller någon annan allmän trafik- eller någon annan allmän trafik- inrättning får vägra att befordra *filmer eller ljudupptagningar* på grund av deras innehåll i annat fall än då befordran skulle innebära överträdelse som avses i 13 § tredje eller fjärde stycket.

En allmän trafik- eller någon annan allmän trafik- inrättning får vägra att befordra *tekniska upptagningar* på grund av deras innehåll i annat fall än då befordran skulle innebära överträdelse som avses i 13 § tredje eller fjärde stycket.

12 §

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det meddelas föreskrifter i lag om straff och särskild rättsverkan för den som

1. förevisar pornografiska bilder på eller vid allmän plats genom skyltning eller något liknande förfarande på ett sätt som kan väcka allmän anstöt,

2. utan föregående beställning med post eller på annat sätt tillställer någon pornografiska bilder, eller

3. bland barn och ungdom sprider *filmer* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga.

Detsamma gäller i fråga om straff och särskild rättsverkan för den som bryter mot föreskrifter om granskning och godkännande av filmer som skall visas offentligt.

I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom *film av kartor, ritningar eller bilder* som återger Sverige helt eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar.

13 §

Sådana exemplar av *filmer och ljudupptagningar*, som framställs i

Sådana exemplar av *tekniska upptagningar*, som framställs i

landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen* samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som framställer en *film eller en ljudupptagning* och därvid uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som sprider en *film eller ljudupptagning* som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och spridaren känner till detta.

Den som sprider en *film eller en ljudupptagning* trots att han vet att den enligt denna grundlag har tagits i beslag eller konfiskerats skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

4 kap.

1 §

Radioprogram och *filmer* skall ha en utgivare. Utgivare av radioprogram skall enligt vad som närmare föreskrivs i lag utses för varje program eller för hela eller delar av programverksamheten.

Utgivaren utses av den som bedriver sändningsverksamheten eller låter framställa *filmen*.

4 §

Av en *film* skall framgå vem som är utgivare. Utgivaren skall se till att varje exemplar av *filmen* har en sådan uppgift.

Radioprogram och *tekniska upptagningar* skall ha en utgivare. Utgivare av radioprogram skall enligt vad som närmare föreskrivs i lag utses för varje program eller för hela eller delar av programverksamheten.

Utgivaren utses av den som bedriver sändningsverksamheten eller låter framställa *den tekniska upptagningen*.

Av en *teknisk upptagning* skall framgå vem som är utgivare. Utgivaren skall se till att varje exemplar av *upptagningen* har en

sådan uppgift.

Prop. 1997/98:43

Uppgift om utgivaren av radioprogram skall hållas tillgänglig för allmänheten enligt vad som närmare föreskrivs i lag.

Bilaga 5

5 kap.

1 §

De gärningar som anges som tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen skall anses som yttrandefrihetsbrott, om de begås i ett radioprogram, *en film* eller *en ljudupptagning* och är *teknisk upptagning* och är straffbara enligt lag.

Under samma förutsättningar skall sådan olaga våldsskildring varigenom någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

3 §

Om någon lämnar ett meddelande, som avses i 1 kap. 2 §, eller, utan att svara enligt 6 kap., medverkar till en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett radioprogram, *en film* eller *en teknisk upptagning*, som författare eller annan upphovsman eller genom att framträda i radioprogrammet och därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som anges i särskild lag,

gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för sådant brott.

Om någon anskaffar en uppgift eller underrättelse i sådant syfte som avses i 1 kap. 2 § och därigenom gör sig skyldig till brott som anges i första stycket 1, gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för brottet.

Det som sägs i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen om särskilt lagstiftningsförfarande skall gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3.

6 §

En *film* eller *ljudupptagning* som innefattar ett yttrandefrihetsbrott får konfiskeras. Är brottet olaga våldskonfiskeras. Är brottet olaga våldskonfiskeras.

skildring eller barnpornografibrott gällande om särskild rättsverkan i övrigt vad som föreskrivs i lag.

Vid konfiskering skall alla exemplar som är avsedda för spridning förstöras. Dessutom skall tillses att föremål som kan användas särskilt för att mångfaldiga *filmen* eller *ljudupptagningen* inte skall kunna användas för att framställa ytterligare exemplar.

Konfiskering får också ske i annat fall av *en film* som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av *filmen* som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

skildring eller barnpornografibrott gällande om särskild rättsverkan i övrigt vad som föreskrivs i lag.

Vid konfiskering skall alla exemplar som är avsedda för spridning förstöras. Dessutom skall tillses att föremål som kan användas särskilt för att mångfaldiga *den tekniska upptagningen* inte skall kunna användas för att framställa ytterligare exemplar.

Konfiskering får också ske i annat fall av *en teknisk upptagning* som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av *den tekniska upptagningen* som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

6 kap.

1 §

Ansvaret för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *film* ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvaret.

Ansvaret för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvaret.

I fråga om andra direktsända radioprogram än sådana som avses i 1 kap. 8 § får i lag föreskrivas att den som framträder i programmet skall ansvara för sina yttranden själv.

2 §

Det ansvar för yttrandefrihetsbrott som annars skulle åvila utgivaren ligger på den som är skyldig att utse utgivare, om

1. det inte fanns någon behörig utgivare när brottet förövades,
2. utgivaren var utsedd för skens skull eller uppenbarligen inte kunde utöva den befogenhet som anges i 4 kap 3 § eller
3. uppgift om utgivaren inte har hållits tillgänglig för allmänheten på föreskrivet sätt.

Har en ställföreträdare inträtt som utgivare men var han inte längre behörig när brottet förövades eller hade hans uppdrag upphört eller förelåg det beträffande honom något förhållande som anges i första stycket 2 eller 3, ligger ansvaret för yttrandefrihetsbrott på utgivaren.

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en *film* för yttrandefrihetsbrott i denna, om *filmen* saknar den i 3 kap. 13 §

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en *teknisk upptagning* för yttrandefrihetsbrott i denna, om *upptag-*

första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hemortsadress i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa *filmen* har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider *filmen* känner till detta.

6 §

Om åtal väcks för ett yttrandefrihetsbrott och den tilltalade anser att det finns någon omständighet om medför att han inte skall vara ansvarig, skall han åberopa denna omständighet före huvudförhandlingen. Om han inte gör det, skall han betraktas som ansvarig.

7 §

Den som ansvarar enligt detta kapitel för ett yttrandefrihetsbrott i en framställning skall anses ha haft kännedom om innehållet i framställningen. Han skall också anses ha medgett dess offentliggörande.

7 kap.

1 §

Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal skall gälla också i fråga om radioprogram, *filmer och ljudupptagningar* och i fråga om yttrandefrihetsmål.

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott skall väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes. Beträffande *filmer och ljudupptagningar* är tiden ett år från det att upptagningen lämnades ut för spridning. Dock får i lag föreskrivas att filmer inte skall anses ha lämnats ut för spridning förrän de har lämnats för registrering hos en myndighet. I fråga om olaga våldskildring och barnpornografibrott

ningen saknar den i 3 kap. 13 § första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hemortsadress i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa *den tekniska upptagningen* har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider *upptagningen* känner till detta.

3 §

4 §

Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal skall gälla också i fråga om radioprogram och *tekniska upptagningar* och i fråga om yttrandefrihetsmål.

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott skall väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes. Beträffande *tekniska upptagningar* är tiden ett år från det att upptagningen lämnades ut för spridning. Dock får i lag föreskrivas att filmer inte skall anses ha lämnats ut för spridning förrän de har lämnats för registrering hos en myndighet. I fråga om olaga våldskildring och barnpornografibrott

gäller vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan.

gäller vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 5

2 §

Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en *film eller en ljudupptagning* utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för brottet, får åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal ansöka om konfiskering av *filmen eller ljudupptagningen*. Detsamma gäller, om stämning i Sverige inte kan delges den som är ansvarig för brottet.

Justitiekanslern får även ansöka om konfiskering av exemplar av *en film* som avses i 5 kap. 6 § tredje stycket.

Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en *teknisk upptagning* utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för brottet, får åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal ansöka om konfiskering av *upptagningen*. Detsamma gäller, om stämning i Sverige inte kan delges den som är ansvarig för brottet.

Justitiekanslern får även ansöka om konfiskering av exemplar av *en teknisk upptagning* som avses i 5 kap. 6 § tredje stycket.

3 §

Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av *filmer och ljudupptagningar*. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket gäller dock vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hän till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor.

Varje beslut om beslag skall ange det eller de avsnitt av framställningen som har föranlett beslaget. Beslaget gäller endast de särskilda skivor, rullar eller andra delar av upptagningen där dessa avsnitt förekommer.

Bevis om att beslag har beslutats skall utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt den som har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen*. Beviset skall innehålla uppgift om det eller de avsnitt i framställningen som har

Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av *tekniska upptagningar*. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket gäller dock vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hän till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor.

Bevis om att beslag har beslutats skall utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt den som har låtit framställa *den tekniska upptagningen*. Beviset skall innehålla uppgift om det eller de avsnitt i framställningen som har

8 kap.**1 §**

Skadestånd får inte dömas ut på grund av innehållet i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott.

Skadestånd får inte dömas ut på grund av innehållet i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott.

Om skadestånd på grund av brott som avses i 5 kap. 2 och 3 §§ gäller vad som är föreskrivet i lag.

2 §

Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret ansvarar även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver programverksamheten eller har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen*.

Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret ansvarar även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver programverksamheten eller har låtit framställa *den tekniska upptagningen*.

I fall som avses i 1 kap. 8 § ansvarar gärningsmannen för skadestånd på grund av brott som han begår i sändningen. Skadeståndet kan krävas ut även av den som bedriver programverksamheten.

4 §

Vad som sägs i 6 kap. 7 § denna grundlag skall gälla också i fråga om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning*. I fråga om sådant skadestånd skall också gälla vad som sägs i 11 kap. 3–5 §§ tryckfrihetsförordningen om enskilt anspråk i vissa fall.

Vad som sägs i 6 kap. 4 § denna grundlag skall gälla också i fråga om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning*. I fråga om sådant skadestånd skall också gälla vad som sägs i 11 kap. 3–5 §§ tryckfrihetsförordningen om enskilt anspråk i vissa fall.

9 kap.

1 §

Vad som sägs i 12 kap. tryckfrihetsförordningen om rättegången i tryckfrihetsmål skall gälla också i fråga om motsvarande mål som avser radioprogram, *filmer och ljudupptagningar* (yttrandefrihetsmål). Hänvisningen i 12 kap. 2 § till 8 kap. tryckfrihetsförordningen skall därvid avse 6 kap. denna grundlag.

De som utsetts till jurymän för tryckfrihetsmål skall också vara jurymän i yttrandefrihetsmål.

10 kap. Om radioprogram, *filmer och ljudupptagningar* från utlandet

1 §

Bestämmelserna i 1–9 och 11 kap. är tillämpliga också på sådana *filmer och ljudupptagningar* som har framställts utomlands och som lämnas ut för spridning i Sverige. Vad som annars sägs om den som har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen* skall därvid i stället gälla den som här i landet lämnar ut den för spridning.

I fråga om rätten att meddela och anskaffa uppgifter och under-rättelser för offentliggörande och om rätten till anonymitet gäller dock i tillämpliga delar vad som sägs i 13 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen.

Därvid skall

hänvisningen till 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena tryckfrihetsförordningen avse 1 kap. 2 § denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. 3 § denna grundlag och

hänvisningen till 7 kap. 3 § första stycket 2 tryckfrihetsförordningen avse 5 kap. 3 § första stycket 2 denna grundlag.

2 §

Det som enligt 1 § gäller i fråga om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser och att vara anonym gäller också radioprogram som sänds från utomlands framställda *filmer och ljud-*

upptagningar än dem som avses i *ningar* än dem som avses i den paragrafen. I lag får dock paragrafen. I lag får dock föreskrivas undantag från rätten att skrivas undantag från rätten att meddela och anskaffa uppgifter i meddela och anskaffa uppgifter i fråga om radioprogram som sänds från öppna havet eller luftrummet däröver.

3 §

Utgivningsbevis för verksamhet enligt 1 kap. 9 § kan meddelas även för sändningar som utgår från utlandet. Bestämmelserna i 1–9 och 11 kap. är tillämpliga också på sådana sändningar med utgivningsbevis.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. I fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas med följande undantag:

a) En teknisk upptagning skall anses ha lämnats ut för spridning den dag denna grundlag trätt i kraft.

b) Föreskrifterna i 2 kap., 3 kap. 13 § första-tredje styckena, 4 kap., 6 kap. 1–2 §§ och 10 kap. 1 § första stycket andra meningen skall inte tillämpas.

c) Den som sprider en teknisk upptagning är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i upptagningen, om spridningen skulle ha varit straffbar även enligt äldre bestämmelser.

d) I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket gäller att skadestånd kan krävas ut av den som enligt c) bär det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en teknisk upptagning.

e) De nya föreskrifterna gäller inte i fråga om spridning som före ikraftträdandet har skett av tekniska upptagningar med bilder som innefattar skildringar av barn i pornografisk bild eller skildringar av sexuellt våld eller tvång.

f) De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet. Skulle en tillämpning av de nya föreskrifterna ha lett till frihet från påföljd, får någon sådan dock inte ådömas.

3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

Häri genom föreskrivs att 16 kap. 10 b, 10 c och 12 §§ brottsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 b §

Den som i stillbild *eller i en film, ett videogram, ett televisionsprogram eller andra* rörliga bilder skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för olaga våldsskildring till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Den som i stillbild, ett televisionsprogram, *en film, ett videogram eller en annan teknisk upptagning med* rörliga bilder skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för olaga våldsskildring till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i *teknisk upptagning med* rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Sprider någon av oaktsamhet en skildring som avses i första stycket och sker spridningen i yrkesmässig verksamhet eller eljest i förvärvssyfte, döms såsom i första stycket sägs.

Första och andra styckena gäller inte filmer eller videogram som statens biografbyrå har godkänt för visning. De gäller inte heller en *upptagning* av rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första och andra styckena inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Första och andra styckena gäller inte filmer eller videogram som statens biografbyrå har godkänt för visning. De gäller inte heller en *teknisk upptagning med* rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första och andra styckena inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en upptagning av rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av statens biografbyrå, skall inte dömas till ansvar enligt första eller andra stycket för spridning av upptagningen. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har spritt upptagningen har

Har en *teknisk upptagning med* rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av statens biografbyrå, skall inte dömas till ansvar enligt första eller andra stycket för spridning av upptagningen. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har spritt upptagningen har insett

insett eller bort inse detta.

eller bort inse detta.

Prop. 1997/98:43

Bilaga 5

10 c §

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut en film, ett videogram eller en annan upptagning av rörliga bilder *med* ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur döms för otillåten utlämning av *film eller videogram* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut en film, ett videogram eller en annan *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder som ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur döms för otillåten utlämning av *teknisk upptagning* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket gäller inte filmer eller videogram som statens biografbyrå har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Det gäller inte heller en upptagning av rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första stycket inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Första stycket gäller inte filmer eller videogram som statens biografbyrå har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Det gäller inte heller en *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första stycket inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en upptagning av rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av statens biografbyrå för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år, skall inte dömas till ansvar enligt första stycket. Vad som har sagts nu gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har lämnat ut upptagningen har insett eller bort inse detta.

Har en *teknisk* upptagning *med* rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av statens biografbyrå för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år, skall inte dömas till ansvar enligt första stycket. Vad som har sagts nu gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har lämnat ut upptagningen har insett eller bort inse detta.

12 §

Den som bland barn eller ungdom sprider skrift *eller* bild, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, dömes för förledande av ungdom till böter eller fängelse i högst sex

Den som bland barn eller ungdom sprider *en* skrift, bild *eller en teknisk upptagning med text eller bild* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, dömes för förledande av

månader.

ungdom till böter eller fängelse i
högst sex månader.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 5

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 § samt 9 kap. 16 och 17 §§ sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***5 kap.**

6 §

Sekretess gäller i mål om ansvar för barnpornografibrott eller olaga våldsskildring eller för motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott för uppgift i skildring som har beslagtagits, förverkats eller konfiskerats i målet eller annars förekommer i detta, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att den sprids vidare i strid med brottsbalken, tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Sekretess gäller i mål om ansvar för barnpornografibrott eller olaga våldsskildring eller för motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott, *mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott samt mål om konfiskering eller förverkande av barnpornografi eller olaga våldsskildring* för uppgift i skildring som har beslagtagits, förverkats eller konfiskerats i målet eller annars förekommer i detta, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att den sprids vidare i strid med brottsbalken, tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. *Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott.*

Motsvarande sekretess gäller hos Statens biografbyrå när den biträder åklagarmyndighet eller polismyndighet i mål som avses i första stycket.

9 kap.

16 §

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts samt i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts samt i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om

uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om ansvar för barnpornografibrott eller motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om ansvar för barnpornografibrott eller motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott, *mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott samt mål om konfiskering eller förverkande av barnpornografi* för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

17 §

Sekretess gäller, om inte annat följer av 18 §, i

1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller som avser registerkontroll och särskild personutredning enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627),
3. åklagarmyndighets, polismyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott
3. åklagarmyndighets, polismyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott *eller*
4. *Statens biografbyrås verksamhet att biträda åklagarmyndighet eller polismyndighet i brottmål*

för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i verksamhet, som avses i första stycket, för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i den särskilda lagstiftningen om unga lagöverträdare.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Prop. 1997/98:43
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

dels att nuvarande 3 kap. 19 och 20 §§ skall betecknas 3 kap. 30 resp. 31 §§,

dels att det i 3 kap. skall införas elva nya paragrafer, 19–29 §§, med följande lydelse,

dels att 1 kap. 1–2 §§, 3 kap. 18 § och den nya 31 §, 4 kap. 1–3 §§, 5 kap. 3–6 §§, 6 kap. 2 §, 7 kap. 3–3a och 7a §§ samt rubriken till 4 kap. och rubriken närmast före 5 kap. 3 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna lag finns bestämmelser
om ägare och utgivare av periodiska skrifter m. m. (2 kap.),
om utgivare av radioprogram m. m. (3 kap.),
om utgivare av *filmer och ljud-* om utgivare av *tekniska upp-*
upptagningar (4 kap.), *tagningar* (4 kap.),
om bevarande av exemplar och inspelningar m. m. (5 kap.),
om åtal och tvångsmedel (6 kap.),
om rätt domstol i tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål (7 kap.),
om förberedande behandling av tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål
(8 kap.),
om huvudförhandling inför jury (9 kap.),
om överläggning och dom m. m. (10 kap.) samt
övriga bestämmelser (11 kap.).

2 §

De bestämmelser i denna lag som gäller tryckta skrifter eller tryckning av skrifter skall tillämpas även på andra skrifter som faller under tryckfrihetsförordningen.

Uttrycken radioprogram, *film och ljudupptagning* används i lagen på samma sätt som i yttrandefrihetsgrundlagen. Uttrycken radioprogram *och teknisk upptagning* används i lagen på samma sätt som i yttrandefrihetsgrundlagen.

3 kap.

18 §

I fråga om sådant tillhållande av upplysningar med hjälp av elektromagnetiska vågor som avses i 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen *tillämpas 12–16 §§.* *Bestämmelserna i 12–15 §§ och 31 § första och andra styckena tillämpas också i fråga om sådant tillhållande av upplysningar med hjälp av elektromagnetiska vågor som avses i 1 kap. 9 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen. Den som*

bedriver sådan verksamhet skall till Radio- och TV-verket anmäla vilket namn registret har.

Bestämmelserna i 19–26 §§ och 31 § tredje stycket gäller beträffande sändningar som avses i 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen.

Bestämmelserna i 27–30 §§ gäller alla sändningar enligt 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen.

19 §

Utgivningsbevis för verksamhet enligt 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen meddelas av Radio- och TV-verket på ansökan av den som bedriver sändningsverksamheten.

En ansökan skall innehålla uppgift om registrets namn, vem som bedriver sändningsverksamheten, från vilken ort sändningarna utgår och vem som utsetts till utgivare samt, i förekommande fall, ställföreträdare för utgivaren.

Ansökningen skall också innehålla en beskrivning av verksamheten. Av denna skall framgå hur upplysningar tillhandahålls allmänheten. Beskrivningen skall ha sådan omfattning att det framgår om verksamheten uppfyller förutsättningarna enligt 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen. Om sändningen utgår från utlandet, skall av ansökan framgå också hur utgivaren tillförsäkrats möjlighet att utöva sådan befogenhet som anges i 4 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Till en ansökan skall fogas bevis att utgivaren och, i förekommande fall, ställföreträdaren uppfyller de behörighetsvillkor som anges i yttrandefrihetsgrundlagen och att de har åtagit sig uppdraget. Om en ställföreträdare anmäls, skall det dessutom visas att han är godkänd av den som utsett utgivaren.

Om en ansökan avser ett register med ett namn som företer sådan likhet med namnet på en periodisk skrift för vilken utgivningsbevis meddelats att förväxling lätt kan ske och det är annan än den registrerade ägaren till skriften som ansöker om utgivningsbeviset, skall till ansökningen fogas bevis om att sökanden är ägare till skriften.

20 §

Om en ansökan om utgivningsbevis inte uppfyller vad som föreskrivs i 19 § skall sökanden föreläggas att inom viss tid avhjälpa bristen. Gör han inte det får ansökningen avvisas.

21 §

En ansökan får avslås, förutom om verksamheten inte är anordnad på det sätt som sägs i 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen,

1. om utgivare inte utsetts eller inte åtagit sig uppdraget och om utgivare eller, i förekommande fall, ställföreträdare inte uppfyller de behörighetsvillkor som anges i yttrandefrihetsgrundlagen,

2. om för sändningar som utgår från utlandet utgivaren saknar tillräcklig möjlighet att utöva sådan befogenhet som anges i 4 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

3. om registrets namn företer sådan likhet med namnet på register för vilket utgivningsbevis tidigare meddelats eller som avses i 1 kap. 9 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen att förväxling lätt kan ske,

4. om registrets namn företer sådan likhet med namnet på en periodisk skrift för vilken utgivningsbevis meddelats att förväxling lätt kan ske och det inte är ägaren till den periodiska skriften som ansöker om utgivningsbeviset.

22 §

Om ändring inträder i de förhållanden som avses i 19 § andra fjärde styckena, skall den som bedriver sändningsverksamheten genast anmäla detta till Radio- och TV-verket.

23 §

Ett utfärdat utgivningsbevis får återkallas

1. om den som bedrev sändningsverksamheten har anmält att verksamheten har upphört,

2. om verksamheten inte längre är anordnad på det sätt som krävs enligt 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen,

3. om utgivare inte finns eller utgivaren inte fyller föreskrivna behörighetsvillkor och behörig utgivare inte omedelbart utses eller utgivaren till en sändning som utgår från utlandet saknar tillräcklig möjlighet att utöva sådan befogenhet som anges i 4 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

4. om det inom sex månader sedan utgivningsbeviset utfärdats visas att ansökningsom det bort avslås enligt 21 § 3 eller 4,

5. om sex månader förflutit från den dag då utgivningsbeviset utfärdades utan att verksamhet som avses i 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen inletts.

Beslut om återkallelse meddelas av Radio- och TV-verket. I ärenden om återkallelse skall den som bedriver sändningsverksamheten och utgivaren få tillfälle att yttra sig om det kan ske.

24 §

Beslut av Radio- och TV-verket i ärenden om utgivningsbevis får överklagas hos allmän för-

25 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift i ansökan om utgivningsbevis skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot vad som föreskrivs i 22 § om skyldighet att anmäla ändrade förhållanden.

26 §

Regeringen får meddela föreskrifter om ansökningsavgifter i ärenden om utgivningsbevis för sändningar enligt 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen.

27 §

Varje sådan sändning som avses i 1 kap. 9 § första eller andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen skall inledas med en uppgift om registrets namn och utgivare och vem som har utsett denne. Om en ställföreträdare för utgivaren tjänstgör skall det lämnas en uppgift om vem ställföreträdaren är.

28 §

Radio- och TV-verket skall föra förteckning över register enligt 1 kap. 9 § första och andra styckena yttrandefrihetsgrundlagen.

29 §

Regeringen får meddela föreskrifter om avgifter för utdrag ur förteckning över register enligt 1 kap. 9 § första och andra styckena yttrandefrihetsgrundlagen.

19 §

Utlänningar får på samma villkor som svenska medborgare vara utgivare av radioprogram.

30 §

20 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot vad som i detta kapitel föreskrivs om skyldighet att anteckna eller anmäla utgivare skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

31 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot vad som i detta kapitel föreskrivs om skyldighet att anteckna eller anmäla utgivare eller att anmäla namn på register som drivs enligt 1 kap. 9 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot vad som i detta kapitel föreskrivs om skyldighet att lämna uppgift om ställföreträdare skall dömas till penningböter.

I fråga om sändningar enligt 1 kap. 9 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen tillämpas 25 § i stället för första och andra styckena

4 kap. Om utgivare av filmer och ljudupptagningar

4 kap. Om utgivare av tekniska upptagningar

1 §

Sådana ljudupptagningar som innehåller en för synskadade avsedd sammanställning av två eller flera periodiska skrifter som ges ut här i landet och vilkas ägare samverkar om ljudupptagningen (kassettidningar med sammanställningar av material ur mer än en förlaga) skall ha en utgivare. Utgivaren utses av de samverkande ägarna.

I fråga om sådana tekniska upptagningar som innehåller en för synskadade avsedd sammanställning av två eller flera periodiska skrifter som ges ut här i landet och vilkas ägare samverkar om upptagningen (kassettidningar med sammanställningar av material ur mer än en förlaga) utses utgivaren av de samverkande ägarna.

Ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan till kassettidningen skall till taltidningsnämnden anmäla vem som är utgivare.

Om den som är utsedd till utgivare inte längre är behörig eller hans uppdrag upphör, skall en ny utgivare omedelbart utses. Denne skall anmälas så som sägs i andra stycket.

2 §

Den skyldighet att lämna uppgifter om vem som har låtit framställa en film eller en ljudupptagning samt om när, var och av vem exemplaren har framställts

Den skyldighet att lämna uppgifter om vem som har låtit framställa en teknisk upptagning samt om när, var och av vem exemplaren har framställts som föreskrivs i 3

föreskrivs i 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen skall fullgöras genom att uppgifterna intas i själva *filmen eller ljudupptagningen* eller anbringas på *dennas kassett eller motsvarande hölje.*

kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen skall fullgöras genom att uppgifterna intas i själva *den tekniska upptagningen* eller anbringas på *skivan, kassetten eller motsvarande föremål.*

3 §

Utlänningar får på samma villkor som svenska medborgare vara utgivare av *filmer och ljudupptagningar.*

Utlänningar får på samma villkor som svenska medborgare vara utgivare av *tekniska upptagningar.*

5 kap.

Radioprogram, *filmer och ljudupptagningar*

Radioprogram och *tekniska upptagningar*

3 §

Den som sänder radioprogram till allmänheten skall ombesörja att varje program spelas in. Denna skyldighet gäller också sådana *radioprogram* som avses i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen. Inspelningen skall bevaras i minst sex månader från sändningen.

Den som sänder radioprogram till allmänheten skall ombesörja att varje program spelas in. Denna skyldighet gäller också sådana *sändningar* som avses i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen. Inspelningen skall bevaras i minst sex månader från sändningen. *Beträffande sändningar som avses i 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen är det tillräckligt att det dokumenteras vilka upplysningar som vid varje tidpunkt hålls tillgängliga i registret. Varje upplysning skall finnas dokumenterad i minst sex månader från det att den först hölls tillgänglig i registret.*

Den som här i landet för någon annans räkning bedriver sändningsverksamhet över satellit eller som upplåter satellitkapacitet skall också ombesörja att varje program spelas in och bevaras. Detta gäller dock inte om någon annan skall göra detta enligt första stycket.

Skyldigheten enligt första stycket gäller inte samtidig och oförändrad vidaresändning av radioprogram genom trådnät.

4 §

Den som här i landet skall utse utgivare för en *film eller en ljudupptagning* är skyldig att bevara ett exemplar under ett år från det att *filmen eller upptagningen* blev offentlig. Denna skyldighet gäller

Den som här i landet skall utse utgivare för en *teknisk upptagning* är skyldig att bevara ett exemplar under ett år från det att *upptagningen* blev offentlig. Denna skyldighet gäller också sådana *tekniska*

också sådana *filmer och ljudupptagningar* som avses i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen. *Skyldigheten gäller även för den som låter framställa en ljudupptagning som sprids till allmänheten utan att en utgivare behöver utses.*

5 §

Justitiekanslern har rätt att utan kostnad få del av varje skrift, radioprogram, *film* eller *ljudupptagning* som har bevarats enligt 1–4 §§. Han har också rätt att kostnadsfritt få en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i ett radioprogram. Det åligger polismyndigheten att på begäran biträda justitiekanslern vid anmodan enligt denna paragraf.

6 §

Varje enskild som anser att ett yttrandefrihetsbrott har begåtts mot honom i ett radioprogram eller att han har lidit skada på grund av ett sådant brott i programmet har rätt att hos den som driver sändningsverksamheten kostnadsfritt ta del av en inspelning av programmet. Den enskilde har också rätt att utan kostnad få en kopia av inspelningen eller en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i programmet. Vad som sägs i detta stycke gäller dock inte, om det är uppenbart att han inte berörs av programmet på ett sådant sätt att han kan vara målsägande.

Den skyldighet som avses i första stycket vilar i fråga om sådana radiotidningar som anges i 3 kap. 7 § på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

Första stycket skall tillämpas också på sådana *ljudupptagningar* som innehåller en för synskadade avsedd version av en periodisk skrift som ges ut här i landet (kassettidningar). I fråga om sådana kassettidningar som avses i 4 kap. 1 § vilar skyldigheten att låta den enskilde ta del av en upptagning och få en utskrift på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

6 kap.

2 §

I de fall som anges i 10 kap. 11 §

andra stycket tryckfrihetsförordningen och i motsvarande fall enligt 7 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får en befattningshavare av lägst fänriks grad ta en tryckt skrift, *film eller ljudupptagning* i förvar.

7 kap.

3 §

Avgörande för var ett yttrandefrihetsmål skall tas upp är den ort varifrån ett radioprogram har utgått för sändning eller där en *film eller en ljudupptagning* har lämnats ut för spridning eller där brottet på annat sätt har förövats.

Avgörande för var ett yttrandefrihetsmål skall tas upp är den ort varifrån ett radioprogram har utgått för sändning eller där en *teknisk upptagning* har lämnats ut för spridning eller där brottet på annat sätt har förövats.

3 a §

I stället för vad som anges i 2 och 3 §§ är den ort där svaranden har sitt hemvist avgörande för var ett mål där talan förs om konfiskering enligt 9 kap. 5 § andra stycket tryckfrihetsförordningen eller 7 kap. 2 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen skall tas upp.

Är det inte känt var svaranden har sitt hemvist eller saknar han hemvist i landet, skall den ort där skriften eller *filmen* anträffas vara avgörande.

Är det inte känt var svaranden har sitt hemvist eller saknar han hemvist i landet, skall den ort där skriften eller *den tekniska upptagningen* anträffas vara avgörande.

7 a §

En ansökan om konfiskering enligt 9 kap. 5 § andra stycket tryckfrihetsförordningen eller 7 kap. 2 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen får, om det är lämpligt, tas upp av den tingsrätt där åtal väcks för ansvar för det tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott som den tryckta skriften eller *filmen* kan innefatta.

En ansökan om konfiskering enligt 9 kap. 5 § andra stycket tryckfrihetsförordningen eller 7 kap. 2 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen får, om det är lämpligt, tas upp av den tingsrätt där åtal väcks för ansvar för det tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott som den tryckta skriften eller *den tekniska upptagningen* kan innefatta.

Ansökningar mot flera svarande får tas upp av samma domstol om det är lämpligt och målen har samband med varandra.

Om mål som har samband med varandra på sådant sätt som avses i första eller andra stycket förekommer samtidigt vid en tingsrätt, skall målen handläggas i en rättegång om inte synnerliga skäl talar mot det.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. I fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas. De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 5

3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1392) om
pliktexemplar av dokument

Prop. 1997/98:43
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Om en skrift som avses i 5 eller 6 § har samma innehåll och utförande som en tidigare framställd skrift, skall endast två pliktexemplar lämnas, under förutsättning att pliktexemplar av den tidigare framställda skriften har lämnats eller lämnas samtidigt.

Föreskrifterna i första stycket gäller inte om annat följer av föreskrifterna om kombinerat material i 16 och 17 §§.

Av skrift som har framställts i punktskrift skall två pliktexemplar lämnas, om annat inte följer av vad som föreskrivs i 9 §.

Skyldigheten att lämna plikt- Skyldigheten att lämna plikt-
exemplar enligt 5 och 6 §§ omfattar exemplar enligt 5 och 6 §§ omfattar
inte *ett radioprogram, en film eller* inte *en sändning eller teknisk upp-*
en ljudupptagning som enligt 1 kap. *tagning* som enligt 1 kap. 7 § andra
7 § andra stycket tryckfrihetsförord- stycket tryckfrihetsförordningen
ningen skall jämföras med en skall jämföras med en bilaga till
bilaga till en periodisk skrift. en periodisk skrift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Remissyttranden över betänkandet har avgetts av följande instanser. Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholms län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Datainspektionen, Försvarsmakten, Barnombudsmannen, Post- och Telestyrelsen, Telia AB, Kungliga biblioteket, Arkivet för ljud och bild, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Riksarkivet, Statens biografbyrå, Granskningsnämnden för radio och TV, Radio- och TV-verket, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Patent- och registreringsverket, Marknadsdomstolen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Dataföreningen i Sverige, Föreningen Grävande Journalister, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Näringslivets Telekommitté, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Svenska Förläggareföreningen, Svenska IT-företagens Organisation, Svenska Musikerförbundet, Sveriges domareförbund, Sveriges Författarförbund, Sveriges Radio- och Hemelektronikleverantörer, Sveriges Släktforskarförbund, Tele2 AB, Vårdsskildringsrådet.

Riksåklagaren har överlämnat yttranden från åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet har inte avgett separat yttrande, utan anslutit sig till yttrandet från Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet.

Följande instanser har inbjudits att yttra sig i anledning av betänkandet, men avstått. Marknadsdomstolen, Allmänhetens Pressombudsman, Pressens Opinionsnämnd, BBS-Moderat, Föreningen Svenska Tonsättare, Föreningen Sveriges Filmproducenter, Informationsproducentföreningen i Sverige, International Federation of the Phonographic Industry, Kommittén mot antisemitism, Medborgarrättsrörelsen i Sverige, Musikcentrum, Publicistklubben, SAPnet, Sveriges Biografägareförbund, Sveriges Filmuthyrareförening, Sveriges Smalfilm- och Videodistributörers Förening, TV 4 AB, Videouthyrarnas Samarbetsorganisation.

Sammanfattning av promemorian Några frågor om tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens territoriella tillämpningsområde (Ju 97/2141)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 7

I och med att det internationella samarbetet ökar allt mer i betydelse och omfattning ställs vi ofta inför frågor om hur vår grundlagsreglering om tryck- och yttrandefrihet förhåller sig till de fall där tryck- och yttrandefriheten utövas såväl här i landet som utanför Sveriges gränser. En viktig fråga är om och hur vi kan ingripa mot en person som trycker skrifter eller framställer filmer eller cd-skivor här, men sprider dem endast i ett annat land. Syftet med förslagen i denna promemoria är att öka möjligheterna för svenska myndigheter att bistå myndigheter i andra länder vid brottsutredningar som har anknytning till Sverige.

I promemorian föreslås ändringar i tryckfrihetsförordningen och i yttrandefrihetsgrundlagen. Förslagen utgör till största delen ett förtydligande av vad som får anses utgöra gällande rätt, nämligen att om en här i Sverige producerad, grundlagsskyddad framställning utges endast i utlandet, skall vanlig lag tillämpas i fråga om ingripanden på grund av framställningens innehåll. Meddelar- och anskaffarfriheten föreslås dock gälla även i fråga om uppgift som avses offentliggöras i sådan skrift, film eller ljudupptagning som produceras här men som sprids endast utomlands. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

I promemorian behandlas inte frågor om gränsöverskridande radio- och TV-program.

Författningsförslag i promemorian Några frågor om tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens territoriella tillämpningsområde (Ju 97/2141)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 8

Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 § och 13 kap. 6 § samt rubriken till 13 kap. tryckfrihetsförordningen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 §

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. Skrift anses utgiven då den har blivit utlämnad till salu eller för spridning på annat sätt; vad nu sagts gäller dock icke myndighets tryckta handlingar, om de ej äro tillgängliga för envar.

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. *En* skrift anses utgiven då den har blivit utlämnad till salu eller för spridning på annat sätt *i Sverige*; vad nu sagts gäller dock icke myndighets tryckta handlingar, om de ej äro tillgängliga för envar.

13 kap.

Om utrikes tryckta skrifter

Om utrikes tryckta skrifter *m.m.*

6 §

I fråga om skrift som trycks utom riket och som utges här men som inte huvudsakligen är avsedd för spridning inom riket och för vilken inte heller utgivningsbevis finns gäller bestämmelserna i 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena angående meddelande och anskaffande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande om inte

1. meddelandet eller anskaffandet innefattar brott mot rikets säkerhet;
2. meddelandet innefattar utlämnande eller tillhandahållande som avses i 7 kap. 3 § första stycket 2;
3. meddelandet utgör uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt.

Första stycket tillämpas också i fråga om skrift som *trycks utom riket och* som inte ges ut här. Härvid jämföras med den som lämnar meddelande för offentliggörande den som på annat sätt medverkar till framställning i periodisk skrift såsom författare eller annan upphovsman.

Är meddelandet eller anskaffandet straffbart enligt vad som följer av första och andra styckena, gäller vad som är föreskrivet därom. Mål angående ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som nu sagts

skall handläggas som tryckfrihetsmål, när inte 12 kap. 1 § andra stycket tredje meningen har motsvarande tillämpning. I fråga om rätt till anonymitet för meddelaren gäller vad som är föreskrivet i 3 kap.; bestämmelsen i 3 § 3 skall dock omfatta även annat brott mot rikets säkerhet än som där avses.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 8

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Förslag till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

Prop. 1997/98:43

Bilaga 8

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 10 § yttrandefrihetsgrundlagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

10 §

Grundlagen är tillämplig på sådana filmer och ljudupptagningar som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Grundlagen är tillämplig på sådana filmer och ljudupptagningar som sprids till allmänheten *i Sverige* genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Förteckning över remissinstanser (Ju97/2141)

Prop. 1997/98:43

Bilaga 9

Remissyttranden över promemorian har avgetts av följande instanser. Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Försvarsmakten, Arkivet för ljud och bild, Generaltullstyrelsen, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Patent- och registreringsverket, Sveriges advokatsamfund, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Pressens Opinionsnämnd, Svenska Musikerförbundet, Sveriges domareförbund, Sveriges författarförbund, Sveriges Smalfilm och Videodistributörers Förening.

Riksåklagaren har överlämnat yttranden från åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Följande instanser har inbjudits att yttra sig men avstått. Statens Biografbyrå, Allmänhetens Pressombudsman, Föreningen Grävande Journalister, Föreningen Svenska Tonsättare, Föreningen Sveriges Filmproducenter, International Federation of the Phonographic Industry, Musikcentrum, Publicistklubben, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges Filmuthyraförening.

Författningsförslag i 1993 års domarutrednings betänkande (SOU 1994:99) samt förteckning över remissinstanser

Prop. 1997/98:43
Bilaga 10

12 kap. 2 a § tryckfrihetsförordningen

I mål om allmänt åtal förenat med talan om enskilt anspråk och i mål om enskilt åtal skall målet prövas utan jury om

1. parterna är ense om det eller
2. medverkan av jury kan uppfattas stå i strid med kravet på en oavhängig och opartisk prövning.

Frågan om ett mål skall prövas utan jury i fall som avses i första stycket 2 avgörs av Högsta domstolen på talan av part eller efter framställning av tingsrätten.

Tingsrättens beslut att hänskjuta frågan om ett mål skall prövas utan jury till Högsta domstolen får inte överklagas.

Följande remissinstanser har yttrat sig över avsnitten Utseende av jurymän och Jävsfrågor i jurysystemet i 1993 års domarutrednings betänkande:

Riksdagens ombudsmän (JO), Högsta domstolen, Regeringsrätten, Svea hovrätt, Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Sundsvall, Stockholms tingsrätt, Uppsala tingsrätt, Nyköpings tingsrätt, Karlskrona tingsrätt, Kristianstads tingsrätt, Karlshamns tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Klippans tingsrätt, Malmö tingsrätt, Ystads tingsrätt, Halmstads tingsrätt, Alingsås tingsrätt, Härnösands tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Umeå tingsrätt, Bodens tingsrätt, Länsrätten i Värmlands län, Domstolsverket, Riksåklagaren, Regionåklagarmyndigheten i Kalmar, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Internationella Juristkommissionen, Svenska Avdelningen och Nämndemännens riksförbund.

Sammanfattning av departementspromemorian Jurymedverkan och fallet Holm (Ds 1997:25)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 11

Enligt art. 6 i Europakonventionen skall envar, när det gäller prövning av civila rättigheter och skyldigheter och vid prövning av anklagelser för brott, bl.a. ha rätt till en rättegång inför en opartisk och oavhängig domstol. I fallet Holm – som gällde ett tryckfrihetsmål som handlagts under medverkan av jury – ansåg Europadomstolen att Holms rätt i berört hänseende blivit kränkt.

Uppgiften har varit att hitta en lösning som ger möjlighet att handlägga tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål, även av det slag som fallet Holm representerar, på ett sätt som överensstämmer med art. 6 i Europakonventionen. Vid övervägandena har utgångspunkten varit dels att huvudregeln om jurymedverkan skall bevaras, dels att jurymän även i fortsättningen skall väljas av landstingen, dels slutligen att juryns friande utslag skall vara bindande för rätten.

Ett flertal olika lösningar kan tänkas tillgodose intresset av en konventionsenlig handläggning. En sådan är att konstruera särskilda regler för sådana typer av mål där risken för att domstolen kan uppfattas som partisk ter sig särskilt stor. Huvudsakligen av det skälet att en sådan lösning riskerar att innebära omotiverat stora ingrepp i jurysystemet har den förkastats. En annan lösning som övervägts är att – i linje med det förslag som 1993 års domarutredning lagt fram – i varje enskilt fall där medverkan av jury kan tänkas innebära att rätten till en opartisk och oavhängig domstol träds för när, i stället låta målet bli prövat utan jury. Eftersom även denna lösning – om än i mindre utsträckning än den nyss beskrivna – i alltför stor utsträckning medför att jurysystemet sätts åt sidan, har inte heller den ansetts vara en framkomlig väg.

Intresset av en konventionsenlig handläggning bör i stället tillgodoses inom ramen för gällande regler om jäv mot domare. Mot bakgrund av att Europakonventionen numera inkorporerats som svensk lag och att Europadomstolens praxis därigenom får anses utgöra en del av den svenska rättsordningen, torde utrymmet för överträdelse av art. 6 i konventionen – på det sätt som skedde i fallet Holm – vara undanröjt. En sådan lösning framstår dessutom som mest naturlig och med den kan jurysystemet – med den garanti för folklig insyn i rättskipningen som jurymedverkan innebär – bevaras. Någon lagändring behövs inte för att uppnå detta.

Slutligen har frågan om proportionellt valsätt beträffande jurymän övervägts och ett förslag om en möjlighet till sådant valsätt läggs fram.

Författningsförslag i departementspromemorian Jurymedverkan och fallet Holm (Ds 1997:25)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 12

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 4 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

4 §

Jurymännen utses genom val för en tid av fyra kalenderår.

Valet skall förrättas av *landsting-* Valet skall förrättas av *lands-*
et i länet eller, då inom länet finnes *tingsfullmäktige* i länet eller, då
kommun som ej tillhör landstings- inom länet finnes kommun som ej
kommun, av *landstinget* och kom- tillhör landstingskommun, av *lands-*
munfullmäktige i förstnämnda kom- *tingsfullmäktige* och kommunfull-
mun. I Gotlands län förrättas valet mägtige i förstnämnda kommun. I
av kommunfullmäktige i Gotlands Gotlands län förrättas valet av
kommun. Skola enligt vad nu sagts kommunfullmäktige i Gotlands
jurymännen väljas av mer än en kommun. Skola enligt vad nu sagts
valmyndighet, fördelar länsstyrel- jurymännen väljas av mer än en
sen antalet jurymän inom vardera valmyndighet, fördelar länsstyrel-
gruppen mellan valmyndigheterna sen antalet jurymän inom vardera
med ledning av folkmängden. gruppen mellan valmyndigheterna
med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, ankomme på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

Valet skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande som motsvarar det tal, vilket erhålls, då samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt föreskrivet.

7 §

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet må i *landstingets* ställe företagas av dess förvaltningsutskott; dock gälla sådant val allenast för tiden intill *landstingets* nästkommande möte.

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet må i *landstingsfullmäktiges* ställe företagas av dess förvaltningsutskott; dock gälla sådant val allenast för tiden intill *landstingsfullmäktiges* nästkommande möte.

Förteckning över remissinstanser (Ds 1997:25)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 13

Följande remissinstanser har inkommit med yttrande: Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Borås tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Jämtlands län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Radio AB, Svenska Journalistförbundet och Svenska Tidningsutgivareföreningen.

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått: Sveriges Television AB, Allmänhetens Pressombudsman, Föreningen Sveriges Filmproducenter, Medborgarrättsrörelsen i Sverige, Svenska Bokförläggareföreningen och TV 4 AB.

Sammanfattning av departementspromemorian Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter och om ägare till sådana skrifter (Ds 1997:30)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 14

I den här promemorian föreslås att utlänningar och utländska juridiska personer med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får rätt att äga periodiska skrifter som trycks i Sverige.

I promemorian föreslås vidare bestämmelser om att utgivningsbevis för en periodisk skrift gäller för en period av tio år från utfärdandet. Därefter förfaller beviset om ingen ansökan om förnyelse av beviset har gjorts före tioårsperiodens utgång.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

Författningsförslag i departementspromemorian Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter och om äganderätten till sådana skrifter (Ds 1997:30)

Prop.1997/98:43
Bilaga 15

Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 7 § samt 5 kap. 5 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

7 §

Med periodisk skrift förstås tidning, tidskrift eller annan sådan tryckt skrift, som enligt utgivningsplanen är avsedd att under bestämd titel utgivas med minst fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt därtill hörande löpsedlar och bilagor. Sedan utgivningsbevis för skriften meddelats, skall denna, *till dess beviset återkallas, anses som periodisk.*

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram, en film eller en ljudupptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpningen av 1 – 14 kap. programmet, filmen eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana program och bevara filmer och upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

5 kap.

5 §

Periodisk skrift *må icke utgivas, innan bevis utfärdats att hinder enligt denna förordning icke möter för skriftens utgivning.* Utgivningsbevis meddelas, *på ansökan av ägare, av myndighet som avses i 4 §. I ansökan skola uppgivas skriftens titel och utgivningsort samt utgivningsplanen för skriften.*

En periodisk skrift *får inte utgivas innan det har utfärdats ett bevis om att det inte finns något hinder mot utgivning enligt denna förordning.* Ett sådant utgivningsbevis meddelas *av den myndighet som avses i 4 § på ansökan av skriftens ägare. I ansökan skall anges skriftens titel och utgivningsort*

Utgivningsbevis *må ej* utfärdas, innan anmälan om utgivare enligt 4 § gjorts.

Företer skriftens titel sådan likhet med titeln på skrift, för vilken *utgivningsbevis tidigare utfärdats*, att förväxling lätt kan ske, *må ansökan avslås*.

samt utgivningsplanen för skriften. *Ett utgivningsbevis får inte* utfärdas innan *det har gjorts en* anmälan om utgivare enligt 4 §.

En ansökan om utgivningsbevis får avslås, om skriftens titel visar en sådan likhet med titeln på *en annan skrift*, för vilken *det finns ett utgivningsbevis*, att förväxling lätt kan ske.

Ett utgivningsbevis gäller för en period av tio år från utfärdandet. Beviset får förnyas på ansökan av skriftens ägare, varje gång för tio år från utgången av den föregående tioårsperioden.

En ansökan om förnyelse får göras tidigast ett år före periodens utgång. Har en sådan ansökan inte kommit in till myndigheten före periodens utgång, är beviset förfallet. Om en ansökan om förnyelse har gjorts i rätt tid, fortsätter beviset, utan hinder av vad som sägs i fjärde stycket, att gälla till dess att beslutet med anledning av ansökan har vunnit laga kraft.

För en ansökan om förnyelse av ett utgivningsbevis gäller i övrigt samma bestämmelser som för den första ansökan.

7 §

Har på grund av förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 *utgivningsbevis återkallats*, *må likväl ej*, innan två år förflutit sedan beslutet därom meddelades, utan medgivande av skriftens ägare utgivningsbevis utfärdas för annan skrift, vars titel *företer* sådan likhet med skriftens titel att förväxling lätt kan ske.

Har *ett utgivningsbevis återkallats* på grund av ett förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 *eller har beviset förfallit*, *får ändå inte*, innan två år *har* förflutit sedan beslutet om *återkallelse* meddelades *eller beviset förföll*, utan medgivande av skriftens ägare *ett utgivningsbevis* utfärdas för en annan skrift, vars titel *visar en* sådan likhet med skriftens titel att förväxling lätt kan ske.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. De nya bestämmelserna gäller även för utgivningsbevis som har utfärdats före ikraftträdandet. I stället för vad som sägs i 5 kap. 5 § fjärde

stycket första meningen, gäller sådana bevis för en period av tio år från lagens ikraftträdande.

Prop.1997/98:43
Bilaga 15

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Utlänningar som har hemvist här i landet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks här.

Utlänningar med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks i Sverige.

Även utländska juridiska personer med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks i Sverige. För juridiska personer gäller som hemvist den ort där styrelsen har sitt säte eller, om säte för styrelsen inte är bestämt eller styrelse inte finns, där förvaltningen förs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Förteckning över remissinstanser (Ds 1997:30)

Prop. 1997/98:43
Bilaga 16

Remissyttrande över promemorian har avgetts av följande instanser. Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Jämtlands län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Åklagarmyndigheterna i Stockholm och Sundsvall, Kungliga biblioteket, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, Patent- och registreringsverket, Sveriges advokatsamfund, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen.

Riksåklagaren har överlämnat yttranden från åklagarmyndigheterna i Stockholm och Sundsvall.

Allmänhetens Pressombudsman har inbjudits att yttra sig med anledning av promemorian, men avstått.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § och 8 kap. 18 § regeringsformen¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,
2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden,
3. mötesfrihet: frihet att anordna och bevista sammankomst för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,
4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstration på allmän plats,
5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften,
6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Beträffande tryckfriheten och Beträffande tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa lik- ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, video- nande överföringar *samt* filmer, gram och andra upptagningar av videogram, ljudupptagningar och rörliga bilder samt ljudupptagningar andra tekniska upptagningar gäller vad som är föreskrivet i vad som är föreskrivet i tryck- tryckfrihetsförordningen och yttran- frihetsförordningen och yttrande- defrihetsgrundlagen. frihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att taga del av allmänna handlingar.

8 kap.

18 §

För att avge yttrande över lagförslag skall finnas ett lagråd, vari ingår domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare angives i riksdagsordningen, av riksdagsutskott.

Yttrande av Lagrådet bör inhämtas innan riksdagen beslutar grund- Yttrande av Lagrådet bör inhämtas innan riksdagen beslutar grund-

¹ Regeringsformen omtryckt 1994:1483.

lag om tryckfriheten, eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar, lag om begränsning av rätten att taga del av allmänna handlingar, lag som avses i 2 kap. 3 § andra stycket, 12 § första stycket, 17–19 §§ eller 22 § andra stycket eller lag som ändrar eller upphäver sådan lag, lag om kommunal beskattning, lag som avses i 2 eller 3 § eller lag som avses i 11 kap., om lagen är viktig för enskilda eller från allmän synpunkt. Vad nu har sagts gäller dock icke, om Lagrådets hörande skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Föreslår regeringen riksdagen att stifta lag i något av de ämnen som avses i första meningen och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, skall regeringen samtidigt för riksdagen redovisa skälen härtill. Att Lagrådet icke har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot lagens tillämpning.

Lagrådets granskning skall avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,
2. hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra,
3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,
4. om förslaget är så utformat att lagen kan antagas tillgodose angivna syften,
5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

Närmare bestämmelser om Lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Härigenom föreskrivs i fråga om tryckfrihetsförordningen¹

dels att 1 kap. 6 och 7 §§, 5 kap. 5 och 7 §§, 7 kap. 4 och 7 §§, 9 kap. 5 §, 10 kap. 1 §, 12 kap. 4, 7 och 14 §§, 13 kap. 6 § samt rubriken till 13 kap. tryckfrihetsförordningen skall ha följande lydelse,

dels att det i förordningen skall införas en ny paragraf, 1 kap. 10 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 §

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. Skrift anses utgiven då den blivit utlämnad till *salu* eller för spridning på annat sätt; *vad nu sagts gäller dock icke myndighets tryckta handlingar, om de ej äro tillgängliga för envar.*

Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. *En skrift anses utgiven då den blivit utlämnad till försäljning eller för spridning på annat sätt i Sverige. Detta gäller dock inte en myndighets tryckta handlingar, om de inte är tillgängliga för envar.*

7 §

Med periodisk skrift förstås tidning, tidskrift eller annan sådan tryckt skrift, som enligt utgivningsplanen är avsedd att under bestämd titel utgivas minst med fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt *därtill hörande* löpsedlar och bilagor. Sedan utgivningsbevis för skriften meddelats, skall denna, *till dess beviset återkallas, anses som periodisk.*

Med periodisk skrift förstås *en* tidning, tidskrift eller *någon* annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under *en* bestämd titel utgivas med minst fyra *vid* särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt löpsedlar och bilagor *som hör till skriften*. Sedan utgivningsbevis för skriften *har* meddelats, skall denna *anses som periodisk till dess att beviset återkallas eller förklaras förfallet.*

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpning av 1–14 kap. programmet, *filmen* eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpningen av 1–14 kap. programmet eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur

¹ Tryckfrihetsförordningen omtryckt 1994:1476.

innehållet har disponerats. I lag får innehåll
föreskrivas om särskild skyldighet föreskrivas om särskild skyldighet
att spela in sådana program och be- att spela in sådana program och
vara *filmer och* upptagningar samt bevara *tekniska* upptagningar samt
att tillhandahålla dessa. Bestäm- att tillhandahålla dessa. Bestäm-
melser om rätt till sändningar finns i melser om rätt till sändningar finns i
3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen. 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

10 §

Om förbud mot att sprida, inneha eller på annat sätt ta befattning med skildring av barn i pornografisk bild gäller vad som föreskrivs i lag.

5 kap.

5 §

Periodisk skrift *må icke* utgivas, En periodisk skrift *får inte* utgi-
innan bevis utfärdats *att* hinder vas innan *det har* utfärdats ett bevis
enligt denna förordning *icke möter om att det inte finns något* hinder
för skriftens utgivning. Utgivnings- *mot* utgivning *enligt* denna förord-
bevis meddelas, *på ansökan av ning. Ett sådant* utgivningsbevis
ägare, av myndighet som avses i meddelas av *den* myndighet som
4 §. I ansökan *skola uppgivas* skrif- avses i 4 § *på ansökan av skriftens*
tens titel och utgivningsort samt *ägare. I ansökan skall anges*
utgivningsplanen för skriften. skriftens titel och utgivningsort
samt utgivningsplanen för skriften.

Utgivningsbevis *må ej* utfärdas, *Ett* utgivningsbevis *får inte* ut-
innan anmälan om utgivare enligt färdas innan *det har* gjorts en an-
4 § gjorts. mälan om utgivare enligt 4 §.

Företer skriftens titel sådan likhet *En* ansökan om utgivningsbevis
med titeln på skrift, *för vilken* ut- *får* avslås, om skriftens titel företer
givningsbevis *tidigare utfärdats*, att en sådan likhet med titeln på *en*
förväxling lätt kan ske, *må* ansökan *annan* skrift som *det finns ett*
avslås. *utgivningsbevis för* att förväxling lätt kan ske.

Ett utgivningsbevis gäller för en period av tio år från utfärdandet. Därefter förfaller beviset. Beslut om att beviset skall anses förfallet vid tioårsperiodens utgång meddelas av den myndighet som avses i 4 §.

Beviset får förnyas på ansökan av skriftens ägare, varje gång för tio år från utgången av den föregående tioårsperioden. En ansökan om förnyelse får göras tidigast ett år före och senast på dagen för periodens utgång. För en ansökan

om förnyelse av ett utgivningsbevis gäller i övrigt samma bestämmelser som för den första ansökan.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Om en ansökan om förnyelse har gjorts i rätt tid, fortsätter beviset, trots vad som sägs i fjärde och femte styckena, att gälla till dess att beslutet med anledning av ansökan har vunnit laga kraft.

7 §

Har på grund av förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 utgivningsbevis återkallats, *återkallats på grund av ett förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 eller har beviset förklarats förfallet, får det ändå inte utan* utan medgivande av skriftens ägare *medgivande av skriftens ägare* utgivningsbevis utfärdas för annan *utfärdas ett utgivningsbevis för en* skrift, vars titel företer sådan likhet *annan skrift vars titel visar en sådan* med skriftens titel att förväxling lätt *likhet med skriftens titel att* kan ske, *förväxling lätt kan ske, innan två år*

har förflutit sedan beslutet om återkallelse meddelades eller beviset förföll.

7 kap.

4 §

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom tryckfrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås genom tryckt skrift och är straffbara enligt lag:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant högförräderi;

2. krigsanstiftan, såframt fara för att riket skall invecklas i krig eller andra fientligheter framkallas med utländskt bistånd;

3. spioneri, varigenom någon för att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande försvarsverk, vapen, förråd, import, export, tillverkningsätt, underhandlingar, beslut eller något förhållande i övrigt, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för totalförsvaret eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant spioneri;

4. obehörig befattning med hemlig uppgift, varigenom någon utan syfte att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande något förhållande av hemlig natur, vars uppenbarande för

främmande makt kan medföra men för rikets försvar eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök eller förberedelse till sådan obehörig befattning med hemlig uppgift;

stämpling till sådant brott, om detta är att anse som grovt, vid vilken bedömning särskilt skall beaktas om gärningen innefattade till- handagående av främmande makt eller var av synnerligen farlig beskaffenhet med hänsyn till pågående krig eller rörde förhållande av stor betydelse eller om den brottslige röjde vad som på grund av allmän eller enskild tjänst betrotts honom;

5. vårdslöshet med hemlig uppgift, varigenom någon av grov oaktsamhet begår gärning som avses under 4;

6. uppror, förövad med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant uppror;

7. landsförräderi eller landssvek, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon missleder eller förråder dem som är verksamma för rikets försvar eller förleder dem till myteri, trolöshet eller modlöshet, förråder egendom som är av betydelse för totalförsvaret eller begår annan liknande förrådisk gärning som är ägnad att medföra men för totalförsvaret eller innefattar bistånd åt fienden;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant landsförräderi eller landssvek;

8. landsskadlig vårdslöshet, i vad därigenom någon av oaktsamhet begår gärning som avses under 7;

9. ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, varigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon sprider falska rykten eller andra osanna påståenden, som är ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, eller till främmande makt framför eller låter framkomma sådana rykten eller påståenden eller bland krigsmän sprider falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla trolöshet eller modlöshet;

10. uppvigling, varigenom någon uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet eller åsidosättande av vad som åligger krigsman i tjänsten;

11. hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse;

12. barnpornografibrott, varigenom någon skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprides, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

13. olaga våldsskildring, varigenom någon i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

14. förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den;

15. förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom.

7 §

Tryckt skrift, som innefattar tryckfrihetsbrott, må konfiskeras.

Konfiskering av tryckt skrift innebär att alla för spridning avsedda exemplar av skriften skola förstöras samt att med formar, stenar, stereotyper, plåtar och andra dylika, uteslutande för tryckningen av skriften användbara materialier skall så förfaras att missbruk därmed ej kan ske.

Konfiskering får också ske i annat fall av en tryckt skrift som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av skriften som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

9 kap

5 §

Finnes ej någon, som enligt 8 kap. är för brottet ansvarig, eller kan ej stämning här i riket delgivas honom, må åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal göra ansökan om skriftens konfiskering.

Justitiekanslern får även ansöka om konfiskering av exemplar av en tryckt skrift som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket.

10 kap.

1 §

Förekommer anledning att tryckt skrift på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras må, i avbidan på beslut därom skriften läggas under beslag. *Beslag får även läggas på en tryckt skrift som kan konfiskeras enligt 7 kap. 7 § tredje stycket. För*

beslag i sistnämnda fall gäller i övrigt de bestämmelser till vilka hänvisas i 14 §.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

I avbidan på rättens beslut må ock, i fall som avses i 7 kap. 8 §, meddelas utgivningsförbud för periodisk skrift.

12 kap.

4 §

Jurymännen utses genom val för en tid av fyra kalenderår.

Valet skall förrättas av *landstinget* i länet eller, då inom länet *finnes* kommun som ej tillhör *landstingskommun*, av *landstinget* och kommunfullmäktige i *förstnämnda kommun*. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. *Skola* enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, *ankomme* på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

Valet skall förrättas av *landstingsfullmäktige* i länet eller, då inom länet *finns* kommun som ej tillhör *landsting*, av *landstingsfullmäktige* och kommunfullmäktige i *kommunen*. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. *Skall* enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, *ankommer det* på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

7 §

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet *må* i *landstingets* ställe *företagas* av dess förvaltningsutskott; dock *gälle* sådant val *allenast* för tiden intill *landstingets* nästkommande möte.

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet *får* i *landstingsfullmäktiges* ställe *företas* av dess förvaltningsutskott; dock *gäller* sådant val *endast* för tiden intill *landstingsfullmäktiges* nästkommande möte.

14 §

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk *eller konfiskering* mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svarandepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 §

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svarandepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 § andra stycket, ankomma

andra stycket, ankomma på den på den tilltalade.
tilltalade.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälle om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10–13 §§ är föreskrivet; har frågan huruvida brott föreligger tidigare prövats i tryckfrihetsmål avseende ansvar för brott, skall dock prövning av samma fråga ej ånyo äga rum. I ansökningsmål enligt 9 kap. 5 § första stycket skall den uteslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna, förtagas av rätten genom lottning. *Detsamma skall gälla ansökningsmål som avses i 9 kap. 5 § andra stycket när någon svarandepart inte finns eller stämning här i riket inte kan delges honom.*

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälle om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10–13 §§ är föreskrivet; har frågan huruvida brott föreligger tidigare prövats i tryckfrihetsmål avseende ansvar för brott, skall dock prövning av samma fråga ej ånyo äga rum. I ansökningsmål skall den uteslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna, förtagas av rätten genom lottning.

13 kap. Om utrikes tryckta skrifter

13 kap. Om utrikes tryckta skrifter *m.m.*

6 §

I fråga om skrift som trycks utom riket och som utges här men som inte huvudsakligen är avsedd för spridning inom riket och för vilken inte heller utgivningsbevis finns gäller bestämmelserna i 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena angående meddelande och anskaffande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande om inte

1. meddelandet eller anskaffandet innefattar brott mot rikets säkerhet;
2. meddelandet innefattar utlämnande eller tillhandahållande som avses i 7 kap. 3 § första stycket 2;
3. meddelandet utgör uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt.

Första stycket tillämpas också i fråga om skrift som *trycks utom riket och som inte ges ut här*. *Sverige, oavsett om skriften trycks härvid jämföras med den som här eller utomlands*. Härvid jämföras meddelande för offentliggörande den som på annat sätt medverkar till framställning i periodisk skrift såsom författare eller annan upphovsman. Första stycket tillämpas också i fråga om *en* skrift som inte ges ut *i här eller utomlands*. Härvid jämföras meddelande för offentliggörande den som på annat sätt medverkar till framställning i periodisk skrift såsom författare eller annan upphovsman.

Är meddelandet eller anskaffandet straffbart enligt vad som följer av första och andra styckena, gäller vad som är föreskrivet därom. Mål angående ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som nu sagts skall handläggas som tryckfrihetsmål, när inte 12 kap. 1 § andra stycket tredje meningen har motsvarande tillämpning. I fråga om rätt till anonymitet för meddelaren gäller vad som är föreskrivet i 3 kap; bestämmelsen

i 3 § 3 skall dock omfatta även annat brott mot rikets säkerhet än som där avses.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Äldre föreskrifter tillämpas på sådana tekniska upptagningar som spritts före ikraftträdandet.

3. De nya bestämmelserna i 1 kap. 7 § samt 5 kap. 5 och 7 §§ gäller även för utgivningsbevis som har utfärdats före ikraftträdandet. I stället för vad som sägs i 5 kap. 5 § fjärde stycket första meningen gäller sådana bevis för en period av tio år från lagens ikraftträdande.

4. De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om yttrandefrihetsgrundlagen¹

dels att 4 kap. 7 §, 6 kap. 3–5 §§ samt rubrikerna närmast före 4 kap. 1 och 7 §§ och 6 kap. 1, 3 och 6 §§ skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 6 kap. 6 och 7 §§ skall betecknas 6 kap. 3 resp. 4 §,

dels att 1 kap. 1–4 och 9–12 §§, 2 kap. 1–5 §§, 3 kap. 8–10, 12 och 13 §§, 4 kap. 1 och 4 §§, 5 kap. 1, 3 och 6 §§, 6 kap. 1 och 2 §§, 7 kap. 1–3 §§, 8 kap. 1, 2 och 4 §§, 9 kap. 1 § och 10 kap. 1 och 2 §§ samt rubriken närmast före 3 kap. 8 § och rubriken till 10 kap. skall ha följande lydelse.

dels att det i yttrandefrihetsgrundlagen skall införas en ny paragraf, 1 kap. 13 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar offentliggen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. I den får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra sändningar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor. Vad som sägs om filmer avser även videogram och andra upptagningar av rörliga bilder.

Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar offentliggen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra sändningar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor. Vad som sägs om filmer avser även videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder.

Med tekniska upptagningar avses i denna grundlag upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel.

¹ Yttrandefrihetsgrundlagen omtryckt 1994:1477.

2 §

Varje svensk medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av filmer eller ljudupptagningar lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram, filmer och ljudupptagningar. Han har också rätt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för sådant uppgiftslämnande eller offentliggörande. I dessa rättigheter får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

3 §

Det får inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radioprogram eller en ljudupptagning först måste granskas av en myndighet eller något annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter och andra allmänna organ att utan stöd i denna grundlag, på grund av det kända eller väntade innehållet i ett radioprogram eller en ljudupptagning, förbjuda eller hindra dess offentliggörande eller spridning bland allmänheten.

Vad som sägs i första stycket gäller även filmer. Genom lag får dock meddelas föreskrifter om granskning och godkännande av filmer som skall visas offentligt.

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet i radioprogram, filmer och ljudupptagningar förbjuder eller hindrar innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot radioprogram eller för att kunna uppfatta innehållet i filmer eller ljudupptagningar. Detsamma gäller förbud mot an-

läggande av trådnät för sändning av radioprogram.

trådnät för sändning av radioprogram.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

4 §

Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet, *filmen eller ljudupptagningen*.

Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet *eller upptagningen*.

9 §

Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för framställning av *filmer eller ljudupptagningar* eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret.

Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för *yrkesmässig framställning av tekniska upptagningar* eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på *särskild* begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret.

10 §

Grundlagen är tillämplig på sådana *filmer och ljudupptagningar* som sprids till allmänheten genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Grundlagen är tillämplig på sådana *tekniska upptagningar* som sprids till allmänheten *i Sverige* genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

Om grundlagen är tillämplig eller inte prövas i det enskilda fallet på grundval av vad som kan antas om spridningen. Om inte annat framgår av omständigheterna, skall grundlagen anses tillämplig på en upptagning med uppgifter enligt 3 kap. 13 § och 4 kap. 4 §.

11 §

Att vissa radioprogram, *filmer och ljudupptagningar* skall jämföras med periodiska skrifter

Att vissa radioprogram och *tekniska upptagningar* skall jämföras med periodiska skrifter

framgår av 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

framgår av 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

12 §

Vad som sägs i 1 kap. 8 och 9 §§ tryckfrihetsförordningen om att föreskrifter i lag får meddelas i fråga om upphovsmäns rättigheter, annonser *om alkohol eller tobak*, kreditupplysningsverksamhet och tillvägagångssätt för anskaffande av uppgifter utan hinder av grundlagen skall gälla också i fråga om radioprogram, filmer och ljudupptagningar.

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det i lag meddelas föreskrifter om förbud i övrigt mot kommersiell reklam i radioprogram eller om villkor för sådan reklam. Detsamma gäller föreskrifter om förbud mot och villkor för annan annonsering och sändning av program, som helt eller delvis bekostas av annan än den som bedriver programverksamheten.

13 §

Om förbud mot att sprida, inneha eller på annat sätt ta befattning med skildring av barn i pornografisk bild gäller vad som föreskrivs i lag.

2 kap.

1 §

Upphovsmannen till ett radioprogram, en film eller en ljudupptagning är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §.

Upphovsmannen till ett radioprogram eller en teknisk upptagning är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §.

2 §

I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram, en film eller en ljudupptagning får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i den, vem som har tillhandahållit den för offentliggörande eller vem

I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en teknisk upptagning får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i den, vem som har tillhandahållit den för offentliggörande eller vem som har

som har lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.
1 kap. 2 §.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Om någon har angetts som upphovsman till framställningen eller som den som har framträtt i denna, är det dock tillåtet att i målet pröva om han är ansvarig. Detsamma skall gälla, om någon i målet uppger sig vara upphovsmannen eller den som har framträtt.

Första stycket hindrar inte att det i en och samma rättegång handläggs både mål om yttrandefrihetsbrott och mål om brott som avses i 5 kap. 3 §.

3 §

Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är upphovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är upphovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Tystnadsplikten enligt första stycket gäller inte

1. om den till vars förmån tystnadsplikten gäller har samtyckt till att hans identitet röjs,
2. om fråga om identiteten får väckas enligt 2 § andra stycket,
3. om det rör sig om brott som anges i 5 kap. 3 § första stycket 1,
4. i den mån domstol, när det är fråga om brott enligt 5 kap. 2 § eller 3 § första stycket 2 eller 3, finner det erforderligt att vid förhandling uppgift lämnas, huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för den brottsliga gärningen är den till vars förmån tystnadsplikten enligt första stycket gäller, eller
5. i den mån domstol i annat fall av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran.

Vid förhör som avses i andra stycket 4 eller 5 skall rätten noga vaka över att frågor inte ställs som kan inkräkta på tystnadsplikten utöver vad som i varje särskilt fall är medgivet.

4 §

Ingen myndighet eller annat allmänt organ får efterforska

1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* eller den som har framträtt i en sådan framställning,
 2. den som har tillhandahållit
1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* eller den som har framträtt i en sådan framställning,
 2. den som har tillhandahållit

eller avsett att tillhandahålla en eller avsett att tillhandahålla en framställning för offentliggörande i framställning för offentliggörande i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning*, eller ett radioprogram *eller en teknisk upptagning*, eller

3. den som har lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Förbudet hindrar inte efterforskning i fall då denna grundlag medger åtal eller annat ingripande. I sådana fall skall dock den i 3 § angivna tystnadsplikten beaktas.

5 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot sin tystnadsplikt enligt 3 § skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar felaktiga uppgifter om vem som är framställningens upphovsman eller har tillhandahållit den för offentliggörande, vem som framträder i den eller vem som har lämnat uppgifter i den.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot sin tystnadsplikt enligt 3 § skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som i ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar felaktiga uppgifter om vem som är framställningens upphovsman eller har tillhandahållit den för offentliggörande, vem som framträder i den eller vem som har lämnat uppgifter i den.

För efterforskning i strid med 4 § döms, om efterforskningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst ett år.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast om målsäganden har anmält brottet till åtal.

3 kap.

Filmer och ljudupptagningar

Tekniska upptagningar

8 §

Varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att framställa och sprida *filmer och ljudupptagningar*. För rätt att offentlig förevisa en film kan det dock krävas granskning och godkännande i enlighet med 1 kap. 3 § andra stycket.

Varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att framställa och sprida *tekniska upptagningar*. För rätt att offentlig förevisa en film kan det dock krävas granskning och godkännande i enlighet med 1 kap. 3 § andra stycket.

9 §

Föreskrifter om skyldighet att bevara exemplar av *filmer och ljudupptagningar* och att tillhandahålla dem för granskning får meddelas i lag. I lag får också meddelas föreskrifter om skyldighet att lämna exemplar av sådana

Föreskrifter om skyldighet att bevara exemplar av *tekniska upptagningar* och att tillhandahålla dem för granskning får meddelas i lag. I lag får också meddelas föreskrifter om skyldighet att lämna exemplar av sådana upptagningar

upptagningar till en myndighet och att lämna upplysningar i anslutning till sådan skyldighet.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

10 §

Varken postbefordringsföretag eller någon annan allmän trafik- eller någon annan allmän trafik- rättning får vägra att befordra *filmer* eller någon annan allmän trafik- eller någon annan allmän trafik- rättning får vägra att befordra *tekniska upptagningar* på grund av deras innehåll i annat fall än då deras innehåll i annat fall än då befordran skulle innebära över- befordran skulle innebära överträ- trädelse som avses i 13 § tredje delse som avses i 13 § tredje eller fjärde stycket. eller fjärde stycket.

En allmän trafikrättning som tar emot en *film* eller en *ljuddup- tagning* för befordran skall inte anses som spridare av *framställ- ningen* enligt 6 kap. En allmän trafikrättning som tar emot en *teknisk upptagning* för befordran skall inte anses som spridare av *upptagningen* enligt 6 kap.

12 §

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det meddelas föreskrifter i lag om straff och särskild rättsverkan för den som

1. förevisar pornografiska bilder på eller vid allmän plats genom skyltning eller något liknande förfarande på ett sätt som kan väcka allmän anstöt,

2. utan föregående beställning med post eller på annat sätt tillställer någon pornografiska bilder, eller

3. bland barn och ungdom sprider *filmer* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga. 3. bland barn och ungdom sprider *tekniska upptagningar* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga.

Detsamma gäller i fråga om straff och särskild rättsverkan för den som bryter mot föreskrifter om granskning och godkännande av filmer som skall visas offentligt.

I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom *film* av kartor, ritningar eller bilder som återger Sverige helt eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar. I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom *teknisk upptagning* av kartor, ritningar eller bilder som återger Sverige helt eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar.

13 §

Sådana exemplar av *filmer* och *ljuddupptagningar*, som framställs i landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa *filmen* eller *ljuddupptagningen* Sådana exemplar av *tekniska upptagningar*, som framställs i landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa *upptagningen* samt om

samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som framställer en *film eller en ljudupptagning* och därvid uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som sprider en *film eller ljudupptagning* som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och spridaren känner till detta.

Den som sprider en *film eller en ljudupptagning* trots att han vet att den enligt denna grundlag har tagits i beslag eller konfiskerats skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

4 kap.

1 §

Radioprogram och *filmer* skall ha en utgivare. Utgivare av radioprogram skall enligt vad som närmare föreskrivs i lag utses för varje program eller för hela eller delar av programverksamheten.

Utgivaren utses av den som bedriver sändningsverksamheten eller låter framställa *filmen*.

4 §

Av en *film* skall framgå vem som är utgivare. Utgivaren skall se till att varje exemplar av *filmen* har en sådan uppgift.

Uppgift om utgivaren av radioprogram skall hållas tillgänglig för allmänheten enligt vad som närmare föreskrivs i lag.

5 kap.

1 §

De gärningar som anges som tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen skall anses som yttrandefrihetsbrott, om de begås i ett radioprogram, *en film* eller *en ljudupptagning* och är straffbara enligt lag.

Under samma förutsättningar skall sådan olaga våldsskildring varigenom någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

3 §

Om någon lämnar ett meddelande, som avses i 1 kap. 2 §, eller utan att svara enligt 6 kap., medverkar till en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett radioprogram, *en film* eller *en ljudupptagning*, som författare eller annan upphovsman eller genom att framträda i radioprogrammet och därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som anges i särskild lag,

gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för sådant brott.

Om någon anskaffar en uppgift eller underrättelse i sådant syfte som avses i 1 kap. 2 § och därigenom gör sig skyldig till brott som anges i första stycket 1, gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för brottet.

Det som sägs i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen om särskilt lagstiftningsförfarande skall gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3.

6 §

En *film* eller *ljudupptagning* som innefattar ett yttrandefrihetsbrott får konfiskeras. Är brottet olaga våldsskildring eller *barnpornografibrott* gäller om särskild rättsverkan i övrigt vad som föreskrivs i lag.

Vid konfiskering skall alla ex-

emplar som är avsedda för spridning förstöras. Dessutom skall tillses att föremål som kan användas särskilt för att mångfaldiga *filmen* eller *ljudupptagningen* inte skall kunna användas för att framställa ytterligare exemplar.

Konfiskering får också ske i annat fall av en film som innefattar en skildring av barn i pornografisk bild av verklighetstrogen karaktär, om inte innehavet med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Konfiskering innebär då att samtliga exemplar av filmen som påträffas i samband med en förundersökning skall förstöras.

emplar som är avsedda för spridning förstöras. Dessutom skall tillses att föremål som kan användas särskilt för att mångfaldiga *den tekniska upptagningen* inte skall kunna användas för att framställa ytterligare exemplar.

6 kap.

1 §

Ansvar för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *film* ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvaret.

Ansvar för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en *teknisk upptagning* ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvaret.

I fråga om andra direktsända radioprogram än sådana som avses i 1 kap. 8 § får i lag föreskrivas att den som framträder i programmet skall ansvara för sina yttranden själv.

2 §

Det ansvar för yttrandefrihetsbrott som annars skulle åvila utgivaren ligger på den som är skyldig att utse utgivare, om

1. det inte fanns någon behörig utgivare när brottet förövades,
2. utgivaren var utsedd för skens skull eller uppenbarligen inte kunde utöva den befogenhet som anges i 4 kap. 3 § eller
3. uppgift om utgivaren inte har hållits tillgänglig för allmänheten på föreskrivet sätt.

Har en ställföreträdare inträtt som utgivare men var han inte längre behörig när brottet förövades eller hade hans uppdrag upphört eller förelåg det beträffande honom något förhållande som anges i första stycket 2 eller 3, ligger ansvaret för yttrandefrihetsbrott på utgivaren.

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en *film* för yttrandefrihetsbrott i denna, om *filmen* saknar den i 3 kap. 13 § första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hemortsadress i Sverige och inte

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en *teknisk upptagning* för yttrandefrihetsbrott i denna, om *upptagningen* saknar den i 3 kap. 13 § första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hem-

heller kan påträffas här under rättegången.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa *filmen* har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider *filmen* känner till detta.

ortsadress i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa *den tekniska upptagningen* har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider *upptagningen* känner till detta.

7 kap.

1 §

Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal skall gälla också i fråga om radioprogram, *filmer* och *ljudupptagningar* och i fråga om yttrandefrihetsmål.

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott skall väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes. Beträffande *filmer och ljudupptagningar* är tiden ett år från det att upptagningen lämnades ut för spridning. Dock får i lag föreskrivas att filmer inte skall anses ha lämnats ut för spridning förrän de har lämnats för registrering hos en myndighet. I fråga om olaga våldsskildring och barnpornografibrott gäller vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan.

Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal skall gälla också i fråga om radioprogram och *tekniska upptagningar* och i fråga om yttrandefrihetsmål. *Justitiekanslern får överlämna åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål om ansvar eller konfiskering på grund av olaga våldsskildring eller hets mot folkgrupp i tekniska upptagningar. Rätten att väcka allmänt åtal får dock inte överlämnas när det gäller yttrandefrihetsbrott hets mot folkgrupp.*

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott skall väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes. Beträffande *tekniska upptagningar* är tiden ett år från det att upptagningen lämnades ut för spridning. Dock får i lag föreskrivas att filmer inte skall anses ha lämnats ut för spridning förrän de har lämnats för registrering hos en myndighet. I fråga om olaga våldsskildring i *tekniska upptagningar* gäller vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan.

2 §

Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en *film eller en ljudupptagning* utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för

Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en *teknisk upptagning* utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för brottet, får åklagaren

brottet, får åklagaren eller måls- eller målsäganden i stället för att äganden i stället för att väcka åtal väcka åtal ansöka om konfiskering av ansöka om konfiskering av *filmen upptagningen*. Detsamma gäller, om *eller ljudupptagningen*. Detsamma stämning i Sverige inte kan delges gäller, om stämning i Sverige inte kan delges den som är ansvarig för brottet.

Justitiekanslern får även ansöka om konfiskering av exemplar av en film som avses i 5 kap. 6 § tredje stycket.

3 §

Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av *filmer och ljudupptagningar*. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket gäller dock vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hänsyn till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor.

Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av *tekniska upptagningar*. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket *tryckfrihetsförordningen* gäller dock vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hänsyn till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor. *Vad som sägs i 10 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen gäller inte, om Justitiekanslern enligt 1 § första stycket detta kapitel har överlämnat åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål. Vad som sägs i 10 kap. 2, 4 och 14 §§ tryckfrihetsförordningen samt denna paragraf om Justitiekanslerns uppgifter gäller i sådant fall även den allmänna åklagaren.*

Varje beslut om beslag skall ange det eller de avsnitt av framställningen som har föranlett beslaget. Beslaget gäller endast de särskilda skivor, rullar eller andra delar av upptagningen där dessa avsnitt förekommer.

Bevis om att beslag har beslutats skall utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt

Bevis om att beslag har beslutats skall utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt

den som har låtit framställa *filmen* den som har låtit framställa *den eller ljudupptagningen*. Beviset *tekniska upptagningen*. Beviset skall innehålla uppgift om det eller de avsnitt i *framställningen* som har föranlett beslaget.

8 kap.

1 §

Skadestånd får inte dömas ut på grund av innehållet i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott.

Om skadestånd på grund av brott som avses i 5 kap. 2 och 3 §§ gäller vad som är föreskrivet i lag.

2 §

Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver *programverksamheten* eller har låtit framställa *filmen eller ljudupptagningen*.

I fall som avses i 1 kap. 8 § ansvarar gärningsmannen för skadestånd på grund av brott som han begår i sändningen. Skadeståndet kan krävas ut även av den som bedriver programverksamheten.

4 §

Vad som sägs i 6 kap. 7 § denna grundlag skall gälla också i fråga om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning*. I fråga om sådant skadestånd skall också gälla vad som sägs i 11 kap. 3–5 §§ tryckfrihetsförordningen om enskilt anspråk i vissa fall.

9 kap.

1 §

Vad som sägs i 12 kap. tryckfrihetsförordningen om rättegången i tryckfrihetsmål skall gälla också i fråga om motsvarande mål som avser radioprogram, *filmer och ljudupptagningar* (yttrandefrihetsmål). Hänvisningen i 12 kap. 2 § till 8 kap. tryckfrihetsförordningen

skall därvid avse 6 kap. denna grundlag.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

De som utsetts till jurymän för tryckfrihetsmål skall också vara jurymän i yttrandefrihetsmål.

10 kap. Om radioprogram, filmer och ljudupptagningar från utlandet **10 kap. Om radioprogram och tekniska upptagningar från utlandet m.m.**

1 §

Bestämmelserna i 1–9 och 11 kap. är tillämpliga också på sådana filmer och ljudupptagningar som har framställts utomlands och som lämnas ut för spridning i Sverige. Vad som annars sägs om den som har låtit framställa filmen eller ljudupptagningen skall därvid i stället gälla den som här i landet lämnar ut den för spridning.

I fråga om rätten att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser för offentliggörande och om rätten till anonymitet gäller dock i tillämpliga delar vad som sägs i 13 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen. Därvid skall

hänvisningen till 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena tryckfrihetsförordningen avse 1 kap. 2 § denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. 3 § denna grundlag och

hänvisningen till 7 kap. 3 § första stycket 2 tryckfrihetsförordningen avse 5 kap. 3 § första stycket 2 denna grundlag.

2 §

Det som enligt 1 § gäller i fråga om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser och att vara anonym gäller också radioprogram som sänds från sändare utanför Sverige och andra utomlands framställda filmer och ljudupptagningar än dem som avses i den paragrafen. I lag får dock föreskrivas undantag från rätten att meddela och anskaffa uppgifter i fråga om radioprogram som sänds från öppna havet eller luftrummet däröver.

Det som enligt 1 § gäller i fråga om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser och att vara anonym gäller också radioprogram som sänds från sändare utanför Sverige och tekniska upptagningar som inte lämnas ut för spridning i Sverige, oavsett om upptagningen har framställts här eller i utlandet. I lag får dock föreskrivas undantag från rätten att meddela och anskaffa uppgifter i fråga om radioprogram som sänds från öppna havet eller luftrummet däröver.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. I fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas med följande undantag.

a) En teknisk upptagning skall anses ha lämnats ut för spridning den dag denna grundlag trätt i kraft.

b) Föreskrifterna i 2 kap., 3 kap. 13 § första–tredje styckena, 4 kap., 6 kap. 1–2 §§ och 10 kap. 1 § första stycket andra meningen skall inte tillämpas.

c) Den som sprider en teknisk upptagning är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i upptagningen, om gärningen skulle ha varit straffbar även enligt äldre bestämmelser.

d) I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket gäller att skadestånd kan krävas ut av den som enligt c bär det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en teknisk upptagning, om han eller hon varit skadeståndsskyldig enligt bestämmelser i vanlig lag.

e) De nya föreskrifterna gäller inte i fråga om spridning som före ikraftträdandet har skett av tekniska upptagningar med bilder som innefattar skildringar av sexuellt våld eller tvång.

f) De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet. Skulle en tillämpning av de nya föreskrifterna ha lett till frihet från påföljd, får någon sådan dock inte dömas ut.

3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

4. De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om 16 kap. brottsbalken att 10 a–10 c, 12 och 17 §§ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***16 kap.**10 a §¹

Den som skildrar barn i pornografisk bild *med uppsåt att bilden sprids eller som sprider sådan bild av barn döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för barnpornografibrott till böter eller fängelse i högst två år.*

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild tillgänglig för någon
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som såvitt framgår av bilden och omständigheterna kring den, uppenbarligen är under 18 år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där.

Är ett brott som avses i första stycket att anse som grovt skall dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig

¹ Senaste lydelse 1993:207.

verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

Förbuden mot skildring och innehav gäller inte den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en bild, om bilden inte är avsedd att spridas, överlåtas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för någon annan. Även i andra fall skall en gärning inte utgöra brott, om särskilda omständigheter gör att gärningen måste anses uppenbart befogad.

10 b §²

Den som i *stillbild eller i en film, ett videogram, ett televisionsprogram eller andra rörliga bilder* skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för *olaga våldsskildring* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i *rörliga bilder närgånget eller utdraget* skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Den som i *en teknisk upptagning med stillbilder eller rörliga bilder, eller annars i en stillbild eller i rörliga bilder, skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för olaga våldsskildring* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i *en teknisk upptagning med rörliga bilder, eller annars i rörliga bilder, närgånget eller utdraget* skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Sprider någon av oaktksamhet en skildring som avses i första stycket och sker spridningen i yrkesmässig verksamhet eller eljest i förvärvssyfte, döms såsom i första stycket sägs.

Första och andra styckena gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning. De gäller inte heller en *upptagning av rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av* första och andra styckena gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning. De gäller inte heller en *teknisk upptagning med rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har*

² Senaste lydelse 1990:894.

biografbyrån. Vidare gäller första och andra styckena inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en upptagning av rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå, skall inte dömas till ansvar enligt första eller andra stycket för spridning av upptagningen. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har spritt upptagningen har insett eller bort inse detta.

godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första och andra styckena inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en *teknisk* upptagning med rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå, skall inte dömas till ansvar enligt första eller andra stycket för spridning av upptagningen. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har spritt upptagningen har insett eller bort inse detta.

10 c §³

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut en film, ett videogram eller en annan upptagning av rörliga bilder med ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur döms för otillåten utlämning av film eller videogram till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Det gäller inte heller en upptagning av rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första stycket inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en upptagning av rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå för visning för

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut en film, ett videogram eller en annan *teknisk* upptagning med rörliga bilder som ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur döms för otillåten utlämning av *teknisk upptagning* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket gäller inte filmer eller videogram som Statens biografbyrå har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Det gäller inte heller en *teknisk* upptagning med rörliga bilder med samma innehåll som en film eller ett videogram som har godkänts av biografbyrån. Vidare gäller första stycket inte offentliga förevisningar av filmer eller videogram.

Har en *teknisk* upptagning med rörliga bilder försetts med ett intyg om att en film eller ett videogram med samma innehåll har godkänts av Statens biografbyrå för visning

³ Senaste lydelse 1988:835.

någon åldersgrupp av barn under femton år, skall inte dömas till ansvar enligt första stycket. Vad som har sagts nu gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har lämnat ut upptagningen har insett eller bort inse detta.

12 §

Den som bland barn eller ungdom sprider skrift *eller* bild, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, döms för *f ö r l e d a n d e* av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

17 §

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja myteri döms till ansvar enligt vad som sägs i 23 kap. Detsamma skall gälla försök eller förberedelse till grovt dobbleri.

Den som bland barn eller ungdom sprider *en* skrift, bild *eller teknisk upptagning* som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, döms för *f ö r l e d a n d e* av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 § samt 9 kap. 16 och 17 §§ sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***5 kap.**6 §²

Sekretess gäller i mål om ansvar för barnpornografibrott eller olaga våldsskildring eller för motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott för uppgift i skildring som har beslagttagits, förverkats eller konfiskerats i målet eller annars förekommer i detta, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att den sprids vidare i strid med brottsbalken, tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Sekretess gäller i mål om 1. ansvar för tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott, motsvarande allmänna brott eller barnpornografibrott,

2. ersättning för skada med anledning av sådana brott, och

3. konfiskering eller förverkande av skildring med sådant innehåll

för uppgift i skildring som har beslagttagits, förverkats eller konfiskerats i målet eller annars förekommer där, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att den sprids vidare i strid med brottsbalken, tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott.

Motsvarande sekretess gäller hos Statens biografbyrå när byrån biträder åklagarmyndighet eller polismyndighet i mål och ärende som avses i första stycket.

9 kap.16 §³

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts samt i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts samt i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1993:437.

³ Senaste lydelse 1996:155.

ka förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om ansvar för barnpornografibrott *eller motsvarande tryckfrihets- eller yttrandefrihetsbrott* för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om

1. ansvar för barnpornografibrott,
2. ersättning för skada med anledning av sådant brott, och
3. förverkande av skildring med sådant innehåll

för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

17 §⁴

Sekretess gäller, om inte annat följer av 18 §, i

1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller som avser registerkontroll och särskild personutredning enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627),
3. åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott
3. åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott, *eller*
4. *Statens biografbyrås verksamhet att biträda åklagarmyndighet eller polismyndighet i brottmål*

för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i verksamhet, som avses i första stycket, för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i den särskilda lagstiftningen om unga lagöverträdare.

⁴Lydelse enligt prop. 1997/98:10.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio
år.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

dels att 7 kap. 3 a och 7 a §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 och 2 §§, 2 kap. 1 och 5 §§, 4 kap. 1–3 §§, 5 kap. 4–6 §§, 6 kap. 2 §, 7 kap. 1, 3, 8 och 9 §§ samt rubriken till 4 kap. skall ha följande lydelse och att rubriken närmast före 5 kap. 3 § skall lyda ”Radioprogram och tekniska upptagningar”,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 kap. 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna lag finns bestämmelser
om ägare och utgivare av periodiska skrifter m. m. (2 kap.),
om utgivare av radioprogram m. m. (3 kap.),
om utgivare av *filmer och ljud-* om utgivare m.m. av *tekniska*
upptagningar (4 kap.), *upptagningar* (4 kap.),
om bevarande av exemplar och inspelningar m. m. (5 kap.),
om åtal och tvångsmedel (6 kap.),
om rätt domstol i tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål (7 kap.),
om förberedande behandling av tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål
(8 kap.),
om huvudförhandling inför jury (9 kap.),
om överläggning och dom m. m. (10 kap.) samt
övriga bestämmelser (11 kap.).

2 §

De bestämmelser i denna lag som gäller tryckta skrifter eller tryckning av skrifter skall tillämpas även på andra skrifter som faller under tryckfrihetsförordningen.

Uttrycken radioprogram, *film och ljudupptagning* används i lagen på samma sätt som i yttrandefrihetsgrundlagen. Uttrycken radioprogram och *teknisk upptagning* används i lagen på samma sätt som i yttrandefrihetsgrundlagen.

2 kap.

1 §

Utlänningar som har hemvist här i landet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks här. Utlänningar som har hemvist i Sverige och utlänningar med medborgarskap i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks i Sverige.

Även utländska juridiska perso-

ner som har bildats enligt lagstiftningen i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom det samarbetsområdet får vara ägare till periodiska skrifter som trycks i Sverige.

3 a §

I god tid innan ett utgivningsbevis enligt 5 kap. 5 § fjärde stycket tryckfrihetsförordningen förfaller skall Patent- och registreringsverket till ägaren av den periodiska skriften sända en påminnelse om att bevisets giltighet är begränsad till tio år och att beviset förfaller, om en ansökan om förnyelse av beviset inte har kommit in till myndigheten före tioårsperiodens utgång.

5 §

Slutliga beslut av Patent- och registreringsverket i ärenden om utgivningsbevis får överklagas hos patentbesvärsrätten inom två månader från dagen för beslutet.

Patentbesvärsrättens slutliga beslut får överklagas till Regeringsrätten inom två månader från dagen för beslutet. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) om *besvär över kammarrättens beslut*. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att det krävs särskilt tillstånd för prövning av *besvär* till Regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

Patentbesvärsrättens slutliga beslut får överklagas till Regeringsrätten inom två månader från dagen för beslutet. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) om *överklagande av kammarrättens beslut*. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att det krävs särskilt tillstånd för prövning av *överklagande* till Regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

4 kap. Om utgivare av filmer och ljudupptagningar **4 kap. Om utgivare m.m. av tekniska upptagningar**

1 §

Sådana *ljudupptagningar* som innehåller en för synskadade avsedd sammanställning av två eller flera periodiska skrifter som ges ut här i landet och vilkas ägare samverkar om *ljudupptagningen* (kassettid-

I fråga om sådana tekniska upptagningar som innehåller en för synskadade avsedd sammanställning av två eller flera periodiska skrifter som ges ut här i landet och vilkas ägare samverkar om *upptag-*

ningar med sammanställningar av *ningen* (kassettidningar med material ur mer än en förlaga) *skall* sammanställningar av material ur *ha en utgivare. Utgivaren utses* av mer än en förlaga) *utses utgivaren* de samverkande ägarna. av de samverkande ägarna.

Ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan till kassettidningen skall till taltidningsnämnden anmäla vem som är utgivare.

Om den som är utsedd till utgivare inte längre är behörig eller hans uppdrag upphör, skall en ny utgivare omedelbart utses. Denne skall anmälas så som sägs i andra stycket.

2 §

Den skyldighet att lämna uppgifter om vem som har låtit framställa en *film eller en ljudupptagning* samt om när, var och av vem exemplaren har framställts som föreskrivs i 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen skall fullgöras genom att uppgifterna intas i själva *filmen eller ljudupptagningen* eller anbringas på *dennas kassett eller motsvarande hölje.* Den skyldighet att lämna uppgifter om vem som har låtit framställa en *teknisk upptagning* samt om när, var och av vem exemplaren har framställts som föreskrivs i 3 kap. 13 § yttrandefrihetsgrundlagen skall fullgöras genom att uppgifterna intas i själva *den tekniska upptagningen* eller anbringas på *skivan, kassetten eller motsvarande föremål.*

3 §

Utlänningar får på samma villkor som svenska medborgare vara utgivare av *filmer och ljudupptagningar.* Utlänningar får på samma villkor som svenska medborgare vara utgivare av *tekniska upptagningar.*

5 kap.

4 §

Den som här i landet skall utse utgivare för en *film eller en ljudupptagning* är skyldig att bevara ett exemplar under ett år från det att *filmen eller upptagningen* blev offentlig. Denna skyldighet gäller också sådana *filmer och ljudupptagningar* som avses i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen. *Skyldigheten gäller även för den som låter framställa en ljudupptagning som sprids till allmänheten utan att en utgivare behöver utses.* Den som här i landet skall utse utgivare för en *teknisk upptagning* är skyldig att bevara ett exemplar under ett år från det att *upptagningen* blev offentlig. Denna skyldighet gäller också sådana *tekniska upptagningar* som avses i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

5 §

Justitiekanslern har rätt att utan Justitiekanslern har rätt att utan

kostnad få del av varje skrift, kostnad få del av varje skrift, radioprogram, *film* eller *ljudupptagning* som har bevarats enligt 1–4 §§. Han har också rätt att kostnadsfritt få en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i ett radioprogram. Det åligger polismyndigheten att på begäran biträda justitiekanslern vid anmodan enligt denna paragraf.

radioprogram eller *teknisk upptagning* som har bevarats enligt 1–4 §§. Han har också rätt att kostnadsfritt få en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i ett radioprogram. Det åligger polismyndigheten att på begäran biträda Justitiekanslern vid anmodan enligt denna paragraf. *Vad som nu har sagts om Justitiekanslern gäller även allmän åklagare, om Justitiekanslern enligt 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen har överlämnat åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål.*

6 §¹

Varje enskild som anser att ett yttrandefrihetsbrott har begåtts mot honom i ett radioprogram eller att han har lidit skada på grund av ett sådant brott i programmet har rätt att hos den som driver sändningsverksamheten kostnadsfritt ta del av en inspelning av programmet. Den enskilde har också rätt att utan kostnad få en kopia av inspelningen eller en bestyrkt utskrift av vad som har yttrats i programmet. Vad som sägs i detta stycke gäller dock inte, om det är uppenbart att han inte berörs av programmet på ett sådant sätt att han kan vara målsägande.

Den skyldighet som avses i första stycket vilar i fråga om sådana radiotidningar som anges i 3 kap. 7 § på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

Första stycket skall tillämpas också på sådana *ljudupptagningar* som innehåller en för synskadade avsedd version av en periodisk skrift som ges ut här i landet (kassettidningar). I fråga om sådana kassettidningar som avses i 4 kap. 1 § vilar skyldigheten att låta den enskilde ta del av en upptagning och få en utskrift på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

Första stycket skall tillämpas också på sådana *tekniska upptagningar* som innehåller en för synskadade avsedd version av en periodisk skrift som ges ut här i landet (kassettidningar). I fråga om sådana kassettidningar som avses i 4 kap. 1 § vilar skyldigheten att låta den enskilde ta del av en upptagning och få en utskrift på ägaren till den periodiska skrift som utgör den huvudsakliga förlagan.

6 kap.

2 §

I de fall som anges i 10 kap. 11 § andra stycket tryckfrihetsförordningen och i motsvarande fall enligt

I de fall som anges i 10 kap. 11 § andra stycket tryckfrihetsförordningen och i motsvarande fall enligt

¹ Senaste lydelse 1996:854.

7 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får en befattningshavare av lägst fänriks grad ta en tryckt skrift, *film eller ljudupptagning* i förvar.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

7 kap.

1 §²

De tingsrätter som med stöd av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen är behöriga att ta upp tryckfrihetsmål skall pröva tryckfrihetsmål och yttrandefrihetsmål i de fall där den ort som avses i 2, 3 eller 3 a § ligger inom tingsrättens domkrets. Om den orten inte ligger inom domkretsen för en tingsrätt som är behörig att ta upp tryckfrihetsmål, skall målet prövas av den tingsrätt inom vars domkrets länsstyrelsen i det län där orten ligger har sitt säte.

3 §

Avgörande för var ett yttrandefrihetsmål skall tas upp är den ort varifrån ett radioprogram har utgått för sändning eller där en *film eller en ljudupptagning* har lämnats ut för spridning eller där brottet på annat sätt har förövats.

8 §

Justitiekanslern får hos rätten begära att flera mål skall handläggas i samma rättegång enligt 7 § andra stycket. Den tilltalade i det av målen som inte är tryckfrihetsmål eller yttrandefrihetsmål skall få tillfälle att yttra sig i frågan. Framställningen prövas därefter av rätten. Rättens beslut får överklagas särskilt. Har rätten avslagit framställningen, får dock endast Justitiekanslern föra talan mot beslutet.

En sådan begäran som avses i första stycket får göras av allmän åklagare, om Justitiekanslern med stöd av 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen har överlämnat sina åklagaruppgifter i yttrandefrihetsmålet. Har rätten avslagit framställningen, får den allmänna åklagaren föra talan mot beslutet.

² Senaste lydelse 1994:1479.

Justitiekanslern är åklagare i mål som enligt 7 § andra stycket får handläggas i samma rättegång som ett tryckfrihetsmål eller ett yttrandefrihetsmål.

Justitiekanslern är åklagare i mål som enligt 7 § andra stycket får handläggas i samma rättegång som ett tryckfrihetsmål eller ett yttrandefrihetsmål.

Justitiekanslern får dock i fall som avses i första stycket överlämna sina åklagaruppgifter åt allmän åklagare, om Justitiekanslern med stöd av 7 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen har överlämnat åklagaruppgifterna i yttrandefrihetsmålet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Också i fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas. De nya föreskrifterna tillämpas dock inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet.

3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Om en skrift som avses i 5 eller 6 § har samma innehåll och utförande som en tidigare framställd skrift, skall endast två pliktexemplar lämnas, under förutsättning att pliktexemplar av den tidigare framställda skriften har lämnats eller lämnas samtidigt.

Föreskrifterna i första stycket gäller inte om annat följer av föreskrifterna om kombinerat material i 16 och 17 §§.

Av skrift som har framställts i punktskrift skall två pliktexemplar lämnas, om annat inte följer av vad som föreskrivs i 9 §.

Skyldigheten att lämna pliktexemplar enligt 5 och 6 §§ omfattar inte ett radioprogram, *en film eller en ljudupptagning* som enligt 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen skall jämföras med en bilaga till en periodisk skrift.

Skyldigheten att lämna pliktexemplar enligt 5 och 6 §§ omfattar inte ett radioprogram *eller en teknisk upptagning* som enligt 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen skall jämföras med en bilaga till en periodisk skrift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

En skildring av barn i pornografisk bild som påträffas i samband med en förundersökning skall förklaras förverkad, om skildringen är av verklighetstrogen karaktär och det inte finns särskilda skäl mot att den förverkas.

En skildring av barn i pornografisk bild skall förklaras förverkad.

Utöver bestämmelserna i denna lag gäller vad som i allmänhet är föreskrivet om beslag och om förverkande.

Förverkande får underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Första stycket tillämpas inte, om en skildring kan förverkas enligt bestämmelser i brottsbalken eller i

(1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om
Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat
land inom Europeiska unionen

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Härigenom föreskrivs att 3, 4 och 7 §§ lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1991:341) om strategiska produkter,
2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,
3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),
4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),
5. injektionssprutor och kanyler,
6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nit-handskar, batonger, karatepinnar, blydaggas, spikklubbor och liknande,
8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
9. hundar och katter för annat ändamål än handel,
10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738) och tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581),
11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,
12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda,

12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda,

13. barnpornografi enligt lagen (1998:000) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

¹ Senaste lydelse 1996:944.

Anmälningsskyldighet föreligger

1. för den som utan erforderligt tillstånd, eller med stöd av tillstånd som föranletts av vilseledande uppgift, från ett annat EU-land till Sverige inför eller från Sverige till ett sådant land utför en vara som avses i 3 § 3, 5–8 och 10,

2. för den som från ett annat EU-land till Sverige inför eller från Sverige till ett sådant land utför en vara som avses i 3 § 1, 4, 9, 11 och 12.

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande Generaltullstyrelsen får meddela närmare föreskrifter om anmälningsskyldigheten.

För kontroll av att anmälningsskyldigheten enligt denna lag, eller enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från ett land som är medlem i Europeiska unionen, fullgjorts riktigt och fullständigt, samt för kontroll av att gällande villkor för in- eller utförsel av sådana varor som anges i 3 § 1 och 3–12 uppfyllts, får en tulltjänsteman undersöka

1. transportmedel, containrar, lådor och andra utrymmen där varor kan förvaras vid införsel från eller utförsel till ett annat EU-land,

2. handresgods, såsom resväskor och portföljer, samt handväskor och liknande som medförs av en resande vid inresa från eller utresa till ett annat EU-land, eller av den som kan anmanas att stanna enligt 5 § första stycket 2.

Ytterligare bestämmelser om befogenheter bl.a. avseende kroppsvisitation och kroppsbesiktning finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

10 Förslag till lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi

Prop. 1997/98:43
Bilaga 17

Härigenom föreskrivs följande.

En skildring av barn i pornografisk bild får inte föras in i eller ut ur Sverige.

Bestämmelser om straff för olovlig införsel m.m. finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1997-11-18

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 6 november 1997 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i regeringsformen,
2. lag om ändring i tryckfrihetsförordningen,
3. lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen,
4. lag om ändring i brottsbalken,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
6. lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden,
7. lag om ändring i lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument,
8. lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi,
9. lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen samt
10. lag om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Thomas Stiber Strömgren och Henrik Jermsten.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

En viktig nyhet i det remitterade förslaget är att barnpornografiska bilder undantas från grundlagsskyddet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Mot ett sådant förslag, sett isolerat, finns det inte något att anmärka. Förslaget innebär emellertid ett första fullständigt genombrott av grundläggande principer som sedan länge kännetecknar den svenska tryckfrihetslagstiftningen, nämligen förbuden mot censur och hindrande åtgärder, meddelarskyddet och anonymitetsskyddet. Risken för spridningseffekter till andra områden bör inte underskattas.

Den argumentering som i lagrådsremissen förs för en begränsning av grundlagsskyddet för yttrandefriheten är med avseende på spridningsrisken inte helt fri från invändningar. Den går i stort sett ut på att hänsynen till yttrandefriheten får vika för en – i sig berättigad – avsky för barnpornografiska bilder. I samband därmed hävdas att barnpornografi är på ett eller annat sätt unik som företeelse. Samma argumentation skulle emellertid kunna föras i fråga om snart sagt varje företeelse som en allmän opinion – eller den vid tidpunkten rådande politiska majoriteten – ogillar tillräckligt starkt.

När det gäller barnpornografiska bilder förhåller det sig emellertid så, som framgår av lagrådsremissen, att Sverige i olika internationella sammanhang har åtagit sig att förhindra att barn utnyttjas i pornografiska

framställningar. Främst bör härvid nämnas Sveriges anslutning till FN:s barnkonvention och Europeiska unionens beslut den 24 februari 1997 om gemensam åtgärd mot bl.a. sexuellt utnyttjande av barn. Det skulle närmast vara ägnat att bringa den svenska yttrandefriheten i vanrykte om Sverige under hänvisning till grundlagsskyddet skulle anse sig förhindrat att löpa linan fullt ut när det gäller att skydda barn mot att utnyttjas i barnpornografiska bilder. Samtidigt kan förutses att en sådan internationell konsensus som det här är fråga om inte kan antas komma att omfatta andra företeelser än sådana som verkligen är förtjänta av att förbjudas och där det alltså kan framstå som välmotiverat att det svenska grundlagsskyddet får vika. Om även i framtiden iakttas att inskränkningar i yttrandefriheten inte görs annat än i samklang med ett utbrett internationellt samförstånd minskas riskerna för en spridningseffekt.

Av särskild vikt är att en seriös nyhetsförmedling, forskning och opinionsbildning rörande barnpornografibrott inte omöjliggörs eller allvarligt försvåras. Lagrådsremissens förslag synes i detta avseende innebära bl.a. följande. Full frihet föreligger, såsom tidigare, att i text skildra ett barnpornografibrott. Det är också tillåtet att publicera en barnpornografisk bild i beskuret skick. Från det i 16 kap. 10 a § brottsbalken stadgade förbudet att inneha och sprida barnpornografiska bilder uppställs ett undantag för sådana fall där "särskilda omständigheter gör att gärningen måste anses uppenbart befogad". Undantaget, som främst syftar på massmediernas och frivilligorganisationernas arbete, innebär t.ex. att ett innehav inom ramen för ett pågående projekt kan vara tillåtet. En journalist som kommit en barnpornografisk skandal på spåren kan således ha rätt att anskaffa och inneha sådant material under den tid han behöver för att utföra erforderliga undersökningar inför en publicering. Däremot godtas inte ett systematiskt insamlande för eventuella framtida behov. En förändring i för massmedierna, forskare och opinionsbildare försämrande riktning är, att gärningen måste finnas uppenbart befogad i varje enskilt fall. Detta kan dock inte sägas utgöra något hinder i egentlig mening för en seriöst bedriven verksamhet. Slutligen kan i detta sammanhang tilläggas, att sekretessen enligt 5 kap. 6 § sekretesslagen endast gäller rätten att få ut kopior av barnpornografiskt material, inte rätten att hos domstol eller annan myndighet få ta del av framställningarna. En granskning från massmediernas sida är således fullt möjlig.

I fråga om lagstiftningstekniken synes det remitterade förslaget vara att föredra framför andra framförda förslag. Det är en fördel att den komplicerade tryckfrihets- och yttrandefrihetslagstiftningen inte krånglas till ytterligare. På grund av det nu anförda har Lagrådet inte i fråga om barnpornografiska bilder några erinringar mot förslagets grunder.

En annan viktig nyhet är förslaget om grundlagsskydd för nya medier. Utom program i ljudradio och television samt vissa andra liknande överföringar kommer skyddet att omfatta filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar, med gemensamt namn betecknade tekniska upptagningar, varmed i yttrandefrihetsgrundlagen förstås upptagningar som innehåller text, bild eller ljud som kan läsas, avlyssnas

eller på annat sätt uppfattas endast med tekniska hjälpmedel. Bland de medier som tillkommer förtjänar CD-romskivor och datordisketter att nämnas särskilt.

Konsekvenserna av detta förslag är svåra att bedöma. Det ter sig t.ex. fullt motiverat att en text som mångfaldigas och sprids på en CD-romskiva får grundlagsskydd liksom samma text i en tryckt bok; problemet är här snarare att, som Lagrådet återkommer till, skyddet inte blir detsamma eftersom olika grundlagar blir tillämpliga. Men eftersom den tekniska utvecklingen är utomordentligt snabb och dessutom svår att förutse, kan bestämmelsen med tiden bli tillämplig på ett stort antal medier. Det ter sig onekligen vanskligt att nu utlova grundlagsskydd åt företeelser som inte är möjliga att förutse.

Användningen av begreppet tekniska upptagningar och definitionen av begreppet är inte heller invändningsfri. I 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen förstås med en handling (som kan vara allmän) framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel. Den senare bestämmelsen har kommit till främst för att fånga in elektroniska dokument under begreppet allmänna handlingar. Eftersom det i yttrandefrihetsgrundlagen centrala begreppet tekniska upptagningar skall återspeglas också i tryckfrihetsförordningen kommer samma definition att där vara tillämplig på två olika kategorier av upptagningar som torde sammanfalla endast delvis. Å andra sidan kan man säga att detta inte gör så mycket eftersom alla de informationsbärare som omfattas av definitionen i yttrandefrihetsgrundlagen torde kunna vara allmänna handlingar enligt definitionen i tryckfrihetsförordningen, även om de ibland snarare går in under begreppen skrift eller bild.

Medan det i fråga om olika typer av elektroniskt avläsbara informationsbärare är naturligt att säga att de kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniska hjälpmedel är detta inte den mest näraliggande beskrivningen av en vanlig film. Definitionen blir, konsekvent använd, tillämplig också när mycket enkla hjälpmedel kommer till användning, såsom exempelvis avläsningsanordningar för skrift som överförts till mikrofiche eller mikrofilm. Å andra sidan kan den valda definitionen inte anses inkorrekt. Att genomgående tala om filmer och andra tekniska upptagningar skulle bli otympligt. Lagrådet anser sig kunna godta beteckningen tekniska upptagningar för vad skyddet enligt yttrandefrihetsgrundlagen skall omfatta vid sidan av radioprogram och därmed likställda sändningar.

För framtiden kommer det att bli alltmer vanligt att samma text kan vara skyddad enligt både tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, genom att texten återges både i tryckt skrift och i andra informationsbärare, främst CD-romskivor. Detta kommer bl.a. att leda till att olika ansvarighetsregler blir tillämpliga på samma text. Om t.ex. ett uppslagsverk, där författarna till olika artiklar har angetts, överförs till CD-romskivor, svarar för innehållet i artikeln i uppslagsverket författaren

och på CD-romskivan enligt förslaget utgivaren. Det får antas att i framtiden, inom ramen för vad som brukar betecknas som multimedia, kommer att finnas långt flera exempel på texter som ges ut både i tryckt form och i tekniska upptagningar. När ett förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen år 1986 remitterades till Lagrådet, tillstyrkte Lagrådet att bestämmelser om grundlagsskydd för nya medier infördes i tryckfrihetsförordningen. Av Lagrådets yttrande över 1990 års förslag till yttrandefrihetsgrundlag synes framgå att Lagrådet skulle ha föredragit en samlad grundlag rörande tryck- och yttrandefriheten (se prop. 1990/91:64 s. 204). Den nyss redovisade tekniska utvecklingen visar enligt Lagrådets mening att det skulle ha varit lyckligast om en sådan fråga hade kommit till stånd. I vart fall numera och i än högre grad i framtiden synes det förfelat att dela upp skyddet på en tryckfrihetsförordning och en yttrandefrihetsgrundlag. Systemet kommer att framstå som alltmer komplicerat ju längre den tekniska utvecklingen fortskrider. Det sagda framgår också av förslaget till ändring av bilageregeln i 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen, som innebär att om innehållet i en periodisk skrift sprids genom något nytt medium så blir tryckfrihetsförordningens bestämmelser tillämpliga. Säkerligen kommer ytterligare behov av sådan samordning att uppstå. Som Lagrådet ser det synes det därför ändamålsenligt att ju förr dess hellre inrikta lagstiftningsarbetet på en samlad grundlag omfattande såväl tryckfrihet som annan yttrandefrihet.

Den tekniska utvecklingen har medfört att nya typer av informationsbärare har tillkommit och ytterligare andra, som kanske nu inte ens kan bestämt förutses, kan tillkomma i framtiden. Den utvidgning av grundlagsskyddet som sker genom att det föreslås gälla inte endast filmer, videogram och andra upptagningar av rörliga bilder samt ljudupptagningar utan också andra tekniska upptagningar medför därför en betydande osäkerhet om grundlagsskyddets framtida omfattning. Det är då så mycket viktigare att hålla fast vid att det endast gäller för tekniska upptagningar som sprids till allmänheten. Grundlagsskyddets kärna kan med andra ord sägas vara ett skydd för massmedia. Spridningskravet kommer i framtiden att ha väl så stor betydelse för avgränsningen av grundlagsskyddet som angivandet av de tekniska upptagningar som omfattas av skyddet. Därutinnan skiljer sig dessa från såväl tryckta skrifter som radioprogram, som mer typiskt är avsedda för allmänheten.

Avgörande för frågan om en teknisk upptagning skall anses spridd eller inte blir enligt förslaget en bedömning i det enskilda fallet. Medan det för närvarande kan antas att CD-romskivor är avsedda för spridning och motsatsen torde gälla om datordisketter, kan utfallet i framtiden när CD-romskivor mer allmänt kan användas för återinspelning bli mer blandat. Det kan därför bli svårt eller omöjligt för meddelare och andra att förutse, om en teknisk upptagning kommer att omfattas av grundlagsskyddet eller inte. Detta är självfallet en olägenhet. Å andra sidan synes det, med de många variationer i fråga om både informationsbärare och kommunikationsvägar som kommer att finnas, vara svårt att dra några alldeles bestämda gränser mellan upptagningar som är eller avses bli spridda och

sådana som inte skall omfattas av grundlagsskyddet. En god hjälp bör man kunna få av den presumptionsregel som föreslås och som har släktskap med stencilregeln i tryckfrihetsförordningen.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 18

Sammanfattningsvis kan den föreslagna utvidgningen av grundlagsskyddet inte undgå att inge oro. När det gäller sådana framställningar som text på CD-romskivor är det emellertid naturligt att skyddet ges. Lagrådet kan för sin del inte finna några mera tydliga avgränsningar än dem som ges i förslaget. Förslaget omfattar också bara vad som finns dokumenterat i en teknisk upptagning, inte t.ex. spridning av yttranden över Internet, om inte sådan spridning faller under begreppet radioprogram i yttrandefrihetsgrundlagen. Från Lagrådets utgångspunkter kan den föreslagna utvidgningen av grundlagsskyddet godtas.

Förslaget till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

1 kap. 10 §

I den föreslagna lydelsen föreskrivs att om förbud att sprida, inneha eller på annat sätt ta befattning med skildring av barn i pornografisk bild gäller vad som föreskrivs i lag. Tekniken att i grundlagarna hänvisa till vad som föreskrivs i lag är vanlig när fråga är om ett grundlagsskyddat område, inom vilket undantag eller närmare preciseringar får föreskrivas i vanlig lag, se t.ex. 2 kap. 12 § regeringsformen samt 1 kap. 9 § och 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen. I fråga om barnpornografen är tvärtom avsikten att den över huvud taget inte skall omfattas av grundlagsskyddet. Detta bör redan av pedagogiska skäl klart sägas ut i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Paragrafen bör därför förslagsvis ges följande lydelse: "Denna förordning är inte tillämplig på skildring av barn i pornografisk bild."

Förslaget till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

1 kap. 1 §

Som anförts inledningsvis får det antas att spridningskravet, som återfinns först i 1 kap. 10 § yttrandefrihetsgrundlagen, i framtiden kommer att ha väl så stor betydelse för avgränsningen av grundlagsskyddet som angivandet av de tekniska upptagningar som omfattas av skyddet. Bilden av grundlagsskyddets omfattning såvitt avser tekniska upptagningar blir därför missvisande, när avgränsningen av media anges i 1 § och spridningskravet först i 10 § i 1 kap. yttrandefrihetsgrundlagen. Lagrådet förordade i sitt yttrande över 1990 års förslag till yttrandefrihetsgrundlag att spridningskravet skulle införas redan i 1 §. Lagrådets synpunkter avvisades då av systematiska skäl. Frågan har emellertid fått förnyad och skärpt aktualitet genom den vaghet som kännetecknar grundlagsskyddets avgränsning med avseende på nya media. Lagrådet förordar därför att kravet på spridning förs samman med definitionen på tekniska upptagningar.

Frågorna om vilka tekniska upptagningar som över huvud taget åtnjuter grundlagsskydd synes ha större vikt än frågorna vilka media som inordnas under de olika huvudgrupperna radioprogram och tekniska upptagningar. Detta bör påverka ordningsföljden mellan de olika bestämmelserna i paragrafen.

Genom den lagändring som föreslås kommer begreppet "film" att i de flesta bestämmelser där det förekommer bytas ut mot "teknisk upptagning". Med hänsyn härtill och till att begreppet "film" har en annan innebörd i angränsande lagar, t.ex. lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram, synes det lämpligt att på de ställen i yttrandefrihetsgrundlagen där begreppet fortfarande skall förekomma i stället uttryckligen ange vad som avses. Lagrådet föreslår därför, att sista meningen i tredje stycket utgår och att ordet "filmer" i 1 kap. 3 §, 3 kap. 11, 12 och 14 §§ samt 7 kap. 1 och 5 §§ ersätts med "filmer, videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder".

På grund av det anförda bör det föreslagna sista stycket i 1 § tas upp som ett tredje stycke i paragrafen, första och andra styckena i 10 § sammanföras till ett fjärde stycke och nuvarande tredje stycket med föreslagna ändringar bilda ett nytt femte stycke i paragrafen.

1 kap. 3 §

Uttrycket "något som är avsett att framföras" passar inte längre så bra när fråga är inte bara om radioprogram och ljudupptagningar utan om alla slag av tekniska upptagningar, t.ex. en CD-romskiva med enbart text. I stället kan väljas uttryckssätt liknande dem som används i 2 kap. 3 och 4 §§. Paragrafen skulle då inledas på följande sätt: "Det får inte förekomma att en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett radioprogram eller en teknisk upptagning först måste granskas ---- "

1 kap. 10 §

I enlighet med vad som anförts under 1 kap. 1 § bör denna paragraf upphävas.

1 kap. 12 §

I paragrafen hänvisas till 1 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen beträffande bl.a. "vissa annonser". I nämnda lagrum behandlas endast kommersiella annonser av olika slag. Enligt Lagrådets mening bör det framgå även av yttrandefrihetsgrundlagens text att det endast är kommersiella annonser som särbehandlas. Hänvisningen bör därför avse "vissa kommersiella annonser".

1 kap. 13 §

I överensstämmelse med vad som föreslås beträffande 1 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen bör paragrafen ges följande lydelse: "Grundlagen är inte tillämplig på skildring av barn i pornografisk bild."

Punkt 4. Det går inte att av lagtexten utläsa vad som avses med punkten 4, som dessutom vid en genomläsning framstår som en upprepning av punkten 2 f) första meningen. Avsikten anges vara att äldre bestämmelser skall tillämpas i mål om barnpornografi, när talan väckts före ikraftträdandet. Detta bör framgå av lagtexten som förslagsvis kan ges följande lydelse: "I mål om ansvar för barnpornografibrott, ersättning för skada med anledning av sådant brott och konfiskering eller förverkande av barnpornografiska bilder tillämpas äldre bestämmelser, om talan väckts före ikraftträdandet."

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

16 kap. 10 a §

Brottskatalogen i paragrafen företer betydande likheter med motsvarande uppräknings i 1 § narkotikastrafflagen (1968:64). Punkten 4 i den föreslagna katalogen avser "handel", dvs. överlåtelser av barnpornografiska bilder mot vederlag. Bestämmelsen har utformats delvis efter mönster av bestämmelsen om främjande av narkotikahandel i 1 § 5 narkotikastrafflagen och måste därför antas komma att tolkas på samma sätt som sistnämnda bestämmelse. För att främjande av narkotikahandel skall anses föreligga förutsätts att det skall vara fråga om den mer organiserade eller eljest grövre narkotikabrottsligheten (jfr NJA 1991 s 110). Den förmedling av bilder som nu sker torde dessutom vara straffbar antingen som spridande av barnpornografiska bilder eller medverkan till en sådan gärning eller något annat barnpornografibrott. Då det inte kan uteslutas att bestämmelsen kan få betydelse i framtiden vill Lagrådet, trots att den som framgår av praxis i narkotikamål kan bli svårtillämpad, inte motsätta sig att den införs.

I andra stycket anges som barn även den som såvitt framgår av bilden och omständigheterna kring den uppenbarligen är under 18 år. Ordet "såvitt" synes ge utrymme för möjlighet att fälla till ansvar trots viss tvekan om hur det förhåller sig med åldern medan ordet "uppenbarligen" markerar att frågan skall kunna klart besvaras. Det senare alternativet torde motsvara syftet med bestämmelsen. Ett sådant syfte skulle klarare framgå om bestämmelsen i stället ges följande lydelse: "Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller, om hans eller hennes ålder framgår av bilden och omständigheterna kring den, som är under 18 år."

En bild som har ett konstnärligt eller vetenskapligt värde anses överhuvudtaget inte "pornografisk" i bestämmelsens mening och faller därför automatiskt utanför det kriminaliserade området. Femte stycket innehåller undantag från kriminaliseringen avseende bilder som är barnpornografiska. I första meningen undantas hantverksmässigt framställda bilder, framför allt egenhändigt gjorda teckningar och målningar, under förutsättning att bilden framställts och innehålls utan uppsåt att göras tillgänglig för "någon annan". Detta innebär, att det i praktiken är straffbart att rita

en barnpornografisk bild och därefter visa den för exempelvis en närstående. Det kan ifrågasättas om inte kriminaliseringen här skjuter över målet. För straffbarhet borde det åtminstone krävas, att bilden är avsedd att göras tillgänglig för en något större krets av personer. Lagrådet föreslår därför att orden "någon annan" som avslutar första meningen i femte stycket ersätts med ordet "andra".

Det remitterade förslaget innehåller ett par motivuttalanden som till dels tar sikte på tillämpningen av bestämmelser som inte föreslås ändrade och i den delen därför inte kan tjäna till ledning för domstolarnas rättstillämpning. Ett sådant uttalande – till ett annat återkommer Lagrådet under 16 kap. 17 § – hänför sig till konkurrensen mellan barnpornografibrott och yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring. Det sägs i motiven att våldsmoment i en skildring som innefattar barnpornografibrott bör – i den mån de täcks av gärningsbeskrivningen för barnpornografibrottet – beaktas som en försvårande omständighet och bestraffas inom ramen för barnpornografibrottet. Det sägs vidare att sådana våldsmoment i vissa fall bör kunna motivera att barnpornografibrottet bedöms som grovt brott. Häremot kan emellertid hävdas att ett gärningspåstående som innebär att ett yttrande faller under tryckfrihetsförordningens beskrivning av brottet olaga våldsskildring, vartill yttrandefrihetsgrundlagen hänvisar, endast kan prövas i den ordning som gäller för yttrandefrihetsbrott. En säker lösning av detta problem kan emellertid inte åstadkommas utan mycket betydande ingrepp i det föreslagna systemet. Man får därför nöja sig med att överlämna problemet till rättstillämpningen.

16 kap. 10 b §

Avsikten med de föreslagna ändringarna i första stycket är att klargöra att brottsbeskrivningen är tillämplig också på den som framställer ett dator- eller videospel med våldsskildringar, även om det är den som spelar som i sista hand åstadkommer bilderna på skärmen. Lagrådet har svårt att se att inte detta är självklart; våldsskildringen finns ju inbyggd i programmet, även om detta kan spelas upp på olika sätt. Det kan tilläggas att nyckelorden i det nu diskuterade hänseendet är "Den som --- skildrar" och att lydelsen inte blir så mycket klarare enbart genom att tekniska upptagningar omnämns. Enligt lagrådets mening kan därför lagtexten förenklas så att i första meningen talas om den som "i bild" skildrar sexuellt våld osv. och i andra meningen om den som i "rörliga bilder" osv.

Lagrådet finner den reglering som föreslås i fråga om försök och förberedelse med avseende på olika former av barnpornografibrott välmotiverad. Som exempel på förberedelse till grovt barnpornografibrott nämns emellertid att en kurir tagit emot pengar för att bestrida de utgifter som kan vara förenade med en anskaffning av barnpornografiskt material utomlands. Avses just utgifter för resan kan ersättningen utgöra förlag och förfarandet därmed förberedelse medan motsatsen troligen gäller i fråga om köpeskillingen för bildmaterialet; här kan i stället föreligga en medverkan till själva brottet eller till försök till brottet. Motsvarande problem när det gäller narkotikabrott kan inte anses lösta (jfr Beckman m.fl., Kommentar till Brottsbalken II, 6 uppl. 1990 s. 599, 601 och Hoflund, Narkotikabrotten, 3 uppl. 1993 s. 113 f, 117 f). Frågan torde få överlämnas till rättstillämpningen.

Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen

Förslaget innebär bl.a. att de år 1993 införda bestämmelserna om inskränkning i rätten att få kopior av vissa allmänna handlingar skall finnas kvar i sekretesslagen och utvidgas till att omfatta samtliga tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrott, motsvarande allmänna brott samt barnpornografibrott. Lagrådet vill starkt ifrågasätta om utvidgningen till andra uppgifter än dem som skyddas av den tidigare företagna ändringen är motiverad. Bestämmelsen är intagen i ett kapitel som avser sekretess med hänsyn främst till intresset att förebygga eller beivra brott. När sekretess för uppgifterna motiveras t.ex. av hänsyn till rikets säkerhet eller till personlig integritet, finns andra bestämmelser i sekretesslagen. Offentlighetsprincipen gör sig särskilt starkt gällande i fråga om rättegångar. Det är svårt att se varför inte exempelvis en journalist som bevakar en rättegång skall kunna få en kopia av en handling med uppgifter som i och för sig är offentliga, när fråga inte är om barn- eller våldspornografi. Frånsett sistnämnda kategorier av uppgifter synes något egentligt praktiskt behov inte ha gjort sig gällande.

Vad angår placeringen av den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 6 § sekretesslagen ifrågasatte Lagrådet i det lagstiftningsarbete som föregick 1993 års ändringar (se bet. 1992/93:KU40) om bestämmelsen stod i överensstämmelse med de syften som bar upp de övriga bestämmelserna i 5 kap. och om den i själva verket hörde hemma i sekretesslagen. Lagrådet motsatte sig emellertid inte att förslaget genomfördes men anförde att den föreslagna lagändringen fick anses som en temporär åtgärd för att genast komma till rätta med problem som ansetts akuta.

Den nu föreslagna utvidgningen är omfattande och aktualiserar på nytt frågan om lagreglering i sekretesslagen är den mest ändamålsenliga. En diskussion förs såväl i det bakomliggande betänkandet (SOU 1997:49 s. 309 ff) – där dock de nuvarande begränsade reglerna föreslogs stå kvar – som i lagrådsremissen om begränsningarna skall regleras i lag eller grundlag. Det kan med fog hävdas att en så långtgående inskränkning

som nu föreslås bör tas in i tryckfrihetsförordningen. Goda skäl, såsom att det för myndigheterna torde vara välbekant att inskränkningar i handlingsoffentligheten i regel återfinns i sekretesslagen, att sekretesslagen lättare kan anpassas efter ändrade förhållanden och den ökade möjligheten att beivra felaktiga utlämnande av material, talar dock för att frågan regleras i sekretesslagen.

Prop. 1997/98:43
Bilaga 18

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 december 1997

Närvarande: statsrådet Freivalds, ordförande, och statsråden Tham, Schori, Johansson, Åhnberg, Pagrotsky

Föredragande: statsrådet Schori

Regeringen beslutar proposition 1997/98:43 Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.